

Institut pro kriminologii
a sociální prevenci

Jan Rozum a kol.

Zprávy PMS pro účely rozhodnutí v trestním řízení: kvalita, význam, efektivita

Zprávy PMS pro účely rozhodnutí v trestním řízení: kvalita, význam, efektivita

Jan Rozum a kol.

Autorský kolektiv:

Mgr. Jan Rozum

Mgr. Lucie Háková

JUDr. Jana Hulmáková, Ph.D.

Mgr. Michal Špejra, LL.M.

Mgr. Petra Zhřivalová, Ph.D.

Recenzenti:

JUDr. Miroslav Růžička, Ph.D. (Nejvyšší státní zastupitelství)

Mgr. Kamila Špejrová (Probační a mediační služba, ředitelství)

Technická spolupráce:

Lucie Černá

Poděkování

Tato publikace by nemohla vzniknout bez spolupráce s pracovníky ředitelství Probační a mediační služby. Velké poděkování a uznání náleží zejména Mgr. Michalu Karbanovi, Mgr. Haně Kratoškové a Mgr. Janě Burianové za poskytnutí cenných konzultací a připomínek ke zkoumanému tématu.

Velké poděkování náleží soudcům, státním zástupcům a probačním pracovníkům za účast v expertním dotazníkovém šetření.

V neposlední řadě patří poděkování také Mgr. Kamile Špejrové, vedoucí metodického oddělení ředitelství Probační a mediační služby, a JUDr. Miroslavu Růžičkovi, Ph.D., řediteli analytického a legislativního odboru Nejvyššího státního zastupitelství, za provedení externí recenze této monografie a poskytnutí cenných připomínek a námětů.

Obsah

I. Úvod	11
I.1. Předmět a cíle výzkumu	12
I.2. Užité metody výzkumu a výzkumný soubor	13
I.3. Základní terminologie	14
II. Zprávy probačních úředníků před rozhodnutím z pohledu zahraničních právních úprav a kriminologických výzkumů	17
II.1. Právní úprava a praxe ve vybraných evropských zemích	18
II.2. Zprávy před uložením trestu jako předmět kriminologických výzkumů	23
III. Trest domácího vězení a trest obecně prospěšných prací v systému trestních sankcí	31
III.1. Specifika ukládání trestu domácího vězení a trestního opatření domácího vězení	35
III.2. Specifika ukládání trestu obecně prospěšných prací a trestního opatření obecně prospěšných prací	38
IV. Ukládání a výkon trestu obecně prospěšných prací a trestu domácího vězení v aplikační praxi	43
IV.1. Ukládání a výkon trestu obecně prospěšných prací	43
IV.2. Ukládání a výkon trestu domácího vězení	50
V. Metodické standardy Probační a mediační služby	57
V.1. Postupy a činnosti probačního pracovníka v rámci přípravného řízení	57
V.2. Standardizované postupy při přípravě zprávy k uložení trestu obecně prospěšných prací	62
V.3. Standardizované postupy při přípravě zprávy k uložení trestu domácího vězení	66
VI. Expertní dotazníkové šetření	71
VI.1. Součinnost subjektů v oblasti ukládání alternativních trestů	72
VI.2. Hodnocení činnosti probačních pracovníků	73
VI.3. Časový prostor k přípravě zpráv	74
VI.4. Hodnocení užitečnosti zpráv k možnosti uložení trestu obecně prospěšných prací	78
VI.5. Vliv zprávy Probační a mediační služby na úspěšnější výkon trestu obecně prospěšných prací	85
VI.6. Spolupráce probačního pracovníka s obviněným při realizaci podmínek pro uložení trestu obecně prospěšných prací	86
VI.7. Zprávy probačního pracovníka z pohledu rozhodnutí o trestu obecně prospěšných prací	86
VI.8. Faktory negativně ovlivňující kvalitu zpráv k trestu obecně prospěšných prací podle probačních pracovníků	89
VI.9. Problematika získávání a ověřování informací k možnosti uložení trestu obecně prospěšných prací	90

VI.10.	Kvalita zpráv Probační a mediační služby k trestu obecně prospěšných prací	92
VI.11.	Hodnocení kvality informací ve zprávách k trestu obecně prospěšných prací	95
VI.12.	Význam faktorů při ukládání trestu obecně prospěšných prací	98
VI.13.	Hodnocení užitečnosti zpráv k možnosti uložení trestu domácího vězení	103
VI.14.	Vliv zprávy Probační a mediační služby na úspěšnější výkon trestu domácího vězení	107
VI.15.	Spolupráce probačního pracovníka s obviněným při realizaci podmínek pro uložení trestu domácího vězení	108
VI.16.	Zprávy probačního pracovníka z pohledu rozhodnutí o trestu domácího vězení	108
VI.17.	Faktory negativně ovlivňující kvalitu zpráv k trestu domácího vězení podle probačních pracovníků	110
VI.18.	Problematika získávání a ověřování informací k trestu domácího vězení	111
VI.19.	Kvalita zpráv Probační a mediační služby k trestu domácího vězení	113
VI.20.	Hodnocení kvality informací ve zprávách k trestu domácího vězení	116
VI.21.	Význam faktorů při ukládání trestu domácího vězení	118
VI.22.	Názory probačních pracovníků na metodické standardy Probační a mediační služby	121
VI.23.	Obecné připomínky respondentů k problematice zpráv pro účely rozhodnutí a činnosti Probační a mediační služby v přípravném řízení	127
VII.	Analýza zpráv probačních pracovníků a jejich vliv na praxi soudů při ukládání trestu obecně prospěšných prací a trestu domácího vězení a jejich výkon	135
VII.1.	Obecná charakteristika výzkumného vzorku	135
VII.2.	Úspěšnost výkonu uložených trestů obecně prospěšných prací a trestů domácího vězení	143
VII.3.	Recidiva	152
VIII.	Analýza obsahu zpráv a stanovisek pohledem metodických standardů Probační a mediační služby	165
VIII.1.	Zjištění v oblasti Průběh spolupráce Probační a mediační služby s klientem	166
VIII.2.	Zjištění v oblasti Osobní a sociální poměry pachatele	168
VIII.3.	Zjištění v oblasti Řešení následků trestného činu	173
VIII.4.	Zjištění v oblasti Závěrečného stanoviska Probační a mediační služby	176
IX.	Závěr	179

Resumé	191
Summary	205
Použité prameny	221
Přílohy	227

Seznam zkratek

AIS PMS	Agendový informační systém Probační a mediační služby
CEO	Centrální evidence obyvatel
CESO	Centrální evidence stíhaných osob
EMS	Elektronický monitorovací systém
GMS	Telekomunikační standard
GPS	Globální družicový polohový systém
IKSP	Institut pro kriminologii a sociální prevenci
IPŠ	Institut předběžného šetření
KVK	Kvalifikační vzdělávací kurz pro úředníky PMS
NEPO	Nepodmíněný trest odnětí svobody
OČTŘ	Orgány činné v trestním řízení
OPL	Omamné a psychotropní látky
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PMS	Probační a mediační služba
PO	Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody
PT	Peněžitý trest
RT	Rejstřík trestů
TDV	Trest domácího vězení
TOPP	Trest obecně prospěšných prací
TrŘ	Zákon o trestním řízení soudním (zákon č. 141/1961 Sb.)
TrZ	Trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb.)
ZSM	Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon č. 218/2003 Sb.)

I.

Úvod

Problematika trestní a sankční politiky patří mezi oblasti, kterým se v rámci své výzkumné činnosti Institut pro kriminologii a sociální prevenci (dále v textu IKSP) věnuje dlouhodobě a kontinuálně.

Snižování recidivy pachatelů trestné činnosti patří k hlavním prioritám Ministerstva spravedlnosti v oblasti trestní a sankční politiky. K úspěšné reintegraci pachatele a tedy nepřímě i k prevenci recidivy přispívá i úspěšný výkon alternativního trestu. Také pro Probační a mediační službu (dále v textu PMS) je snížení rizika recidivy strategickým cílem, o jehož splnění PMS dlouhodobě usiluje vlastní odbornou činností. Tento cíl se snaží PMS naplnit mimo jiné i prostřednictvím součinnosti se státními zástupci a soudci při ukládání alternativních trestů.

Po přijetí trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb., dále v textu TrZ) došlo v právní úpravě sankcí v České republice k velkým změnám. Nová kodifikace je založena na přesvědčení, že ochrany demokratického státního a společenského zřízení, práv a svobod jednotlivců a jejich života, zdraví a majetku je třeba dosahovat především mimotrestními prostředky. Trest odnětí svobody je nutné chápat jako ultima ratio sankčního systému (Scheinost, a další, 2015). Trestní právo nepovažuje trest pouze za odplatu za spáchaný čin, ale usiluje též o zajištění přiměřené satisfakce obětem trestných činů a o sociální reintegraci pachatelů. (Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, I. Obecná část, 2009) Tyto funkce plní v českém prostředí PMS jako gestor restorativní justice.

Alternativní tresty by měly být ukládány pachatelům, pro něž mají opatření tohoto charakteru výchovný smysl, tj. jsou-li předem minimalizována rizika, že se pachatel trestu bude vyhýbat a nebude poskytovat nutnou spolupráci. Toho lze docílit předjednáváním trestů a zohledňováním odborného stanoviska PMS k možnosti jejich uložení. To jsou mechanismy, jež zaručují individuální přístup a lepší výkon alternativních trestů.

Uvedená činnost probačních služeb je zohledněna i v příslušných ustanoveních evropských doporučení,¹ které upravují výkon probace a mediace na evropské úrovni. Pro oblast probace a mediace jde o důležité právní dokumenty. Obecnou evropskou úpravu problematiky zpráv před vynesením rozsudku nalezneme například v Doporučení CM/Rec (2010) 1 Výboru ministrů členským státům o probačních pravidlech Rady Evropy (přijaté Výborem ministrů dne 20. ledna 2010 na 1075. zasedání náměstků ministrů). Zprávám před uložením trestu je věnován čl. 42 doporučení, kde se uvádí: „V závislosti na národním právním systému mohou probační orgány před vynesením rozsudku vypracovávat zprávy o domnělých pachatelích trestného činu, aby v příslušných případech pomohly soudním orgánům při rozhodování, zda přistoupit k potrestání nebo rozhodování o tom, jaké sankce či opatření by byly nejvhodnější. V takových případech jsou probační orgány povinny pravidelně komunikovat se soudními orgány o okolnostech, za kterých mohou být takové zprávy užitečné.“

I v České republice je efektivita alternativních trestů (Karban, 2015) (ve smyslu úspěšnosti výkonu a recidivy) podmíněna jejich vhodným ukládáním, což předpokládá, že je

1 Např. Recommendation of the Committee of Ministers to member States CM/Rec (2014)4 on electronic monitoring.

pachatel seznámen s podmínkami trestu a je zároveň připraven a motivován trest vykonat. Alternativní tresty by měly být ukládány pachatelům, pro které má jejich výkon smysl. Bohužel praxe v České republice ukazuje, že řada soudců a státních zástupců považuje vyžádání zprávy pracovníka PMS k uložení alternativního trestu za procesní úkon prodlužující trestní řízení. (Scheinost, Háková, Rozum, Tomášek, & Vlach, 2014) Systémem vykazování činnosti jsou vedeni k upřednostňování rychlosti řízení před zásadou individualizace trestů, což negativně ovlivňuje efektivitu výkonu alternativních trestů a následně zatěžuje soudy nutností opakovaně jednat a vydávat další rozhodnutí ve vykonávacím řízení. Závažnost problému se odráží i v nové Koncepci rozvoje probace a mediace do roku 2025 (Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025, str. 7-9, 2017), podle které: „je předpokladem zvýšení vykonatelnosti alternativních trestů: předjednávání trestů, zohledňování stanoviska PMS k jejich uložení, využívání spolupráce s PMS v řízení před soudem.“

Pokud se zaměříme na činnost probačního pracovníka v rámci přípravného řízení při přípravě podkladů pro uložení alternativního trestu, lze konstatovat, že v praxi se jedná zejména o přípravu podkladů pro uložení trestu obecně prospěšných prací (dále v textu TOPP) a trestu domácího vězení (dále v textu TDV). V přípravném řízení a řízení před soudem probační pracovník zjišťuje a hodnotí podmínky i rizika výkonu těchto trestů, zohledňuje ve svých návrzích možná rizika recidivy pachatele (např. doporučením uložit pachateli přiměřená omezení a přiměřené povinnosti) i potřeby na straně oběti.

PMS si je vědoma (Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025, str. 7-9, 2017), že její odborná činnost by měla vycházet z dostupných výzkumných poznatků a praktických zkušeností a že pro rozvoj odborných činností potřebuje výzkumné ověřování efektivit zavedených postupů, aby bylo možno posoudit jejich účinnost a podle výsledků hodnocení je dále rozšiřovat či upravovat. PMS disponuje řadou dat a poznatků využitelných pro výzkum a podporuje zapojení se do výzkumné činnosti, a to z důvodu udržení probace a mediace na vysoké odborné úrovni. Klíčovou úlohu v tomto procesu hraje spolupráce s IKSP, rezortní výzkumnou institucí. PMS projevila zájem na řešení výzkumu, který by se zaměřil na problematiku zpráv probačních pracovníků, které jsou zpracovávány pro potřeby rozhodnutí o případném uložení alternativních trestů. PMS navrhla výzkum k realizaci při přípravě Střednědobého plánu výzkumných úkolů IKSP a vyslovila připravenost spolupracovat při realizaci výzkumu. Proto byl na základě uvedených skutečností zařazen do Střednědobého plánu výzkumné činnosti IKSP na období 2016–2019² výzkumný úkol „Zprávy probačních pracovníků jako podklad pro efektivní ukládání alternativních trestů“. Výzkum se po dohodě s PMS zaměřil na problematiku zpráv, které jsou výsledkem činnosti PMS při přípravě podkladů pro uložení TOPP a TDV.

I.1. Předmět a cíle výzkumu

Předmětem výzkumu, jehož výsledky shrnuje tato publikace, byly zprávy probačních pracovníků, které jsou zpracovány v přípravném řízení pro potřeby státního zástupce či soudce a které jsou určeny jako podklad pro ukládání alternativních trestů. Zkoumány byly

2 Schválen rozhodnutím náměstka ministra spravedlnosti pro řízení sekce trestní politiky, č. j. MSP-38/2015-SIN-SNME/2, ze dne 20. 11. 2015.

zprávy probačních pracovníků k možnostem uložení TOPP a TDV. Omezení předmětu výzkumu na zprávy TOPP a TDV bylo zdůvodněno zákonnými požadavky, které musí být splněny při jejich ukládání.

Cílem výzkumu bylo analyzovat zprávy probačních pracovníků, které jsou zpracovány pro potřeby soudu či státního zástupce při ukládání trestu TOPP a TDV. Cílem analýzy bylo posouzení vlivu informací obsažených ve zprávách na uložení a úspěšný výkon uloženého alternativního trestu. Analyzována byla také následná kriminální recidiva. Pozornost byla zaměřena i na analýzu názorů a postojů soudců, státních zástupců a probačních pracovníků k problematice zpráv. Na základě výsledků výzkumu byla formulována doporučení pro praxi v této oblasti v České republice.

I.2. Užití metody výzkumu a výzkumný soubor

K řešení výzkumného úkolu posloužily standardní metody a techniky kriminologického výzkumu, kvalitativní i kvantitativní postupy. Použity byly zejména:

- analýza českých právních předpisů a metodických standardů a manuálů PMS;
- analýza statistických údajů PMS;
- analýza dalších datových souborů poskytnutých PMS;
- analýza odborné literatury (domácí i zahraniční);
- analýza relevantních oficiálních dokumentů (např. Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025);
- analýza rozsudků a trestních příkazů u odsouzených, kterým byl uložen TOPP či TDV;
- analýza dokumentů - zpráv (stanovisek) probačních pracovníků k uloženým TOPP a TDV;
- statistická analýza anonymizovaných sestav z Rejstříku trestů (dále v textu RT);
- expertní dotazníkové šetření mezi soudci, státními zástupci na úrovni okres/obvod a pracovníky PMS, kteří se na střediscích PMS v rámci své agendy zabývají zkoumanou agendou.

Při řešení projektu bylo postupováno v souladu s obecně závaznými právními předpisy a byly respektovány etické zásady vědeckovýzkumné práce. Nakládání s veškerými daty, získanými v rámci výzkumu, podléhalo obvyklým standardům a mechanismům IKSP pro práci s daty, včetně ochrany osobních údajů a jejich anonymizace. Respondentům bylo zaručeno, že všechny výstupy byly ve finálním zpracování anonymní, tj. nebude možné je vztáhnout ke konkrétním osobám.

Hlavní část výzkumu spočívala v analýze zpráv probačních pracovníků k možnosti uložení TOPP a TDV, v analýze rozsudků a trestních příkazů odsouzených k TOPP a TDV, ve sledování úspěšnosti výkonu uložených trestů a ve zjištění případné recidivy. Zajímalo nás především posouzení vlivu informací obsažených ve zprávách na úspěšný výkon uloženého TOPP a TDV. V základním souboru byli zařazeni všichni jedinci odsouzení k TOPP a TDV bez ohledu na skutečnost, zda byla nebo nebyla zpracována zpráva probačního pracovníka. Soubor výběrový jsme vytvořili ve spolupráci s pracovníky Metodického a analytického oddělení ředitelství PMS, kdy na základě jejich databáze byli do souboru zařazeni jedinci splňující následující kritéria. Šlo o všechny odsouzené k TOPP a TDV ze všech středisek PMS (celkem 74 středisek), kteří byli pravomocně odsouzení od 1. 1. 2017 do 30. 6. 2017

a zároveň jim byly tresty nařízeny k výkonu od 1. 4. 2017 do 30. 6. 2017. Celkem jsme tak analyzovaly údaje o 657 odsouzených. Tímto výběrem bylo zajištěno, že u odsouzených již byly zpracovány zprávy podle aktualizovaných metodik PMS.

Výběrový soubor jsme dále rozčlenili na tři skupiny. První skupinu tvořili všichni odsouzení, u kterých byla zpracována zpráva probačního pracovníka s doporučujícím stanoviskem k možnému uložení TOPP a TDV. Ve druhé skupině byli zařazeni odsouzení, u kterých byla zpracována zpráva probačního pracovníka s negativním stanoviskem k možnému uložení TOPP a TDV. Do třetí skupiny byli začleněni odsouzení z výběrového souboru, u kterých nebyla zpracována zpráva probačního pracovníka před rozhodnutím soudu o vině a trestu. U všech odsouzených z celého výběrového jsme analyzovali rozsudky, resp. trestní příkazy a následně po uplynutí dvou let od odsouzení (7/2019) byla sledována z údajů z Rejstříku trestů úspěšnost výkonu uloženého trestu a případná recidiva. Pro první a druhou skupinu jsme analyzovali zprávy probačního pracovníka k možnosti uložení TOPP a TDV a zprávy pro účely rozhodnutí.

Expertní dotazníkové šetření bylo realizováno v listopadu 2018. Šetření mezi soudci a státními zástupci jsme zajistili na všech 86 okresních (obvodních) soudech, resp. na všech 86 okresních (obvodních) státních zastupitelstvích v České republice. Soudci byli osloveni k vyplnění dotazníku prostřednictvím předsedy soudu, který byl požádán o předání dotazníku posledním dvěma soudcům příslušného soudu (dle abecedního pořadí). Dotazníkem bylo osloveno 172 soudců a 172 státních zástupců. Celkem jsme od soudů zpět obdrželi 94 vyplněných dotazníků (návratnost 54,6 %) a z prostředí státního zastupitelství se zpět vrátilo 134 vyplněných dotazníků (návratnost 77,9 %). Šetření mezi probačními pracovníky se uskutečnilo na všech 74 střediscích PMS, kde jsme oslovili všechny probační pracovníky zabývající se zkoumanou agendou. Podle informace z ředitelství PMS se v době šetření agendou zabývalo 176 probačních pracovníků. Z prostředí PMS jsme získali zpět 134 dotazníků, což představuje návratnost 76,1 %.

I.3. Základní terminologie

Zpráva probačního pracovníka k možnému uložení trestu může být poskytnuta pro potřebu soudce či státního zástupce v různé písemné formě výstupu. Náš výzkum byl zaměřen na problematiku zpráv k možnému uložení TOPP nebo TDV, kdy podle příslušných metodických standardů může být písemných výstupů celkem sedm (Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016). Termínem zpráva probačního pracovníka tak v publikaci rozumíme následující formy:

- zprávu pro účely rozhodnutí,
- zprávu pro účely rozhodnutí se stanoviskem k TOPP,
- zprávu pro účely rozhodnutí se stanoviskem k TDV,
- zprávu pro účely rozhodnutí se stanoviskem k TOPP a stanoviskem k TDV,
- stanovisko k uložení TOPP,
- stanovisko k uložení TDV,
- stanovisko k uložení TOPP a stanovisko k uložení TDV.

Do obecného označení zpráva probačního pracovníka byly zahrnuty i jiné, nestandardizované písemné výstupy, které jsme v rámci výzkumu od PMS obdrželi. Jednalo

se například o písemné výstupy adresované soudu (státnímu zastupitelství) s názvem například „Sdělení k případnému uložení TOPP“, „Stanovisko PMS k žádosti o přeměnu TOS v TDV“, „Zpráva o spolupráci s klientem“, „Zpráva k uložení TOPP“.

Pokud je v následujícím textu používán termín probační pracovník, rozumíme jím (v souladu s příslušnými metodickými standardy PMS), (Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016; Metodický standard: Trest obecně prospěšných prací, 2016; Metodický standard PMS: Trest domácího vězení, 2016), že takovou činnost provádí především probační pracovník specialista na přípravné řízení, probační pracovník specialista na TOPP, probační pracovník specialista na TDV, v případě potřeby ale i jiný pověřený probační úředník nebo probační asistent.

Důležitý termín z hlediska řešeného tématu představuje termín úspěšný výkon trestu a recidiva. V empirické části, kde se zabýváme vlivem informací obsažených ve zprávách na uložení a úspěšný výkon alternativního trestu, chápeme úspěšným výkonem trestu ty případy, kdy je údaj o výkonu trestu uveden v opisu rejstříků trestu odsouzeného. V rámci našeho výzkumu jsme pak s ohledem na to, že vycházíme z RT, pod pojem recidiva zařadili všechny záznamy v RT po právní moci předmětného rozhodnutí, které se netýkaly skutků, které byly v souběhu s trestným činem v předmětném rozhodnutí či v souběhu se skutky v rozhodnutích, které mu předcházela. Vyloučeny byly též případy, kdy se jednalo o dílčí útok v rámci pokračujícího trestného činu v předmětném rozhodnutí či rozhodnutích, která mu předcházela. Na druhou stranu sem mohou spadat i případy nepravé recidivy.³

3 Tj. situace, kdy se pachatel dopustil dalšího trestného činu v době, kdy již byl vyhlášen odsuzující rozsudek či byl pachateli doručen trestní příkaz, ale ještě nenabyl právní moci.

II.

Zprávy probačních úředníků před rozhodnutím z pohledu zahraničních právních úprav a kriminologických výzkumů

Jedním ze základních předpokladů pro rozhodování o uložení adekvátního druhu trestu a zejména pak pro jeho individualizaci je dostatek informací o odsouzeném a jeho aktuální životní situaci. Právě zprávy probačních úředníků, které má soud k dispozici ještě před rozhodnutím o trestu, by měly takové informace poskytovat, a to zpravidla v širším rozsahu, než jak je může zjistit soud v řízení před soudem. Z hlediska jejich prosazování v praxi se mezi další cíle, ke kterým by tyto zprávy mohly přispět, řadí též snahy o širší prosazování ukládání alternativních trestů, zejména komunitních trestů, a tedy i ke snížení ukládání nepodmíněných trestů odnětí svobody a vězeňské populace.

Jak vyplývá např. z Doporučení Výboru ministrů členským států CM(2017)3 o Evropských pravidlech o komunitních sankcích a opatřeních,⁴ tyto sankce by měly odpovídat jak závažnosti činu, tak specifikům pachatele. Dle čl. 22 tohoto doporučení by jejich povaha a trvání měly být přiměřené závažnosti spáchaného činu a újmě vzniklé obětem. Také by mělo být bráno v úvahu hodnocení rizik pachatele a jeho individuální potřeby a okolnosti. Podrobná a odborně zpracovaná zpráva před rozhodnutím o takovém trestu k tomu může nepochybně přispět. V čl. 26 tohoto doporučení je dále zdůrazněna potřeba vytvářet komunikační kanály mezi těmi, kdo rozhodují, a těmi, kdo pak budou vykonávat tyto sankce a opatření, což přispívá právě k diskuzi o praktických aspektech ukládání a výkonu těchto sankcí. V článku 56 tohoto doporučení se dále uvádí, že tyto sankce a opatření mohou být ukládány pouze, pokud stanoví vhodné podmínky či povinnosti a zároveň je známo, že u pachatele (resp. obviněného – podezřelého) je pravděpodobné, že bude při výkonu spolupracovat a dodržovat uložené povinnosti. Zároveň se v čl. 23 uvádí, že poradenství soudcům a státním zástupcům v tomto směru, tj. které se týká přípravy, ukládání a výkonu těchto sankcí, by mělo být poskytováno personálem instituce zajišťované státem. Takovou institucí jsou pak v jednotlivých zemích zpravidla probační služby.

Určitá konkrétnější pravidla toho, jak by měly tyto zprávy vypadat, a zároveň potřeba spolupráce s ostatními subjekty trestního řízení a ověřování pravdivosti informací, jsou zakotveny v Doporučení CM/Rec (2010) 1 Výboru ministrů členským státům o probačních pravidlech Rady Evropy.⁵ Ta zároveň obsahují i pravidla pro zapojení obviněného při jejich zpracování.

Konkrétně v hlavě IV. článku 42 jsou definovány požadavky na zprávy před vynesáním rozsudku, a to následujícím způsobem:

V závislosti na národním právním systému mohou probační orgány před vynesáním rozsudku vypracovávat zprávy o domnělých pachatelích trestného činu, aby v příslušných případech pomohly soudním orgánům při rozhodování, zda přistoupit k potrestání nebo rozhodování o tom, jaké sankce či opatření by byly nejvhodnější. V takových případech jsou probační orgány povinny pravidelně komunikovat se soudními orgány o okolnostech, za kterých mohou být takové zprávy užitečné.

4 Recommendation of the Committee of Ministers to member States CM/Rec(2017)3 on the European Rules on community sanctions and measures.

5 Recommendation of the Committee of Ministers to member states CM/Rec(2010)1 on the Council of Europe Probation Rules.

Dále je v článku 43 a 44 stanoveno, že zprávy před vynesením rozsudku musí vycházet z jasně definovaných informací a musí být v maximální možné míře ověřeny a během řízení je třeba je aktualizovat. Domnělý pachatel trestného činu musí mít příležitost zapojit se do vypracování zprávy, jeho názor musí být v příslušných případech ve zprávě zohledněn a o jejím obsahu musí být informován on nebo jeho právní zástupce.

Zvýšené požadavky na zjišťování osobních, rodinných a sociálních poměrů v případě mladistvých pachatelů jsou zakotveny ve směrnici Evropského parlamentu a Rady EU 2016/800 ze dne 11. května 2016 o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení. V čl. 7 této směrnice je upraveno, jako jedno z procesních práv, právo dětí v trestním řízení na individuální posouzení, které má směřovat k zohlednění potřeb dětí, týkajících se jejich ochrany, vzdělávání, odborné přípravy a sociálního začlenění. S tím souvisí i povinnost ve vztahu k orgánům činným v trestním řízení takové posouzení provést, přičemž pozornost by se měla zaměřit na osobnost dítěte, jeho zralost, materiální, ekonomické, sociální a rodinné zázemí a jakoukoliv zvláštní zranitelnost. Tyto informace pak slouží nejen jako podklad pro ukládání sankcí, ale i v rámci zacházení s mladistvými v trestním řízení, např. v případě vazby.

II.1. Právní úprava a praxe ve vybraných evropských zemích

Výše uvedené požadavky se promítají i v právních úpravách řady států, kdy (jak vyplývá z níže uvedeného textu) v některých mají zprávy před rozhodnutím své pevné místo a jejich vypracování je pravidlem, jinde jsou zpracovávány pouze v určitých případech a v dalších státech pak nejsou součástí běžné praxe vůbec.

Pokud se zaměříme na oblast Evropy, do první skupiny států, tedy do skupiny, kde zprávy před rozhodnutím, resp. před uložením trestu, mají již dlouhodobou tradici, byt v praxi mohou být využívány v různé míře, patří např. následující země: Belgie, Dánsko, Finsko, Irsko, Německo, Malta, Maďarsko, Norsko, Švédsko, Švýcarsko a Velká Británie. Oproti tomu jiné země, jako je např. Lucembursko či Rakousko, takovou tradici zprávy před uložením trestu nemají.⁶

Jako příklad země, kde jsou zprávy v široké míře vypracovávány a využívány soudy před uložením trestu, a to nejen v případě obecně prospěšných prací či domácího vězení, lze uvést Anglii a Wales.⁷ V řadě případů je tyto zprávy ve smyslu oddílu 156 zákona o trestním soudnictví z roku 2003⁸ třeba vyžadovat obligatorně. V současné době se lze

6 Blíže zprávy jednotlivých zemí na stránkách Konfederace evropské probace (Cep) Dostupné na: <https://www.cep-probation.org/knowledgebases/probation-in-europe/>.

7 Počátky poskytování informací o pachatelích soudům spadají minimálně již do 2. pol. 19. stol. Na počátku 90. let 20. stol nahradily obecné zprávy o sociálních poměrech zprávy před potrestáním, jejichž účel byl primárně zaměřen na analýzu činu a hledání nejvhodnějšího alternativního trestu. Postupně se prosadila psaná forma těchto zpráv. Poté s rozvojem nástrojů na hodnocení rizik se jejich využití začalo šířeti aplikovat i v rámci těchto zpráv. K další výrazné změně došlo v souvislosti s tím, že od roku 2005 v rámci Zákona o trestním soudnictví z roku 2003 bylo umožněno vedle písemných zpráv podávat i ústní zprávy a písemné zprávy s rychlým doručením. (Robinson, 2017).

8 Blíže: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/section/156?view=plain>.

setkat se 3 typy zpráv – se standartní písemnou zprávou (Standard Delivery report), kde je lhůta na vypracování 3 týdny. Vypracovává se obvykle v případech vysokého rizika vzniku další újmy a v závažných případech trestné činnosti, kde je třeba komplexnějšího posouzení. Tato zpráva obsahuje důkladné hodnocení rizik a propracovaný plán výkonu trestu (včetně alternativních). S tím souvisejí důkladné rozhovory s obviněnými. Tento typ zpráv by měli vypracovávat pouze kvalifikovaní probační úředníci, kteří prošli náležitou přípravou. Druhým typem zpráv jsou zprávy s rychlým doručením (Fast Delivery report), které jsou zpracovávány ve lhůtě jednoho týdne a které se mohou využívat v případě středně rizikových pachatelů. Jedná se již o stručné, méně detailně zpracované zprávy. Kratší je též doba pohovoru probačního úředníka s pachatelem. Třetí možností jsou zprávy podávané ústně (Stand-Down report) přímo v den konání soudního jednání, doba rozhovoru s pachatelem je v průměru 30 minut a rozhovor probíhá přímo v soudní budově, a poté je dodána v psané podobě (Ministry of Justice Changes to Pre-Sentence Reports, 2020).

Dle instrukce ministerstva spravedlnosti,⁹ která blíže specifikuje postup při vypracování zpráv před rozhodnutím, musí i ústně podávaná zpráva v návaznosti na využívání nástroje na hodnocení rizik OASys zejména obsahovat označení rizika závažné újmy (RSR skóre)¹⁰, rizika recidivy (OGRS skóre)¹¹, relevantní informace jak ze spisu, tak z předchozích zpráv před rozhodnutím, analýzu činu a dopadu na oběť a návrh konkrétní sankce, včetně odůvodnění. V instrukci je dále kladen důraz na to, aby většina zpráv byla podávána ústně a písemné zprávy se lhůtou do 15 dní by měly být vypracovávány pouze ve výjimečných případech, kde jsou nezbytné další informace k dokončení hodnocení rizika závažné újmy. Jedná se o případy, kdy je nutné multidisciplinární hodnocení, kde byly diagnostikovány problémy s duševním zdravím a zranitelností, nebo se jedná o závažnou násilnou a sexuální kriminalitu, včetně domácího násilí či zneužívání dětí, anebo jde o nutnost posouzení nebezpečnosti a detailnějšího hodnocení rizik. Určitá specifika jsou pak stanovena, pokud jde o zprávu u mladých dospělých pachatelů ve věku od 18 do 24 let, kde musí obsahovat též posouzení zralosti. V případě, že pachatel již dříve prošel systémem trestní justice jako mladistvý, měla by ve zprávě být též informace o předchozím zacházení a další relevantní informace od příslušných institucí, které se zabývají mladistvými.¹²

Spolu s trendem, který klade důraz na zrychlení řízení, je patrný i postupně sílící důraz na to, aby většina případů byla vyřizována formou ústních, resp. rychlých zpráv. Tomu odpovídá i postupná výrazná změna v podílu jednotlivých forem zpráv. V roce 2006 činil podíl zpráv s rychlým doručením a ústních zpráv pouze 27 %, 48 % v roce 2009, 79 % v roce 2014 a ve 3. čtvrtletí 2016 již 93 % (Robinson, 2017).

Ze strany profesních sdružení probačních pracovníků se v tomto směru objevuje kritika, že díky tomu probační pracovníci a další pracovníci, kteří připravují zprávy, čelí v praxi výrazným problémům. Namítáno je např., že je zde vytvářen tlak na to, aby, dokonce i v případech závažnější kriminality, vypracovávali zprávy pracovníci, kteří k tomu nejsou

9 Probation Instruction - Determining Pre Sentence Reports - Sentencing within the new Framework, PI 04/2016, účinná od 22. 1. 2016, Dostupná z: <https://www.justice.gov.uk/offenders/probation-instructions/pi-archive-2016>.

10 Risk of Serious Recidivism Score.

11 Offender Group Reconviction Score.

12 Jedná se zejména o informace od týmů mládeže (Young Offending Team).

plně kvalifikováni a proškoleni. To pak může vést k navrhování nevhodných plánů výkonu trestu. Další námitkou je, že v případě, že zprávy vypracovávají plně kvalifikovaní probační úředníci, jsou i tito pod značným tlakem na to, aby vypracovávali ústní či zrychlené formy zpráv, a to i v případech závažné sexuální a násilné kriminality, což vylučuje možnost získat relevantní informace od dalších subjektů a projevuje se to ve snížení kvality zpráv (Ministry of Justice Changes to Pre-Sentence Reports, 2020; Mair, 2016).

Poněkud odlišná situace je v Irsku. Zde je možné rozlišit dva typy zpráv před rozhodnutím. První z nich je tzv. předsankční zpráva, někdy též nazývaná probační, a druhá je zpráva ke vhodnosti uložení obecně prospěšných prací (assessment report). Probační zpráva se obecně zaměřuje na posouzení vhodnosti uložit pachateli komunitní sankci, obsahuje též hodnocení rizik z hlediska recidivy, řeší se v ní též postoj pachatele ke spáchanému činu i motivace ke změně a dále opatření vhodná k prevenci recidivy. I v jejím rámci může být doporučeno uložit obecně prospěšné práce. Druhý typ zprávy se zaměřuje na to, zda je vhodné konkrétnímu pachateli uložit obecně prospěšné práce jako alternativu k výkonu trestu odnětí svobody (An tSeirbhís Phromhaidh, 2018).

V případě probační zprávy není zákonem stanovena povinnost ji vyžadovat před rozhodnutím o trestu (Carr & Maguire, 2017). Avšak v případě, že soud zvažuje uložení trestu obecně prospěšných prací, si má dle oddílu 3 (1 B) zákona o trestní justici¹³ „assessment report“ od probační služby vyžádat. Probační služba je pak povinna ji dle oddílu 3 (1C) vypracovat do 28 dní, přičemž soud může na žádost probačního pracovníka tuto lhůtu prodloužit, pokud usoudí, že je to pro dobro věci a v souladu se zájmy spravedlnosti.

Specifická situace je pak v případě mladistvých pachatelů, kdy dle čl. 99 zákona o dětech¹⁴ může soud v případě, že je přesvědčen o vině, přerušit jednání a vyžádat si zprávu od probačního úředníka. Je povinen si ji vyžádat, pokud uvažuje o uložení komunitní sankce, trestu spojeném s odnětím svobody či detenci s dohledem. Zpravidla je vyžadována písemně, ale lze ji ve výjimečných případech požadovat i v ústní podobě. V odst. 4 tohoto článku jsou pak stanoveny výjimky, kdy tak učinit nemusí, např. tam, kde je trest stanoven fixně, či je k dispozici předchozí zpráva, která není starší než 2 roky, je dostačující a nedošlo ke změně poměrů. Určitá specifika, pokud jde o zprávy před uložení trestu, jsou upravena též v zákoně o zneužívání drog.¹⁵ Zde ji vypracovávají jiné příslušné instituce, zejména zdravotnické, a jiné soudem pověřené subjekty, její obsah je pak specifikován v čl. 28 tohoto zákona.

Postupem času bylo možné zaznamenat v Irsku nárůst počtu zpráv před uložení trestu. V některých okresech byly proto vytvořeny týmy, specializující se na vypracování zpráv před uložení trestu. Obvyklá lhůta pro vypracování zprávy jsou tři týdny. Ke zpracování zpráv se používá nástroj pro posuzování rizik LSI-R (O'Donovan, 2008).

13 Criminal Justice (Community Service) Act No. 24 of 2011, Dostupné na: <http://www.irishstatutebook.ie/eli/2011/act/24/enacted/en/html>.

14 Children Act no. 24 of 2001, Dostupný na: <http://www.irishstatutebook.ie/eli/2001/act/24/enacted/en/html>.

15 Misuse of Drugs Act No. 12 of 1977, Dostupná na: <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1977/act/12/enacted/en/print>.

Dle statistických údajů Probační služby Irska lze tento trend zaznamenat i v letech 2016-2018 a současně také pokles případů, kdy byly ukládány sankce bez předchozí zprávy (An tSeirbhís Phromhaidh, 2018). Podrobnější analýza využívání zpráv před rozhodnutím soudy zároveň ukázala, že existují signifikantní rozdíly v jejich užívání v jednotlivých regionech a zároveň rozdíly ve využívání komunitních sankcí. Přitom se ukazuje, byť to nebylo vždy sledováno, že v regionech s vyšším užíváním zpráv se též více aplikují komunitní sankce (Carr & Maguire, 2017).

Zajímavé poznatky pak přinesla irská studie mezi experty, probačními úředníky a soudci. Například probační úředníci poukazovali na to, že zpracovávání zpráv nemá význam pouze z hlediska získání informací pro uložení sankce, ale nabízí možnost navázání vztahu probačního úředníka s klientem a může vést k určitému nastartování procesu práce s ním, práce s jeho motivací, ale také jeho napojení na další subjekty, které se např. zaměřují na problémy se závislostmi, zaměstnáním apod. Zajímavé je, že i někteří soudci jako výhodu zpráv nezmiňovali pouze to, že obdrží potřebné informace k uložení sankce, ale také určitý benefit pro odsouzeného spojený s tím, že prostřednictvím probační služby se mu dostává pomoci v řešení jeho problémových záležitostí a jeho motivaci ke změně (Carr & Maguire, 2017).

V Dánsku zprávy o sociálních poměrech, jako podklad pro uložení vhodného trestu, poskytuje Dánská vězeňská a probační služba na základě § 808 zákona o správě soudnictví¹⁶. Podrobnější informace o osobní situaci a poměrech obviněného doma, v zaměstnání, ve škole, ale i o jeho fyzickém a duševním stavu pak mají být dle § 808 odst. 2 tohoto zákona zjišťovány především, pokud do úvahy připadá uložení podmíněného trestu, je třeba vyloučit možnost uložení peněžitého trestu a také pokud to může mít význam pro náhradu škody.

O tyto informace může žádat soud anebo státní zástupce, což je v praxi častější případ. V závěru zprávy je třeba výslovně informovat o pravděpodobnosti úspěšného dohledu v případě podmíněného trestu či úspěšnosti výkonu trestu obecně prospěšných prací. Vzhledem k tomu, že většina všech trestů odnětí svobody v Dánsku je kratší než 18 měsíců, což je maximální horní hranice pro uložení trestu obecně prospěšných prací, vyžadují se zprávy před vynesemím rozsudku ve většině trestních případů (Storgaard & Skov, 2017).

Zpráva vychází zejména z rozhovoru s obžalovaným, obsahuje informace o jeho osobním a sociálním zázemí a současné situaci. Shromažďování informací od jiných osob nebo institucí je vždy podmíněno písemným souhlasem obviněného, ale existují zde výjimky. Zpráva vždy obsahuje informace o rodinném zázemí, zdravotním stavu, pracovní a finanční situaci, volnočasových aktivitách a osobních vztazích. Je obecnou praxí, že se soud řídí závěrem uvedeným ve zprávě před vynesemím rozsudku. Pokud se obviněný rozhodne nespolupracovat na jejím vypracování, zpráva se nepředkládá, což pak vede k tomu, že má soud méně podkladů k tomu, aby mohl uložit podmíněný trest. Zpráva je rovněž poskytnuta obviněnému a jeho obhájci jako odraz práva na obhajobu. Po vynesení rozsudku může být zpráva předána jiným institucím, jako jsou sociální služby, avšak pouze za podmínky, že dotyčná osoba dá svůj písemný souhlas (Storgaard & Skov, 2017).

16 Retsplejeloven, Dostupný z: <https://danskelove.dk/retsplejeloven>.

Ve Švédsku si zprávy před uložením trestu může od Švédské vězeňské a probační služby vyžádat soud, případně, před podáním obžaloby, státní zástupce. Probační úředník zjišťuje informace od obviněného, kterého za tím účelem předvolává. Pokud se nedostaví, může být i předveden, nesmí však být nucen ke spolupráci. Důvody, pro které odepřel spolupráci, musí být sděleny soudu. Informace jsou dále získávány od dalších institucí a subjektů. Pokud obviněný aktuálně vykonává nějaký trest, zpráva obsahuje též informace o průběhu jeho výkonu. Zpráva je zpravidla doručena soudu ještě před zahájením soudního jednání, je doručována také oběma stranám řízení (Boijesen & Tallving, 2018).

Cílem zpráv je především poskytnout soudu přiměřené informace k tomu, zda je vhodné uložit dohled, obecně prospěšné práce, případně nějakou jinou specifickou sankci či program, který by měl odpovídat kriminogenním potřebám odsouzeného v návaznosti na vyhodnocení získaných informací. Zpráva se zaměřuje, vedle obecných informací o obviněném, na základě faktorů významných pro posouzení rizika další recidivy a kriminogenních potřeb obviněného (RNR model)¹⁷, na oblast rodiny, širšího sociálního prostředí, zaměstnání, ubytování, fyzického a duševního zdraví, vztahu ke zneužívání návykových látek, kriminální historii, postoj obviněného, trávení volného času. Obsahuje také návrhy na uložení vhodné sankce. Zajímavé v tomto směru je i to, že zprávy jsou zpracovávány ve standardizované podobě, digitalizovány a využívány pak, s ohledem na vyhodnocení rizik, po uložení sankce při vytváření plánu výkonu sankce. Obviněný má právo se se zprávou seznámit a vyjádřit své stanovisko, případně korigovat nepřesnosti, nemá však přístup k hodnocení rizik recidivy. (Boijesen & Tallving, 2018)

Ve Švýcarsku je vyžádání zprávy před rozhodnutím o uložení dohledu a povinností či omezení (*Weisungen*) ponecháno na uvážení soudu či jiného orgánu činného v trestním řízení (státního zástupce). Možnost vyžádat si zprávu o sociální situaci (*Sozialbericht*) u subjektů, které zajišťují probační služby, vyplývá z čl. 95 odst. 1 švýcarského trestního zákoníku.¹⁸ Obviněný se může ke zprávě vyjádřit a jeho stanovisko je k ní připojeno. Slouží jako významný podklad pro rozhodování soudů o ukládání sankcí. Zpráva se zabývá řadou témat. Měla by obsahovat informace o postoji pachatele ke spáchanému činu a k vypořádání se s jeho následky, riziku recidivy, jeho osobnosti a psychických odchylkách, problémovém chování, sociálním prostředí a vzbábách, finanční situaci, zaměstnání, bydlení, sociálních kompetencích, rozpoznatelných sklonech k závislostem a ochotě k léčbě, ale též údaje o výkonu alternativních sankcí, o průběhu spolupráce s ním během řízení. Měla by též v relevantním případě obsahovat konkrétní návrhy specifického zacházení na specializovaných pracovištích, pokud je to účelné (Schweizerische Konferenz der Leiterinnen und Leiter, 2013). Podkladem pro zprávu je obligatorně rozhovor s pachatelem, méně často pak šetření v domácnosti. Zpráva se také vyžaduje v případě cizinců s trvalým či dlouhodobým pobytem ve Švýcarsku. Každý kanton má svůj vlastní systém. (Fink & Bruni, 2013).

Velmi podobná české právní úpravě je v tomto směru právní úprava na Slovensku, která, shodně jako v ČR, ve smyslu § 353 odst. 3 a odst. 4 zákona č. 301/2005 Sb. (trestného poriadku) vyžaduje obligatorně v případě, že by soud uvažoval o tom, že formou trestního příkazu

17 Risk-Need-Responsivity Model.

18 311.0 - Schweizerisches Strafgesetzbuch vom 21. Dezember 1937, Dostupné z: <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19370083/index.html>.

uloží trest povinné práce či domácího vězení, zprávu probačního a mediačního úředníka o možnosti uložení a řádného výkonu těchto trestů, včetně stanoviska obviněného a v případě trestu domácího vězení též přezkumu možností jeho výkonu technickými prostředky. V případě trestu povinné práce se však tato povinnost nevztahuje na případy, kdy probíhá zkrácené přípravné řízení dle § 204 trestního poriadku.¹⁹ Na rozhodnutí v hlavním líčení se tato povinnost nevztahuje. Soud má pak vždy možnost si na základě § 241a odst. 3 vyhl. č. 543/2005 Z. z., o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špecializovaný trestný súd a vojenské sudy, požádat o stanovisko probačního a mediačního úředníka k výběru vhodné formy probačního dohledu. Přičemž se zde zároveň stanoví, že pokud je to s ohledem na okolnosti případu účelné, uskuteční se informativní setkání probačního a mediačního úředníka s obviněným. Ve slovenském trestním zákoně²⁰ sice nejsou přímo označeny specifické formy dohledu, nicméně z ustanovení § 51 slovenského trestního zákona vyplývá, že spolu s podmíněným odsouzením s dohledem je možné ukládat též různé omezení a povinnosti, včetně např. povinnosti zdržovat se v určitém čase na určité adrese. Přitom výkon může být zajišťován i technickými prostředky, lze tedy předpokládat, že v těchto případech bude soud již předem potřebovat více informací k tomu, jak přesně tuto sankci individualizovat.

II.2. Zprávy před uložením trestu jako předmět kriminologických výzkumů

V zemích, kde jsou zprávy před vynesením rozsudku běžnou praxí, se samozřejmě stávají předmětem zájmu výzkumníků, a to již desítky let. Původně se výzkum v tomto směru zaměřoval zejména na to, do jaké míry zprávy před vynesením rozsudku mají vliv na rozhodování soudu. Jednou ze základních otázek pak byla míra shody mezi doporučeními uvedenými ve zprávách a uloženou sankcí a také, zda soudci považují zprávy za užitečné a jak je hodnotí.

Výsledky kanadského výzkumu ukázaly, že soudci byli ve velké většině spokojeni se zprávami v 87 % (Bonta, Bourgon, Jesseman, & Yessine, 2005). Obdobně dle výzkumů v Anglii a Walesu soudci ve velké míře považovali zprávy za užitečné pro rozhodování, (blíže Mair, 2016).

Již starší kanadské studie dále uvádějí 80% míru shody mezi doporučeními probačních pracovníků a rozsudky (Hagan, 1975, Boldt kol., 1983, cit. podle Maurutto & Hannah-Moffat, 2010). Vysokou úroveň shody mezi doporučeními probačních pracovníků a rozsudků soudců – mezi 77-80 % - přinesl též výzkum Deanové na Novém Zélandu (2000, cit. podle Hannah-Moffat & Paula Maurutto, 2010). Obdobné výsledky přinesl i výzkum v Kalifornii v USA, kde byla shoda zaznamenána v 79 %, přičemž mezi případy neshody se započítávaly i případy, kdy byl uložen trest odnětí svobody v jiné délce, než navrhoval probační úředník. Dalším podstatným zjištěním tohoto výzkumu bylo, že největší vliv na doporučení na uložení trestu ve zprávách probačních úředníků mají zejména faktory, které se váží k povaze a závažnosti činu a riziku recidivy, zatímco charakteristiky probačního

19 Nutno dodat, že na Slovensku se tyto podmínky výrazně liší od právní úpravy v ČR.

20 Zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon.

úředníka (zkoumán byl věk, etnická příslušnost, pohlaví a délka praxe), měly menší vliv. Nicméně z hlediska dalších faktorů pak určité míry významnosti dosáhla zaměstnanost pachatele, doba praxe probačního úředníka a jeho věk (Leifker & Sample, 2011).

V evropském kontextu se jednalo např. o výsledky irské studie (jednalo se však pouze o 22 zpráv). Soudci se v 86,3 % přiklonili k návrhu, který zpráva obsahovala, drobné rozdíly byly mezi okresními a krajskými soudy. Je otázka, zda, případně do jaké míry, k tomu mohla přispět skutečnost, že probační pracovníci znali rozhodovací praxi soudů a uzpůsobili jí obsah těchto zpráv (Bourke, 2013). Dalším předmětem zkoumání v rámci této studie bylo, zda zprávy splňují kritéria stanovená metodickými předpisy irské probační služby.²¹ Výsledky ukázaly, že zprávy naplňovaly požadavky stanovené v těchto předpisech v průměru v 61 % a pohybovaly se v rozmezí od 38 % do 92 %. Přitom lépe byly zpracovány oblasti, které se týkaly současné a předchozí trestné činnosti (v průměru v 70 % zprávy odpovídali metodice)²² a závěrečná doporučení (v 62 %),²³ méně pak ty, které se týkaly problematiky obětí, např. v 38 % z nich nebyly v tomto směru žádné informace. V případě poměrů pachatele pak sice všechny zprávy v tomto směru obsahovaly nějaké informace, v průměru byly v 57 % ve shodě s metodikou, ale 72 % z nich neobsahovalo dostatečně relevantní informace o zázemí pachatele a riziku recidivy (Bourke, 2013).

S tím souvisí další otázka, a to do jaké míry zprávy před uložením rozsudku mají vliv na uložení méně intenzivní alternativní sankce soudem, případně na mírnější nepodmíněné tresty, a také, do jaké míry se na tom odráží kvalita těchto zpráv.

Výsledky skotského výzkumu zaměřeného na obsah zpráv před uložením trestu (Social enquiry reports) a jejich vztah k uloženým trestům naznačil, že úroveň zpráv má vliv na to, jaký druh sankce soud uloží, když s klesající úrovní zpráv (nedostatek informací v nich obsažených) bylo možné zaznamenat nárůst nepodmíněných trestů (Creamer, 2000).

Výsledky jiného výzkumu, realizovaného u soudů na jihozápadě Anglie (Downing & Lynch, 1997) neprokázaly významnější vztah mezi kvalitou zprávy a shodou mezi doporučeními na uložení trestu ve zprávě a uloženým trestem. V případě komunitních sankcí se sice určitý vztah projevil, ale nebyl signifikantní. Ukázalo, že není jednotná shoda v tom, jak by měla vypadat kvalitní zpráva.

Problém s tím, jak má vypadat kvalitní zpráva, může narážet na to, že jednotlivé zainteresované subjekty mohou mít poměrně odlišné představy o tom, co by měla zpráva obsahovat. Jak již bylo uvedeno výše, zprávy před uložení trestu by měly kromě výše uvedených cílů též naplnit i trestně politické cíle směřující k tomu, aby soudy ukládaly více komunitní sankce, a to právě na základě adekvátních informací a doporučení ze zpráv před uložení trestu (Tata, Burns, Halliday, Hutton, & Mc Neil, 2008). Tomu též

21 Service Practice for the Preparation and Presentation of Pre-sanction reports 1999, Revisited content of Reports 2005.

22 Nicméně v 59 % zkoumaných zpráv chyběla informace o rizikových faktorech, které vedly ke spáchání trestného činu, v 53 % zpráv podávaných krajskému soudu chyběl názor dozorcujícího státního zástupce. Ve 40 % zpráv chybělo zhodnocení přístupu pachatele k probaci, kterou měl uloženou v minulosti.

23 V 32 % z nich v závěru nemělo hodnocení rizika.

odpovídají např. národní standardy ve Skotsku, kde cílem zpráv je nejen pomocná funkce ve směru poskytování relevantních informací o pachateli soudu, ale zároveň i poradní, kdy na základě hodnocení rizik doporučují soudu uložení vhodné komunitní sankce, či naopak. Jak ukázaly výsledky skotské kvalitativní studie zaměřené na tuto oblast, naplnění těchto cílů může též bránit to, že se soudci, až na výjimky, vyjadřovali negativně k části zpráv, která se týkala návrhů na uložení trestu. Zprávy by dle některých z nich měly být primárně informativní. Návrhy na uložení sankce ve zprávách mohou být vnímány jako nepřiměřené vměšování se do rozhodování soudů. Zároveň se ukázalo, že velký význam z hlediska akceptace zpráv má to, když soudci mají větší důvěru k sociálním pracovníkům,²⁴ se kterými již mají předchozí zkušenost. (Tata, Burns, Halliday, Hutton, & Mc Neil, 2008)

Představy, že informacemi a doporučeními ve zprávách před uložení trestu lze výrazně ovlivnit rozhodovací praxi soudů, která by vedla ke snížení užívání nepodmíněných trestů odnětí svobody v případech méně závažné kriminality, se však zcela nenaplnily. Tata (2018) to vysvětluje tím, že soudci, kteří mají výlučnou pravomoc rozhodnout o sankci, lze přirovnat k zákazníkům, a ty, kdo vypracovávají zprávy, k prodejčům. Přičemž poukazuje např. na to, že očekávání soudce (zákazníka) nemohou být nikdy zcela naplněna, připomíná též problém, že zde funguje již výše zmíněná mezi profesní soutěživost, kdy soudci mohou vnímat doporučení ve zprávách jako zásah do jejich nezávislosti a považovat ty, kdo zprávy zpracovávají, za méně kompetentní, méně realistické, neobjektivní a méně přísné. To pak může vést k tomu, že zprávy jsou koncipovány v náznacích a mohou být i nesprávně interpretovány. Pokud jde o poskytování dostatečných podkladů pro individualizaci rozhodnutí, i zde mohou být mezi soudci velmi odlišné představy, jak by měly zprávy vypadat, např. v tom, jak podrobné mají být. Někteří jim vytykají, že jsou příliš obsírné, jiní, že neobsahují dostatek informací. Přitom snaha o zlepšení této situace, která se projevila v prosazení standardizovaných zpráv, je též ze strany soudců kritizována (Tata, 2018).

V souvislosti se standardizovanými zprávami je poukazováno na to, že tyto zprávy postrádají možnost posouzení informací v širším kontextu a s ohledem na individuální specifické potřeby pachatele (Mair, 2016).

Na druhou stranu jiné výzkumy naznačují, že soudci většinou vítají, když zprávy doporučení o sankci obsahují (59,6 %), pouze 11,5 % bylo proti, ostatní na tuto otázku neměli jednoznačný názor (Bonta, Bourgon, Jesseman, & Yessine, 2005).

Další velmi aktuální otázkou je, na co by měl být ve zprávě kladen důraz, a to ve vazbě na využívání hodnocení rizika recidivy a především pak moderních statistických nástrojů k jejich měření. S tím souvisejí i otázky, zda jsou přínosnější standardizované zprávy založené na analýze rizik, nebo klasické narativní zprávy. Tato diskuze vychází z kritiky trendů v trestní politice, které souvisejí s výraznou změnou v oblasti pojmání trestní spravedlnosti a účelu trestání - s konceptem new penology²⁵ a pojmem aktuární²⁶ sprave-

24 Ve Skotsku vykonávají i agendu práce v oblasti trestní justice sociální pracovníci v rámci místních orgánů, které mají v působnosti výkon sociální práce obecně.

25 Pojem new penology byl poprvé užit a vysvětlen M.M. Feeleym a J. Simonem.

26 V původním významu znamená pojem aktuární – pojistně matematický. Pojem aktuární spravedlnost lze pak chápat právě ve významu uvedeném v textu.

dlnost. Zde se, na rozdíl od předchozího důrazu na orientaci na pachatele jako subjekt, kterého je třeba pozitivně motivovat a pracovat na jeho rehabilitaci, vychází z výrazně odlišného – manažerského přístupu – tj. důrazu na to, aby pachatel byl správně identifikován (jeho míra rizika), zařazen dle míry rizika recidivy a dle toho pak s ním má být zacházeno (Feeley & Simons, 1992). Právě v rámci zpracovávání zpráv před odsouzením se v některých zemích využívají statistické nástroje na hodnocení rizik recidivy jako je např. LSI (Level of Service Inventory),²⁷ spojené též s určitou standardizací zpráv, a to ve srovnání s klasickými narativními formami zpráv.

Zastánci využívání těchto nástrojů při zpracování zpráv před uložením trestu uvádějí, že jsou přesnější a nejsou subjektivně ovlivněné tím, kdo je zpracovává, ve srovnání s předchozími zprávami, a zároveň umožňují v rámci hodnocení dynamických faktorů cílit na kriminogenní potřeby toho, komu je ukládán trest (Bonta, Bourgon, Jesseman, & Yessine, 2005).

Z výsledků kanadského výzkumu lze usuzovat, že tam, kde mají zprávy již určitou tradici, většina dotázaných soudců – 59,6 % - chtěla, aby zpráva obsahovala posouzení rizika recidivy, pouze 21,2 % bylo proti. Také většina probačních úředníků považovala tyto informace za velmi důležité. Naopak v případech obhájců 59 % uvedlo, že by je zprávy obsahovat neměly. (Bonta, Bourgon, Jesseman, & Yessine, 2005)

Kritici naopak namítají, že hodnocení pachatele je založeno pouze na aktuálním vyhodnocení rizika bez toho, aby zde byly vzaty do úvahy jiné významné faktory, jako jsou např. obecné informace o pachateli, psychické a fyzické zdraví, ale i např. zájmy, plány do budoucna, postoj ke spáchanému činu a k náhradě škody. Zároveň je poukazováno na to, že v tomto směru to pak může vést ke znevýhodnění určitých skupin obyvatel, konkrétně např. etnických menšin (Maurutto & Hannah-Moffat, 2010).

Za zmínku stojí, že např. v Kanadě se vedle standardních zpráv založených na aktuálním hodnocení rizik využívají i „Gladue“ zprávy,²⁸ které mají zohledňovat multidimenzionalitu vlivů na život a chování pachatele, včetně jeho rodiny v kontextu duchovní, kulturní a jiné odlišnosti. Například tedy reflektují skutečnost, zda celá rodina pachatele nebo její část páchala trestnou činností, zda pachatel či rodinní příslušníci navštěvovali spádovou či jinou základní školu, zda došlo k přetržení rodinných vazeb v důsledku nějakých sociálních událostí, zda došlo k léčení rodinných příslušníků ze závislosti a na jak dlouho, jak pachatel, jeho rodina či komunita byla ovlivněna ekonomickými podmínkami, apod.

27 Vycházející z tzv. Centrální osmičky rizikových faktorů a tomu odpovídajících kriminogenních potřeb blíže: (Andrews, Bonta, & Wormith, The Recent Past and Near Future of Risk and/or Need Assessment. CRIME & DELINQUENCY, 52 (1), 7-27, 2006), jsou založené na statistickém vyhodnocení statických a dynamických faktorů, které mají vliv na recidivu. Obdobný nástroj je v českém prostředí využíván Vězeňskou službou ČR při stanovování vnitřního a vnějšího rizika odsouzených prostřednictvím nástroje SARPO.

28 Zásadní zlom v tomto směru přineslo rozhodnutí Nejvyššího soudu v Kanadě v případě R v. Gladue, kdy bylo shledáno, že byl porušen zákon, neboť nebyly brány do úvahy všechny významné okolnosti, které je třeba aplikovat v případě domorodých pachatelů, kdy soud má zvážit dopad systémových faktorů či vliv zázemí pachatele, které spolupůsobily na skutečnost, že spáchal trestný čin, a dále volit takový druh sankce, která je za daných okolností vhodná pro pachatele s ohledem na jeho vlastní domorodý původ či příbuznost. „Gladue zpráva“ se rozumí zpráva před vynesením rozsudku o domorodém občanovi, má podobu narativní zprávy.

Tyto podrobné informace pak zpřesňují sociálně historický kontext komunity, jejíž je pachatel členem, a nabízejí pak komplexnější chápání kriminálního chování pachatele. To samozřejmě napomáhá i při ukládání trestu, kdy aktuární přístupy k hodnocení rizika dle Hannah-Mofatové a Marutové (Maurutto & Hannah-Moffat, 2010) nemůžou významnějším způsobem interpretovat systémový dopad historického rasismu a diskriminace na chování jednotlivců. V případech domorodých pachatelů jsou tedy vhodnější „Gladue“ zprávy, neboť umožňují lepší individualizaci při ukládání sankce, včetně zohlednění kulturních a národnostních specifik (Maurutto & Hannah-Moffat, 2010).

Zajímavé výsledky v oblasti rozdílů mezi klasickými narativními zprávami a strukturovanými zprávami postavenými na hodnocení rizik v tomto směru přinesl např. nizozemský výzkum (Wingerden, Wilsen, & Moerings, 2014), který vycházel z předpokladu, že zprávy před uložením trestu, které využívají právě statistické nástroje na vyhodnocení rizik, budou mít ještě silnější „škatulkovací“ („framing“) efekt než pravděpodobně mají klasické narativní zprávy.²⁹

Výzkumný předpoklad byl, že v případě těchto strukturovaných, na hodnocení rizik založených, zpráv bude soud u vysoce rizikových pachatelů častěji využívat odsouzení k trestům odnětí svobody a méně alternativní tresty, než u srovnatelných vysoce rizikových pachatelů bez této zprávy. U nízkorizikových pachatelů byl očekáván opačný efekt. Tím by též docházelo k prohlubování rozdílů v ukládání sankcí mezi nízkou a vysoce rizikovými pachateli, pokud u nich byla k dispozici taková zpráva. V rámci experimentu byli srovnáváni pachatelé, u kterých bylo provedeno posouzení rizika opětovného páčání trestného činu ještě před odsouzením (experimentální skupina) a bylo obsaženo v rámci zprávy před vynesením rozsudku. Kontrolní skupinu tvořili ti, u kterých bylo toto posouzení vypracováno až po odsouzení.³⁰

U nízkorizikových pachatelů z experimentální skupiny byl pouze ve 42 % uložen nepodmíněný trest odnětí svobody ve srovnání se 49 % nízkorizikových pachatelů z kontrolní skupiny, také délky nepodmíněných trestů byly kratší. Podmíněný trest byl u nízkorizikových pachatelů z experimentální skupiny uložen v 16 % oproti 5 % procentům nízkorizikových pachatelů z kontrolní skupiny. U obecně prospěšných prací to bylo 57 % v případě experimentální skupiny ve srovnání s 52 % z kontrolní skupiny. Naopak u vysoce rizikových pachatelů v případě nepodmíněného trestu nebyly shledány signifikantní rozdíly mezi jednotlivými skupinami. Také délka nepodmíněného trestu se u obou sku-

29 V Nizozemí byl do praxe zaveden v roce 2004 strukturovaný nástroj pro hodnocení rizika recidivy - RISC. Zpráva před vynesením rozsudku, která je předkládána státnímu zástupci nebo soudci, je založena na posouzení rizika a následuje strukturu RISC, ale neobsahuje skóre jednotlivých bodů či sekcí. Namísto toho je riziko pachatele vyjádřeno jako nízké, střední nebo vysoké. Kriminogenní potřeby jsou vyjádřeny narativně. Závěr zprávy obsahuje hodnocení pachatelova sociálního zázemí, sociální podmínky, které mají vliv na jeho riziko a riziko dalšího páčání trestné činnosti, dále posouzení vhodnosti pro uložení podmíněného trestu odnětí svobody, pro uložení specifických podmínek v jeho rámci (přiměřených povinností či omezení) či jiného alternativního trestu. Před zavedením RISC byly zprávy před vynesením rozsudku založeny na profesionálním úsudku probačního pracovníka. (Wingerden, Wilsen, & Moerings, 2014)

30 Praxe v Nizozemí je taková, že pokud je zpráva vypracována před vynesením rozsudku, slouží jako podklad pro rozhodnutí soudu, a pokud je zpracována až po odsouzení, vyhotovuje se pro účely stanovení přístupu k pachateli při výkonu trestu.

pin výrazně nelišila. Naopak oproti očekávání vysoce rizikovní pachatelé z experimentální skupiny byly častěji, než ti z kontrolní skupiny, odsuzováni k podmíněným trestům bez dalších podmínek. Následné analýzy naznačily, že vysoce rizikovní pachatelé jsou odsuzováni k odnětí svobody i za lehčí tresty (například krádeže), zatímco nízkorizikovní pachatelé za těžší trestné činy (například sexuální trestné činy). Rozdíly v délkách trestů u vysoko a nízkorizikovních pachatelů byly menší v experimentální skupině, než v kontrolní. Rozdíly v odsouzení mezi nízkorizikovými a vysoko rizikovými pachateli, u nichž byla zpráva před rozhodnutím, byly větší v případě experimentální skupiny než u kontrolní, s výjimkou kontrolních typů sankcí³¹ (Wingerden, Wilsen, & Moerings, 2014).

Z toho je dovozováno, že přestože v Nizozemí jsou zprávy před rozhodnutím založeny na strukturovaném hodnocení rizik s využitím statistických nástrojů, zatím se to v sankční politice neprojevovalo, z čehož lze usoudit, že zde převažuje v oblasti trestní spravedlnosti trestní welfarismus (Wingerden, Wilsen, & Moerings, 2014).

Otázka, do jaké míry se ve zprávách před uložením trestu odráží hodnocení rizik pachatele z hlediska recidivy, byla také předmětem švédského výzkumu (Persson & Svensson, 2012). I když v době výzkumu nebyl využíván žádný obecný statistický nástroj na hodnocení rizik recidivy, od roku 2010 byla zavedena instrukce Švédské vězeňské a probační služby, která výrazně posílila důraz na hodnocení rizik v souladu RNR modelem. Cílem této instrukce bylo též standardizovat obsah i formu zpráv. Nicméně využití nástroje na hodnocení rizik nebylo povinné. Zkoumáno bylo 1 320 zpráv, z toho polovina byla před a druhá polovina po zavedení instrukce, která měla více prosadit hodnocení rizik. Z toho pak bylo náhodně vybráno 120 zpráv pro kvalitativní analýzu. Ukázalo se, že zprávy po účinnosti instrukce byly delší a zahrnovaly více oblastí, nicméně problém s neutrálními (obecnými) pojmy a nepřesnými formulacemi přetrvával. Zároveň nedošlo ani k očekávanému výraznějšímu zlepšení v oblasti hodnocení rizik. To bylo spíše výjimkou, nicméně v případě narativních zpráv před zavedením instrukce byla hodnocení více vágní. Zároveň lze obecně zkoumané zprávy popsat spíše jako zprávy o sociálních poměrech založených na krátkém osobním rozhovoru s klientem, kdy informace nebyly zpravidla dále ověřovány. Dále i z rozhovorů s probačními pracovníky bylo zjištěno, že většina probačních úředníků měla zažitý přístup k pachateli trestného činu spočívající ve snaze ošetřit jeho potřeby, tedy přístup welfaristický nikoli aktuární, kladoucí důraz na rizika jeho recidivy (Persson & Svensson, 2012).

Přínosné jsou také výsledky dánského výzkumu (Wandal, 2010), který se zaměřil na zkoumání toho, do jaké míry se v rozhodování o trestu promítá hodnocení pachatelů na základě posouzení jejich rizikovosti z hlediska recidivy. Vycházelo se z praxe, kdy zprávy byly zpracovávány zpravidla již na vyžádání státních zástupců, přečteny v hlavním líčení a obviněný pak měl možnost se k obsahu vyjádřit a prostřednictvím obhájce zdůraznit polehčující okolnosti. Zprávy měly obsahovat oblasti týkající se dětství, puberty, mládí, rodinných podmínek, životních podmínek, zdraví, vzdělání, profesní situace, ekonomických podmínek, budoucnosti a toho, jak pachatele hodnotí tvůrce zprávy. Měly narativní

31 Pod tímto pojmem byly zařazeny sankce spojené s odnětím svobody a také podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody spojené s dalšími specifickými podmínkami na rozdíl od „prostého“ podmíněného odsouzení či obecně prospěšných prací.

podobu, obsahovaly také pachatelovo hodnocení vlastního trestného činu a dále hodnocení, zda je pro pachatele vhodné uložení nějakého alternativního trestu. Výzkum byl založen na přímém denním pozorování soudců, státních zástupců a obhájců po dobu tří a půl měsíce. V rámci výzkumu se ukázalo, že v rámci formální komunikace mezi těmito subjekty je kladen důraz na welfaristický přístup, nicméně v rámci neformální komunikace, která probíhá např. tím, do jaké míry obhájce pouze formálně přistupuje k objasnění polehčujících okolností v případě poměrů pachatele či z komunikace mezi soudci, kteří znají pachatele již z jiných věcí apod., vyplynulo, že v rámci rozhodování o uložení sankce se projevují přístupy, které spíše vycházejí z hodnocení rizikovitosti pachatele, přičemž se lze setkat i s určitými stereotypy a „škatulkováním“ pachatele na v zásadě tři typy pachatelů: „typ normálního člověka“, „feťák“ a „kriminální typ“ (Wandal, 2010).

Obecně lze tedy shrnout, že se lze setkat s poměrně výraznými rozdíly mezi jednotlivými státy, pokud jde o zákonné podmínky i aplikační praxi při využívání zpráv před uložním trestu. Zároveň výzkumy naznačují, že často lze v aplikační praxi nalézt poměrně širokou shodu mezi doporučeními ve zprávách a sankcemi uloženými soudem. Je otázka, do jaké míry k tomu přispívá kvalita zpráv a do jaké další faktory, např. to, že ti, kdo je vypracovávají, je koncipují podle toho, co od nich ten, kdo rozhoduje o sankci, očekává. Také to, do jaké míry zprávy reálně ovlivňují rozhodování soudů, není zcela jasné. Ostatně ani otázka, jak má taková zpráva vypadat, není zcela jednoznačně zodpovězena. Odlišné názory v tomto směru nemusí být pouze v tom, že existují odlišnosti mezi jednotlivými aktéry, ale též obecně v přístupu k pachateli v rámci systému trestní justice. S tím souvisí i diskuse o tom, zda jsou přínosnější strukturované zprávy, založené na posouzení rizika recidivy s využitím predikčních statistických nástrojů, či obecné narativní zprávy, které se zabývají i jinými faktory.

III.

Trest domácího vězení a trest obecně prospěšných prací v systému trestních sankcí

Z hlediska předmětu našeho výzkumu je potřeba se zaměřit na postavení TDV a TOPP v systému trestních sankcí a na vymezení podmínek pro jejich ukládání v současné české právní úpravě.

TDV je v českém trestním právu relativně novou sankcí, která byla zakotvena v rámci zákona č. 40/2009 Sb. TrZ s účinností od 1. 1. 2010. Od této doby byla ustanovení TrZ související s jeho ukládáním a výkonem již několikrát novelizována. Přitom výraznější změnu v oblasti ukládání tohoto trestu přinesl především zákon č. 330/2011 Sb., s účinností od 1. 12. 2011. V jeho rámci došlo zejména ke změně způsobu, stanovení doby, kterou je povinen odsouzený trávit v obydlí, dále ke změně reakce na situaci, kdy odsouzený porušuje výkon TDV, spočívající k přechodu od stanovení náhradního trestu k rozhodování o přeměně trestu. Významnou změnu, která též souvisí s předmětem tohoto výzkumu, přinesla i novelizace zákona č. 141/1961 Sb, o trestním řízení soudním (trestního řádu) – (dále jen TrŘ), a to konkrétně zákonem č. 193/2012 Sb. s účinností od 1. 9. 2012, kde byla zavedena povinnost samosoudce si před rozhodnutím o TDV trestním příkazem vyžádat předem zprávu probačního úředníka. Další významnější novelou TrZ – zákonem č. 390/2012 Sb. s účinností od 8. 12. 2012 došlo k zavedení institutu přeměny trestu odnětí svobody na TDV.

TOPP má jako alternativní trest v českém trestním právu dlouhodobější tradici. Tento trest byl zaveden již v rámci předchozího trestního zákona č. 140/1061 Sb. s účinností od 1. 1. 1996³², a ustanovení o TOPP byla v jeho rámci poměrně často novelizována. Právní úprava TOPP, kterou přinesl TrZ s účinností od 1. 1. 2010 znamenala poměrně výrazné změny ve srovnání se dosavadní úpravou TOPP v zákoně č. 140/1961 Sb. Jednalo se především o snížení maximální horní hranice pro jeho uložení ze 400 hodin na 300 hodin, k určitému rozšíření možnosti jeho využívání došlo v případě okruhu trestných činů, u kterých ho lze ukládat, tj. i na všechny nedbalostní trestné činy bez ohledu na horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody, která je u nich stanovena. Zároveň však přinesl i určité zpřísnění, pokud jde o přepočítání hodin v případě přeměny na nepodmíněný trest odnětí svobody, a také v omezení možnosti jeho ukládání v případě, že pachatel zaviněně selhával při jeho výkonu. V rámci zákona č. 41/2009 Sb., kterým byl novelizován TrŘ, pak byla s účinností od 1. 1. 2010 zavedena povinnost samosoudce vyžádat si zprávu probačního úředníka v případě, že je rozhodováno o TOPP trestním příkazem. Úprava TOPP v TrZ již byla také novelizována. Významnější novelou zde byl zákon č. 330/2011 Sb. s účinností od 1. 12. 2011 Sb., kde došlo k prodloužení délky pro výkon TOPP na dva roky a také zavedení možnosti přeměny na TDV či peněžitý trest v případě problémů s jeho výkonem. Možnost přeměny na TDV či peněžitý trest však byla opět zrušena novelou TrZ č. 333/2020 Sb. s účinností od 1. 10. 2020. Další významnější novelou – zákonem č. 150/2016 Sb., s účinností od 1. 7. 2016 Sb., došlo opět ke zkrácení lhůty pro výkon této sankce na jeden rok od jeho nařízení.

TDV a TOPP se považují za klasické alternativní tresty k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Jejich aplikace má tedy přicházet v úvahu tam, kde lze naplnit účel trestu, aniž je nutné pachateli uložit nepodmíněný trest odnětí svobody. Z hlediska jejich zařazení v rámci výčtu trestů § 52 TrZ je TDV zařazen hned po trestu odnětí svobody a je obecně považován za nejpřísnější alternativní trest, což ostatně odpovídá intenzitě zásahu do života odsouzeného, kterému je tento trest uložen. Ostatní alternativní tresty,

32 Zákonem č. 152/1995 Sb.

včetně např. podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem či TOPP jsou považovány za tresty mírnější (Šámal, a další, 2012). Pokud jde o TOPP, který je uveden na třetím místě ve výše uvedeném výčtu, je vymezení jeho postavení v rámci ostatních alternativních trestů poněkud obtížnější. TOPP nelze vždy jednoznačně považovat za druhý nejpřísnější alternativní trest. Vždy bude, v případech všech v úvahu přicházejících alternativních trestů, záležet na okolnostech případu, situaci pachatele a konkrétním dopadu na jeho život. Zároveň nelze TOPP považovat vždy za obecně mírnější trest ve vztahu k podmíněnému odsouzení k trestu odnětí svobody³³ a zároveň nelze vyloučit možnost jeho aplikace, např. v situaci, kdy přepočtené stanovené výměry zcela neodpovídá, resp. je nižší než zákonem stanovená výměra pro trest odnětí svobody.³⁴ Z judikatury³⁵ též vyplývá, že TOPP zároveň nelze automaticky považovat vždy za přísnější trest ve vztahu k ostatním alternativním trestům uvedeným ve výčtu v § 52 TrZ za tímto trestem, konkrétně zejména např. v případě zákazu činnosti, který může být v konkrétním případě sankcí citelnější. Obdobně to může připadat v úvahu též např. v případě peněžitého trestu.

Soud se pak při zvažování, zda uloží TDV či TOPP, musí řídit obecnými zásadami pro ukládání trestněprávních sankcí a dále obecnými principy pro ukládání trestů. Významnými zásadami v tomto směru je např. zásada humanity ukládaných sankcí a princip, že výkonem těchto sankcí také nesmí být ponížena lidská důstojnost.

Dalším velmi významným principem je zásada přiměřenosti sankcí, kde trest má být ukládán s přihlédnutím k povaze a závažnosti činu a poměrům pachatele. Jak poukazuje např. Ščerba (2012), v souvislosti s ukládáním TDV by bylo v rozporu s těmito zásadami, kdyby byl uložen např. na 24 hodin denně. Velmi důležité je zde též aplikovat zásadu subsidiarity citelnějších sankcí v případech, že k dosažení účelu trestu postačí uložení sankce méně postihující. V úvahu je třeba brát i zásadu přihlédnutí k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem. To proto, že nevhodnou volbou některých z námi zkoumaných trestů by mohly být tyto zájmy výrazným způsobem dotčeny. Zmínit lze např. situaci, že pachateli bude uložen trest TOPP v takové výměře, že mu fakticky znemožní si ve svém volném čase přivydělat, což může negativně ovlivnit možnosti náhrady škody. Z hlediska kritérií pro stanovení druhu a výměry trestu a dále pro ukládání úhrnného, souhrnného či společného trestu se pak u těchto dvou trestů plně aplikují ustanovení § 39 a násl. TrZ.

Při ukládání trestu jsou významnými kritérii povaha a závažnost činu. Ty jsou již zpravidla v dostatečném rozsahu předmětem dokazování o vině. V případě TOPP a TDV je však zapotřebí se, s ohledem na obsah a podmínky jejich výkonu, velmi intenzivně v rámci dokazování věnovat i osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele, které se váží k době, kdy se rozhoduje o ukládání sankce. To platí i v případě zkoumání dosavadního života pachatele a možností jeho nápravy. Velmi důležité v tomto směru jsou např. informace o tom, zda pachateli byl v minulosti daný trest uložen a jakým způsobem ho vykonával. Zvažovat je třeba také účinky a možné důsledky těchto trestů na budoucí život pachatele.

33 Srov. Např. Usnesení Nejvyššího soudu z 26. 6. 2001, sp. zn. 11 Tz 129/2001 či 56/1997 Sb. rozh. tr.

34 Srov. např. Usnesení Nejvyššího soudu z 28. 3. 2001, sp. zn. 7 Tz 41/2001.

35 Usnesení Městského soudu v Praze z 27. 2. 2002, sp. zn. 7 To 51/2002.

Zároveň je třeba uvést, že přímo ze zákona je v § 53 odst. 1 TrZ vyloučeno uložení TDV s trestem odnětí svobody a TOPP a TOPP s trestem odnětí svobody, aby byla zachována alternativní povaha těchto dvou trestů a zároveň, aby se zabránilo negativní kumulaci účinků těchto trestů. (Šámal, a další, 2012)

V oblasti trestního práva procesního se pak tento požadavek odráží v tom, že v § 89 odst. TrŘ je stanovena, vedle otázek směřujících obecně k dokazování viny, náhrady škody a příčin páchání činu, potřeba věnovat se podstatným okolnostem k posouzení osobních poměrů pachatele. Na základě zákona č. 333/2020 Sb., s účinností od 1. 10. 2020, je ust. § 89 odst. 1 písm. d) TrŘ doplněno i o rodinné, majetkové a jiné poměry obviněného. Dosavadní život, možnosti nápravy a účinky trestů zde sice výslovně uvedeny nejsou, ale je třeba připomenout, že se zde jedná pouze demonstrativní výčet. Z níže specifikovaných specifických podmínek pro ukládání TDV a TOPP vyplývá, že je třeba zabývat se v podstatné míře při dokazování i těmito faktory. Otázka je, v jakém stadiu trestního řízení, resp. v jakém rozsahu v jednotlivých stádiích trestního řízení, by měly být informace vztahující se k ukládání sankcí obecně a TOPP a TDV podrobně zjišťovány. Tyto tresty lze ukládat pouze za přečiny. Proto lze předpokládat, že zde může poměrně často probíhat zkrácené přípravné řízení a zároveň následně být rozhodnuto formou trestního příkazu. Proto by bylo vhodné tento okruh otázek v potřebném rozsahu zjišťovat již v přípravném řízení. Právě v případě trestního příkazu je v § 314e odst. 3 a odst. 4 TrZ zakotvena povinnost samosoudce v případě, že uvažuje o uložení TOPP či TDV, vyžádat si zprávu probačního úředníka. Ta má v případě TDV obsahovat informace o možnostech jeho výkonu a stanovisko obviněného k uložení tohoto druhu trestu. V případě TOPP má zpráva, kromě těchto informací, obsahovat také informace o zdravotní způsobilosti obviněného. Uložit TDV či TOPP by tak měl s přihlédnutím ke zprávě PMS. To sice neznamená, že by byl vázán stanoviskem probačního úředníka, nicméně v případě odlišného posouzení věci, by se v rámci odůvodnění měl vypořádat s tím, proč se od ní odchýlil (Šámal, 2013).

To samozřejmě souvisí s tím, že v případě, že soudce uvažuje o vydání trestního příkazu, nemá možnost tyto informace získat v rámci přípravy na hlavní líčení či v jeho průběhu. Zákon v případě, že jsou tyto tresty ukládány rozsudkem v hlavním líčení, sice povinnost vyžádat si takovou zprávu a přihlížet k ní nevyžaduje, ale některé specifické a zároveň ověřené informace, které je nutné zjišťovat u těchto dvou druhů trestů, bude pro soudce velmi obtížné získat bez předchozího vyžádání si zprávy probačního úředníka tak, aby byla zároveň zachována zásada rychlosti a hospodárnosti řízení. Proto je i v rámci odborné diskuse akcentováno (Šámal, a další, 2012), že např. v případě TDV by soud měl využít institutu předběžného šetření a vyžádat si k uložení tohoto trestu zprávu, resp. stanovisko, probačního úředníka.

V současné době v přípravném řízení dokazování, které se vztahuje k otázkám ukládání sankcí, probíhá jen ve velmi omezené míře. Otázky související s uložením konkrétní sankce nepatřily až do 1. 10. 2020 (blíže viz výše zmíněná novela TrŘ) mezi obecné náležitosti obžaloby stanovené v § 177 TrŘ či návrhu na potrestání v § 179d TrŘ, byť např. v posledních letech bylo možné pozorovat určitý posun v praxi státních zastupitelství, a to zejména v oblasti zjišťování majetkových poměrů pro účely zjišťování podmínek pro ukládání peněžitého trestu (Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2018, 2018).

Poměrně významná změna, byť ne přímo v právní úpravě, která však může mít poměrně výrazný dopad pro aplikační praxi, nastala od 1. 1. 2020, kdy nabyl účinnosti Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019 ze dne 3. 9. 2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení. Ten v čl. 60 odst. 2 stanoví pro státního zástupce povinnost již v rámci žalobního návrhu uvádět návrh na uložení trestu s uvedením jeho druhu a výměry nebo návrh na upuštění od potrestání. Z toho existovala určitá výjimka, kdy se tento návrh neuvede v obžalobě- tj. v případech, je-li to nezbytné s ohledem na důkazní, skutkovou či právní složitost věci. Návrh se do výše zmíněné novelizace TrŘ, kterou byla zakotvena povinnost navrhopvat trest v obžalobě, zasílal soudu samostatným sdělením. Obdobně to pak platilo i v případě náležitostí návrhu na potrestání. To by tedy mělo vést k tomu, že státní zástupce v přípravném řízení by měl provést v dostatečném rozsahu dokazování i v oblasti ukládání sankcí, aby mohl komplexně posoudit, jakou sankci uložit a v jaké výměře. Lze tedy předpokládat, že v tomto směru dojde k posílení spolupráce s PMS se státními zástupci právě i v případech, kdy bude připadat v úvahu uložení TOPP či TDV.

Specifickou kategorií pachatelů, kterým lze TDV a TOPP ukládat, jsou mladiství pachatelé. Při aplikaci TDV a TOPP je zde třeba brát do úvahy specificky vymezený účel zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže - dále jen ZSM) vymezený v § 1 odst. 2 ZSM. Významná je zde také zásada subsidiarity přísnější sankce, kdy trestní opatření lze použít pouze tehdy, jestliže zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy a přispívající k předcházení protiprávním činům, by zřejmě nevedly k dosažení účelu ZSM. Při ukládání TOPP a TDV je třeba se též řídit účelem ukládaných opatření, kdy dle § 9 ZSM má uložené opatření především vytvářet podmínky pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochranu před dalšími škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění. Zejména v případě TDV je třeba v kontextu výše uvedených zásad a s ohledem na penologické poznatky ze zahraničí (Hulmáková, 2013) vždy pečlivě zvažovat jeho uložení a pokud je uloženo vhodně kombinovat s dalšími opatřeními, která přispějí k výše uvedenému účelu (Šámal, Válková, Sotolář, Hrušáková, & Šámalová, 2011).

K tomu by mělo přispět i to, že v případech mladistvých je v § 55 a § 56 ZSM kladen ještě větší důraz na zjišťování poměrů mladistvého, a to včetně zjišťování vhodných prostředků k jeho znovuzачlenění do společnosti. Pokud je vypracována zpráva o osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci mladistvého dle § 56 ZSM, k níž soud přihlíží při konečném rozhodnutí ve věci a jejímž obsahem má být řada informací, které se vztahují k mladistvému, má být jejím obsahem i např. přehled předchozích opatření vůči němu použitých, včetně popisu jejich výkonu a způsobu chování mladistvého. Nutno dodat, že v praxi je ovšem tato zpráva vyžadována často pouze od orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), který ve srovnání s PMS nemá vždy k dispozici potřebné informace v tomto směru a někdy i potřebné znalosti o podmínkách výkonu těchto sankcí.

K tomu je třeba dodat, že PMS je vyrozumívána Policií ČR o všech usneseních o zahájení trestního stíhání mladistvých a sama vyhodnocuje vhodnost vstupu do konkrétního případu. V takových případech často místo výše uvedené zprávy v přípravném řízení

vypracovává jako výstup tzv. zprávu o spolupráci s klientem, která doplňuje informace od OSPODu, mimo jiné o postoji obviněného k provinění, způsobu řešení újmy či postoji oběti. Také obsahuje doporučení k uložení vhodného opatření či odklonu.

Právníkům osobám z povahy věci i s ohledem na taxativní výčet trestů dle § 15 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, tyto dva tresty ukládat nelze.

III.1 Specifika ukládání trestu domácího vězení a trestního opatření domácího vězení

Specifické hmotněprávní předpoklady pro ukládání a přeměnu TDV jsou vymezeny v § 60 a § 61 TrZ. Další specifika u mladistvých pachatelů pak v § 26 odst. 2. ZSM. Právní úprava vztahující se k výkonu tohoto druhu trestu je pak upravena především v § 334a až § 334h TrŘ. a dále vyhláškou č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení.

TDV dle § 60 odst. 3 TrZ spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu tohoto trestu v určeném obydlí nebo jeho části v soudem stanoveném časovém období, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotních služeb u poskytovatele zdravotních služeb v důsledku jeho onemocnění nebo úrazu. Soud tento trest může uložit až na dvě léta, v případě, že je ukládán trestním příkazem, maximálně do jednoho roku.

Pokud jde o to, co se rozumí důležitými důvody, které brání odsouzenému se zdržovat v době určené soudem v obydlí, je výčet obsažený v § 60 odst. 3 TrZ demonstrativní. Lze sem tedy zařadit i další, které mohou vést k tomu, že pachatel nemůže odůvodněně setrvat po dobu stanovenou soudem v obydlí. Mělo by se však jednat o mimořádné důvody, a ne pravidelné povinnosti a závazky na straně pachatele, které musí pachatel plnit pravidelně, resp. pro které se nemůže v danou dobu zdržovat v obydlí. Ty by soud naopak měl již velmi podrobně znát v době rozhodování o uložení tohoto trestu. (Šámal, a další, 2012)

Z hlediska zákonných předpokladů pro uložení TDV, pomíneme-li výše uvedená obecná kritéria pro ukládání trestů, je jeho uložení vázáno na několik specifických podmínek, blíže specifikovaných v § 60 TrZ.

Jak již bylo řečeno výše, TDV je možné uložit pouze v případě přečinů, tj. všech ne-dbalostních trestních činů a u úmyslných trestných činů, u kterých horní hranice trestu odnětí svobody nepřevyšuje 5 let. Takto poměrně široké vymezení okruhu trestných činů není částí odborné veřejnosti přijímáno příliš pozitivně, ostatně již předchozí úprava byla, s ohledem na možný maximální přepočítání na trest odnětí svobody, vnímána jako problematická. Poukazuje se v této souvislosti na to, že soudy mohou mít problém u závažnějších přečinů tento trest vzhledem k tomuto důvodu ukládat. (Ščerba, 2011)

Dalším předpokladem pro jeho aplikaci je, že lze mít důvodně za to, že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele postačí uložení tohoto trestu, popřípadě vedle uložení jiného trestu.

Povaha a závažnost činu je již obecně předmětem dokazování o vině pachatele. Totéž platí i o osobě pachatele, která je ostatně dle § 39 odst. 2 TrZ jedním z hledisek při posuzování povahy a závažnosti činu. Těmto otázkám je při dokazování v poměrně širokém rozsahu věnována pozornost již v přípravném řízení, a pak i v řízení před soudem. Informace o osobních, rodinných a sociálních poměrech pachatele jsou však velmi významné především z hlediska volby konkrétního druhu a výměry trestu, přičemž právě u TDV se jedná o informace, které mohou zásadním způsobem ovlivnit jejich úspěšný výkon.

Tyto informace jsou pak klíčové i proto, aby soud mohl v souladu s § 60 odst. 4 TrZ efektivně vymezit časové období, ve kterém je odsouzený povinen se zdržovat v určeném obydlí nebo jeho částech v pracovních dnech, ve dnech pracovního klidu a pracovního volna, aby jej tím mohl přiměřeně omezit na svobodě. Soud přitom přihlíží zejména k pracovní době pachatele a cestě do a ze zaměstnání, péči o nezletilé děti a k vyřizování nutných osobních a rodinných záležitostí. I zde je výčet skutečností, ke kterým musí soud přihlížet, stanoven demonstrativně. Ostatně formulace „nutné rodinné a osobní náležitosti“ poskytuje skutečně dostatečný prostor pro individualizaci tohoto trestu. Smyslem má být, aby soud mohl přiměřeně postihnout odsouzeného na svobodě, ale zároveň neohrozit výkon jeho zaměstnání a plnění dalších závazků a zajištění a obstarání nutných potřeb odsouzeného a jeho rodiny, včetně např. pravidelné účasti v různých resocializačních programech či výkonu ambulantního ústavního léčení, kdy takové aktivity je třeba naopak podporovat a chápat jako prostředky směřující k jeho integraci a prevenci recidivy. Může mu též povolit navštěvování pravidelných bohoslužeb či náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna. I to lze totiž, kromě respektování svobody vyznání pachatele, chápat jako jeden z faktorů, který může na pachatele do budoucna působit protektivně. Obecně tedy soud musí mít ještě před rozhodnutím velmi podrobné informace o denním harmonogramu pachatele, jeho povinnostech a závazcích, potřebách jeho rodiny, zdravotním stavu a dalších aktivitách, které mohou přispět k jeho reintegraci.

Soud přímo v zákoně není omezen žádnými minimálními limity doby, na kterou musí odsouzenému uložit povinnost pobývat v obydlí. V tomto směru je současná právní úprava částí odborné veřejnosti považována za značně neurčitou (Ščerba, 2012) s tím, že předchozí úprava³⁶ poskytovala soudům alespoň základní rámec omezení svobody, od kterého však bylo možné se v konkrétním případě odchýlit. Nicméně, jak vyplývá z analýzy provedené Nejvyšším soudem v letech 2010 až 2011, soudy ve sledovaném období příliš tuto možnost nevyužívaly a držely se často rozsahu, jaký stanovila předchozí úprava (Šámal, 2014).

TDV je dále specifický v tom, že k jeho uložení je třeba souhlasu pachatele, resp. písemného slibu, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost. Bez něj nelze TDV uložit. Fakticky to

36 V § 60 odst. 3 TrZ ve znění účinném do 30. 6. 2011 byla doba, po kterou je pachatel povinen pobývat v obydlí určena následovně: „Nestanoví-li soud jinak, trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20.00 hodin do 05.00 hodin, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení v důsledku jeho onemocnění; zdravotnické zařízení je povinno na vyžádání orgánu činného v trestním řízení mu tuto skutečnost sdělit. Soud může odsouzenému povolit navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna.“

znamená, že, pomíneme-li některé případy ukládání výchovných opatření u mladistvých, se jedná o jediný z trestů, kde se vyžaduje k jeho uložení souhlas pachatele s jeho uložením. To je zdůvodněno tím, že negativní postoj pachatele by byl od samotného počátku překážkou jeho výkonu a přeměna trestu by byla vysoce pravděpodobná. Nutno podotknout, že však v tomto případě by přicházelo v úvahu, s ohledem na postavení TDV vzhledem k ostatním sankcím, uložení pouze nepodmíněného trestu odnětí svobody. Proto by soud měl v případě, že pachatel odmítne dát tento slib, zvažovat i důvody, které pachatele k odmítnutí vedly. V návaznosti na to by měl zvážit, zda s ohledem na okolnosti např. není tento trest neúměrně citelný vůči osobě pachatele a spáchanému činu. (Šámal, a další, 2012).

Soud musí též z povahy věci zkoumat i to, v jakém obydlí bude trest vykonáván, nejen proto, aby jej mohl přesně specifikovat, ale také, aby ověřil, že tam tento trest skutečně bude moci být reálně vykonáván. Na místě bude tedy zkoumat právní titul odsouzeného, který ho opravňuje k bydlení, názory dalších spolu žijících osob, které tím budou také dotčeny apod.

Od září 2018 je k dispozici možnost kontroly výkonu tohoto trestu také formou elektronického monitoringu prostřednictvím elektronického kontrolního systému. Přičemž, pomíneme-li aktuální problémy s dodavatelem náramků (Paseková, 2020), lze předpokládat, že půjde do budoucna o převažující formu kontroly výkonu tohoto trestu. Soud by proto měl znát a zvažovat případné problémy související např. s nemožností nasadit náramek vzhledem ke zdravotnímu stavu, či s ohledem na konkrétní situaci pachatele a případně stigmatizující efekt náramku či další negativní účinky spojené s touto formou kontroly. Byť je pravda, že výkon této sankce nemusí být vždy spojen s touto formou v kontrole a může být vykonáván formou namátkových kontrol probačním úředníkem. V případě, že je TDV kontrolováno formou elektronického monitoringu, bylo by zároveň vhodné brát v úvahu i principy obsažené v Doporučení CM/Rec (2014)4 Výboru ministrů členským státním k elektronickému monitoringu,³⁷ které upozorňují i na určitá rizika, např. rizika izolace osaměle žijících pachatelů, či ochranu práv třetích osob žijících s pachatelem v obydlí, a dále potřebu kombinace s opatřeními vedoucími k sociální integraci, pokud má být dosaženo desistence i po skončení kontroly prostřednictvím elektronického monitoringu.

Právní úprava umožňuje TDV kombinovat s uložením vhodných přiměřených omezení a povinností a, v případě osob blízkých věku mladistvých, též výchovných opatření. I to zvyšuje nároky na dostatek informací o všech výše uvedených skutečnostech a závazcích, které z takto uložených opatření pro odsouzeného budou vyplývat, tak, aby výkon TDV s nimi nebyl v kolizi.

Výše uvedené otázky je potřeba řešit i v případě dalších institutů spojených s TDV, tj. v případě přeměny jiného alternativního trestu – konkrétně TOPP či peněžitého trestu – na TDV,³⁸ a také v případě přeměny trestu odnětí svobody na TDV dle § 57a TrZ, byť v současné době není tento institut prakticky téměř vůbec využíván.³⁹

37 Recommendation of the Committee of Ministers to member States CM/Rec (2014)4 on electronic monitoring.

38 V současné době byla již možnost těchto přeměn zrušena s účinností od 1. 10. 2020.

39 Např. v roce 2018 nebyl zaznamenán u OS jediný případ této přeměny. Blíže Přehled o výkonech soudních rozhodnutí ve věcech trestních u OS v ČR za rok 2018, CSLAV.

U mladistvých pachatelů se v zásadě uplatní všechna výše uvedená specifika pro jeho uložení uvedená v § 60 TrZ. Jedinou odchylku v tomto směru obsahuje ustanovení § 26 odst. 2 ZSM, kdy mladistvému lze uložit tento trest v maximální výměře 1 roku s tím, že se zde zároveň stanoví možnost uložení vhodných výchovných opatření, což ostatně odpovídá, jak bylo již řečeno výše, specifickému vymezení účelu ukládání opatření u mladistvých.

III.2. Specifika ukládání trestu obecně prospěšných prací a trestního opatření obecně prospěšných prací

Konkrétní podmínky pro ukládání a další rozhodování o TOPP jsou upraveny především v § 62 až § 64 TrZ, podmínky pro výkon TOPP pak v § 65, jeho výkon pak v § 335 až § 340b TrŘ a konkretizovaný postup soudů též ve vyhlášce č. 31/1991 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.

TOPP spočívá dle § 63 odst. 3 TrZ v povinnosti odsouzeného provést ve stanoveném rozsahu práce k obecně prospěšným účelům, spočívající v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných činnostech ve prospěch obcí, nebo ve prospěch státních nebo jiných obecně prospěšných institucí, které se zabývají vzděláním a vědou, kulturou, školstvím, ochranou zdraví, požární ochranou, ochranou životního prostředí, podporou a ochranou mládeže, ochranou zvířat, humanitární, sociální, charitativní, náboženskou, tělovýchovnou a sportovní činností. Práce nesmí sloužit výdělečným účelům odsouzeného. Soud může jej uložit ve výměře 50 až 300 hodin.

Pokud jde o podmínky jeho uložení, i v případě TOPP platí, že je možné ho ukládat pouze pro přečiny (viz výklad výše u TDV). Také další podmínka je shodná jako u TDV – tj., že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele není třeba uložení jiného trestu (blíže viz výklad k dané problematice u TDV).

Opět i zde by měl soud při ukládání a stanovení konkrétní výměry tohoto trestu pečlivě zvažovat, zda tím nebude ohrožen výkon zaměstnání, vzdělávání či dalších závazků či aktivit pachatele, které mohou působit protektivně. Zároveň by zde měl, zejména při stanovování konkrétní výměry tohoto opatření, brát v úvahu, že pachatel je povinen jej vykonat do jednoho roku od jeho nařízení.

S ohledem na předchozí problémy s častými přeměnami tohoto trestu ukládaného v nevhodných případech, je v § 62 odst. 2 TrZ, s účinností od 1. 1. 2010, stanovena také negativní podmínka pro jeho uložení, a to, že „soud zpravidla neuloží tento trest, pokud mu byl v době tří let předcházejících uložení tohoto druhu trestu přeměněn na trest odnětí svobody“. Z hlediska naplnění této podmínky se však musí jednat skutečně o přeměnu předchozího TOPP, nikoli pouze skutečnost, že zde byly splněny podmínky pro přeměnu ze strany pachatele, ale k přeměně nedošlo. (Šámal, a další, 2012). Na druhé straně bude tato okolnost vždy jedním z kritérií v rámci posuzování obecných podmínek pro hledání vhodného druhu trestu.

Zároveň je třeba říci, že soud by zde neměl vycházet jen z mechanického posouzení předchozích přeměn v rámci opisu z RT, ale měl by získat podrobnější informace o předchozích selháních, jejich rozsahu i následném životě pachatele. V TrZ se totiž připouští, byť půjde zřejmě spíše o výjimečné případy, v takovém případě tento trest znovu uložit.

V odborné literatuře se uvádí zejména situace, kdy skutečně došlo ke změně v postojích odsouzeného, přičemž opět se zde předpokládá, že takovou skutečnost je třeba ověřit a zpravidla bude nutná spolupráce s probačním úředníkem a případně též institucí, kde má být tento trest vykonáván. (Šámal, a další, 2012)

Další podmínkou je zdravotní stav pachatele, který umožní jeho výkon. V § 64 je totiž vyloučeno uložit tento trest pachateli, který je zdravotně nezpůsobilý k soustavnému výkonu práce.

Souhlas pachatele s uložením tohoto trestu zákon přímo nevyžaduje. Soud však musí přihlédnout při zvažování jeho uložení ke stanovisku obviněného. To je ostatně v souladu s bodem 56 Evropských pravidel o komunitních sankcích a opatřeních,⁴⁰ kde se uvádí, že tyto sankce a opatření by měly být ukládány pouze, pokud jsou stanoveny přiměřené a vhodné podmínky a je známo či je pravděpodobné, že podezřelý či pachatel bude spolupracovat a dodržovat je. Přičemž lze předpokládat, že pokud bude jeho stanovisko negativní, nastanou v budoucnu problémy s jeho výkonem a bude zde vysoké riziko jeho přeměny. Na místě zde bude též, obdobně jako u TDV, zjišťovat důvody takového negativního stanoviska.

I v případě TOPP je pak možné tento trest kombinovat s uložením přiměřených povinností a omezení a v případě osob ve věku blízkých věku mladistvých s výchovnými opatřeními dle ZSM. Pak by měl mít soud též dostatečné informace o časové náročnosti těchto povinností či omezení, a brát je do úvahy nejen při volbě druhu sankce ale i při stanovení konkrétní výměry TOPP.

Z výše uvedeného vyplývá, že jde opět o poměrně velmi konkrétní informace o životě obviněného, které je třeba mít v dostatečném rozsahu k dispozici ještě před rozhodnutím o této sankci. Zároveň je správně upozorňováno na to, že předběžné projednání TOPP probačním úředníkem s odsouzeným při přípravě zprávy může zlepšit situaci ještě před uložením trestu. Navázání kontaktu s probačním úředníkem a větší informovanost pachatele o obsahu a povinnostech spojených s výkonem této sankce může mít totiž pozitivní vliv na stanovisko pachatele k jeho uložení a také ho pozitivně motivovat při jeho výkonu. (Ščerba, 2011) To platí obdobně i v případě TDV.

Na rozdíl od výše uvedených podmínek zákon nevyžaduje, aby soud již v době rozhodování měl k dispozici informace ke konkrétnímu druhu prací a místu jejich výkonu, neboť o tom se rozhoduje až v rámci výkonu rozhodnutí a zde je již vždy dána součinnost probačního úředníka, neboť dle § 336 odst. 2 TrŘ soud, který trest uložil, rozhoduje o druhu a místě výkonu na základě návrhu probačního úředníka.

40 Recommendation CM/Rec (2017) 3 of the Committee of Ministers to member States on the European Rules on community sanctions and measures.

Na mladistvé pachatele se vztahují všechna výše uvedená specifika ukládání TOPP s tím, že je zde v § 26 odst. 1 ZSM modifikována maximální výše výměry tohoto trestu, která může být u mladistvých 150 hodin. Zároveň jsou zde stanoveny na ochranu mladistvého ještě zpřísněné podmínky pro jeho uložení. TOPP nelze uložit, pokud by vzhledem ke své povaze či okolnostem, za kterých by byl vykonáván, mohl ohrozit zdraví, bezpečnost či mravní vývoj mladistvých. Zde je tedy potřeba již předem při úvaze o jeho ukládání znát i konkrétní druh prací a místo, kde by mladistvý měl práci vykonávat. I zde je akcentována možnost kombinace TOPP s výchovnými opatřeními.

IV.

Ukládání a výkon trestu obecně prospěšných prací a trestu domácího vězení v aplikační praxi

IV.1. Ukládání a výkon trestu obecně prospěšných prací

V aplikační praxi soudů zaujal TOPP, po prvotních problémech souvisejících s jeho zavedením do právní úpravy a s jeho výkonem bez zakotvení a fungování PMS v druhé polovině 90. let, velmi významné postavení v systému alternativních trestů. Po podmíněném odsouzení byl druhým nejčastěji ukládaným alternativním trestem a od roku 2002 byl podíl TOPP na celkovém počtu sankcí, ukládaných jako hlavní, vyšší než v případě nepodmíněného trestu odnětí svobody (Hulmáková & Rozum, 2012). V letech 2002 až 2004 se dokonce jejich podíl na sankcích, ukládaných jako hlavní, pohyboval nad kolem 20 %. (Scheinost a další, 2015).⁴¹ Poté sice dochází k určitému poklesu, nicméně TOPP zůstával druhým nejdůležitějším alternativním trestem, a to až do roku, 2018, kdy ho nahradil peněžité trest (Diblíková, a další, 2019).

Jak lze zaznamenat v grafu 1, před účinností TrZ se počty osob, kterým byl uložen TOPP⁴² jako hlavní sankce, pohybovaly kolem 11 800 případů ročně. Jejich podíl na celkovém počtu odsouzených osob se pohyboval kolem 16 %. Významným přelomem pro jejich aplikaci byly právě změny právní úpravy v souvislosti s účinností TrZ a také TrŘ popsané v kapitole III. Ty se projeví ve výrazném poklesu jejich počtů. Poté dochází k určité stabilizaci, jejich počty kolísají. V letech 2010 až 2016 se pohybují přibližně mezi 8000 až 6500 ukládaných TOPP. Od 2015 pak klesají, v roce 2017 již pod hranici 6000 uložených TOPP ročně. Je třeba říci, že na vývoji absolutních počtů uložených TOPP má nepochybně také vliv výrazný celkový pokles odsouzených osob, který lze sledovat zejména od roku 2015 (Diblíková, a další, 2019).

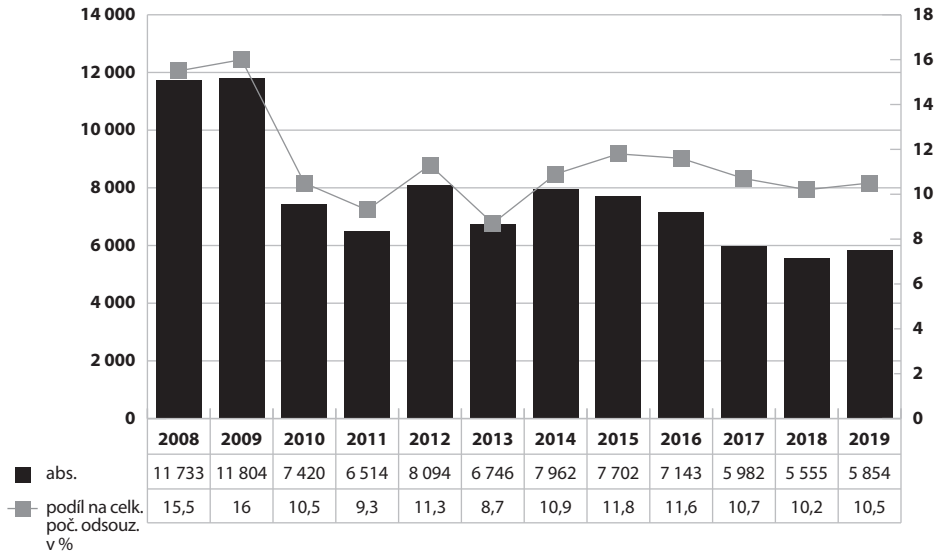
Po účinnosti TrZ poklesl i podíl TOPP na celkovém počtu odsouzených osob. Tento podíl se od roku 2010 výrazněji nemění, pohybuje se přibližně mezi 9 až 11 %. Kromě již výše zmíněných změn právní úpravy zde patrně mělo výrazný vliv zakotvení povinnosti soudů vyžádat si jako podklad pro rozhodnutí o TOPP trestním příkazem zprávu probačního pracovníka. Určitou nespokojenost s touto změnou u některých soudců bylo možné zaznamenat v rámci dotazníkového šetření mezi soudci (Scheinost, Háková, Rozum, Tomášek, & Vlach, 2014), kde v rámci volných odpovědí někteří soudci uváděli, že povinné vyžadování zpráv pro ně znamená zbytečné zpomalení rozhodování trestním příkazem. Je třeba ovšem doplnit, že jiní zase uváděli, že tyto informace jsou pro ně cenné pro adekvátní rozhodování při ukládání tohoto trestu. Obdobná zjištění přineslo i zhodnocení praxe soudů z let 2010 a 2011 (Šámal, 2014), kde Nejvyšší soud shledal jako nesprávný postup, kdy soudy, aby se vyhnuly vyžadování zpráv probačního pracovníka, raději nařídily hlavní líčení a TOPP uložily až v jeho rámci bez této zprávy. Pokles počtů TOPP od roku

41 Sankcí uloženou jako hlavní se zde rozumí nejen jednotlivé druhy trestů a trestních opatření uložených jako hlavní sankce, ale též alternativy k potrestání – tj. jednotlivé druhy upuštění od potrestání a upuštění od uložení trestního opatření. Naopak nejsou zde zařazeny případy upuštění od uložení souhrnného trestu či souhrnného trestního opatření a případy, kdy byla vyslovena vina, ale nedošlo k uložení trestu či trestního opatření.

42 Vychází se z počtů TOPP, které byly uloženy jako hlavní sankce. Pokud z textu nevyplývá jinak, rozumí se pod pojmem TOPP i trestní opatření obecně prospěšných prací a pod pojmem TDV i trestní opatření domácího vězení.

2016 zřejmě souvisí také se širší aplikací peněžitého trestu jako hlavní sankce, z hlediska podílu odsouzených, kterým byly uloženy TOPP jako hlavní sankce, na celkovém počtu odsouzených osob se to zatím výrazněji neprojeví (Diblíková, a další, 2019).

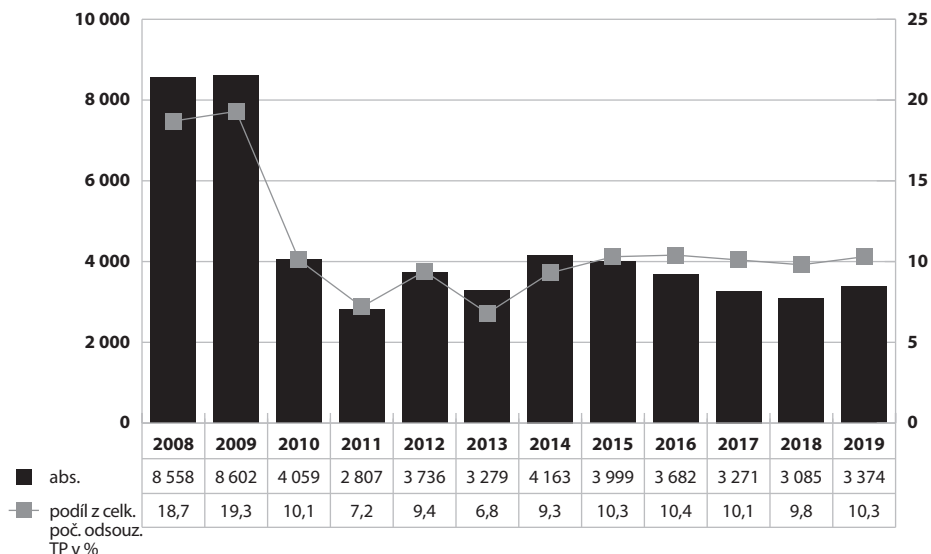
Graf 1: Vývoj ukládání TOPP - celkem

Pramen: Přehledy č. 6 – Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

To, že se povinnost vyžadovat zprávy probačních pracovníků a další zpřísnění právní úpravy v případech ukládání TOPP projevila i v sankční politice, vyplývá i z grafu 2. Právě v případech rozhodování trestním příkazem je změna v počtech uložených TOPP, jako hlavní sankce, a také v jejich podílu na počtu odsouzených osob ještě výraznější. V letech 2008 až 2009 se podíl TOPP, jako hlavní sankce, na počtu osob odsouzených trestním příkazem pohyboval kolem 19 %, v roce 2010 činil pouze 10 % a v roce 2011 dokonce jen 7 %. K určitému vychýlení pak došlo i v souvislosti s amnestií v roce 2013, kde podíl TOPP nepatrně poklesl pod 7 %. To zřejmě souvisí obecně s nárůstem podmíněných odsouzení v tomto roce v kontextu nárůstu agendy a zatíženosti soudů, spojeného se zvýšením počtů stíhaných a obžalovaných osob (Diblíková, a další, 2019). Poté lze zaznamenat stabilizaci a podíl TOPP na celkovém počtu osob odsouzených trestním příkazem se pohybuje v přibližně mezi 9 až 10 %.

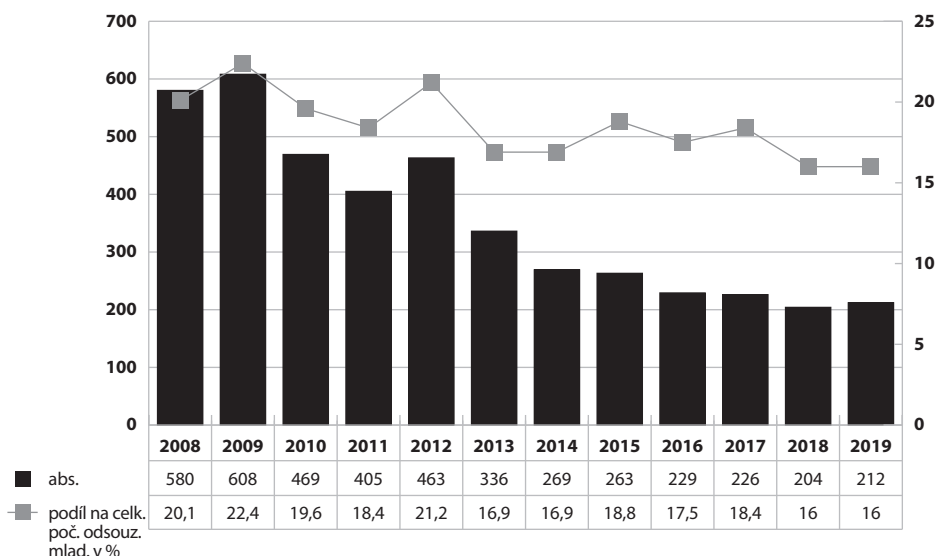
Graf 2: Vývoj ukládání TOPP trestním příkazem

Pramen: Přehledy č. 6 – o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), zvláštní sestavy, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

U mladistvých pachatelů je TOPP využíváno jako alternativní trestní opatření z hlediska struktury ukládaných sankcí obecně častěji, než je tomu u dospělých pachatelů (blíže graf 3). I zde jde, po podmíněném odsouzení k trestu odnětí svobody, o druhé nejčastěji užívané trestní opatření, ale jeho podíl ve struktuře ukládaných sankcí je vyšší. Také v případech mladistvých byl po účinnosti TrZ zaznamenán pokles v absolutních počtech uložených TOPP, což souvisí nejen s výše uvedenými legislativními změnami, ale také s dlouhodobým trendem poklesu počtu mladistvých v systému trestní justice. Pokles, i když ne tak výrazný a také pozvolnější, se projevil i v poklesu podílu tohoto trestního opatření na celkovém počtu odsouzených mladistvých. Výrazněji se snížil v roce 2013, což zřejmě opět souvisí s amnestií. Od této doby se pohybuje mezi 16 až 19 %.

Graf 3: Vývoj ukládání TOPP mladistvým

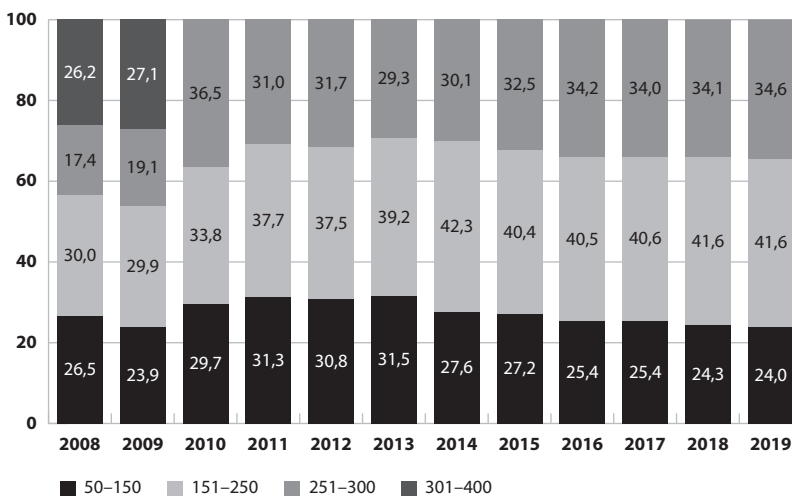

Pramen: Přehledy č. 6 – Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), zvláštní sestavy - mladiství, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Z hlediska výměry TOPP je zřejmé (blíže Graf 4), že nejčastěji soudy ukládají tento trest ve výměře 151 až 250 hodin. Po účinnosti TrZ, v jehož rámci byla snížena max. výměra počtu hodin na 300 hodin, podíl TOPP uložených v tomto rozmezí narůstal. Od roku 2014 se stabilně pohybuje mezi 40 až 42 %. Zároveň, jak se dalo předvídat, bylo sice možné zaznamenat nárůst TOPP ve výměře 251 až 300 hodin, nicméně nelze říci, že by zde soudy po zmírnění právní úpravy pocitovaly zvýšenou potřebu ukládat TOPP při horní hranici v takové míře, aby kompenzovaly nemožnost ukládat TOPP nad 300 hodin. Pro srovnání v roce 2009 bylo 46 % všech uložených TOPP uloženo v rozmezí 251-400 hodin. Oproti tomu od roku 2010 podíl TOPP uložených v rozmezí 251 až 300 hodin nepřekročil 37 %. V posledních čtyřech letech sledovaného období se pohyboval mezi 34 až 35 %. Na druhou stranu je třeba zmínit, že již Nejvyšší soud v rámci zhodnocení praxe soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010 a 2011 (Šámal, 2014) poukázal na problém nedostatečného využívání celého rozpětí trestní sazby s tím, že některé soudy ukládají tento trest převážně v horní polovině či dokonce při horní hranici, i v případech, kdy to nevyžadují okolnosti případu. Přičemž poukázal zejména na potřebu využívat v případech méně závažných činů u mladých dospělých možnosti ukládání TOPP i v dolní polovině sazby.

Po účinnosti TrZ se též zvýšil i podíl TOPP ukládaný ve výměře 50 až 150. Zde je nutné také upozornit na to, že vyšší podíl uložených TOPP v této výměře může být ovlivněn i tím, že na rozdíl od dospělých pachatelů, u mladistvých pachatelů nebyl pokles v ukládání TOPP po roce 2010 tak výrazný. Přitom v případě mladistvých pachatelů nelze uložit více než 150 hodin. Naopak od roku 2014 podíl TOPP v této výměře klesá, což koresponduje i se stále nižšími počty TOPP ukládaných mladistvým pachatelům.

Graf 4: TOPP dle délky uložení v %

Pramen: Přehledy č. 6 – Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), zvláštní sestavy, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Pozn.: Nutno upozornit, že dle údajů z databáze CLAV se v každém roce vyskytly též případy, kdy byl tento trest uložen mimo zákonnou trestní sazbu, ve zvýšené míře pak v roce 2010, kdy se jednalo o 83 případů a v roce 2011 o 63 případů, což lze dát do souvislosti s účinností snížení horní hranice trestní sazby. Tyto počty zde nejsou započítávány.

Určitým ukazatelem, do jaké míry jsou alternativní tresty jako je TOPP a TDV ukládány ve vhodných, či naopak nevhodných případech, mohou být i počty následných přeměn těchto trestů v důsledku porušování jejich podmínek odsouzenými. Na problém s výkonem TOPP a nutnosti přeměn tohoto trestu v době před účinností TrZ poukázal již starší výzkum IKSP (Rozum, Kotulan, Háková, Nečada, & Diblíková, 2005). V roce 2010, tj. po zpřísnění podmínek pro jejich ukládání a zavedení povinnosti vyžádat si zprávu probačního úředníka, ale zejména pak v následujících letech, dochází k výraznému poklesu přeměn TOPP na NEPO. Kromě obecného poklesu počtů ukládaných TOPP, je zde k vysvětlení tohoto poklesu také třeba vzít v úvahu, že s účinností od 1. 12. 2011 došlo též k prodloužení doby výkonu TOPP na 2 roky. Výrazný pokles přeměn TOPP na NEPO v roce 2013 lze opět přičíst amnestii. Od roku 2015 se pak situace stabilizuje a počty se pohybují přibližně mezi 550 až 700 případy ročně. Nutno dodat, že přeměny na TDV jsou využívány pouze v zanedbatelném počtu případů, mírné zvýšení lze sledovat až v roce 2019. Totéž zpočátku platilo i pro přeměny na peněžitý trest. Nicméně zde je patrný trend nárůstu, a to zejména od roku 2017. Určitý nárůst celkových počtů všech přeměn TOPP zejména od roku 2016, i přes pokles ukládaných TOPP, může částečně souviset opět se zkrácením doby jeho výkonu na 1 rok s účinností od 1. 7. 2016.

Tabulka 1: Vývoj počtů přeměn TOPP v abs. číslech⁴³

Přeměny TOPP											
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Přeměny na NEPO	3575	2590	912	693	79	394	568	702	637	650	552
Přeměny na TDV					0	2	5	7	5	9	15
Přeměny na peněžitý trest					1	9	14	18	55	78	65
Přeměny TOPP celkem	3575	2590	912	693	80	405	587	727	697	737	632

Pramen: Přehledy o výkonech soudních rozhodnutí ve věcech trestních u okresních soudů v ČR, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV, příslušné informace jsou v těchto přehledech dostupné od roku 2009.

Pozn.: Možnost přeměny TOPP na TDV byla zavedena s účinností od 1. 12. 2011 a na peněžitý trest s účinností od 8. 12. 2011. V rámci sledovaných přehledů jsou údaje k dispozici od roku 2013.

Zajímavé údaje poskytují také statistické údaje PMS,⁴⁴ které jsou blíže shrnuty v tabulce 2. Podávají obraz o tom, jak často probační pracovníci poskytují soudům před rozhodnutím o trestu potřebné informace k uložení TOPP. Zprávou k uložení TOPP či TDV se zde rozumí jakýkoli výstup, jehož součástí bylo vyjádření probačního pracovníka k uložení TOPP, nikoli tedy pouze stanoviska k TOPP a TDV dle příslušných metodik. Zároveň je třeba upozornit na to, že, vzhledem ke změnám ve vykazování těchto údajů v rámci PMS, nejsou údaje za jednotlivé roky zcela srovnatelné. Konkrétně údaje v letech 2008-2009, které jsou čerpány z výkazů zpráv, mohou být podhodnocené, tj. lze předpokládat, že počet stanovisek TOPP mohl být vyšší. Dále je třeba brát v úvahu, že v období 2010 až 2014 se vychází z údajů o ukončení případů (výstupů při ukončení činnosti ze strany PMS), kde část stanovisek mohla být provedena i mimo tyto spisy. Kromě toho kvůli neurčitosti typu stanoviska byl poměr stanovisek TDV a TOPP určen expertním odhadem. Při vědomí těchto limitů lze zaznamenat po roce 2010 výrazné zvýšení počtu zpráv, což se ostatně, vzhledem k zavedení povinnosti je vyžadovat u rozhodování trestním příkazem, dalo očekávat. Počet vypracovaných zpráv postupně ještě narůstá, nejvíce jich bylo zpracováno v roce 2014. Zejména v posledních třech letech sledovaného období lze naopak pozorovat pokles vypracovaných zpráv, což může souviset s již výše zmíněným poklesem ukládaných TOPP, zřejmě částečně také v důsledku zvýšeného ukládání peněžitých trestů. Dále je pak třeba zmínit, že počty zpracovávaných zpráv, a to včetně těch nedoporučujících, nedosahují počtů ukládaných TOPP. Samozřejmě je třeba při porovnávání těchto údajů počítat s tím, že ne vždy je práva vypracována v roce, kdy je daný trest uložen.

Zajímavé je též sledovat poměr doporučujících a nedoporučujících stanovisek, resp. zpráv bez konkrétního doporučení s ohledem na to, že jej nebylo možné učinit kvůli nespolupráci či nemožnosti kontaktovat pachatele. Zde opět, s ohledem na rozdíly v metodice v různých obdobích, což se především promítlo do různého zaznamenávání zpráv

43 Údaje jsou udány pouze v absolutních číslech, neboť zde, při úvaze o tom, o jaký podíl z uložených trestů se jedná, nelze vycházet z údajů o počtu uložených trestů za příslušný rok, vzhledem k tomu, že k přeměně nemusí dojít v roce, kdy byl pravomocně uložen příslušný trest.

44 Jedná se o statistické údaje PMS (nestandardní sestavy), speciálně zpracované Mgr. Karbanem z Ředitelství PMS, jemuž patří dík za jejich zpracování i konzultace při jejich interpretaci.

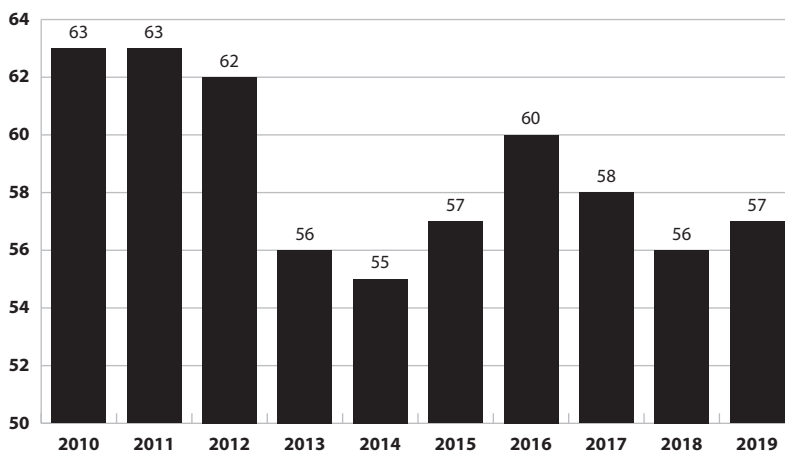
bez konkrétního doporučení, s ohledem na nekontaktnost či nespolupráci, nejsou data zcela srovnatelná. V plné míře jsou srovnatelné pouze údaje od roku 2017. V předchozím období mohou být případy nekontaktnosti či nespolupráce částečně (v letech 2010 až 2014) či prakticky zcela (2015 až 2016) zahrnuty zejména v nedoporučujících zprávách. S vědomím těchto limitů lze říci, že ve srovnání s počátkem sledovaného období, tj. s dobou po účinnosti TrZ, došlo od roku 2013 ke snížení podílu doporučujících zpráv. Ten se, vyjma roku 2016, pohybuje mezi 55 až 58 % ročně (blíže viz graf 5). Zároveň by se ze srovnání počtů uložených TOPP v grafu 1 a počtů vypracovaných zpráv (tabulka 2) dalo usuzovat, že rozhodně není pravidlem, že by soudy před rozhodnutím měly k dispozici zprávu probačního pracovníka, ve které by byly zpracovány informace k vhodnosti uložení TOPP, byť je třeba brát v úvahu určitý časový posun mezi vypracováním zprávy a uložením TOPP.

Tabulka 2: Zprávy probačního pracovníka k uložení TOPP v letech 2008-2019 v abs. č.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Zpráva k uložení TOPP - doporučující	0	0	1946	2953	3679	2764	3670	3279	3124	2728	2622	2876
Zpráva k uložení TOPP - nedoporučující	0	0	1099	1737	2168	2072	2954	2463	2047	1608	1636	1673
Zpráva k uložení TOPP - nekontaktní	0	0	38	23	72	60	76	0	1	395	401	459
Zpráva k uložení TOPP - celkem	587	552	3083	4713	5919	4896	6700	5742	5172	4731	4659	5008

Pramen: Statistické údaje PMS (nestandardní sestavy).

Graf 5: Podíl doporučujících zpráv probačního pracovníka k TOPP v %

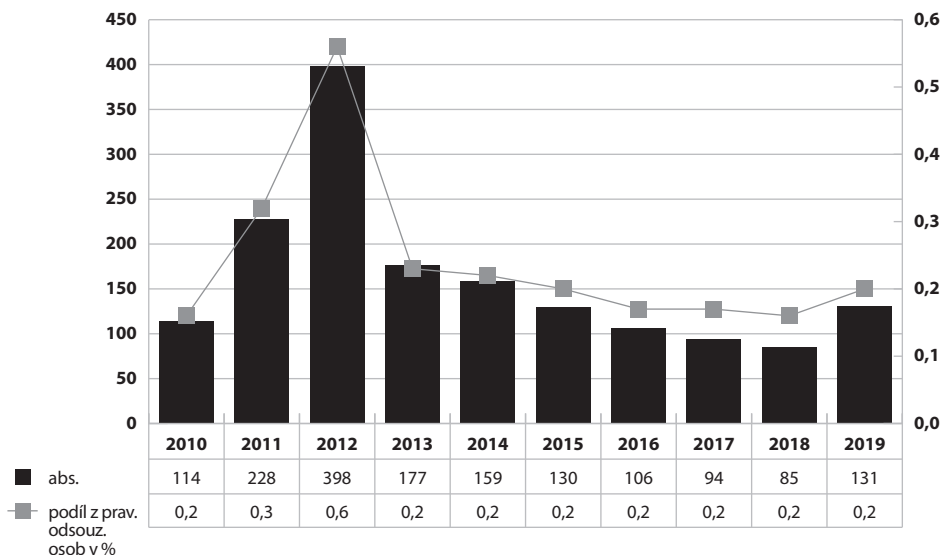

Pramen: Statistické údaje PMS (nestandardní sestavy).

IV.2. Ukládání a výkon trestu domácího vězení

Aplikace TDV byla již od počátku jeho zavedení do českého trestního práva od 1. 1. 2010 významně ovlivněna skutečností, že nebylo možné využívat kontroly jeho výkonu prostřednictvím elektronického kontrolního systému, přičemž tato skutečnost přetrvávala téměř po celé období. Jeho zavedení na podzim 2018 se zatím nijak výrazněji v ukládání této sankce neprojevalo. Určitý nárůst jak v absolutních počtech, tak v podílu TDV na celkovém počtu odsouzených do roku 2012, poté vystřídal setrvalý pokles absolutních počtů uložených TDV, což nepochybně opět souvisí s poklesem celkového počtu odsouzených. V roce 2013 byl patrný též pokles podílu TDV v rámci struktury sankcí ukládaných jako hlavní, od té doby se tento podíl nemění a je zanedbatelný. Jak vyplývá z poznatků získaných v rámci dotazníkového šetření mezi experty (Scheinost, Háková, Rozum, Tomášek, & Vlach, 2014), dalšími důvody nízkého ukládání mohou být i osobní a sociální podmínky na straně odsouzených, jako jsou např. neuspokojivé bytové podmínky, nerovnoměrná pracovní doba aj. To částečně potvrzují i údaje za rok 2019, kdy byla možnost po celý rok zajišťovat jeho výkon prostřednictvím elektronického monitoringu, kdy sice došlo k nárůstu počtů uložených TDV o více než 50 %, vzhledem k předchozímu roku, nicméně, jednalo se pouze o 131 uložených trestů a podíl odsouzených k TDV na celkovém počtu odsouzených osob se nezměnil.

Graf 6: Vývoj ukládání TDV - celkem

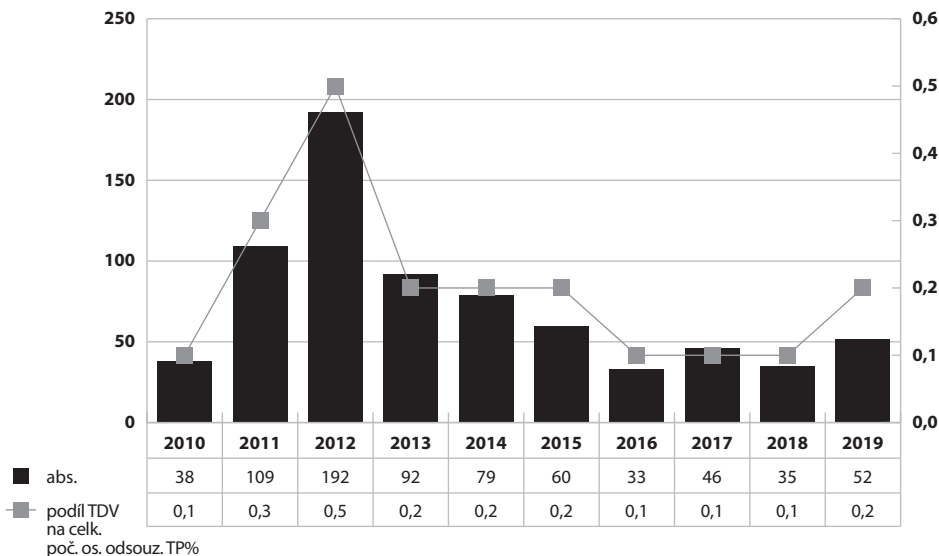

Pramen: Přehledy č. 6 – Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Obdobný vývoj je možné zaznamenat i v případě TDV ukládaného trestním příkazem, přičemž je zřejmé, že, pomíneme-li amnestii v roce 2013, právě zavedení povinnosti vyžádat si zprávu probačního pracovníka v případech ukládání TDV trestním příkazem, s účinností od 1. 9. 2012, mohlo také přispět k poklesu v jeho ukládání od roku 2013. V roce 2019 lze

také zaznamenat určité zvýšení, a to jak v absolutních počtech, tak i v podílu na celkovém počtu osob, u kterých bylo rozhodnuto trestním příkazem, nicméně opět jde zatím o velmi malé počty i podíl.

Graf 7: Vývoj ukládání TDV trestním příkazem

Pramen: Přehledy č. 6 – Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), zvláštní sestavy, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

V případě mladistvých pachatelů je TDV jako hlavní sankce, na rozdíl od TOPP, naopak ukládán ve výjimečných případech (blíže tabulka 3) a ve struktuře sankcí ukládaných mladistvým má zanedbatelnou roli, což ostatně není v rozporu s principy ZSM ani poznatky kriminologických výzkumů v této oblasti, kde se upozorňuje na to, že sankce orientované pouze na kontrolu a dozor jsou u mladistvých méně účinné než ty, kde je důraz na rehabilitační prvek, případně kombinaci prvků kontroly a rehabilitačních prvků (Hulmáková, 2013) a dále, konkrétně u mladistvých pachatelů mohou mít sankce spojené s elektronickým monitoringem bez vhodné kombinace s cílenými výchovnými opatřeními problematické účinky (Youth Justice Board ISSP Initial Report. The summary of The Initial Report on the Intensive Supervision and Surveillance Programme, 2012).

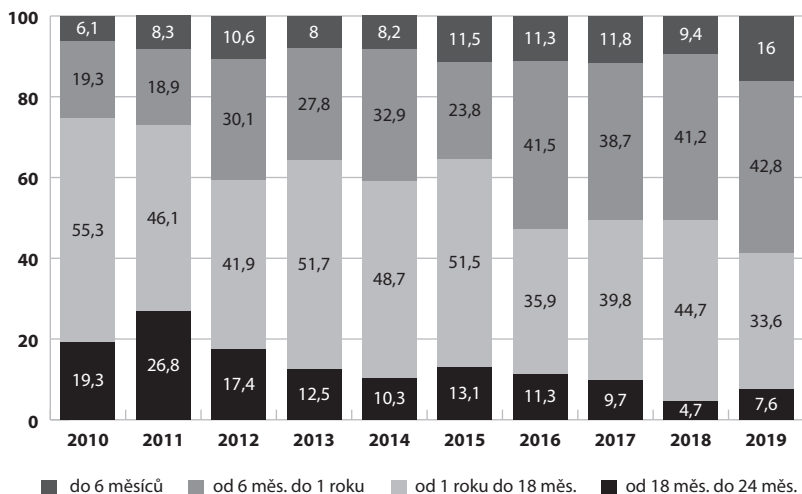
Tabulka 3: Počty TDV uložené mladistvým jako hlavní sankce v abs. číslech

Počty TDV uložené mladistvým jako hlavní sankce v abs. číslech									
2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
5	7	12	4	1	0	2	0	2	1

Pramen: Přehledy č. 6 – Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), zvláštní sestavy - mladiství, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Z hlediska délky uloženého TDV je pak patrné, že na počátku zavedení tohoto trestu do českého trestního práva soudy nejčastěji využívaly možnost uložení TDV ve výměře od 6 měsíců do jednoho roku. Postupně však lze zaznamenat v praxi soudů trend spočívající v širším využívání především výměry od 1 roku do 18 měsíců, v roce 2019 je v této výměře ukládán nejčastěji. Patrný je též, zejména v posledním roce nárůst podílu trestů v horní čtvrtině sazby. Naopak lze zaznamenat pokles ukládaných TDV s nejnižší výměrou, nejnižší v roce 2018. Je otázka, zda důvodem je změna ve struktuře pachatelů, kterým je tato sankce ukládána z hlediska závažnosti jejich trestné činnosti, či zde hrají roli další faktory, nebo obecně dochází ke zpříšňování při jeho ukládání. Domácí vězení je velmi intenzivní sankcí. Z kriminologických poznatků ze zahraničí se ukazuje, že příliš dlouhý výkon této sankce, zejména v případech, kdy je spojen s elektronickým monitoringem, s sebou přináší i další vedlejší negativní důsledky, např. nárůst napětí v rodině (Martinovic, 2007). I to by mělo být bráno v úvahu při jeho ukládání.

Graf 8: TDV dle délky uložení v %

Pramen: Přehledy č. 6 – Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), zvláštní sestavy, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Pozn. I zde se vyskytly dle dat z CSLAVu ve 3 letech případy, kdy byl TDV uložen mimo sazbu, nicméně, zde se jednalo o ojedinělé případy. Tyto případy nejsou započítávány.

V případě přeměn TDV na nepodmíněný trest odnětí svobody je zřejmé, že k nim nedochází příliš často, což může svědčit o tom, že právě dostatek informací o rizicích spojených s výkonem tohoto trestu, které mají soudy k dispozici vzhledem ke zprávám probačního pracovníka, umožňuje lépe předcházet riziku selhání při jeho výkonu. To ostatně vyplývá i z analýzy provedené PMS v roce 2010 (Karban, 2015). Pro doplnění z tabulky 4 je patrné, že přeměny NEPO na TDV jsou výjimečnou záležitostí.

Tabulka 4: Počty přeměn TDV na nepodmíněný trest odnětí svobody a nepodmíněného trestu na TDV v abs. číslech⁴⁵

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Počty přeměn TDV na NEPO	12	16	4	11	11	7	6	6	9
Počty přeměn NEPO na TDV	N	N	4	2	0	1	2	0	2

Pramen: Přehledy o výkonech soudních rozhodnutí ve věcech trestních u okresních soudů v ČR, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Při vědomí limitů, které vyplývají z výše popsaných změn ve statistickém vykazování, počet zpráv⁴⁶ probačnických pracovníků vypracovávaných pro účely rozhodnutí o TDV narůstal zejména do roku 2012 včetně, což odpovídá i nárůstu počtu ukládaných TDV. Poté se počty zpráv pohybují přibližně mezi 320 až 340 ročně. O roku 2017 celkové počty vypracovaných zpráv opět narůstají. Nárůst v roce 2018 a 2019 může již samozřejmě souviset i se zavedením elektronického monitorovacího systému, a tedy i předpokládané zvýšené ochotě soudů uvažovat o uložení tohoto trestu. Také se ukazuje a ani příliš nepřekvapí, že i v případech pouze doporučujících zpráv převyšují počty zpráv probačnického pracovníka k TDV počet ukládaných TDV (viz graf 6), a to s ohledem na povahu tohoto trestu a specifické podmínky jeho výkonu. Lze tedy dovozovat, že pokud soudy uvažují o jeho uložení, zpravidla vyžadují tuto zprávu a provedení předběžného šetření. Jak již bylo zmíněno, je třeba zároveň brát v úvahu, že může docházet určitému časovému posunu mezi vypracováním zprávy a uložení TDV.

Tabulka 5: Zprávy probačnického pracovníka k uložení TDV v letech 2008-2019 v abs. č.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Zpráva k uložení TDV – doporučující	121	206	449	186	171	200	203	230	222	320
Zpráva k uložení TDV – nedoporučující	104	166	250	148	157	142	116	291	289	278
Zpráva k uložení TDV – nekontaktní	1	1	9	2	7	0	0	9	16	25
Zpráva k uložení TDV – celkem	226	373	708	336	335	342	319	530	527	623

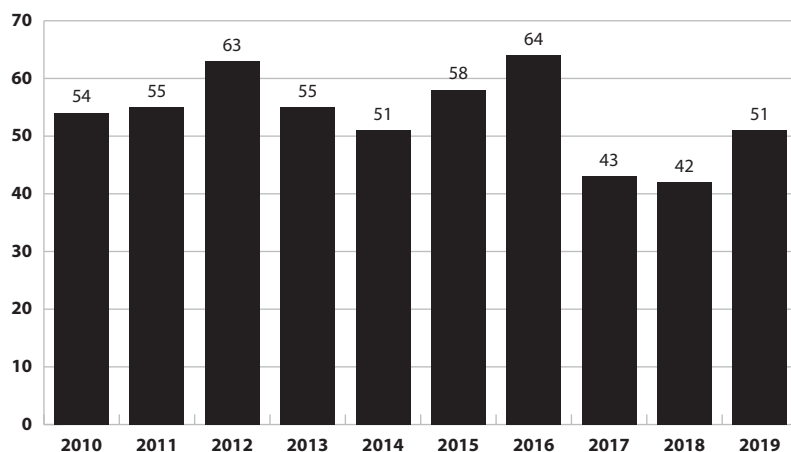
Pramen: Statistické údaje PMS (nestandardní sestavy).

V případech TDV můžeme říci, že podíl doporučujících zpráv spíše kolísá, nicméně až do roku 2016 je vždy nadpoloviční většina zpráv doporučujících. Výraznější pokles lze zaznamenat v letech 2017 až 2018, kdy podíl doporučujících zpráv klesl pod tuto hranici. Je otázka, do jaké míry se zde mohly projevit již výše zmíněné změny ve vykazování.

45 Údaje jsou udány pouze v absolutních číslech, neboť zde, při úvaze o tom, o jaký podíl z uložených trestů se jedná, nelze vycházet z údajů o počtu uložených trestů za příslušný rok, vzhledem k tomu, že k přeměně nemusí dojít v roce, kdy byl pravomocně uložen příslušný trest.

46 K tomu, co se rozumí zprávou probačnického pracovníka, viz výklad výše u TOPP.

Graf 9: Podíl doporučujících zpráv probačního pracovníka k TDV v %

Pramen: Statistické údaje PMS (nestandardní sestavy).

Obecně lze shrnout, že podíl ukládaných TOPP je, po výrazném poklesu v souvislosti s rekodifikací, poměrně stabilizovaný. V posledních letech ukládání TOPP zřejmě mírně konkuruje peněžitý trest. Nicméně stále lze TOPP považovat za jednu z významných alternativ k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Ještě větší význam má ve struktuře sankcí ukládaných mladistvým. Nutno dodat, že vyžadování zpráv probačních pracovníků před rozhodnutím ke vhodnosti jeho uložení rozhodně není pravidlem. Povinnost jejího vyžádání v případě rozhodování trestním příkazem se projevila v poklesu jeho ukládání právě v případě ukládání trestů tímto druhem rozhodnutí v trestním řízení.

V případě TDV se zatím zavedení elektronického monitorovacího systému zásadním způsobem neprojevilo na zvýšení ukládání této sankce. Lze též pozorovat určitý trend zpřísnění při ukládání TDV, pokud jde o výměru tohoto trestu. Zároveň je, ve srovnání s TOPP, patrné, že soudy při úvaze o tom, zda jej uložit, více využívají možnosti vyžádat si zprávu probačního pracovníka.

v.

Metodické standardy Probační a mediační služby

Veškeré činnosti a odborné postupy probačních pracovníků upravují příslušné metodiky PMS, jejichž cílem je standardizace a sjednocení praxe pracovníků PMS v jednotlivých oblastech. Pro tyto účely PMS metodicky upravuje širokou paletu výkonu odborných činností, které ve své praxi zajišťuje na základě zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

S ohledem na jednotlivé specializace odborných činností jsou v metodických standardech zvlášť podrobně upraveny postupy probačních pracovníků v oblastech přípravného řízení, probace, parole, TOPP, TDV a trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Vedle výše uvedených oblastí činností upravuje PMS prostřednictvím metodického standardu samostatně též oblast práce s mládeží. Speciální manuál pak ještě zvlášť upravuje odbornou oblast práce s oběťmi trestných činů, se zadluženými osobami, se závislými osobami a oblast hodnocení rizik a potřeb. V samostatném manuálu PMS podrobně upravuje také postupy pracovníků služby při využití elektronického monitoringu v rámci zajištění kontrolních činností souvisejících s uložením TDV.

Vzhledem k tematickému zaměření tohoto výzkumného úkolu, orientovaného na problematiku zpráv probačních pracovníků určených pro potřeby rozhodnutí o případném uložení TOPP a TDV, jsme se při analýze metodických standardů PMS soustředili na ty části, které upravují postupy pracovníků PMS při zpracování podkladů pro rozhodování soudu o případném uložení vhodného alternativního trestu. Z toho důvodu jsme se podrobněji zabývali především metodickými standardy pro oblast přípravného řízení, TOPP, TDV, přičemž jsme se rovněž zajímali o doporučené postupy obsažené v manuálu pro hodnocení rizik a potřeb, který koresponduje s požadavkem PMS reflektovat tuto problematiku při zpracovávání veškerých výstupů probačních pracovníků ve svých zprávách pro soud, případně pro státní zástupce (srovnej např. Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016, s. 16; Manuál hodnocení rizik a potřeb, 2016, s. 5).

V.1. Postupy a činnosti probačního pracovníka v rámci přípravného řízení

Dle metodického standardu upravujícího postup PMS v přípravném řízení zahajuje probační pracovník svoji činnost na základě pověření k činnosti od státního zástupce nebo soudce, případně též z podnětu od Policie ČR (tj. např. obdrženým usnesením o zahájení trestního stíhání, záznamu o sdělení podezření, záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, úředního záznamu o podání vysvětlení apod.). Vedle orgánů činných v trestním řízení (dále v textu OČTŘ) může PMS v přípravném řízení zahájit činnost i z iniciativy pachatele nebo oběti, případně též na základě iniciativy dalších zúčastněných osob (např. obhájce, zmocněnce, OSPOD, zákonného zástupce pachatele, opatrovníka a dalších) (Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016, s. 10). Dle metodického standardu je možné, aby pracovník PMS zahájil svou činnost také i z vlastní iniciativy na základě vytipování případu. „Činnost PMS v případě může být tedy zahájena jak v průběhu přípravného řízení, tak ve stádiu po podání obžaloby, popř. návrhu na potrestání. Spolupráci, ze které pak PMS zpracovává výstup pro OČTŘ, zahajuje vždy až po sdělení obvinění pachateli“ (Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016, s. 10).

Mezi specifické zásady PMS při práci probačního pracovníka s pachateli a oběťmi v přípravném řízení patří dobrovolnost spolupráce s tím, že je současně kladen důraz

na koordinovanost postupu PMS s OČTŘ a na zajištění objektivizace uváděných údajů. Současně je akcentován i požadavek na dodržování zásady multidisciplinárního přístupu, a to zejména při práci s mladistvými (Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016, s. 5). V rámci provádění restorativních programů klade tento metodický standard důraz také na zásadu dodržování důvěrnosti poskytnutých informací. Smyslem činnosti probačního pracovníka v přípravném řízení je podle příslušného metodického standardu zejména to, aby vedl „pachatele i obět k pojmenování vlastních zájmů a potřeb, v případě pachatele rovněž k přijetí odpovědnosti za nápravu narušených vztahů a urovnání konfliktu s obětí“ (Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016, s. 8). Pokud je probační pracovník k zahájení činnosti v případě pověřen přímo státním zástupcem nebo soudcem, postupuje dle příslušného metodického standardu tak, že kontaktuje pachatele i obět s tím, že každého z nich pozve na oddělené úvodní konzultace. Jestliže PMS vstupuje do případu na základě podnětu od Policie ČR, pak metodický standard předepisuje probačním pracovníkům povinnost o vstupu PMS do případu informovat příslušného dozorujícího státního zástupce, případně příslušného soudce.

Výslovný souhlas státního zástupce k činnosti PMS v případě příslušný metodický standard pro přípravné řízení přímo nevyžaduje, nicméně zdůrazňuje to, aby probační pracovníci vždy prokazatelným způsobem o svém vstupu do případu státního zástupce informovali. Tímto je zajištěno, že se státní zástupce může k činnosti PMS případně vyjádřit a dle potřeby také stanovit lhůtu pro podání zprávy, resp. výstupu z činnosti PMS. Tento postup se dle metodického standardu uplatní také vždy, pokud si PMS vytipuje případ z vlastní iniciativy, nebo vstupuje-li do případu nikoliv z podnětu OČTŘ, ale na základě iniciativy např. pachatele, oběti nebo obhájce.

V rámci své přípravy na zahájení spolupráce s obětí a pachatelem shromažďuje probační pracovník materiály a informace k danému případu především od OČTŘ (v případě práce s mládeží také od OSPOD). Podle okolnosti případu čerpá zejména ze záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, protokolu o dopravní nehodě, usnesení o zahájení trestního stíhání, sdělení obvinění, protokolu o výslechu oběti, obžaloby, dalších dokumentů jako např. znaleckého posudku (Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016, s. 12-13).

„Pracovník při práci s pachatelem otevírá témata, která jsou spojena s řešením následků trestného činu, nápravou narušených mezilidských vztahů a vedením řádného života. Může se ale setkat se situací, kdy je pověřen soudem nebo státním zástupcem k činnosti ve věci, kde se pachatel k činu nedoznává nebo má velké problémy s doznáním v rozsahu, který je mu kladen za vinu. V takovém případě pracovník ctí zásadu presumpce nevinny a dobrovolnosti spolupráce na straně pachatele a rovněž oběti. Při zahájení činnosti může mít pracovník velmi málo informací o případu a o osobě pachatele, je tedy nutné, aby informace sdělené pachatelem, které budou sloužit jako podklad zprávy, ověřil a objektivizoval.“ (Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016, s. 8)

V rámci procesu objektivizace údajů o pachateli ukládá metodický standard pracovníkům PMS ověřovat informace v trestním spise, Rejstříku trestů (dále v textu RT) a důsledně

využívat svých kompetencí⁴⁷ nahlížet do Centrální evidence stíhaných osob (dále v textu CESO), Centrální evidence obyvatel (dále v textu CEO), případně evidence přestupků. (Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016, s. 8)

Vedle těchto zjištění doporučuje metodický standard PMS v rámci zpracování zprávy reflektovat i další informační zdroje, které mohou přispět k doplnění poznatků o aktuální situaci pachatele a s tím souvisejících možnostech nastavení vhodné a účinné spolupráce s ním. Jako příklady takových dalších informačních zdrojů metodický standard uvádí rodinu pachatele a osoby z jeho bezprostředního okolí, školu, zaměstnavatele, úřad práce, kurátora pro mládež, příp. koordinátora péče o osoby společensky nepřizpůsobivé či zařízení, v jehož péči pachatel byl nebo aktuálně je.

„V průběhu samostatných úvodních konzultací probační pracovník oběti i pachateli předává srozumitelnou formou všechny potřebné informace k tomu, aby se mohli rozhodnout, zda budou s PMS spolupracovat či nikoliv.“ (Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016, s. 13)

Během individuálních konzultací by měl probační pracovník vždy reagovat vyváženým způsobem na potřeby obou stran konfliktu a vytvářet tak prostor pro případné společné setkání pachatele a oběti za účelem řešení nastalého konfliktního stavu a způsobené újmy vzniklé v souvislosti se spáchanou trestnou činností. Při své činnosti tak PMS zohledňuje a zjišťuje potřeby a zájmy oběti, možnosti a rizika pachatele, dopady trestného činu, postoj oběti a pachatele k trestnému činu a k možností řešení jeho následků. (Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016, s. 13)

Pokud se PMS nepodaří zprostředkovat společné setkání pachatele a oběti za účelem řešení následků trestného činu a urovnání konfliktního stavu, nabízí probační pracovník pachateli a oběti možnost individuální formy spolupráce. Jedná se např. o přípravu podmínek pro odklon v trestním řízení, předjednání alternativního trestu, pomoc a podporu oběti trestného činu apod. (Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016, s. 13-14)

Při zpracování podkladů pro soudce či státního zástupce se dílčí postupy a formy spolupráce mohou v praxi lišit a záviset na vzájemné dohodě mezi spolupracujícími subjekty.

V případě, že výsledkem spolupráce PMS je příprava podkladů pro odklon v trestním řízení, zahrnuje výstup pro soudce či státního zástupce dle metodického standardu souhlas pachatele s podmíněným zastavením trestního stíhání (dále v textu PZTS) nebo narovnáním, souhlas oběti s narovnáním (ten je obvykle dle poznatků praxe požadován soudci nebo státními zástupci z důvodu vyloučení možnosti stížnosti). Součástí zpracovaných podkladů je v tomto případě i uzavřená dohoda o náhradě škody, doklad o její úhradě nebo dohoda o způsobu vypořádání vzájemných vztahů a zpráva probačního pracovníka obsahující shrnutí práce s pachatelem i obětí včetně odůvodnění a doporučení dalšího postupu ve věci (Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016, s. 15).

47 Srovnej např.: § 5, § 5a zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

Pokud je součástí výstupu PMS dohoda o způsobu náhrady škody mezi pachatelem a obětí, metodický standard stanoví, aby doporučení adresované soudu nebo státnímu zastupitelství obligatorně obsahovalo povinnost pachatele plnit řádně podmínky uzavřené dohody, případně lze doporučit uložení dalších vhodných přiměřených povinností a omezení podle aktuálního zhodnocení rizik i potřeb pachatele a potřeb oběti (Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016, s. 16).

Činnost PMS v přípravném řízení zahrnuje i přípravu podkladů pro uložení alternativního trestu. V praxi se jedná nejčastěji o TOPP a TDV, přičemž pracovní postupy probačních pracovníků jsou v těchto specializovaných agendách upraveny v samostatných metodických standardech. Výstupem pro orgány justice jsou v tomto případě především stanoviska PMS k uložení alternativních trestů, kterým se budeme podrobněji věnovat níže.

Z činnosti PMS v přípravném řízení se dle příslušného metodického standardu vyhotovuje „Zpráva pro účely rozhodnutí“, kterou pracovník PMS zpracovává jako podklad příslušnému státnímu zástupci nebo soudci pro jejich další rozhodnutí v konkrétním případě. Metodický standard PMS přitom zdůrazňuje, aby informace obsažené ve zprávě byly vždy objektivizované a obsahovaly také sdělení, jakým způsobem a z jakých zdrojů byly získány (Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016, s. 16). Současně platí zásada, že pracovník PMS s obsahem zprávy před jejím odesláním na soud či státní zastupitelství vždy seznámí jak pachatele, tak i oběť, v případě, že s nimi spolupracoval.

Pro účely standardizace obsahové stránky výstupních zpráv z činnosti PMS v přípravném řízení upravuje vnitřní předpis PMS v příslušné metodice také požadavek, aby Zpráva pro účely rozhodnutí obsahovala informace popisující dopady trestného činu na oběť a pachatele, postoj pachatele a oběti k trestnému činu, informace o aktuální životní situaci pachatele a oběti, přehled pracovníkem realizovaných kroků a také závěry posouzení rizik a potřeb pachatele včetně odůvodněných doporučení konkrétních opatření, která na zjištěná rizika a potřeby reagují.

V případě, kdy součástí činnosti PMS v přípravném řízení bylo předjednání uložení alternativního trestu, pak metodický standard vyžaduje, aby výstupní zpráva obsahovala též zhodnocení možných faktorů ovlivňujících spáchání trestné činnosti, dále stanovuje požadavek, aby součástí této zprávy bylo i přiložené stanovisko PMS k uložení alternativních trestů (Stanovisko PMS k uložení TOPP/TDV) a doporučení konkrétních opatření, resp. návrh na uložení vhodných přiměřených povinností či omezení se zdůvodněním takového návrhu. Pokud byla PMS pověřena vytvořením podmínek pro uplatnění odklonu v trestním řízení, zhodnotí pracovník ve své zprávě naplnění podmínek odklonu na straně pachatele dle ustanovení trestního řádu, včetně stanoviska oběti k možnosti využití odklonu.

Jestliže PMS ke vstupu do případu pověřil přímo soudce nebo státní zástupce, pak pro něj probační pracovník zpracovává zprávu i v případě, že se spolupráce s pachatelem a obětí navázat nepodařila. Příslušnému soudci nebo státnímu zástupci tak tímto mimo jiné PMS sděluje, jaké úkony a s jakým výsledkem byly ve věci provedeny, jakým způsobem probační pracovník pachatele a oběť kontaktoval, případně jaká byla jejich reakce.

V každodenní praxi činnost PMS v konkrétním případě předpokládá koordinovanou spolupráci jednotlivých specialistů z řad probačních pracovníků, kteří se také vzájemně podílejí na zpracování příslušných výstupů určených pro informování OČTŘ. Podle okolností, případně přímo na základě požadavku soudce, či státního zástupce, mohou do činnosti na případě vstupovat jak specialisté na oblast přípravného řízení, tak i pracovníci specializující se přímo na oblasti vybraných alternativních trestů, nejčastěji specialisté na TOPP a TDV, kteří v této fázi spolupracují při přípravě podkladů pro jejich efektivní ukládání.

Postupy a požadavky na zajištění těchto alternativních trestů jsou samostatně upraveny jednotlivými metodickými standardy PMS tak, aby bylo možné postihnout veškerá specifika, která jsou v praxi s těmito instituty spojena.

Pro naplnění požadavku srozumitelnosti a využitelnosti informací pro OČTŘ je dle metodického standardu klíčová právě koordinace činností PMS a jejich výstupů (Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016, s. 21).

Následující tabulka ukazuje, jak jsou písemnosti v Agendovém informačním systému PMS (dále v textu AIS PMS) navázány na činnosti probačního pracovníka a upřesňuje, které z vytvořených písemností a s jakými možnými přílohami (bez ohledu na to, zda činnost v přípravném řízení vykonává jeden či více pracovníků) PMS zasílá OČTŘ. Za koordinaci činnosti odeslání výstupů je zodpovědný pracovník, který případ vede (Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016, s. 21).

Činnost	Fáze v AIS PMS	Vytvořené písemnosti v AIS PMS	Zpráva zasílaná OČTR	Přílohy
ZRK	ZRK	Zpráva pro účely rozhodnutí	Zpráva pro účely rozhodnutí	(Dohoda o NŠ, Zpráva o mediaci/RSK)
ZRK + předjednání TOPP	ZRK	Zpráva pro účely rozhodnutí (Stanovisko k TOPP)	Zpráva pro účely rozhodnutí nebo Stanovisko k TOPP	Stanovisko obviněného k TOPP, (Dohoda o NŠ, Zpráva o mediaci/RSK)
ZRK + předjednání TDV	ZRK	Zpráva pro účely rozhodnutí (Stanovisko k TDV)	Zpráva pro účely rozhodnutí	Záznam z návštěvy obydlí (nebo Stanovisko k TDV), Slib pachatele, (Dohoda o NŠ, Zpráva o mediaci/RSK)
			nebo Stanovisko k TDV	Slib pachatele, (Dohoda o NŠ, Zpráva o mediaci/RSK)
předjednání TOPP	ZRK	Stanovisko k TOPP	Stanovisko k TOPP	Stanovisko obviněného k TOPP (Dohoda o NŠ, Zpráva o mediaci/RSK)
předjednání TDV	ZRK	Stanovisko k TDV	Stanovisko k TDV	Slib pachatele, (Dohoda o NŠ Zpráva o mediaci/RSK)
ZRK + předjednání TOPP + předjednání TDV	ZRK	Zpráva pro účely rozhodnutí (Stanovisko k TOPP + Stanovisko k TDV)	Zpráva pro účely rozhodnutí	Záznam z návštěvy v obydlí, Slib pachatele, Stanovisko obviněného k TOPP (Dohoda o NŠ, Zpráva o mediaci/RSK)
předjednání TDV + předjednání TOPP	ZRK	Stanovisko k TOPP + Stanovisko k TDV	Stanovisko k TOPP a Stanovisko k TDV	Slib pachatele, Stanovisko pachatele k TOPP, (Dohoda o NŠ Zpráva o mediaci/RSK)
předjednání NVD	ZRK	Stanovisko PMS k možnosti náhrady vazby dohledem	Stanovisko PMS k možnosti náhrady vazby dohledem	(Dohoda o NŠ Zpráva o mediaci/RSK)

Zdroj: Metodický standard Přípravné řízení, Probační a mediální služba, 2016, s. 21.

- 1) ZRK = zprostředkování řešení konfliktu (příprava podkladů pro odklony, RSK, mediace, zprostředkování dohody apod.)
- 2) předjednání TOPP = předjednání trestu obecně prospěšných prací
- 3) předjednání TDV = předjednání trestu domácího vězení
- 4) předjednání NVD = předjednání uložení dohledu jako náhrady vazby
- 5) šablony uvedené v závorce mohou, ale nemusí být vytvořeny
- 6) Pokud je v rámci dalších úkonů ZRK předjednání TDV, pracovník nemusí ke zprávě pro účely rozhodnutí zpracovávat samostatné stanovisko PMS k uložení TDV. V takovém případě však pracovník ke zprávě pro účely rozhodnutí vždy přiloží Záznam z návštěvy v obydlí. Slib pachatele je povinnou přílohou v případě zpracování stanoviska k uložení TDV i zprávy pro účely rozhodnutí.
- 7) Pokud je v rámci dalších úkonů ZRK předjednání TOPP, pracovník nemusí ke zprávě pro účely rozhodnutí zpracovávat samostatné stanovisko PMS k uložení TOPP. V takovém případě ve zprávě pro účely rozhodnutí vždy uvede místo výkonu trestu a zhodnotí rizika selhání pachatele. Stanovisko pachatele k uložení TOPP je povinnou přílohou zprávy pro účely rozhodnutí i stanoviska k uložení TOPP“ (Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016, s. 21-22).

V.2. Standardizované postupy při přípravě zprávy k uložení trestu obecně prospěšných prací

Metodický standard PMS popisuje TOPP jako alternativu k trestu odnětí svobody, přičemž jej současně vnímá tak, že obsahuje potenciál možnosti restorativního přístupu k řešení trestné činnosti. Současně v samém úvodu sděluje, že se jedná o institut, jehož efektivita se přímo odvíjí od podmínek jeho výkonu, s čímž souvisí i příprava podkladů pro vhodné uložení tohoto trestu. Cílem výše uvedené metodiky je standardizovat činnosti PMS v oblasti zajištění TOPP a sjednotit postupy probačních pracovníků, kteří se ve své

praxi na tuto oblast specializují. Mezi stěžejní role specialistů na TOPP v přípravném řízení a řízení před soudem patří především „zjišťovat a hodnotit podmínky a rizika spojená s výkonem tohoto trestu, zohledňovat ve svých návrzích možná rizika recidivy pachatele. Zvláštní pozornost by pak dle metodického standardu měl pracovník PMS věnovat potřebám oběti trestného činu, které v případě potřeby zprostředkovává další odbornou pomoc“ (Metodický standard: Trest obecně prospěšných prací, 2016, s. 6).

Metodický standard přímo zdůrazňuje, že navázání spolupráce pracovníka s obětí trestného činu je nedílnou součástí jeho práce, a to jak v průběhu zjišťování podkladů pro možné uložení trestu, tak i v rámci pozdější kontroly jeho výkonu. Pracovník v této souvislosti kontaktuje oběť, aby zjistil, jaká je její aktuální situace a jakým způsobem spáchaný trestný čin ovlivnil její život a zdraví (Metodický standard PMS: Trest obecně prospěšných prací, 2016, s. 8). Dle příslušného metodického standardu je činnost PMS v rámci zajištění TOPP možná v jakékoliv fázi trestního řízení. Tomu také odpovídá i členění jeho jednotlivých, na sebe navazujících částí, které se samostatně zaměřují zvláště na oblast činnosti PMS před rozhodnutím soudu o uložení TOPP, následuje kapitola popisující spolupráci s poskytovateli míst výkonu TOPP a dále navazují části metodického standardu, které podrobněji upravují postupy PMS zvláště před a po nařízení výkonu trestu.

Ve fázi před rozhodnutím soudu zahajuje pracovník PMS – specialista na oblast TOPP svoji činnost vždy až po pověření OČTŘ, případně na základě žádosti probačního pracovníka, který již v konkrétním případě zahájil činnost v rámci své specializace na přípravné řízení. Podle metodického standardu pro oblast TOPP se při své činnosti v této fázi zaměřuje na získání stanoviska pachatele k výkonu TOPP, vyhodnocuje rizika výkonu tohoto alternativního trestu a vypracovává stanovisko PMS k jeho uložení.

Metodický standard TOPP v této souvislosti akcentuje důležitost kvality při zpracování písemných výstupů pro OČTŘ a apeluje na pracovníky, aby získávání potřebných a objektivizovaných informací věnovali odpovídající pozornost, stejně tak i kvalifikovanému vyhodnocování takto získaných informací. Přitom platí, že činnosti směřující k předjednání tohoto trestu lze vykonávat pouze za předpokladu, že s tímto postupem pachatel výslovně souhlasí.

Vedle toho může specialista na oblast TOPP ve vhodných případech též oběma stranám konfliktu nabízet podle okolností mediaci, rodinnou skupinou konferenci, případně lze zprostředkovat další možnosti za účelem urovnání konfliktního stavu. V případě získání souhlasu stran s mediací pak specialista na TOPP postupuje koordinovaně se specialistou na přípravné řízení, který je dle metodik PMS oprávněn úkony mediace, případně rodinné skupinové konference, vykonávat.

Při práci s pachatelem v rámci předjednání TOPP postupuje pracovník dle příslušné metodiky tak, že jej nejprve srozumitelně seznámí s obsahem jednání a záměrem OČTŘ. Následně zjišťuje postoj pachatele k projednávané trestní věci, přičemž se soustředí na téma důvodů spáchaní trestného činu, jeho předchozí trestní minulosti, případného doznání a zjišťování představ pachatele o možnostech náhrady či napravení způsobené újmy.

Současně také zjišťuje, jaký má pachatel postoj k oběti, zda ji například již kontaktoval za účelem omluvy apod. V této souvislosti pracovník pachatele informuje o tom, že ve věci bude ze strany PMS oběť rovněž kontaktována.

Metodický standard zdůrazňuje, že pro kvalitní zpracování podkladů určených pro rozhodnutí o vhodnosti uložení TOPP je nezbytné důkladně analyzovat veškerá relevantní rizika pro výkon tohoto alternativního trestu. Předpokladem takto kvalitně zpracované analýzy je podle uvedeného standardu důkladné „zmapování všech oblastí, které zásadním způsobem ovlivňují vykonatelnost TOPP.“ (Metodický standard PMS: Trest obecně prospěšných prací, 2016, s. 10)

Za oblasti, kterým by pracovníci měli při analýze rizik pro výkon TOPP věnovat náležitou pozornost, považuje příslušný metodický standard zejména například postoj pachatele ke spáchanému činu a uloženému trestu, míru motivovanosti trest vykonat, časové možnosti pro vykonání trestu v závislosti na zaměstnání, studium a rodinné situaci. Dalšími důležitými oblastmi ovlivňující vykonatelnost TOPP jsou zdravotní stav a případná zdravotní omezení, zjištění zda pachatel užívá návykové látky (alkohol, drogy), praktické pracovní dovednosti, odborná kvalifikace a dosažené vzdělání. (Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016, s. 10)

Předmětem analýzy je i zjišťování finanční situace pachatele, mapování jeho rodinných poměrů a sociálního zázemí, zjištění faktického trvalého bydliště a ověření, zda lze bez problému pachatele na uvedené adrese kontaktovat.

V rámci prováděné analýzy dále metodický standard pracovníkům PMS ukládá, aby se věnovali a ve svém stanovisku k uložení TOPP zohlednili také předchozí trestnou činnost pachatele, jeho postoj k oběti, případně k poškozenému subjektu, a představám pachatele o odčinění způsobené újmy a reálných možnostech nahrazení škody.

Pro objektivizaci zjištěných údajů pracovník PMS využívá vedle informací od pachatele veškeré další relevantní informační zdroje. Podle metodiky by měl pracovník PMS v této souvislosti využít též svých oprávnění ke vstupu do CESO a RT.

V kontextu vyhodnocení všech zjištěných skutečností a okolností je dle standardu PMS důležitou součástí analýzy i zjišťování a posouzení existence vhodného poskytovatele TOPP. Pro tento účel mají pracovníci PMS - specialisté na oblast TOPP - uloženo být ve svém regionu v kontaktu s příslušnou obcí, případně také s dalšími relevantními subjekty a situaci ohledně jejich možností jako již existujících či potenciálně budoucích poskytovatelů pracovních příležitostí pro výkon TOPP průběžně zjišťovat a aktualizovat. V této souvislosti metodika PMS stanovuje, aby si pracovníci v rámci jejich specializace vedli také evidenci aktuálních požadavků na výkon TOPP v elektronické formě. Zpracovaný požadavek poskytovatele, který v případě jeho zájmu o spolupráci s PMS pracovník v rámci navázaného osobního kontaktu pravidelně aktualizuje, obsahuje údaje o druhu prací, informace o konkrétním místě požadovaného výkonu práce, termínu provedení prací a kontaktu na odpovědnou osobu poskytovatele prací. Součástí sledovaných a průběžně aktualizovaných informací jsou také údaje o kapacitě, resp. počtu osob, které lze pro výkon TOPP u jednoho zaměstnavatele umístit současně a případně také i zvláštní požadavky

poskytovatele (např. požadavek na předchozí konzultaci s probačním pracovníkem před umístěním pachatele k poskytovateli). Podmínkou pro zanesení do evidence poskytovatelů („Adresáře institucí“) pracovních míst pro výkon TOPP je předchozí ověření, zda konkrétní požadovaná pracovní činnost splňuje zákonnou podmínku obecné prospěšnosti⁴⁸. Takto shromážděné informace jsou zobrazeny ve webovém katalogu míst výkonu TOPP, který jako informační webová databáze slouží soudům k vyhledávání aktuálních informací o potřebě a dostupnosti pracovních míst pro výkon TOPP v příslušné soudním obvodu, dále umožňuje soudům získat aktuální informace o specifických požadavcích a podmínkách poskytovatelů a také v případě potřeby na základě vložení příslušné spisové značky i informace o samotném průběhu výkonu TOPP.

Podle metodického standardu má pracovník povinnost aktualizovat všechny obsažené informace minimálně každé dva měsíce tak, aby zůstal naplněn smysl a účel webového katalogu poskytovatelů. S nastaveným minimálním termínem aktualizace koresponduje i povinnost průběžných kontrol výkonu TOPP, které má pracovník podle metodiky povinnost provádět minimálně jedenkrát za dva měsíce a to až do ukončení výkonu uloženého trestu.

Při zpracování stanoviska metodický standard pracovníkům PMS ukládá, aby reagovali nejen na zjištěná rizika recidivy, ale i na jiná selhání pachatele tím způsobem, že státnímu zástupci nebo soudci doporučí konkrétní možnosti jejich ošetření například prostřednictvím uložení vhodných přiměřených povinností nebo omezení. V této souvislosti metodický standard demonstrativně uvádí např. povinnost uhradit způsobenou škodu, zdržet se užívání alkoholu nebo omamných a psychotropních látek. Současně stanovuje, aby závěr každého Stanoviska PMS k uložení TOPP obsahoval vždy jednoznačné sdělení, zda pracovník uložení TOPP doporučuje, či naopak nedoporučuje. Toto sdělení musí být také vždy srozumitelným způsobem řádně odůvodněno. Každé doporučující stanovisko PMS by podle metodiky mělo obsahovat i návrh možného poskytovatele místa výkonu TOPP, včetně uvedení jeho specifických požadavků, pokud existují.

Podle okolností může být součástí stanoviska i uvedení významných překážek, které by mohly bránit řádnému vykonání trestu. Stanovisko PMS musí podle metodiky obsahovat ve své příloze i samostatné stanovisko pachatele k uložení TOPP, případně další související dokumenty, obsahující doložení např. zdravotního stavu pachatele.

Souhlas pachatele s výkonem TOPP mimo okres jeho bydliště se připojuje obligatorně v případě, že v průběhu spolupráce pachatele s probačním pracovníkem vyjdou najevo okolnosti, pro které by bylo vhodnější vykonávat TOPP jinde, než v místě aktuálního bydliště pachatele, neboť tomu brání např. vážné pracovní důvody apod.

Před odesláním stanoviska příslušnému státnímu zástupci či soudci vždy probační pracovník dbá na to, aby se pachatel s obsahem stanoviska seznámil a mohl se k němu vyjádřit i písemně. (Metodický standard PMS: Trest obecně prospěšných prací, 2016, s. 11)

Obdobně jako ve fázi před rozhodnutím soudu postupuje pracovník PMS i ve vykonávacím řízení před nařízením TOPP, s výjimkou požadavku na zpracování doporučujícího

48 Srovnej § 62 odst. 3, TrZ.

či nedoporučujícího stanoviska k uložení tohoto alternativního trestu. V tomto případě dle metodického standardu zpracovává PMS pro soud podklad pro nařízení výkonu TOPP a současně o takovém záměru nařídit TOPP informuje probační pracovník prokazatelným způsobem i poskytovatele. V této fázi před vydáním usnesení o druhu a místě výkonu TOPP klade metodický standard důraz na nastavenou dobrou a fungující komunikaci pracovníků PMS nejen s poskytovatelem, ale i s vyššími soudními úředníky.

V.3. Standardizované postupy při přípravě zprávy k uložení trestu domácího vězení

Podobně jako proces přípravy Stanoviska PMS k uložení TOPP má svá specifika i postup PMS v případě přípravy podkladů pro rozhodnutí o uložení TDV. V praxi PMS tuto činnost nejčastěji zajišťují přímo specializovaní pracovníci - specialisté na TDV, kteří se při tom řídí stanovenými postupy komplexně zpracovanými v samostatném metodickém standardu PMS pro oblast TDV. Při předjednání možnosti uložení TDV je úkolem pracovníka PMS zjišťovat a hodnotit nejen podmínky, ale i rizika spojená s případným výkonem tohoto alternativního trestu, přičemž by měl ve svém návrhu vždy zohlednit i možná rizika recidivy pachatele. V rámci své činnosti pracovníci dle nastavených metodik PMS standardně spolupracují i s obětí, zjišťují její potřeby a zprostředkovávají případnou další odbornou pomoc.

Stejně jako v případě TOPP je činnost PMS ve vztahu k TDV v praxi možné realizovat ve všech fázích trestního řízení, což reflektuje i příslušný metodický standard, který pro přehlednost zvláště obsahově zpracovává část zaměřenou na oblast činnosti PMS před rozhodnutím soudu, část upravující postup po pravomocném uložení TDV v situaci, kdy ale ještě není jeho výkon nařízen, a konečně samostatnou kapitolu metodického standardu tvoří postupy upravující činnosti PMS v rámci zajištění výkonu kontroly.

Vzhledem k tomu, že naposledy aktualizované metodické standardy PMS byly po projednání s Radou pro probaci a mediaci schváleny ministrem spravedlnosti v roce 2016, tedy v době, kdy PMS ještě nedisponovala možností elektronické formy kontroly tohoto trestu, jsou v tomto metodickém standardu upraveny postupy ještě bez zajištění kontroly prostřednictvím již v současnosti využívaného elektronického monitorovacího systému. Z tohoto důvodu jsou pak veškeré postupy využití elektronického monitorovacího systému aktuálně ošetřeny v samostatném metodickém dokumentu PMS z roku 2018 – „Manuálu elektronického monitorovacího systému (dále v textu Manuál EMS)“, který je s metodickým standardem TDV obsahově úzce provázán.

Svou činnost ve fázi před rozhodnutím soudu zahajuje PMS standardně na základě pověření od státního zástupce nebo soudce. Dle metodiky PMS pro oblast TDV může být probační pracovník v případě činný i z jiného podnětu, pachatel však s takovou spoluprací musí vyslovit souhlas a o vstupu PMS do případu musí být též informováno příslušné státní zastupitelství nebo soud. Pokud jsou splněny zákonné podmínky pro možnost uložení TDV, může v této fázi probační pracovník - specialista na TDV v rámci postupů v metodice popsaného standardizovaného procesu tzv. „institutu předběžného šetření“ zahájit přípravu Stanoviska PMS k uložení TDV. I v tomto případě příslušný metodický standard PMS akcentuje požadavek na kvalifikované vyhodnocení a kvalitní zpracování písemných

výstupů, které pracovník při samotné realizaci institutu předběžného šetření zpracovává. Při této činnosti bere v potaz veškeré okolnosti a vyhodnocuje relevantní rizika, která mohou ohrozit zdárný výkon trestu (Metodický standard PMS: Trest domácího vězení, 2016, s. 8 - 9). V této souvislosti také metodický standard přímo definuje okolnosti, které ze své podstaty vylučují, aby pracovníci uložení TDV ve svém stanovisku doporučovali. Jedná se o situace, „kdy trestný čin zahrnoval násilí páchané na osobách blízkých, s nimiž pachatel nadále žije ve společné domácnosti, pachatel nemá stabilní místo bydliště nebo z různých důvodů pobývá dlouhodobě, případně velmi často mimo svůj domov“ (Metodický standard PMS: Trest domácího vězení, 2016, s. 9).

Manuál EMS pak výše uvedený výčet okolností vylučujících doporučení uložení TDV doplňuje z pohledu bariér znemožňujících výkon elektronické kontroly. Formu elektronické kontroly TDV (tj. nasazení tzv. náramků) tak podle manuálu nelze doporučit v případech, pokud v obydlí pachatele není elektřina, což může být způsobeno nejen stavebně technickými limity místa bydliště, ale také i v důsledku např. neřešeného dluhu za odběr energií. Další limitující skutečností je kvalita pokrytí signálu GSM/GPS, prostřednictvím kterého se přenášejí data o místě výskytu pachatele v bydlišti i mimo něj. Za okolnost vylučující využití elektronické formy kontroly je považována i situace, kdy pachatel má taková zdravotní omezení, která neumožňují instalaci elektronického náramku na tělo z důvodu např. voperovaného kardiostimulátoru nebo závažnějších kožních onemocnění apod.

Při posuzování vhodnosti využití elektronické formy kontroly je třeba věnovat pozornost i omezením, která mohou nastat v důsledku např. specifických podmínek při samotném výkonu zaměstnání pachatele. V tomto případě mohou nasazení náramku limitovat například speciální požadavky zaměstnavatele na pracovní oděv nebo obuv. Riziko, které je třeba z hlediska zachování bezproblémové funkčnosti náramku důsledně posoudit, představují také možné vysoce nestandardní podmínky na pracovišti pachatele, v jejichž důsledku může dojít k nesprávné funkci nebo dokonce poškození instalovaného monitorovacího zařízení. V tomto případě je dle Manuálu EMS z elektronické formy kontroly vyloučen pachatel, který vykonává zaměstnání, kde panují extrémní teploty, nadměrná prašnost nebo vlhkost, na pracovišti je přítomno silné magnetické záření nebo jsou zde instalovány rušičky, které způsobují nedostupnost signálu GSM. Protože součástí zařízení, zajišťujícího elektronickou formu kontroly, je vedle tzv. náramku také komunikátor, resp. „chytrý“ mobilní telefon s nainstalovanými speciálními aplikacemi, který v případě potřeby umožňuje monitorované osobě komunikovat s pracovníkem operačního střediska, je nezbytné, aby nebyla nijak narušena jeho funkčnost pro případ potřeby kontroly či ověření aktuální situace pachatele (např. v případě zaznamenaného bezpečnostního nebo provozního incidentu). Případný zákaz používání mobilních telefonů na pracovišti by také například neumožňoval provádět namátkovou dálkovou kontrolu prostřednictvím připojeného alkoholtestru v případě, že by tímto zařízením měly být kontrolovány též soudem uložené přiměřené omezení a povinnosti.

Dle Manuálu EMS nelze opomenout ani riziko spočívající v případné neschopnosti pachatele řádně předepsaným způsobem zařízení elektronického monitoringu obsluhovat. Ta je totiž třeba udržovat v chodu pravidelným nabíjením, přičemž obsluha komunikátoru, případně v kombinaci s alkoholtestrem vyžaduje dovednost používat mobilní dotykový telefon (Manuál EMS, 2018, s. 14).

Všechny výše popsané okolnosti v zásadě vylučují, aby probační pracovník uložení TDV mohl zodpovědně doporučit. Vedle nich metodika identifikuje i další oblasti, kterým je třeba věnovat při zvažování vhodnosti doporučení o uložení TDV stejně důležitou pozornost, neboť mohou v konkrétních případech také významně limitovat bezproblémový výkon tohoto alternativního trestu. V této souvislosti metodický standard TDV poukazuje na rizikové faktory spojené zejména s alkoholovou a drogovou závislostí pachatele, obtížnou dosažitelností místa výkonu TDV a s tím související problematickou namátkovou kontrolou vykonávanou ze strany pracovníků PMS.

Za další důležité okolnosti rozhodné pro posouzení vhodnosti uložení TDV v konkrétním případě považuje metodický standard i zkušenosti s chováním pachatele po dobu výkonu v minulosti uloženého trestu, zda např. řádně plnil podmínky předchozího rozhodnutí soudu, jakým způsobem v minulosti spolupracoval s probačním pracovníkem nebo zda a jak aktuálně poskytuje součinnost v rámci šetření v místě bydliště v souvislosti s předjednáním podmínek uložení alternativního trestu.

Metodický standard TDV dále popisuje i jiné situace, které by mohly být pro řádný výkon kontroly dodržování podmínek TDV limitující, jako např. závažný zdravotní stav pachatele vyžadující nutnost častých a nepravidelných návštěv lékaře nebo okolnost, kdy by výkon kontroly TDV v místě bydliště ze strany PMS (míněno především fyzické návštěvy probačních pracovníků v nočních hodinách) podstatným způsobem zasahoval do práv dalších osob, žijících v místě bydliště a narušoval kvalitu jejich života, aniž by s tím takto dotčené osoby předem vyslovily souhlas (Metodický standard PMS: Trest domácího vězení, 2016, s. 9). Zde je však třeba podotknout, že význam těchto uváděných bariér je poplatný spíše době, kdy PMS ještě nedisponovala možnostmi elektronické formy kontroly a veškerou kontrolu dodržování podmínek uloženého TDV vykonávala výhradně fyzicky, kdy přítomnost pachatele v místě bydliště ověřovala nepravidelnými návštěvami probačních pracovníků, které probíhaly i v nočních hodinách. Mnohé z těchto negativních dopadů a limitů fyzicky prováděných kontrol v současné době významným způsobem eliminuje právě již v praxi využívaný elektronický monitoring.

Na druhé straně elektronická forma kontroly TDV vyžaduje, aby při posuzování rizik v rámci přípravy stanoviska k uložení tohoto trestu byly zohledněny veškeré relevantní okolnosti se zřetelem právě na specifické podmínky vyplývající z požadavků na zajištění bezchybného fungování všech elektronických zařízení podílejících se na elektronickém monitoringu osob. Manuál EMS v této souvislosti probačním pracovníkům zdůrazňuje, aby neopomenuli věnovat zvláštní pozornost také např. tomu, zda jsou v konkrétním případě dodrženy podmínky pro umístění a zajištění nerušené funkce základnové stanice. V kontextu zdravotního stavu pachatele je pak třeba zvážit, zda lékařská péče nebude představovat časté hospitalizace vyžadující opakované sejmutí náramku nebo zda se pachatel musí podrobovat častým odborným vyšetřením, které předpokládají použití např. magnetické rezonance nebo rentgenové vyšetření. (Manuál EMS, 2016, s. 14)

Případné zjištění některého z uvedených rizik spojených s uplatněním kontroly prostřednictvím elektronického monitorovacího systému, které by jeho funkčnost mohlo ohrozit, nemusí však podle Manuálu EMS automaticky znamenat zaujetí negativního

stanoviska k uložení TDV, neboť elektronický monitoring představuje, vedle již zmíněných namátkových fyzických kontrol pracovníků PMS v místě bydliště, pouze další způsob, kterým lze ověřit, zda pachatel řádně plní uložené podmínky TDV (Manuál EMS, 2016, s. 16).

Vedle komplexního posouzení všech rizik zahrnuje činnost PMS v rámci institutu předběžného šetření k uložení TDV také podrobné poučení pachatele o veškerých podmínkách výkonu a kontroly tohoto alternativního trestu a v případě jeho souhlasu také zajistí písemný slib pachatele, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost (srov. § 60 odst. 2 TZ).

Pro kvalitní zpracování stanoviska je třeba, aby se pracovník seznámil též se situací přímo v místě bydliště pachatele, ve kterém by měl být trest vykonáván. Při té příležitosti se otevírá prostor pro vyjasnění pravidel a podmínek výkonu trestu i s dalšími osobami, které mohou být prováděnou kontrolou ze strany PMS dotčeny.

Stanovení míry rizikovosti pachatele pro účely elektronického monitoringu je důležité i pro odpovídající nastavení postupu operačního střediska. Úroveň rizika tak určuje, jaká má být reakce pracovníků operačního střediska v případě, že pachatel poruší nastavené podmínky elektronického monitoringu a zda bude v takovém případě nutné iniciovat bez zbytečného odkladu například zásah Policie ČR.

Podobně jako u stanoviska k uložení TOPP i v tomto případě metodický standard TDV akcentuje požadavek na kvalitní zpracování stanoviska k uložení TDV, tj. aby pracovník při jeho zpracování vždy reagoval na zjištěná rizika i jiná selhání pachatele, doporučil soudci či státnímu zástupci konkrétní vhodný způsob, jakým lze tato zjištění ošetřit (např. doporučí uložení vhodné přiměřené povinnosti nebo omezení) a v závěru stanoviska se jednoznačným způsobem vyjádří, zda uložení TDV doporučuje či nedoporučuje, včetně toho, že takové stanovisko řádně odůvodnění. Přílohou zpracovaných podkladů je i písemný slib pachatele k uložení TDV, který je podmínkou pro jeho uložení.

VI.

Expertní dotazníkové šetření

Názory odborníků, kteří se podílejí na realizaci zkoumané oblasti, byly významnou součástí našeho výzkumu. Expertní dotazníkové šetření se uskutečnilo v listopadu 2018 a jako respondenty jsme oslovili soudce, státní zástupce a probační pracovníky.⁴⁹

V rámci šetření jsme oslovili předsedy všech okresních (resp. obvodních) soudů (celkem 86) s žádostí o distribuci dotazníku v listinné formě vždy dvěma příslušným trestním soudcům na jejich soudu⁵⁰. Celkem jsme zpět obdrželi 94 vyplněných dotazníků, což představuje 55% návratnost. V našem vzorku bylo mezi soudci 52 mužů (57 %) a 39 žen (43 %). U třech dotazníků údaj o pohlaví nebyl vyplněn. Průměrná délka praxe⁵¹ ve funkci soudce činila u respondentů 16 let (nejkratší uvedená délka praxe byla jeden rok, nejdelší pak činila 40 let). Soudci nejčastěji uváděná délka praxe byla 16 let (uvedlo 10 soudců). Délku praxe do pěti let uvedlo 13 % respondentů, praxi v délce od šesti do čtrnácti let 24 %, od 15 do 24 let 48 % a praxi v délce trvání od 25 let více 15 % soudců.

V případě státních zástupců jsme oslovili vedoucí státní zástupce všech okresních (resp. obvodních) státních zastupitelství (celkem 86) s žádostí o jejich předání vždy dvěma určeným státním zástupcům na jejich úřadě.⁵² Zpět se nám vrátilo 134 vyplněných dotazníků, což představuje 78% návratnost. V našem vzorku bylo mezi státními zástupci 59 mužů (44 %) a 74 žen (56 %). U třech dotazníků údaj o pohlaví nebyl vyplněn. Průměrná délka praxe⁵³ ve funkci státního zástupce činila 17,8 let (nejkratší uvedená praxe nepřesáhla svou délkou jeden rok, nejdelší pak činila 44 let). Délku praxe do pěti let uvedlo 20 % respondentů, praxi v délce od šesti do čtrnácti let 23 %, od 15 do 24 let 22 % a praxi v délce trvání od 25 let více 35 % státních zástupců.

Probační pracovníci byli osloveni ke spolupráci prostřednictvím vedoucího střediska, kterého jsme požádali o předání dotazníků příslušným probačním pracovníkům střediska, kteří se podílejí na vypracování zpráv pro účely rozhodnutí k TOPP a TDV. Podle informace z ředitelství PMS se v době šetření agendou zabývalo 176 probačních pracovníků. Oslovili jsme tedy všechny probační pracovníky, kteří se specializují na agendu přípravného řízení, na agendu TOPP či agendu TDV. Z prostředí PMS jsme získali zpět 134 dotazníků, což představuje návratnost 76 %. Tuto speciální agendu velmi často vykonávají probační pracovníci (specialisté) kumulovaně (tedy pro přípravu podkladů k uložení obou trestů), a to zejména na menších střediscích. V našem vzorku bylo na vypracování zpráv pro účely rozhodnutí k TOPP specializováno 106 probačních pracovníků, na agendu spojenou s přípravou podkladů k TDV 83 pracovníků.

49 V příloze č. 1 pro příklad uveden dotazník pro soudce.

50 Jako výběrový krok jsme zvolili výběr z posledních dvou v pořadí z abecedního jmenného seznamu soudců.

51 Uvedené údaje se vztahují pouze na respondenty, kteří na otázku ohledně délky praxe odpověděli, tj. v tomto případě na 92 respondentů.

52 Jako výběrový krok jsme zvolili výběr z posledních dvou v pořadí z abecedního jmenného seznamu státních zástupců.

53 Uvedené údaje se vztahují pouze na respondenty, kteří na otázku ohledně délky praxe odpověděli, tj. v tomto případě na 132 respondentů.

Průměrná délka praxe⁵⁴ probačních pracovníků byla 9,4 roku (nejkratší uvedená praxe nepřesáhla svou délkou jeden rok, nejdelší pak činila 19 let, tj. po celou dobu od vzniku PMS). Probačními pracovníky nejčastěji uváděná délka praxe byla jeden rok a 15 roků (tak uvedlo v obou případech 15 respondentů). Délku praxe do pěti let uvedlo 29 % respondentů, praxi v délce od šesti do čtrnácti let 46 % a praxi v délce trvání od patnácti let více než 25 %. V našem výzkumném souboru bylo mezi probačními pracovníky 97 žen (78 %) a 28 mužů (22 %). U devíti dotazníků údaj o pohlaví respondenta chyběl.

V rámci dotazníkového šetření jsme se zaměřili zčásti na obecnější témata, které se týkají součinnosti subjektů v oblasti ukládání alternativních trestů, hodnocení činnosti probačních pracovníků, hodnocení časového prostoru k přípravě zpráv a dalších obecných informací k problematice zpráv pro účely rozhodnutí a činnosti PMS v přípravném řízení. Zajímalo nás také pohled probačních pracovníků na metodické standardy PMS.

Konkrétnější okruhy otázek směřovaly odděleně k přípravě a problematice zpráv k TOPP a k TDV. Tyto části šetření jsou zpracovány a interpretovány odděleně pro oba druhy trestů. Zaměřili jsme se přitom na názory respondentů na hodnocení užitečnosti zpráv k možnosti uložení trestu, na vliv zprávy PMS na úspěšnější výkon trestu, na spolupráci probačního pracovníka s obviněným při realizaci podmínek pro uložení trestu, na zprávy probačního pracovníka z pohledu rozhodnutí o trestu, na faktory negativně ovlivňující kvalitu zpráv, na hodnocení kvality informací ve zprávách a na význam faktorů při ukládání trestů.

VI.1. Součinnost subjektů v oblasti ukládání alternativních trestů

V rámci výzkumného šetření nás zajímala vzájemná spolupráce soudců, státních zástupců a probačních pracovníků v oblasti ukládání alternativních trestů. Jednotliví experti vzájemnou spolupráci hodnotili na škále 1 až 4 (1 – velmi dobrá až 4 – velmi špatná). Tři čtvrtiny soudců hodnotí vzájemnou spolupráci jako velice dobrou a čtvrtina jako spíše dobrou (průměrné hodnocení 1,24, směrodatná odchylka 0,432). Z těchto výsledků můžeme dovodit, že ze strany soudců nesměruje v této oblasti vůči součinnosti s PMS žádná významnější výhrada. Také mezi státními zástupci převládá pozitivní vnímání součinnosti s PMS. 64 % jich hodnotí součinnost s PMS jako velice dobrou a 32 % jako spíše dobrou, tedy 96 % respondentů hodnotí součinnost s PMS kladně, oproti 4 %, kteří ji hodnotí jako spíše špatnou (průměrné hodnocení 1,40, směrodatná odchylka 0,565). Soudci i státní zástupci tedy spolupráci s PMS hodnotí kladně, hodnocení soudců je přitom pozitivnější než hodnocení státních zástupců (rozdíl signifikantní na $p < 0,001$).

Zajímalo nás také, jak vzájemnou spolupráci se soudci a státními zástupci hodnotí probační pracovníci. Třetina probačních pracovníků (29 %) součinnost se soudci hodnotila jako velmi dobrou, téměř dvě třetiny (66 %) jako spíše dobrou. Oproti tomu ji jako spíše špatnou nebo velice špatnou hodnotilo 5 % dotázaných. Součinnost se státními zástupci pak pětina probačních pracovníků vnímá jako velmi dobrou (21 %), více jak polovina jako spíše dobrou (57 %). Jako spíše špatnou nebo velice špatnou ji vnímá téměř čtvrtina dota-

54 Uvedené údaje se vztahují pouze na respondenty, kteří na otázku ohledně délky praxe odpověděli, tj. v tomto případě na 124 respondentů.

zovaných (23 %). Také porovnání průměrného hodnocení součinnosti s oběma skupinami (na škále 1 – velmi dobrá až 4 – velmi špatná) ukazuje, že spolupráci se soudci (průměr 1,78; směrodatná odchylka 0,586) vnímají probační pracovníci o něco pozitivněji (rozdíl signifikantní na $p < 0,05$) než spolupráci se státními zástupci (průměr 2,08; směrodatná odchylka 0,787).

Tabulka 6: Spolupráce s PMS podle soudců a státních zástupců (soudci N=94; státní zástupci N=130)

	Soudci		Státní zástupci	
Velmi dobrá	71	75,5 %	83	63,8 %
Spíše dobrá	23	24,5 %	42	32,4 %
Spíše špatná	0	0 %	5	3,8 %
Velice špatná	0	0 %	0	0 %

Tabulka 7: Spolupráce se soudci a státními zástupci podle probačních pracovníků (spolupráce se soudci N=131; se státními zástupci N=129)

	Se soudci		Se státními zástupci	
Velmi dobrá	38	29,0 %	27	20,9 %
Spíše dobrá	86	65,6 %	73	56,6 %
Spíše špatná	5	3,8 %	21	16,3 %
Velice špatná	2	1,6 %	8	6,2 %

VI.2. Hodnocení činnosti probačních pracovníků

V našem šetření jsme se zaměřili na detaily součinnosti jednotlivých složek a požádali jsme soudce i státní zástupce, aby ohodnotili činnost probačních pracovníků z hlediska kvalifikace, zkušenosti, odbornosti, objektivitu a profesionalitu. Tyto charakteristiky probačních pracovníků měli zhodnotit na sedmibodové škále, kdy hodnota 1 představuje charakteristiku „problematická“ a 7 „vynikající“. Někteří z respondentů se k této otázce nevyjádřili. U soudců u jednotlivých položek chybělo od 4 do 8 odpovědí (tedy maximálně 9 %), u státních zástupců od 4 do 6 (maximálně 4 %) odpovědí. V následujících tabulkách je uveden přehled toho, jak obě profesní skupiny probační úředníky v kontextu daných hledisek hodnotily.

Soudci i státní zástupci vnímali probační pracovníky velmi pozitivně. Nejlépe byla oběma profesními skupinami hodnocena profesionalita probačních pracovníků. Tři čtvrtiny soudců i státních zástupců považují profesionalitu probačních pracovníků za vynikající. Srovnatelně pozitivně byla hodnocena i jejich odbornost, objektivita a kvalifikace. Z nabízených charakteristik mělo nejhorší průměr hodnocení zkušeností probačních pracovníků, nicméně i ty hodnotí nadpoloviční většina jak soudců, tak státních zástupců jako vynikající. Kritická hodnocení jsou u všech sledovaných charakteristik pouze ojedinělá. Statistický rozdíl v hodnocení se mezi oběma profesními skupinami neprokázal. Stejně tak se neprokázalo, že by respondenti hodnotili jednotlivé aspekty významně odlišně v závislosti na délce praxe.

Tabulka 8: Hodnocení probačních pracovníků z hlediska kvalifikace, zkušenosti, odbornosti, objektivit a profesionality: průměry (škála 1 problematická až 7 vynikající)

	Soudci		Státní zástupci	
	Průměr	Sm. odch.	Průměr	Sm. odch.
Profesionalita	6,00	1,01	5,95	1,31
Odbornost	5,75	1,12	5,78	1,28
Objektivita	5,74	1,17	5,84	1,37
Kvalifikace	5,73	1,15	5,81	1,30
Zkušenosti	5,65	1,13	5,65	1,33

Tabulka 9: Hodnocení probačních pracovníků z hlediska kvalifikace, zkušenosti, odbornosti, objektivit a profesionalit (škála 1 problematická až 7 vynikající; v tabulce 6, 7: vynikající; 3-5: vyhovující; 1, 2: problematická)

	Soudci		Státní zástupci	
	Průměr	Sm. odch.	Průměr	Sm. odch.
Profesionalita (soudci N=90; státní zástupci N=132)				
Vynikající	68	75,5 %	101	76,5 %
Vyhovující	21	23,4 %	27	20,4 %
Problematická	1	1,1 %	4	3,1 %
Odbornost (soudci N=87; státní zástupci N=130)				
Vynikající	57	65,6 %	89	68,5 %
Vyhovující	29	33,3 %	37	28,4 %
Problematická	1	1,1 %	4	3,1 %
Objektivita (soudci N=87; státní zástupci N=131)				
Vynikající	60	69,0 %	96	73,4 %
Vyhovující	26	29,9 %	30	22,8 %
Problematická	1	1,1 %	5	3,8 %
Kvalifikace (soudci N=86; státní zástupci N=130)				
Vynikající	55	63,9 %	91	70,0 %
Vyhovující	30	34,9 %	34	26,2 %
Problematická	1	1,2 %	5	3,8 %
Zkušenosti (soudci N=88; státní zástupci N=130)				
Vynikající	55	62,6 %	81	52,3 %
Vyhovující	32	36,3 %	45	34,6 %
Problematická	1	1,1 %	4	3,1 %

VI.3. Časový prostor k přípravě zpráv

V rozhodovací praxi soudů může docházet ke stavu, kdy jsou některé druhy trestů ukládány omezeně a jsou ukládány tresty jiné, jen aby byla věc vyřízena co nejrychleji. Pokud státní zástupce či soudce vyžaduje zpracování zprávy pro potřeby rozhodnutí od probačního pracovníka, jde jistě o procesní úkon, který ale nijak významně trestní řízení neprodlouží. To platí zejména při ukládání TOPP a TDV trestním příkazem. Například

ukládání TOPP bez předchozího opatření informací významných pro uložení tohoto trestu bylo v minulosti často formální (Rozum, Kotulan, & Háková, 2005) a bylo jednou z příčin řady přeměn tohoto trestu. Trestní řád sice obsahuje požadavek na co nejrychlejší projednání trestních věcí a je znám i preventivní účinek rychlého trestního postihu, ale podle našeho přesvědčení je z pohledu celkové trestní politiky podstatnější tresty vhodně individualizovat, a to i za pomoci zprávy probačního pracovníka, než co nejrychleji ve věci rozhodnout. (Scheinost, Háková, Rozum, Tomášek, & Vlach, 2014)

Problematikou zpráv PMS se v minulých letech zabývalo také Trestní kolegium Nejvyššího soudu (Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, R 9/2014, 2/2014 (ročník LXVI), Nejvyšší soud ČR, 2014). V závěrech Zhodnocení praxe soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010 a 2011 se uvádí: „Za nesprávnou je třeba označit praxi těch soudů, které s ohledem na novelizované ustanovení § 314e odst. 3 trestního řádu neukládají tento trest trestním příkazem, neboť je nezbytné vyžádat nejprve zprávu Probační a mediační služby obsahující stanovisko obviněného, a přistupují proto hned k projednání věci v hlavním líčení. Podle názoru Nejvyššího soudu je třeba zajistit ve vhodných případech vyžádání zprávy Probační a mediační služby obsahující stanovisko obviněného ihned nebo v krátké době po nápadu obžaloby tak, aby po jejím doručení bylo možno využít trestního příkazu, což se jeví být hospodárnějším než nařízení a provedení hlavního líčení. Vyžádání zprávy Probační a mediační služby v těchto případech vede podle zkušeností těch soudů, které v tomto směru náležitě spolupracují s Probační a mediační službou, k výraznému poklesu počtu nevykonaných trestů obecně prospěšných prací, resp. počtu přeměn tohoto trestu na trest odnětí svobody.“

V souvislosti s problematikou zpracování zpráv PMS je velmi často v odborné veřejnosti debatována otázka času pro zpracování zprávy, a to zejména z pohledu rozporu mezi požadavkem na rychlost řízení a individualizací trestu. Podle dříve realizovaných výzkumů vyžádání zprávy nijak významně trestní řízení neprodlouží (Scheinost, a další, 2015).

V rámci našeho šetření byli soudci a státní zástupci dotázáni, zda jejich rozhodnutí požádat o zprávu ovlivňuje čas, který je k její přípravě potřebný. Poměrně významná část soudců a státních zástupců přiznává, že tato skutečnost hraje významnou úlohu v úvaze o tom, zda o ni požádat. Při našem šetření tak uvedlo shodně 46 % soudců i státních zástupců. V hodnocení vlivu časového prostoru se přitom neprokázal významný statistický rozdíl mezi soudci a státními zástupci ani v rámci obou expertních skupin nebyly významné rozdíly v hodnocení podle délky praxe.

Tabulka 10: Hodnocení vlivu časového prostoru na zpracování zprávy podle soudců a státních zástupců; (soudci N=94; státní zástupci N=132)

	Soudci		Státní zástupci	
Ano	16	17,0 %	21	15,9 %
Spíše ano	27	28,7 %	40	30,3 %
Spíše ne	26	27,7 %	46	34,9 %
Ne	25	26,6 %	25	18,9 %

V případě předjednání podmínek TOPP probační pracovník zahajuje svoji činnost po pověření orgánem činným v trestním řízení k předjednání podmínek trestu nebo na žádost specialisty na přípravné řízení, který případ vede. V této fázi se probační pracovník zaměřuje na získání stanoviska pachatele k výkonu trestu, vyhodnocení rizik výkonu trestu a na vypracování stanoviska PMS k uložení trestu (Metodický standard: Trest obecně prospěšných prací, 2016). Zakotvení povinnosti soudu vyžadovat předem zprávu probačního pracovníka v případě uložení TOPP trestním příkazem, umožňuje, aby probační pracovník dokázal rozpoznat pachatele, u nichž je odhodlán k vykonání trestu problematické, a tudíž uložení není vhodné. Podle zkušeností probačních pracovníků se ukazuje, že čas investovaný do přípravy podmínek výkonu trestu se efektivně zúročí při následném zajištění jeho výkonu (Scheinost, a další, 2015).

Zajímá nás názor probačních pracovníků na to, zda považují časový prostor, který je nutný k vypracování zprávy k TOPP a který určuje příslušný státní zástupce či soudce, za dostatečný. Více než tři čtvrtiny probačních pracovníků (84 %) považují časový prostor, který dostávají na zpracování zprávy k TOPP, za dostatečný, naproti tomu 16 % respondentů považuje časový prostor za nedostatečný.

Tabulka 11: Hodnocení dostatečnosti časového prostoru na zpracování zprávy k TOPP podle probačních pracovníků (N=106)

Ano	20	20,4 %
Spíše ano	62	63,3 %
Spíše ne	15	15,3 %
Ne	1	1,0 %

Probační pracovníci měli dále uvést časový prostor, který dostávají k vypracování zprávy. Respondenti uváděli průměrný časový prostor ve dnech a tento údaj nás zajímal, jak v případě pověření ke zpracování zprávy státním zástupcem, tak v případě pověření soudcem.

a) pověření státním zástupcem k vypracování zprávy k TOPP

Na otázku odpovědělo 88 probačních pracovníků (83 % vzorku). Z nich pak konkrétní časový rámec vyjádřilo 60 % (53) respondentů a naopak 13 % (11) odpovědělo, že od státních zástupců nemají vymezený konkrétní časový prostor na zpracování zprávy. Více než čtvrtina respondentů (24) uvedla, že nejsou státními zástupci vůbec pověřováni ke zpracování zprávy k možnosti uložení TOPP pro potřebu jejich návrhové činnosti. Upozornění probačních pracovníků na nespolečnosti se státními zástupci byla často komentována (např. „státní zastupitelství nás nepověřuje vypracováním zprávy k uložení alternativních trestů, se státními zástupci spolupracujeme pouze při možnosti využití odklonů od trestního řízení“).

Jak jsme zmínili, určitý časový rámec vymezilo 60 % probačních pracovníků. Nejkratší termín pro zpracování zprávy uváděli 5 dnů (1 x), nejdelší 30 dnů (13 x) a nejčastěji respondenti uváděli 14 dnů (celkem 17 x). Na vypracování zprávy, v případě pověření od státního zástupce, mají probační pracovníci v průměru 19 a půl dne.

b) pověření soudcem k vypracování zprávy k TOPP

Na otázku reagovalo 97 probačních pracovníků (92 % vzorku) a konkrétní časový rámec vyjádřilo 94 % (91) z nich. Dobrou zprávou je, že pouze jeden probační pracovník uvedl, že na jeho středisku nejsou soudem pověřováni ke zpracování zprávy pro potřebu rozhodnutí. Další tři respondenti uvedli, že nemohou v průměru určit časový prostor, protože u jejich soudu platí, že zpráva musí být zpracována do konce měsíce („... *at to jsou 3 nebo 21 dní...*“). Dva respondenti neuvedli konkrétní časový prostor vymezený, pouze se vyjádřili, že s ním nemají u jejich soudu problém a lze jej vždy po dohodě prodloužit. Probační pracovníci uváděli nejkratší termín pro zpracování zprávy 7 dnů (1 x), nejdelší pak 45 dnů (3 x), nejčastěji respondenti uváděli 30 dnů (celkem 22 x). Průměrná doba na vypracování zprávy při pověření soudci byla 24 dnů, je tedy bezmála o pět dnů delší než v případě pověření od státních zástupců.

Pokud je probační pracovník pověřen k předjednání možnosti uložení TDV, je v této fázi jeho činnost zaměřena na realizaci tzv. institutu předběžného šetření. Tuto činnost provádí probační pracovník v případech, kdy jsou splněny podmínky pro možnost uložení TDV. Podle metodického standardu k TDV (Metodický standard PMS: Trest domácího vězení, 2016) klade probační pracovník velký důraz na získávání potřebných informací, kvalifikované vyhodnocení a kvalitní zpracování písemných výstupů, protože je velká šance, že vykonatelnost takto předjednaných trestů bude vyšší než u trestů uložených bez předjednání.

I zpracování zprávy k TDV si žádá určitý čas. Zajímá nás názor probačních pracovníků na to, zda považují časový prostor, který je nutný k vypracování zprávy k TDV, který určuje příslušný státní zástupce či soudce, za dostatečný. Většina probačních pracovníků (74 %) pokládá časový prostor pro zpracování zprávy za dostatečný, naproti tomu 26 % respondentů považuje časový prostor, který je potřeba k vypracování zprávy k TDV, za nedostatečný.

Tabulka 12: Hodnocení dostatečnosti časového prostoru na zpracování zprávy k TDV podle probačních pracovníků; (N=73)

Ano	9	12,3 %
Spíše ano	45	61,7 %
Spíše ne	17	23,3 %
Ne	2	2,7 %

I v případech vypracování zprávy k TDV měli probační pracovníci uvést časový prostor, který dostávají k vypracování zprávy.

a) pověření státním zástupcem k vypracování zprávy k TDV

Na otázku odpovědělo 81 % (67) respondentů, kteří mají agendu TDV v gesci. Časový rámec pro vypracování zprávy z nich vyjádřilo 61 % (41). Skutečnost, že probační pracovníci nejsou státními zástupci pověřováni ke zpracování zprávy k možnosti uložení TDV pro potřebu jejich návrhové činnosti, uvedla třetina respondentů (22) a dále 6 % (4)

probačních pracovníků uvedlo, že od státních zástupců nemají vymezený přesný časový prostor na zpracování zprávy. Nejkratší termín pro zpracování zprávy uváděli 5 dnů (2x) – v jednom komentáři hodnocen jako „*absolutně nevyhovující*“, nejdelší pak 30 dnů (15x), který byl také nejčastěji respondenty zmiňován. Na vypracování zprávy v případech pověření od státního zástupce mají probační pracovníci v průměru 21,4 dne.

b) pověření soudcem k vypracování zprávy k TDV

Na otázku reagovalo 63 probačních pracovníků (76 %) a všichni uvedli příslušný časový rámec. Nikdo z respondentů nevedl, že by na jejich středisku nebyli pověřováni ke zpracování zprávy pro potřebu rozhodnutí k TDV. Pět respondentů komentovalo jimi uvedený časový prostor v tom směru, že s ním u jejich soudu nemají problém a lze jej vždy po dohodě prodloužit. Probační pracovníci uvedli nejkratší termín pro zpracování zprávy 7 dnů (1 x), nejdelší pak 45 dnů (1 x), nejčastěji to bylo 30 dnů (celkem 20x). Na vypracování zprávy mají probační pracovníci v průměru 25,1 dne.

VI.4. Hodnocení užitečnosti zpráv k možnosti uložení trestu obecně prospěšných prací

Jak jsme již v textu uvedli, projednání možnosti uložení a výkonu TOPP ještě před jeho uložením by mělo omezovat riziko nevykonání trestu ze strany odsouzeného, a to zejména v případech, kdy je tento trest ukládán prostřednictvím trestního příkazu. Ve zprávě k možnosti uložení TOPP jsou zhodnoceny všechny důležité skutečnosti, které soud potřebuje pro rozhodování. Soudce tak disponuje komplexnějšími informacemi o pachateli. Podle zkušeností probačních pracovníků se též projevuje, že čas investovaný do přípravy podmínek výkonu TOPP se efektivně zúročí při následném zajištění jeho výkonu. (Scheinost, a další, 2015) V případě doporučujícího stanoviska k uložení trestu je často ve zprávě navrhováno přímo i místo výkonu TOPP, což následně zjednodušuje vykonávací řízení a odsouzený může trest zahájit co nejdříve po jeho uložení. (Šámal, a další, 2012)

V případě, že dochází k předjednání TOPP, je zohledněno hned několik zásadních faktorů, které jsou důležité při ukládání tohoto trestu, a to především zdravotní hledisko pachatele, včetně zjištění jeho případné závislosti na omamných a psychotropních látkách (dále v textu OPL) či alkoholu, jeho motivace, osobní situace (rodinné a sociální vztahy) a vytipování vhodného poskytovatele. Podle našeho názoru je významným aspektem i samotná informovanost pachatele o podmínkách výkonu TOPP. Ve zprávách se objevují dále informace zjištěné od poškozených ke způsobené škodě či újmě a navrhují se opatření ke zmírnění škod, případně se soud informuje, jaké kroky již pachatel učinil k urovnání konfliktu. Dalším důležitým faktorem při zpracování zprávy je vyhodnocení rizik pro výkon TOPP, což může v konečném důsledku případně změnit i postoj soudce k uložení TOPP, pokud se tato forma potrestání nejeví ze strany PMS jako vhodná.

V rámci našeho šetření měli soudci, státní zástupci a probační pracovníci zhodnotit užitečnost zprávy k možnosti uložení TOPP při rozhodování o uložení tohoto trestu (respondenti hodnotili na škále od 1 zbytečná do 7 užitečná). Výsledky jsou shrnuty v následující tabulce.

Tabulka 13: Užitečnost zprávy při rozhodování o TOPP (škála 1 zbytečná až 7 užitečná; v tabulce 1, 2: zbytečná; 3, 4, 5: neutrální hodnocení; 6, 7: užitečná); (soudci N=92; státní zástupci N=136; probační pracovníci N=99)

	Soudci		Státní zástupci		Probační pracovníci	
Užitečná	60	65,2 %	111	81,6 %	75	75,9 %
Neutrální hodnocení	26	28,3 %	22	16,2 %	22	22,1 %
Zbytečná	6	6,5 %	3	2,2 %	2	2,0 %

Respondenti považují zprávy k možnosti uložení TOPP za užitečné. Státní zástupci přitom hodnotí užitečnost zprávy PMS výše než soudci (rozdíl signifikantní na $p < 0,001$). Nejvyšší hodnocení na škále 6 a 7 zvolilo 65 % soudců (průměrná hodnota byla 5,72; směrodatná odchylka 1,56), 82 % státních zástupců (průměrná hodnota 6,19; směrodatná odchylka 1,26) a 76 % probačních pracovníků (průměrná hodnota 6,02; směrodatná odchylka 1,29). Neprokázal se přitom rozdíl v hodnocení užitečnosti zprávy při rozhodování o TOPP podle délky praxe soudců, státních zástupců ani probačních pracovníků.

Všechny skupiny respondentů byly požádány o zdůvodnění hodnocení. Možnosti komentáře využilo 78 % (73) soudců, 73 % (99) státních zástupců a 67 % (71) probačních pracovníků.

Jednotlivá vyjádření státních zástupců obsahovala, podobně jako u soudců, více pozitivních hledisek hodnocení. Obecně zmiňovali důležitost a nezbytnost zpráv pro rozhodnutí o uložení TOPP. V jednotlivých odpovědích respondenti velmi často poukazovali na to, že podle jejich zkušeností, je trest doporučen PMS pouze v případech předpokladu jeho úspěšného výkonu, a to na základě důkladného posouzení podmínek na straně pachatele, včetně zjištění jeho motivace trest vykonat. Státní zástupci oceňovali, že zpráva obsahuje množství důležitých informací, které přispívají k efektivnějšímu výkonu trestu. Připomínali, že bez zprávy nelze vůbec TOPP uložit, pokud jde o rozhodování trestním příkazem. Byla celkově kladně hodnocena činnost probačních pracovníků, je chápána státními zástupci jako výrazná pomoc.

Obecně byla ceněna kvalita a užitečnost zpráv, vůbec dobrá spolupráce a vstřícnost probačních pracovníků při této činnosti. Soudci často uváděli, že bez kladného doporučení TOPP neuloží. Dále zmiňovali, že probační pracovník má při osobním kontaktu s pachatelem větší šanci získat potřebné informace než soudce.

„Předjednání TOPP zvyšuje šanci na úspěch při jeho výkonu. Pracovníci PMS dokáží s poměrně vysokou úspěšností posoudit, zda je trest pro obviněného vhodný. Navíc, pokud obviněný s pracovníkem PMS odmítne spolupráci, je to jasným signálem, že obviněný nemá zájem o alternativní trest, který by vyžadoval jeho aktivní spolupráci. Je mu tedy uložen trest, který spolupráci nevyžaduje, ale dá se dobře vynutit. Kromě toho, obviněný, který spolupracuje při předjednání TOPP, je již připraven na své odsouzení i na očekávaný trest, takže ho snadněji přijme a tedy i vykoná.“

„Pro uložení TOPP trestním příkazem je tato zpráva ze zákona nezbytností. V případě uložení tohoto trestu rozsudkem je velmi užitečná při pochybnostech o tom, zda pro obžalovaného bude nabídka vhodné práce (např. pro jeho zdravotní omezení).“

„PMS řádně s obviněným alternativy přicházející do úvahy projedná a své závěry ve většině případů hezky zdůvodní, tudíž lze z takovéto zprávy vycházet. Pakliže by absentovalo odůvodnění předjednaného trestu a obsahem zprávy by byl toliko souhlas obviněného, uvedená zpráva by tak užitečná nebyla a soud by pravděpodobně musel sám přistoupit ke zkoumání podmínek.“

„PMS prověří – dotazem – zdravotní stav obviněného, jeho časové možnosti, sociální zázemí a existenci bydlení, a což jsou relevantní okolnosti, které nicméně ne vždy jsou patrné z vyšetřovacího spisu. PMS také dokáže zachytit, nakolik vážně to obviněný myslí.“

„Stanovisko obviněného, informace o jeho zdravotním stavu a dalších možnostech uložení tohoto trestu zvyšují pravděpodobnost, že bude tento druh trestu v rámci trestního příkazu akceptován státním zastupitelstvím (tj. nebude proti TP podán odpor). Za sebe uvádím, že občas pověřuji PMS i tehdy, je-li ve věci nařízeno hlavní líčení. Jde totiž o trestní věci, v nichž zpravidla není dán důvod nutné obhajoby a potřebné informace soudce nemusí mít možnost získat v rámci výslechu obžalovaného, pokud se k hlavnímu líčení nedostaví. Jde mimoto o úsporu času soudce, neboť PMS kromě získání potřebných informací provádí poučení obviněných o podstatě trestu a o jejich povinnostech v rámci výkonu trestu. Soudce nepředjednává trest OPP ukládaný trestním příkazem, případně v hlavním líčení, v případě, že si podmínky pro ukládání trestu zjistí sám (např. telefonicky) nebo byl trest OPP předjednáván a ukládán v jiné trestní věci v nedávné době. V obou případech jde o postup spíše výjimečný, neboť možnost ověřování podmínek pro ukládání trestu OPP soudcem je omezená a možnost dalšího ukládání trestu OPP naráží na obecnou nevhodnost řetězení výchovných trestů. U recidivistů, typicky u drobné majetkové trestné činnosti, se totiž zpravidla ukládají tresty na škále: podmíněný trest – trest OPP – peněžitý trest, je-li to možné, resp. zatím velmi výjimečně trest domácího vězení – nepodmíněný trest odnětí svobody. Poznámka: Přes veškerou snahu soudu a pracovníků PMS někdy obvinění chápou projevení ochoty a schopnosti vykonat trest OPP jako možnost vyhnout se aktuálně hrozícímu nepodmíněnému trestu. Předstírají, že jsou ochotni trest vykonat, z jejich dalšího chování se však ukáže, že to neměli v úmyslu.“

Kritičtější pohled na adresu zpráv zazněl od 19 soudců (26 %). Kritika byla směřována na rychlost řízení. Podle jejich názoru zprávy zdržují rozhodování o TOPP. Dále tito soudci viděli problém i ve skutečnosti, že informace obsažené ve zprávě jsou již známé z protokolu o výslechu obviněného nebo si je případně soudce zjistí sám při hlavním líčení.

„Zpráva je sice užitečná, ovšem věc komplikuje, že ne vždy se jí podaří vypracovat, neboť klienti (i potenciálně vhodní pro OPP) jsou často stěží dostupní, resp. mění bydliště či kontakty. Užitečnější by bylo, pokud by se obvinění kompletně k možnému uložení TOPP vyjádřili již na policii, tj. nejen sdělili, zda s uložení trestu souhlasí, ale vyjádřili se, zda jim uložení trestu umožňuje zdravotní stav, jak a kde budou pro účely výkonu trestu, případně pro soud a PMS kontaktní.“

„V tomto případě je můj názor poněkud rozpolcený. Jak vyplývá z odpovědí na ostatní otázky (a z celého kontextu mých odpovědí), práci PMS a její zprávy považují za nesmírně přínosné a užitečné. Na druhou stranu se mi nelíbí současná zákonná úprava v tom směru, že jakožto soudce mohu uložit určitý druh trestu pouze s posvěcením jiného orgánu. Když odhlédnu od filozofické podstaty této výhrady, pak je zde i jedno praktické negativum, že totiž na některé obviněné může tento postup působit demotivačně. Mám tím na mysli, že pokud je někdo (důvodně) trestně stíhán, pak ještě dříve, než se vůbec dostane k soudu, je pozván na PMS, z čehož si může logicky dovodit, že mu asi vězení nehrozí, ale že z toho vyvázne jen s podmínkou, TOPP, nebo TDV, protože kdybychom takovýto alternativní trest nezvažovali, tak přece nebudeme pověřovat PMS.“

„Pokud ve věci není nařízeno hlavní líčení, jsou PMS zjišťovány skutečnosti stanovené zákonem pro rozhodnutí ve věci, nicméně je nepochybné, že tyto skutečnosti, včetně poučení obžalovaného, soud je schopen zajistit si sám v průběhu hlavního líčení, z tohoto důvodu při nařízeném hlavním líčení nejsou zprávy PMS vyžadovány.“

„Rozhodnutí vyžádat zprávu PMS výrazně ovlivňuje doba nutná pro její zpracování, případně odmítavé stanovisko stejně navíc není závazné. Časově výhodnější je věc projednat rovnou v hlavním líčení. Většinou okolnosti zmíněné ve zprávě PMS jsou patrné i z obsahu spisu, nicméně podle zákona je nutné zprávu vždy vyžadovat.“

„Tresty OPP ukládám zásadně v rámci hlavního líčení bez ingerence PMS, protože je to rychlejší.“

Státními zástupci, kteří využili možnost komentáře, byly nejčastěji zmiňovány jednotlivé přínosy zpráv k možnosti uložení TOPP, uvedlo tak 90 % (86) respondentů. Jednotlivá vyjádření státních zástupců obsahovala, podobně jako u soudců, více pozitivních hledisek hodnocení. Obecně zmiňovali důležitost a nezbytnost zpráv pro rozhodnutí o uložení TOPP. V jednotlivých odpovědích respondenti velmi často poukazovali na to, že podle jejich zkušeností, je trest doporučen PMS pouze v případech předpokladu jeho úspěšného výkonu, a to na základě důkladného posouzení podmínek na straně pachatele, včetně zjištění jeho motivace trest vykonat. Státní zástupci oceňovali, že zpráva obsahuje množství důležitých informací, které přispívají k efektivnějšímu výkonu trestu. Připomínali, že bez zprávy nelze vůbec TOPP uložit, pokud jde o rozhodování trestním příkazem. Byla celkově kladně hodnocena činnost probačních pracovníků, je chápána státními zástupci jako výrazná pomoc.

„PMS vytváří nestranný názor na osobu pachatele a jeho faktický zájem o výkon tohoto trestu a uvědomění si skutečnosti, že jde o trest. Zároveň PMS spolupracuje významným způsobem při samotném vymezení výkonu trestu.“

„Zpráva jednoznačně přispívá k uložení TOPP pouze obžalovaným, u kterých je předpoklad úspěšného výkonu tohoto typu trestu.“

„PMS mnohdy již má s klientem předchozí zkušenost, zná jeho spolehlivost či nespolehlivost, vedle toho vyhodnocuje zdravotní, časové, osobní a jiné předpoklady klienta, kupříkladu závislosti ovlivňující pracovní návyky a odpovědnost, dokáže odůvodnit míru pravděpodobnosti úspěšnosti výkonu uložených OPP.“

„Vždy k ní přihlížím, velmi důležitý a rozhodný podklad pro rozhodování.“

„V přípravném řízení většinou nejsou známy skutečnosti rozhodné pro posouzení možnosti účinnosti TOPP na konkrétního obviněného, V případech kdy je orgánům činným v trestním řízení známo, že obviněná osoba má zdravotní omezení, nemusí být znám jeho rozsah a vliv na schopnost vykonávat trest OPP, zejména pokud OČTŘ nemají k dispozici aktuální seznam dostupných druhů prací OPP. Zejména je přínos PMS spatřován ve věcech, v nichž je rozhodování bez konání hlavního líčení (zejména rozhodování trestním příkazem).“

„Zpráva PMS je naprosto klíčová; z této zprávy vyplývá jednak stanovisko obviněného k uložení TOPP, jednak zdravotní stav obviněného a jednak objektivní možnosti výkonu trestu OPP v místě bydliště obviněného.“

„Zpráva PMS je mnohdy důležitá nejen pro rozhodování o uložení samotného trestu, ale i při hodnocení pachatele, jeho majetkových a rodinných poměrů, jakož i způsobu života, nezbytnou součástí je mnohdy zjištění zdravotního stavu a stanoviska k případnému výkonu tohoto alternativního trestu.“

„PMS je pro nás jediná kontaktní osoba s obviněným, které vyjádří svoje stanovisko a PMS také jím sdělené údaje ověřuje a dle toho formuluje doporučení.“

„Zpráva PMS k možnosti uložení TOPP vychází z osobního kontaktu probačního úředníka s obviněným a také z osobní znalosti možností poskytovatelů ve vztahu ke konkrétním podmínkám konkrétního obviněného (zdravotní stav, možnosti dopravy, výkon zaměstnání, péče o děti atd.) a poskytuje tak ucelenější pohled při posuzování, zda vůbec TOPP uložit.“

Zhruba desetina státních zástupců se k tomuto institutu vyjádřila kriticky. Kritika směřovala k nezbytnosti a potřebnosti zpracování zpráv. Podle jejich názoru lze zjistit důležité okolnosti pro výkon TOPP již policejním orgánem nebo si je soudce může zjistit sám v hlavním líčení. Ojedinelá kritika zazněla i na kvalitu zpráv z pohledu ověřitelnosti informací a dále jeden státní zástupce kritizoval rychlost zpracování.

„Vzhledem k tomu, že k uložení TOPP je příslušný pouze soud, lze zprávu PMS nahradit dotazem soudu během hlavního líčení, stejně tak je obviněný/podezřelý k možnosti výkonu OPP, v případě uložení tohoto druhu trestní sankce, dotazován policejním orgánem již v přípravném řízení.“

„Domnívám se, že tuto otázku by byl schopen v přípravném řízení předjednat s podezřelým/obviněným policejní orgán. V řadě případů dochází k uložení trestu až s větším časovým odstupem od podání obžaloby, kdy se podmínky pro výkon OPP na straně pachatele mohou

zatím změnit. Stejně je vždy aktuální situace v řízení před soudem. Zprávu PMS v tomto směru považuji za přínosnou pro soudní řízení, nikoli však jako nástřel možného trestu pro státního zástupce.“

„V některých případech je zpráva PMS nedoporučující jen z důvodu nedostatečné aktivity podezřelého, ale v případě odsouzení tento trest je bez problémů vykonán.“

„Probační úředníci mají tendenci doporučovat uložení alternativních trestů za každou cenu, bylo mi naznačeno, že probační úředník nepůjde proti klientovi a nebude navrhnout nepodmíněný trest.“

„Pokud je zpráva dokladována objektivně ověřitelnými fakty a nestojí jen na tvrzení posuzované osoby, pak je využitelná a užitečná. Problematická je však lhůta, v níž je PMS schopna zprávu poskytnout.“

Zdaleka nejvíce komentářů probačních pracovníků, kteří odpověděli (82 % z nich), směřovalo k pozitivnímu hodnocení zpráv a jejich přínosu pro rozhodování soudu. Komentáře byly někdy i poměrně rozsáhlé a zohledňovaly problematiku zpráv z více aspektů. Respondenti viděli přínos zpráv v eliminaci nevhodně uložených TOPP, a to zejména při ukládání trestu trestním příkazem. Podle jejich názorů je po zpracování zprávy a následném uložení trestu lepší jeho vykonatelnost, řádná spolupráce s pachatelem i při samotném výkonu. Tím vším se, podle jejich mínění, podstatně snižuje riziko nevhodně uloženého TOPP. Podle jejich názoru je velkým kladem i to, že zprávy přinášejí kompletní informace o pachateli. Zdůrazňovali zejména zjištění jeho zdravotní způsobilosti a připravenosti, resp. jeho motivace k výkonu trestu. Respondenti zmiňovali jako velmi přínosné zjištění kompletních podmínek k možnosti uložení TOPP na straně pachatele, ale i zajištění podmínek u poskytovatele. Činnost probačních pracovníků při zpracování zprávy, podle jejich výpovědí, přispívá k větší individualizaci trestu.

„Zpráva je užitečná, a to z toho důvodu, že se soudce dozví, zda je obviněný zdravotně způsobilý k OPP a umístitelný u některého k poskytovateli. Můžeme pracovat i s klienty, kteří mají nějaký zdravotní handicap a dopředu s nimi projednat vhodné zařazení k OPP. Můžeme klienta k OPP lépe motivovat ke spolupráci s PMS, vysvětlit jim jejich trestněprávní situaci. Spolupracovat na náhradě škody, urovnávat mezilidské vztahy, a to ještě před rozhodnutím soudu. Soudce může přihlédnout k aktivnímu přístupu obviněného při rozhodování o výši trestu...“

„Předjednání trestu OPP považuji za velice důležité, a to ze dvou hlavních důvodů. Prvním důvodem je samotné zjištění podmínek klienta k možnosti tento trest vykonat, vyhodnotit rizika, jaká z toho poté plynou nejen pro společnost jako takovou, ale i pro PMS a poskytovatele. Navíc se nestane, že odsouzeného nemáme kam umístit, protože mezi zprávou a rozhodnutím soudu máme případně dostatek času pro nasmlouvání nového poskytovatele. Druhým důvodem spatřuji i samotnou informovanost klienta. Pokud je mu trest OPP uložen přímo před soudem, pak se může stát, že klient odsouhlasí tento trest a teprve poté zjišťuje, že k tomu vlastně nemá podmínky. Zbytečně se dostane do průšvihů.“

„Možno ověřit připravenost a motivovanost obviněného k řádnému odpracování trestu OPP, rizika, zdravotní stav a případná omezení pro samotný výkon trestu, postoj pachatele k řešení následků protiprávního jednání a jeho motivace k převzetí zodpovědnosti, náhradě škody, ověření časových možností pro výkon trestu, příp. jiných omezení a v těchto souvislostech již zajištění vhodného poskytovatele prací (tudíž se neocitneme v situaci, kdy není kde trest odpracovat, popř. v situaci, kdy se klient bude na tyto skutečnosti v budoucnosti při výkonu trestu OPP odkazovat a vyhýbat se tak řádnému výkonu trestu), často odkrytí skutečností významných pro prevenci recidivy – spáchání TČ pod vlivem omamné látky, což lze navrženými omezeními či povinnostmi ošetřit.“

- „1. můžeme detailněji zjistit rizika ukládání daného alternativního trestu u konkrétního odsouzeného a rizika páčání další trestné činnosti, které můžeme vhodnými opatřeními zmírnit (např. navrhovaná přiměřená omezení a povinnosti)
2. ve zprávách se objevují informace o aktuální sociální situaci odsouzeného (bydlení, zaměstnání, finanční a rodinná situace)
3. v případě doporučujícího stanoviska k uložení trestu OPP navrhujeme přímo místo výkonu trestu OPP, což následně zjednodušuje vykonávací řízení a odsouzený může trest OPP zahájit co nejdříve po jeho uložení
4. ve zprávách se objevují informace zjištěné od poškozených ke způsobené škodě a újmě a navrhují se opatření ke zmírnění škod, případně se soud informuje, jaké kroky již pachatel učinil k urovnání konfliktu.“

„Při předjednání tohoto trestu můžeme již v počátcích klienta o trestu poučit a zjistit jeho časové možnosti a také skutečnost, zda bude v místě jeho bydliště poskytovatel, který má zájem jej k výkonu trestu umístit. Bez předjednání trestu se velmi často stává, že klient je v místě bydliště tak „znám a problematický“, že jej poskytovatelé (zejména starostové menších obcí) odmítají umístit a musí se řešit složité dojíždění do jiného místa. Rovněž mám zkušenost, že výkon trestu OPP, který byl předjednaný v přípravném řízení je rozhodně efektivnější. Rovněž je nutné znát zdravotní stav klienta.“

„Zpráva obsahuje informace osobního rázu ve vztahu ke klientovi a aktuální životní situaci obviněného, což jsou údaje, které nezjišťuje PČR. Navíc souhlas, který obviněný uděluje do protokolu na PČR je neinformovaný, neboť jde pouze o ANO/NE bez dalšího bližšího sdělení.“

„V případě, že dochází k předjednání OPP, je eliminováno hned několik faktorů, které jsou důležité při ukládání tohoto trestu.

- 1) Urychlení procesu - (předjednáno například místo výkonu trestu OPP) Poté, když je středisko PMS ve vykonávacím řízení pověřeno výkonem probačních činností, zašle soud společně s trestním příkazem rovnou i usnesení o nařízení výkonu trestu OPP. Tím se zrychlí realizace trestu OPP. Nečeká se další měsíc na vydání usnesení, klient se již nezve do střediska, neboť byl poučen v přípravném řízení.
- 2) Při předjednání je vytipován vhodný poskytovatel – klient si ještě před vynesemím rozhodnutí dojde k poskytovateli a ústně si dohodne harmonogram prací, časové možnosti a možnost práce, kterou bude vykonávat – poté donese probační pracovníci potvrzení – tím lze i ověřit jeho spolehlivost, to jak je motivován, způsob spolupráce s PMS.

- 3) Zdravotní hledisko – je zjišťován zdravotní stav, tudíž se nestává, že je nevhodně uložen OPP u lidí, které jsou zdravotně omezeni či mají např. invalidní důchod nebo jiná psychiatrická onemocnění – poté je problém při jejich umístění – nejsou vhodní poskytovatelé a hlavně nemají zájem o tyto klienty.
- 4) Závislosti – lidé závislí na OPL či alkoholu – předem se vytipuje vhodná organizace, kde jednak pracují s těmito lidmi, ale zároveň je možnost u nich i vykonávat trest OPP.
- 5) Osobní situace (rodinné a sociální vztahy) – například u lidí bez přístřeší či časté střídání bydlení – rovněž je vhodné předjednání – velmi problematické, když se uloží OPP a předem nebyl předjednan – tito lidé se často stěhují, jsou nekontaktní, spíše než ukládání OPP se jeví uložení jiného alternativního trestu.
- 6) Motivace klienta (postoj, chování klienta, agresivní reakce při projevu) – v přípravném řízení je zjišťována motivace klienta – absence skutečné motivace vede k dalším rizikovým faktorům.
- 7) Zaměstnání klienta – zde je zjišťováno, zda klient je v pracovním poměru, jaké jsou jeho časové možnosti pro případné uložení OPP tak, aby byl schopen v termínu trest vykonat.
- 8) Probační pracovník na základě vyhodnocení rizik a potřeb navrhuje vhodnost uložení OPP.“

Komentáře zhruba pětiny probačních pracovníků (13) obsahovaly kritické postoje, které směřovaly k nerespektování doporučení PMS obsažených ve zprávě. Samozřejmě platí, že soudce není předloženou zprávou vázán, a to i kdyby v ní bylo obsaženo negativní stanovisko probačního pracovníka nebo obviněného k možnosti uložení a výkonu TOPP, ale je povinen k ní přihlídnout a se skutečnostmi v ní obsaženými se vypořádat. Přesto část respondentů uváděla, že je zarážá nerespektování doporučení při zjevných problémech na straně pachatele nebo zjevné nerespektování odůvodněných návrhů na uložení přiměřených omezení a povinností.

„V případě nedoporučujících zpráv soud velmi často i tak rozhodne trestním příkazem a TOPP i přes nedoporučující stanovisko odsouzenému uloží. V případě doporučujících zpráv se často stává, že soud neuloží námi navrhované přiměřené povinnosti a omezení.“

„Vyložení užitečná je pouze v případech, kdy obviněný a PMS souhlasí s uložením trestu OPP. Méně užitečná se zdá být v případech, kdy PMS trest nedoporučuje z důvodu problémové předchozí spolupráce s obviněným nebo z toho důvodu, že obviněný nebyl kontaktní a přesto je trest OPP uložen. Zde je velký předpoklad další problémové spolupráce s pachatelem.“

„I přes nedoporučující stanovisko probačního pracovníka, který vyhodnotí klienta jako nekontaktního, resp. nespolečenského, je trest obecně prospěšných prací uložen.“

VI.5. Vliv zprávy Probační a mediační služby na úspěšnější výkon trestu obecně prospěšných prací

Komentář k trestnímu zákoníku uvádí (Šámal, a další, 2012), že zpracování zprávy, resp. stanoviska probačního pracovníka, je důležité pro řádný a bezproblémový výkon trestu TOPP. Soudci, státní zástupci a probační pracovníci hodnotili, zda je podle jejich zkušeností výkon TOPP úspěšnější v případech, kdy byla při rozhodování o uložení TOPP k dispozici zpráva.

Tři čtvrtiny soudců se domnívají, že pokud je zpracována zpráva PMS, je posléze úspěšnější výkon TOPP (hodnotilo tak 75 % soudců). Čtvrtina soudců tento názor nezastává (25 %). Významná většina státních zástupců se také domnívá, že pokud je zpracována zpráva, je posléze úspěšnější výkon TOPP (hodnotilo tak 91 % státních zástupců). Za předpokladu zpracování zprávy PMS, úspěšnější výkon TOPP hodnotilo i 96 % probačních pracovníků. Názor je zjevně podpořen osobní zkušeností probačních pracovníků s výkonem TOPP a rozdílem v úspěšnosti výkonu TOPP mezi skupinou odsouzených, kde probační pracovník pouze realizuje samotný výkon TOPP, a odsouzenými, kde se kromě kontroly výkonu TOPP podílel i na přípravě podkladů obsažených ve zprávě PMS pro potřeby rozhodnutí soudu. Mezi jednotlivými profesními skupinami byly prokázány statisticky významné rozdíly (signifikantní na $p < 0,001$). Ačkoli se ve všech skupinách expertů většina domnívá, že výkon TOPP je úspěšnější, pokud je zpracována zpráva PMS, největší podíl těch, kteří si to nemyslí, je mezi soudci (25 %). V hodnocení úspěšnosti výkonu TOPP při vypracování zprávy PMS se přitom neprokázal rozdíl podle délky praxe soudců, státních zástupců ani probačních pracovníků.

Tabulka 14: Úspěšnější výkon TOPP, pokud je zpracována zpráva PMS podle soudců, státních zástupců a probačních pracovníků; (soudci N=81; státní zástupci N=117; probační pracovníci=97)

	Soudci		Státní zástupci		Probační pracovníci	
Ano	24	29,6 %	53	45,3 %	42	43,3 %
Spíše ano	37	45,8 %	53	45,3 %	51	52,6 %
Spíše ne	13	16,0 %	8	6,8 %	4	4,1 %
Ne	7	8,6 %	3	2,6 %	0	0 %

VI.6. Spolupráce probačního pracovníka s obviněným při realizaci podmínek pro uložení trestu obecně prospěšných prací

Činnost směřující k předjednání TOPP je možné provádět jen za výslovného souhlasu pachatele. Je plně v kompetenci probačního pracovníka, jakou formu oslovení pachatele zvolí – zda písemnou, telefonickou, elektronickou nebo osobní. Zajímalo nás, kolik oslovených pachatelů, které se PMS podaří kontaktovat, odmítne navázání spolupráce k předjednání TOPP. Probační pracovníci měli v rámci šetření provést kvalifikovaný odhad. Na otázku odpovědělo 94 % respondentů (100). V komentáři několik respondentů uvedlo, že větší problém je vůbec pachatele kontaktovat. Nejčastěji probační pracovníci odhadovali, že 10 % pachatelů odmítne navázat spolupráci s PMS (to uvedlo 25 % probačních pracovníků). Průměrný odhad probačních pracovníků byl 17 % pachatelů, kteří nenaváží spolupráci s PMS.

VI.7. Zprávy probačního pracovníka z pohledu rozhodnutí o trestu obecně prospěšných prací

Novela trestního řádu provedená zákonem č. 41/2009 Sb. doplnila do ustanovení § 314e nový odstavec 3, podle kterého TOPP může být trestním příkazem uložen pouze po předchozím vyžádání si zprávy probačního pracovníka obsahující zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu a o zdravotní způsobilosti obviněného, včetně stanoviska obvině-

ného k uložení tohoto druhu trestu. TOPP je pak ukládán s přihlédnutím k této zprávě (Šámal, Trestní řád. Komentář, 7. vyd., 2013). Samosoudce je povinen si před rozhodnutím o uložení TOPP trestním příkazem zprávu vyžádat.

Nás při šetření zajímala i další skutečnost, a to jak soudci postupují, pokud zvažují uložení TOPP a rozhodují ve věci v hlavním líčení a nemají ze zákona povinnost vyžádat si zprávu. Soudci měli odhadnout, v kolika procentech případů, v nichž lze uložit TOPP, vyžadují zprávy PMS, pokud ve věci rozhodují v hlavním líčení. Na otázku odpovědělo 88 soudců (94 %).

Poměrně velká část soudců (46 % - 40 respondentů) uvedla, že pokud rozhodují v hlavním líčení, pak zprávu od PMS nepožadují nikdy. K tomu lze uvést komentář jednoho soudce: „pokud rozhoduji v hlavním líčení, pak samostatně zprávu PMS nevyžadují nikdy. Pokud TOPP zvažuji, pak mě musí obžalovaný sám v rámci hlavním líčení přesvědčit, že tento trest bude pro něj vhodný. Např. svým přístupem k trestnímu stíhání, nebo pokud se změnil v mezidobí okolností (např. nebyl vydáván trestní příkaz, ale bylo rovnou nařízeno hlavní líčení, jelikož obviněný se nacházel ve zkušební době podmíněného odsouzení a současně měl uložený dosud nevykonaný trest OPP. V mezidobí však např. trest OPP v jiné věci urychleně a iniciativně vykonal.“

Čtyři soudci uvedli, že pokud uvažují o uložení TOPP, tak zprávu vyžadují od PMS vždy. Kvalifikovaný odhad u zbylé skupiny respondentů (tedy u 44 soudců) se pohyboval v širokém rozmezí od 99 % až po 5 %. Nejčastěji byl uváděn 10% podíl případů, u nichž si i v případech rozhodování v hlavním líčení vyžadují soudci od PMS zprávu (označilo tak 13 soudců).

Tabulka 15: Vyžádání zprávy PMS k TOPP, pokud se ve věci rozhoduje v hlavním líčení – soudci odhadovaný podíl případů; N=88

Odhadovaný podíl	Soudci	
Nevyžaduje nikdy	40	45,5 %
5 - 30 %	25	28,4 %
31 - 70 %	7	8,0 %
71 - 99 %	12	13,6 %
Vyžadují vždy	4	4,5 %

Podle zjištění probačních pracovníků, stále existují případy, kdy je TOPP uložen trestním příkazem a bez vyžádání zprávy probačního pracovníka. (Scheinost, Háková, Rozum, Tomášek, & Vlach, 2014) Zajímá nás proto názor soudců na případy, pokud rozhodují trestním příkazem o uložení TOPP, aniž by si vyžádali zprávu PMS k možnosti jeho uložení. Na otázku zareagovalo 96 % soudců (90). Více než polovina (57 %) z nich uvedla, že takto nikdy nepostupuje, že uvedený postup je v rozporu s ustanovením § 314e TR. Více než pětina soudců (22 %) dokonce uvedla, že pokud zvažují uložení TOPP, tak si zprávu PMS vyžadují vždy.

Pětina soudců (21 %) však připustila, že v některých případech při ukládání trestním příkazem zprávu PMS nevyžadují. Jako hlavní argument a určitou omluvu pro „nerespektování zákona“ uváděli respondenti důraz na rychlost řízení, a to zejména v případech zkráceného řízení a následném vydání trestního příkazu.

„Jde o případy zkráceného řízení se zadrženou osobou, kdy v rámci výsledku před rozhodnutím je zjišťován soudcem i zdravotní stav obviněného a jeho případná další způsobilost k výkonu TOPP.“

Dva soudci uvedli, že takto postupují velice výjimečně a jako důvod zmínili ukládání souhrnného, případně společného trestu.

„Výjimku představují vzácné případy, kdy byl trestním příkazem obviněnému uložen TOPP nižší, než 300 h (takže je ještě prostor jej navýšit) a já, rovněž trestním příkazem, ukládám s odstupem několika málo dnů (maximálně několika týdnů) souhrnný (případně společný) trest OPP. V takovém případě se někdy spokojím se zprávou PMS z předchozího spisu.“

Dále jsme obrátili pozornost soudců na důvody, které je vedou k tomu, že rozhodují o TOPP odlišně od doporučení obsaženého ve zprávě k TOPP. Soudci měli uvést nejčastější důvody jednak v případě uložení TOPP, kdy zpráva nedoporučuje uložení TOPP, a jednak v případě neuložení TOPP, kdy zpráva doporučuje uložení TOPP.

Na první část otázky (případy uložení TOPP, kdy zpráva nedoporučuje uložení TOPP) odpovědělo 78 soudců. Z nich více než polovina uvedla (55 %), že nikdy nerozhodnou v rozporu se stanoviskem obsaženým ve zprávě a věří informacím obsaženým ve zprávě PMS.

„Akceptuji stanovisko PMS, mají víc informací k osobě obviněného.“

„V případě uložení OPP, kdy zpráva PMS nedoporučuje uložení OPP – trest neuložím.“

Soudců, kteří připustili, že uloží TOPP i přes nedoporučující stanovisko PMS, bylo 45 % (35). Z nich 46 % (16) uvedlo jako důvod změnu rozhodných okolností potřebných pro uložení TOPP na straně pachatele. Pro více než pětinu (8) respondentů bylo hlavním důvodem pro nedoporučující stanovisko PMS, že se vůbec nepodaří kontaktovat pachatele. Pro 5 soudců je příčinou skutečnost, že nechtějí uložit nepodmíněný trest; podle 3 soudců PMS nesprávně vyhodnotí osobu pachatele; pro 2 soudce je zpráva PMS pouze jedním z podkladů pro rozhodnutí o trestu a konečně jeden soudce uvedl, že nikdy nenechává zpracovávat PMS zprávu.

Na druhou část otázky (případy neuložení TOPP, kdy zpráva PMS doporučuje uložení TOPP) odpovědělo 63 soudců. Z nich pak 38 % (24) uvedlo, že ve většině případů takto nepostupuje, pouze výjimečně nerespektují doporučující stanovisko probačního pracovníka. K tomu lze uvést reakci jednoho soudce:

„Pokud pověřím PMS k předjednání OPP, znamená to, že považuji tento druh trestu za ještě adekvátní, vzhledem k informacím, které v okamžiku zasílání pověření mám k dispozici.“

Nejčastěji se od stanoviska PMS odchylují v případech, kdy se změní situace obviněného v tom smyslu, že dojde k souběhu s další jeho trestnou činností. Např. je nutno přistoupit k ukládání souhrnného/společného trestu za další trestnou činnost, pro niž byl v mezidobí odsouzen. Případně tehdy, kdy obviněný v mezidobí recidivuje a rozšíří se počet útoků/skutků, pro něž je zdejším soudem stíhán. Závažnost a/nebo rozsah trestné činnosti, pro kterou byl obviněného v mezidobí mezi pověřením PMS a vyhlášením rozsudku odsouzen či stíhán, logicky vyloučí možnost ukládání ještě výchovného trestu, i když je původní stanovisko PMS kladné.“

Soudců, kteří připustili, že neuloží TOPP, i když zpráva doporučuje uložení TOPP, bylo 62 % (39). Z nich více než polovina (22 soudců) označila pro uvedený postup změnu důvodů a rozhodných okolností potřebných pro uložení TOPP na straně pachatele. K tomu lze uvést následující výpověď soudce:

„V případě, že dodatečně vyjdou najevo nové skutečnosti, především pokud byl podán nový návrh na potrestání obviněného či obžaloba, dojde ke spojení věcí a dochází k rozhodování o všech skutcích, ze kterých je obviněný obviňován a již nepřichází v úvahu uložení tohoto trestu. V případě, že je obviněný dodatečně vzat do vazby a vyčkává se na rozhodnutí v jeho vazební věci. V případě, že oproti době, kdy byla PMS požádána o součinnost, nyní přichází v úvahu uložení souhrnného trestu.“

Čtvrtina (10) soudců hodnotila v popsaném případě možnost uložení TOPP již jako neadekvátní či mírné a podle jejich názoru je „potřeba reagovat na trestnou činnost přísnějším trestem“. Pro 4 soudce je hlavní příčinou postupu trestní minulost obviněného (často recidivní jednání) a vysoká míra dalších přitěžujících okolností. Podle jednoho soudce PMS nesprávně vyhodnotí osobu pachatele, podle dalšího soudce je zpráva PMS pouze jedním z podkladů pro rozhodnutí o trestu a konečně jeden soudce uvedl, že nikdy nenechává zpracovávat PMS zprávu.

VI.8. Faktory negativně ovlivňující kvalitu zpráv k trestu obecně prospěšných prací podle probačních pracovníků

Zajímalo nás také, jak probační pracovníci vnímají podmínky, za kterých zprávy k uložení TOPP zpracovávají. Dotazovali jsme se jich proto, které z nabízených faktorů negativně ovlivňují kvalitu zprávy. Jako negativní faktory jsme jim navrhli omezený časový prostor pro vypracování, problematickou spolupráci s obviněným přes jeho počáteční souhlas, obtížnost získávání některých informací, nemožnost ověření některých informací a přetíženost pracovníků PMS. Požádali jsme je, aby jednotlivým faktorům přiřadili hodnoty na škále od 1 do 7, kdy číslo 1 reprezentuje žádný vliv a číslo 7 zásadní vliv.

Podíváme-li se na průměrná hodnocení jednotlivých faktorů, největší negativní vliv na kvalitu zpráv k TOPP má podle probačních pracovníků jejich přetíženost, dále problematická spolupráce s pachatelem, nemožnost ověření informací, následuje čas jako negativní faktor a nakonec obtížné získávání informací. Kolem poloviny respondentů se domnívá, že kvalitu zpráv k TOPP může negativně ovlivnit přetíženost pracovníků a problematická spolupráce s obviněným. U dalších potenciálně negativních faktorů – nemožnosti ověření některých informací, omezeného časového prostoru pro vypracování a obtížnosti získávání některých informací - nadpoloviční většina přiznala určitý vliv, ale nikoliv zásadní.

Tabulka 16: Hodnocení negativního vlivu na kvalitu zprávy k TOPP podle probačních pracovníků, průměrné hodnoty (škála 1 žádný vliv až 7 zásadní vliv)

	Průměr	Směrodatná odchylka
Přetíženost probačních pracovníků	5,17	1,74
Problematická spolupráce s obviněným	5,14	1,66
Nemožnost ověření některých informací	5,03	1,35
Omezený časový prostor pro vypracování	4,89	1,57
Obtížnost získávání některých informací	4,69	1,57

Tabulka 17: Hodnocení negativního vlivu na kvalitu zprávy k TOPP podle probačních pracovníků (škála 1 žádný vliv až 7 zásadní vliv; v tabulce 6, 7: zásadní vliv; 3-5: střední vliv; 1, 2: žádný/téměř žádný vliv)

Přetíženost pracovníků PMS (N=101)		
zásadní vliv	54	53,5 %
střední vliv	37	36,7 %
žádný/téměř žádný vliv	10	9,8 %
Problematická spolupráce s obviněným (N=100)		
zásadní vliv	48	48,0 %
střední vliv	40	40,0 %
žádný/téměř žádný vliv	12	12,0 %
Nemožnost ověření některých informací (N=99)		
zásadní vliv	40	40,4 %
střední vliv	54	54,6 %
žádný/téměř žádný vliv	5	5,0 %
Omezený časový prostor pro vypracování (N=100)		
zásadní vliv	38	38,0 %
střední vliv	54	54,0 %
žádný/téměř žádný vliv	8	8,0 %
Obtížnost získávání některých informací (N=100)		
zásadní vliv	35	35,0 %
střední vliv	52	52,0 %
žádný/téměř žádný vliv	13	13,0 %

VI.9. Problematika získávání a ověřování informací k možnosti uložení trestu obecně prospěšných prací

Podle metodických standardů (Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016; Metodický standard: Trest obecně prospěšných prací, 2016) je první konzultace realizována buď přímo probačním pracovníkem - specialistou na TOPP (tj. za situace, kdy byla ze strany státního zástupce nebo soudce PMS pověřena ke zjištění možnosti uložení a výkonu TOPP), nebo může být provedena specialistou na přípravné řízení (tj. situace, kdy do projednávání případu vstoupí pracovník až na základě vyžádání specialistou na přípravné řízení). Platí, že činnost směřující k předjednání TOPP je možné provádět jen za výslovného souhlasu pachatele. V rámci úvodní konzultace probační pracovník především:

- seznámí pachatele s obsahem jednání, záměrem orgánu činného v trestním řízení;
- zjistí jeho postoj k projednávané trestní věci (doznání, důvody, náhrada/napravení újmy, omluva, předchozí kontakt s obětí apod.) a jeho trestní minulosti;
- zjišťuje jeho aktuální osobní poměry (bydlení, zaměstnání – kvalifikace a dovednosti, finanční situaci, zdroje, závislosti, zdravotní stav);
- seznámí pachatele s podmínkami výkonu TOPP (nechá si od pachatele podepsat stanovisko obviněného k možnosti uložení TOPP a poučení o podmínkách výkonu TOPP).

Probační pracovník zjišťuje od pachatele řadu informací, které jsou vyžadované zákonem a příslušnými metodikami PMS. Probační pracovníci dostali za úkol uvést tři informace, které se podle jejich praktických zkušeností nejobtížněji získávají a dále tři informace, které se nejobtížněji ověřují.

Možnosti uvést požadované informace, které se podle jejich praktických zkušeností nejobtížněji získávají, využilo 90 % probačních pracovníků (95). Respondenti uvedli 223 informací (někteří z respondentů nevyužili možnost určit tři informace), které se podle jejich názoru obtížně získávají. Na prvním místě respondenti vyhodnotili informace o zdravotní způsobilosti pachatele k výkonu TOPP, na druhém informace o závislostech pachatele na omamných a psychotropních látkách (dále v textu OPL) nebo alkoholu a na třetím informace o finanční situaci pachatele. Četnosti uváděných informací byly následující:

1. zdravotní způsobilost k výkonu TOPP (49 x),
2. závislosti na OPL nebo alkoholu (31 x),
3. finanční situace pachatele, zmapování dluhů (28 x),
4. pracovní návyky, zaměstnání (pracovní smlouvy, brigády), pracovní vytíženost, evidence na Úřadu práce (25 x),
5. kontakt na pachatele, místo pobytu, adresa (17 x),
6. osobní poměry pachatele, jeho rodinná a sociální situace (15 x),
7. pohled na trestnou činnost, vyjádření se ke skutku (14 x),
- 8.–9. informace o oběti (8 x) analýza rizik a míra rizik recidivy či její objektivizace (8x),
- 10.–11. problematika náhrady škody (7 x) a skutečné časové možnosti klienta výkon TOPP (7 x),
- 12.–13. motivace TOPP vykonat (3 x), rozsudky a trestní příkazy z předchozí spáchané trestné činnosti (3 x),
14. další informace (8 x):

„Potvrzení od poskytovatele, že by tam mohl trest OPP odsouzený vykonat.“ (2 x)

„Znalecké posudky (pokud nejsou součástí zasláného pověření).“ (2 x)

Komplikovaný přístup k informacím byl komentován také následovně:

„Chybí přístup do Centrálního registru/evidence exekucí (např. pro možnost projednání podmínek a vhodnosti/možnosti uložení peněžitého trestu v případě nedoporučení uložení trestu OPP).“

„Zpráva o pověsti jmenovaného v místě bydliště/ např. nemá-li v místě pobytu pověst osoby často užívající alkohol; obvykle bez zaměstnání, atd. (kvůli GDPR nemožnost dotazovat se na OÚ telefonicky – zdlouhavější písemný kontakt).“

„Byl-li v minulosti evidován u PMS, ale na jiném středisku, musíme složitě obtelefonovávat kolegy, kteří klienta měli na starosti dříve a zjišťovat, jak v předchozích trestech fungoval. Mnohdy na to nebývá příliš času a celý proces to zdržuje.“

Možnosti uvést požadované informace, které se podle jejich praktických zkušeností nejobtížněji ověřují, využilo 84 % probačních pracovníků (89). V případech informací, které se obtížně ověřují, uvedli probační pracovníci 216 informací. Nejčastěji respondenti takto posoudili informace o závislostech pachatele na OPL nebo alkoholu, jako druhé informace o zdravotní způsobilosti pachatele k výkonu TOPP a jako třetí informace o motivaci pachatele trest vykonat. Četnosti uváděných informací byly následující:

1. závislosti na OPL nebo alkoholu (48 x),
2. zdravotní způsobilost k výkonu TOPP (41 x),
3. motivace a postoj pachatele TOPP vykonat (32 x),
4. zaměstnání, pracovní návyky, reálná pracovní vytíženost (26 x),
5. osobní a sociální poměry pachatele (rodinné vazby, bydliště) (25 x),
6. finanční situace (zjištění dluhů) (21 x),
- 7.–8. reálné časové možnosti pachatele k výkonu OPP a problematika náhrady škody (8x),
9. zjištění reálného počtu vyživovaných osob (4 x),
10. další informace či spíše komentáře k problematice ověřování informací, např.: *„Obecně není čas informace ověřovat vzhledem k přetíženosti probačních pracovníků.“*

VI.10. Kvalita zpráv Probační a mediační služby k trestu obecně prospěšných prací

Soudci i státní zástupci hodnotili také kvalitu zpráv k TOPP, a to z hlediska objektivitu, aktuálnosti, přehlednosti a úplnosti. Hlediska byla hodnocena na škále 1 až 7, kde 1 znamená problematická a 7 vynikající. Jak vyplývá ze srovnání, obě expertní skupiny hodnotí vybrané charakteristiky zpráv PMS velmi pozitivně. Nejpozitivněji je hodnocena jejich aktuálnost a přehlednost, o něco méně pak úplnost a objektivita. Všechny sledované charakteristiky jsou oběma skupinami respondentů hodnoceny převážně na pozitivní části škály a tři čtvrtiny soudců i státních zástupců je považují za vynikající (tedy hodnoty 6 a 7 škály). Hlasy považující zprávy z těchto hledisek za problematické jsou v obou skupinách expertů ojedinělé. Statistický rozdíl v hodnocení se mezi oběma profesními skupinami neprokázal. Stejně tak se neprokázalo, že by respondenti hodnotili jednotlivé aspekty významně odlišně v závislosti na délce praxe.

Tabulka 18: Hodnocení kvality zpráv PMS z hlediska objektivity, aktuálnosti, přehlednosti a úplnosti: průměry (TOPP) (škála 1 problematická až 7 vynikající)

	Soudci		Státní zástupci	
	Průměr	Sm. odch.	Průměr	Sm. odch.
Aktuálnost	6,09	1,10	6,05	1,06
Přehlednost	5,95	1,21	6,16	1,10
Úplnost	5,93	1,05	5,95	1,09
Objektivita	5,91	1,14	6,01	1,12

Tabulka 19: Hodnocení kvality zpráv PMS z hlediska objektivity, aktuálnosti, přehlednosti a úplnosti (TOPP) (škála 1 problematická až 7 vynikající; v tabulce 6, 7: vynikající; 3-5: vyhovující; 1, 2: problematická)

	Soudci		Státní zástupci	
Aktuálnost (soudci N=91; státní zástupci N=136)				
Vynikající	74	81,4 %	102	75,1 %
Vyhovující	16	17,6 %	32	23,5 %
Problematická	1	1,0 %	2	1,4 %
Přehlednost (soudci N=91; státní zástupci N=136)				
Vynikající	70	77,0 %	106	78,0 %
Vyhovující	19	20,9 %	28	20,5 %
Problematická	2	2,1 %	2	1,5 %
Úplnost (soudci N=91; státní zástupci N=136)				
Vynikající	70	77,0 %	101	74,2 %
Vyhovující	20	22,0 %	33	24,3 %
Problematická	1	1,0 %	2	1,5 %
Objektivita (soudci N=91; státní zástupci N=135)				
Vynikající	67	73,7 %	105	77,8 %
Vyhovující	23	25,3 %	28	20,7 %
Problematická	1	1,0 %	2	1,5 %

Soudci i státní zástupci se také věnovali hodnocení jednotlivých částí zprávy PMS k TOPP, a to části věnované průběhu spolupráce s pachatelem, části popisující jeho osobní a sociální poměry, části popisující řešení následků trestného činu a části představující stanovisko PMS k možnosti uložení trestu obecně prospěšných prací. Jak je zřetelné z tabulek 20 a 21, obě skupiny respondentů hodnotily konkrétní části zpráv velmi kladně. Nejlepšího skóre při hodnocení jednotlivých částí zprávy dosáhl u obou skupin popis průběhu spolupráce s PMS a její stanovisko k možnosti uložení TOPP. Více než tři čtvrtiny soudců i státních zástupců je hodnotí jako vynikající (hodnoty 6 a 7 škály). Také popis osobních a sociálních poměrů obviněného považuje za vynikající více než sedmdesát procent. U další hodnocené položky řešení následků trestného činu také většina respondentů hodnotila informace jako vynikající, nicméně již zde byl vyšší podíl okolo 40 % těch, kteří je považují pouze za vyhovující. Statisticky významné rozdíly mezi soudci a státními zástupci se v hodnocení kvality konkrétních částí zprávy neprokázaly. Ani délka praxe expertů nehrála při hodnocení významnou roli.

Tabulka 20: Hodnocení kvality zpráv PMS: kvalita konkrétních částí; průměry (TOPP) (škála 1 problematická až 7 vynikající)

	Soudci		Státní zástupci	
	Průměr	Sm. odch.	Průměr	Sm. odch.
Průběh spolupráce	6,08	0,99	6,19	1,09
Stanovisko PMS	6,05	1,08	6,13	1,14
Osobní a sociální poměry obviněného	5,98	1,12	5,96	1,12
Řešení následků trestného činu	5,59	1,17	5,71	1,17

Tabulka 21: Hodnocení kvality zpráv PMS: kvalita konkrétních částí (TOPP) (škála 1 problematická až 7 vynikající; v tabulce 6, 7: vynikající; 3-5: vyhovující; 1, 2: problematická)

	Soudci		Státní zástupci	
Průběh spolupráce (soudci N=91; státní zástupci N=136)				
Vynikající	72	79,2 %	108	79,4 %
Vyhovující	18	19,7 %	26	19,1 %
Problematická	1	1,1 %	2	1,5 %
Stanovisko PMS (soudci N=91; státní zástupci N=136)				
Vynikající	70	77,0 %	108	79,5 %
Vyhovující	20	21,9 %	26	19,1 %
Problematická	1	1,1 %	2	1,4 %
Osobní a sociální poměry obviněného (soudci N=91; státní zástupci N=136)				
Vynikající	68	74,7 %	99	72,9 %
Vyhovující	22	24,2 %	36	26,4 %
Problematická	1	1,1 %	1	0,7 %
Řešení následků trestného činu (soudci N=91; státní zástupci N=136)				
Vynikající	54	59,3 %	82	60,3 %
Vyhovující	36	39,6 %	53	39,0 %
Problematická	1	1,1 %	1	0,7 %

Probační pracovník zahajuje činnost po pověření orgánem činným v trestním řízení k předjednání podmínek TOPP tím, že se zaměřuje na získání stanoviska pachatele k výkonu TOPP. Přílohou zprávy PMS je vždy také stanovisko pachatele k uložení TOPP (Metodický standard: Trest obecně prospěšných prací, 2016). Uložení TOPP není podmíněno souhlasem pachatele s tímto druhem trestu. Postoj pachatele má význam při zvažování soudu, zda uložit TOPP. Zákon však nestanoví podmínku, že by TOPP bylo možno uložit jen se souhlasem pachatele. Soud nemusí respektovat nesouhlasné stanovisko pachatele a je oprávněn mu i přesto uložit tento druh trestu. Podle komentáře k trestnímu zákoníku (Šámal, a další, 2012) je právem pachatele vyjádřit stanovisko k tomuto trestu, nikoli jeho povinností, proto je vyjádření stanoviska na jeho vůli. Jde o to, aby negativní stanovisko pachatele k tomuto druhu trestu nebylo od počátku překážkou v jeho výkonu. „... projev nesouhlasu pachatele s uložením tohoto druhu trestu (včetně případného zdůvodnění nesouhlasu) může být v některých případech důležitým signálem pro zvážení jeho citelnosti

ve vztahu k osobě určitého pachatele a úměrnosti k povaze spáchaného přečinu“ (Šámal, a další, 2012, s. 853). V ustanovení § 64 TrZ se ukládá soudu, aby obligatorně přihlédl – vedle ostatních hledisek rozhodujících pro druh a výměru trestu – též ke stanovisku pachatele k možnosti uložení TOPP.

Soudců i státních zástupců jsme se dotázali, zda zpráva PMS vždy toto stanovisko obviněného k výkonu TOPP obsahuje. V naprosté většině obě profesní skupiny potvrdily přítomnost tohoto dokumentu ve zprávách PMS. Překvapující je ovšem skutečnost, že 2 soudci a dokonce 9 státních zástupců uvedlo, že stanovisko obviněného k výkonu TOPP bývá součástí zprávy zřídka nebo dokonce nikdy a přitom podle metodického standardu k TOPP je přílohou stanoviska PMS vždy také stanovisko pachatele k uložení trestu TOPP (popř. další dokumenty dokládající např. zdravotní stav pachatele). Jde tedy o poznatek z praxe respondentů, kdy není metodický standard probačním pracovníkem řádně plněn a zpráva stanovisko pachatele neobsahuje jako povinnou přílohu.

Tabulka 22: Stanovisko obviněného k výkonu OPP (soudci N=90; státní zástupci N=132)

	Soudci		Státní zástupci	
Vždy	62	68,9 %	64	48,5 %
Většinou	24	26,7 %	48	36,4 %
Občas	2	2,2 %	11	8,3 %
Zřídka	1	1,1 %	6	4,5 %
Nikdy	1	1,1 %	3	2,3 %

Soudců jsme se také dotazovali, zda doporučující stanovisko k TOPP obsahuje návrh možného poskytovatele místa výkonu trestu, případně nějaké specifické požadavky na poskytovatele. U návrhu možného poskytovatele místa výkonu trestu převládaly pozitivní zkušenosti. 11 % soudců má zkušenost, že návrh je obsažen vždy, 36 % pak, že většinou. To, že návrh je obsažen občas, uvedlo 18 % dotázaných. Pětina dotázaných (20 %) pak vypověděla, že návrh je obsažen zřídka a 15 % se nesetkalo s tím, že by tento návrh byl ve stanovisku obsažen. V otázce, zda doporučující stanovisko k TOPP obsahuje specifické požadavky poskytovatele, byly ovšem zkušenosti soudců spíše negativní. Pouze 3 % se setkávají s tím, že požadavky jsou obsaženy vždy a 4 % s tím, že většinou. Pětina (20 %) pak nalézá v doporučujícím stanovisku PMS specifické požadavky poskytovatele. Oproti tomu 33 % soudců má zkušenost, že jsou ve stanovisku obsaženy zřídka a 40 % vypovědělo, že nebyly obsaženy nikdy.

VI.11. Hodnocení kvality informací ve zprávách k trestu obecně prospěšných prací

Soudci i státní zástupci hodnotili obdobně také kvalitu informací ve zprávách PMS. Hodnotili opět na sedmibodové škále, kde 1 znamenala problematická kvalita až 7 vynikající kvalita informací. Potěšující je skutečnost, že naši respondenti hodnotili kvalitu informací téměř u všech položek zcela či spíše pozitivně. Za nejkvalitnější považovaly obě skupiny expertů informace týkající se stanoviska obviněného a zároveň závěrečného

stanoviska probačního pracovníka k možnosti uložení TOPP. Dále také zdravotní stav, včetně případných zdravotních omezení obviněného, konkrétní doporučení na uložení přiměřených povinností či omezení a zaměstnání obviněného.

S výjimkou několika položek soudci i státní zástupci hodnotili kvalitu informací ve zprávách PMS kladně, tedy hodnotami 5 až 7 sedmibodové škály. U nejlépe hodnocených položek bylo procento pozitivně hodnotících respondentů velmi vysoké. Kvalitu informací týkajících se stanoviska obviněného k uložení TOPP hodnotili jednoznačně pozitivně (hodnoty 6 + 7 škály) 81 % soudců a 70 % státních zástupců. Závěrečné stanovisko pak kvalifikuje jako informačně jednoznačně kvalitní 78 % soudců a 73 % státních zástupců.

U soudců jsou z hlediska kvality informací nejhůře hodnocené informace o vzdělání obviněného, jeho prosociálních aktivitách a o případné spolupráci obviněného se zájmovým sdružením. Státní zástupci hodnotili jako nejslabší z hlediska kvality informace týkající se překážek pro výkon TOPP u konkrétního poskytovatele, prosociálních aktivit obviněného a případné spolupráce obviněného se zájmovým sdružením.

Nicméně je třeba říci, že i tyto informace, které se v hodnocení umístily jako nejméně kvalitní v porovnání s ostatními, jsou stále hodnoceny převážně pozitivně (v obou profesních skupinách minimálně polovina respondentů jejich kvalitu hodnotila na pozitivní části škály, tedy 5-7), negativní hodnocení se pohybovala maximálně kolem 10 %.

Zajímalo nás, zda byly nějaké položky hodnoceny soudci a státními zástupci významně rozdílně. V baterii informací se jako statisticky významný ukázal rozdíl v hodnocení kvality informací týkající se vzdělání a pracovní kvalifikace obviněného. Obě kategorie informací hodnotí soudci v průměru negativněji než státní zástupci (rozdíl signifikantní na $p < 0,05$).

Nicméně je zřejmé, že kvalita informací poskytovaných soudcům i státním zástupcům prostřednictvím zpráv k TOPP je oslovenými respondenty hodnocena převážně pozitivně. Zejména informace, které považují pro své rozhodování za nejdůležitější a z hlediska hodnocení významnosti faktorů při ukládání TOPP za nejdůležitější (viz dále tato kapitola), jsou zprávami PMS zprostředkovány rozhodujícím subjektům velmi kvalitně. Také ve svých odpovědích na volnou otázku, zda ve zprávách PMS některé informace vyložené postrádají, soudci i státní zástupci v naprosté většině odpovídali, že zprávy obsahují vše potřebné a obvykle jsou všechny informace dostačující.

Zejména státní zástupci ovšem opakovaně zmínili, že by považovali za vhodné, kdyby zprávy obsahovaly informace o tom, jakým způsobem probíhal výkon případných dříve uložených TOPP, zda probíhal řádně nebo s nějakými problémy apod. Z dalších uvedených nedostatků respondenti pouze ojediněle deklarují, že by bylo vhodné mít podrobnější informace o finanční a sociální situaci a že *„občas chybí informace o vzdělání a kvalifikaci“* (soudce). Jeden respondent zdůraznil, že *„málokdy zprávy obsahují již konkrétního poskytovatele a časové možnosti pro výkon trestu, což někdy působí problémy odsouzeným, kteří jsou zaměstnaní a musí hledat časové možnosti pro výkon trestu. Není zcela zřejmé, zda předem věděli o konkrétních časových možnostech poskytovatele“* (soudce). Jeden z re-

spondentů upozornil na to, že v některých případech může chybět „ověření a zohlednění dalších trestních řízení dotyčné osoby aktuálně vedených proti ní, např. dle CESO, když tuto informaci sama neuvede či zamlčí“ (státní zástupce).

V zásadě se ovšem experti shodují, že „(...) každý případ je individuální“ (soudce) a také, že „Některé informace však nejsou k ukládání trestu zcela nezbytné (např. otázka náhrady škody) a pokud je zpráva neobsahuje, neznamená to, že je nedostačující“ (soudce). Dokonce experti uváděli, že některé informace ve zprávách PMS považují spíše za zbytečné a redundantní: „Já ale osobně nechápu, proč by měla zpráva PMS obsahovat např. podstatné okolnosti spáchaného trestného činu. Ty jsou přece zřejmé ze spisu, z obžaloby, z návrhu na potrestání, atd. Ovšem přirozeně, pokud v některých konkrétních případech obviněný uvádí nějaké zásadní údaje, které dosud ze spisu nevyplývají, pak jsou ve zprávě uvedeny“ (soudce); „řada kritérií (...) je nadbytečná, neboť buď pro rozhodnutí nejsou podstatná, nebo jsou již stejně patrná ze spisu“ (soudce).

Tabulka 23: Hodnocení kvality informací ve zprávách PMS k TOPP: srovnání pořadí a průměrů hodnocení kvality informací u soudců a státních zástupců (škála 1 problematická až 7 vynikající); (soudci N=91; státní zástupci N=136)

Informace	Soudci			Státní zástupci		
	pořadí	průměr	sm.od.	Pořadí	průměr	sm.od.
Stanovisko obviněného k uložení TOPP	1.	6,13	1,15	2.	5,95	1,23
Závěrečné stanovisko probačního pracovníka k možnosti uložení TOPP	2.	6,08	1,78	1.	6,04	1,31
Zdravotní stav, včetně případných zdravotních omezení obviněného	3.	5,85	1,17	4.-5.	5,53	1,30
Konkrétní doporučení na uložení přiměřených povinností či omezení	4.	5,78	1,17	4.-5.	5,53	1,54
Zaměstnání obviněného	5.	5,62	1,32	3.	5,60	1,23
Rizikové faktory vzhledem k selhání při výkonu TOPP	6.-7.	5,56	1,27	10.	5,32	1,52
Rizikové faktory vzhledem k recidivě	6.-7.	5,56	1,32	14.-15.	5,17	1,60
Osobní poměry obviněného	8.-10.	5,47	1,34	6.	5,47	1,34
Postoj obviněného ke spáchanému trestnému činu	8.-10.	5,47	1,34	9.	5,37	1,39
Časové možnosti obviněného v souvislosti s jeho prací, vzdáváním, studiem, rodinou	8.-10.	5,47	1,31	14.-15.	5,17	1,46
Rodinné poměry obviněného	11.	5,41	1,31	7.-8.	5,38	1,35
Výkon dříve uložených alternativních sankcí	12.	5,40	1,38	12.	5,27	1,53
Závislosti obviněného (alkohol, drogy, hazard)	13.	5,35	1,42	13.	5,24	1,47
Sociální zázemí obviněného	14.	5,32	1,34	11.	5,28	1,44
Přístup obviněného k náhradě škody	15.	5,26	1,34	7.-8.	5,38	1,40
Finanční situace obviněného	16.	5,15	1,47	19.	5,06	1,49
Přístup obviněného k oběti	17.	4,98	1,42	20.	5,02	1,50
Vhodný poskytovatel pro výkon TOPP	18.	4,96	1,77	17.-18.	5,12	1,60

Informace	Soudci			Státní zástupci		
	pořadí	průměr	sm.od.	Pořadí	průměr	sm.od.
Podstatné okolnosti spáchaného trestného činu	19.	4,72	1,48	21.	4,85	1,39
Pracovní kvalifikace obviněného	20.	4,68	1,52	16.	5,13	1,50
Překážky pro výkon TOPP u konkrétního poskytovatele	21.	4,67	1,73	22.	4,80	1,64
Vzdělání obviněného	22.	4,64	1,50	17.-18.	5,12	1,15
Prosociální aktivity obviněného	23.	4,26	1,43	23.	4,43	1,61
Případná spolupráce obviněného se zájmovým sdružením	24.	4,11	1,64	24.	4,41	1,63

Nejpozitivněji hodnocené informace ze zpráv PMS byly v případě TOPP shodně u soudců i státních zástupců především stanovisko obviněného k možnosti uložení daného trestu a závěrečné stanovisko probačního pracovníka k možnosti uložení daného trestu. Nejen, že jsou obě tato stanoviska, která jsou součástí zprávy, kladně hodnocena z hlediska kvality, soudci i státní zástupci považují závěrečné stanovisko probačního pracovníka k možnosti uložení daného trestu v naprosté většině za dostatečně zdůvodněné. Doporučení k případnému uložení TOPP je ve zprávách dostatečně zdůvodněné podle 99 % soudců (pouze jeden soudce deklaroval zřídka zdůvodněné stanovisko) a 95 % státních zástupců (problémy se zdůvodňováním stanovisek deklarovali 4 státní zástupci).

VI.12. Význam faktorů při ukládání trestu obecně prospěšných prací

Všechny skupiny respondentů jsme požádali, aby zhodnotili důležitost různých aspektů při ukládání TOPP. Zajímalo nás, jaký druh informací obsažených ve zprávách PMS má podle jednotlivých aktérů význam při ukládání trestu. Soudci i státní zástupci uváděli, jaký význam přiřkládají jednotlivým námi definovaným faktorům při zvažování uložení, resp. návrhu na uložení TOPP. Probační pracovníci se pak měli pokusit odhadnout, jaký význam těmto faktorům přiřkládají ve svém rozhodování soudci. Tento význam měli hodnotit na škále od 1 (minimální význam) do 7 (maximální význam).

Můžeme konstatovat, že všechny oslovené skupiny expertů řadí na první příčky významnosti s malými obměnami v pořadí tytéž faktory. Začneme-li názory soudců, jejichž pohled je z hlediska ukládání trestů pochopitelně stěžejní, ti mezi nejdůležitější faktory, kterým přiřkládají význam při ukládání TOPP, řadí zdravotní stav obviněného, jeho kriminální kariéru a jeho stanovisko k možnosti uložení TOPP. Za důležité dále považují také dřívější selhání obviněného při výkonu alternativního trestu i závažnost trestné činnosti. Státní zástupci považují právě dva posledně jmenované faktory za nejvýznamnější při zvažování návrhu na uložení TOPP. U státních zástupců je pořadí faktorů podle významnosti následující: dřívější selhání obviněného při výkonu alternativního trestu, závažnost trestné činnosti, kriminální kariéra obviněného, jeho zdravotní stav a obecně povaha trestné činnosti.

Samostatnou kapitolou je hodnocení probačních pracovníků. Ti se měli pokusit odhadnout, jaký význam jednotlivým faktorům soudci při svém rozhodování přiřkládají. Tím vyjadřovali subjektivní vnímání důležitosti jimi poskytovaných informací. Mezi pět faktorů, které probační pracovníci považují z hlediska rozhodování soudců za nejvýznamnější, patří závažnost trestné činnosti, zdravotní stav obviněného, jeho stanovisko k možnosti uložení TOPP, povahu trestné činnosti a kriminální kariéru obviněného.

V obecné rovině je zajímavé, že probační pracovníci mají dojem, že informace z jejich zpráv mají pro rozhodování menší význam, než jaký jim reálně soudci i státní zástupci přiřkládají. Průměrná hodnocení jednotlivých faktorů jsou totiž u probačních pracovníků ve srovnání se soudci a státními zástupci relativně nízká. Pro probační pracovníky tedy může být důležitou informací, že soudci přiřkládají při zvažování uložení TOPP jimi poskytnutým informacím větší význam, než si samotní probační pracovníci myslí. Podobně je to také u návrhů na uložení TOPP u státních zástupců. Průměrné hodnoty u soudců se pohybují od 6,39 u faktoru hodnoceného jako nejvýznamnější po nejméně významný faktor s průměrnou hodnotou 4,11. Rozptýl průměrných hodnot u státních zástupců je podobný, 6,39 až 4,00. U probačních pracovníků se pak průměrné hodnoty pohybují mezi 5,42 až 2,49. To svědčí o určité skepsi probačních pracovníků, ale zároveň to napovídá, že k této skepsi zřejmě není úplně důvod. Z výsledků vidíme, že probační službou poskytnuté informace o obviněném jsou pro soudce i státní zástupce mnohem důležitějším informačním zdrojem nezbytným pro rozhodnutí, než si probační pracovníci skromně připouštějí.

Jak je vidět na grafu 10, soudci přiřkládají značný význam většině sledovaných faktorů. Graf 11 pak přehledně ukazuje, jaký je rozdíl mezi soudci deklarovaným významem jednotlivých sledovaných faktorů a tím, co se domnívají probační pracovníci. Probační pracovníci připouštěli výrazný význam (hodnoty 6 a 7 škály) pouze u několika faktorů. Více než polovina probačních pracovníků se domnívá, že soudci přiřkládají maximální význam závažnosti trestné činnosti a zdravotnímu stavu. U ostatních faktorů předpokládají pouze střední nebo dokonce minimální význam. A to i u faktorů, kde vysoký podíl soudců uvádí maximální význam. Zaměříme-li se právě na rozdíly mezi jednotlivými skupinami expertů, stojí za pozornost například to, že probační pracovníci mají dojem, že soudci nepřikládají velký význam dřívějšímu selhání obviněného při výkonu alternativního trestu, zatímco soudci význam tohoto faktoru jednoznačně deklarují a státní zástupci jej dokonce uvádějí jako nejvýznamnější při zvažování návrhu na uložení TOPP. Zajímavé jsou také položky, které jsou v konkurenci ostatních pokládány za relativně méně významné. Shodně u všech profesních skupin mezi ně patří především majetkové poměry obviněného.

Můžeme také nalézt rozdíly mezi soudci a státními zástupci v pohledu na některé faktory. V porovnání se soudci připisují státní zástupci statisticky významně vyšší význam riziku recidivy obviněného, závažnosti trestné činnosti, dřívějšímu selhání obviněného při výkonu alternativního trestu a zohlednění potřeb obětí (rozdíl signifikantní na $p < 0,05$).

Zajímavé souvislosti se objevily u některých hodnocených faktorů z hlediska délky praxe soudců. Tři faktory hodnotili jako méně důležité při ukládání TOPP soudci s nejdelší dobou praxe (25 let a více), šlo o zdravotní stav obviněného (rozdíl signifikantní na $p < 0,01$), jeho možnost resocializace a riziko selhání při výkonu TOPP (rozdíly signifikantní na $p < 0,05$). U státních zástupců se vliv délky praxe ukázal v hodnocení faktoru osobní po-

měry odsouzeného. Tomu při ukládání TOPP nejmenší význam státní zástupci s nejkratší dobou praxe a naopak největší význam ti s délkou praxe 25 let a více (rozdíl signifikantní na $p < 0,05$).

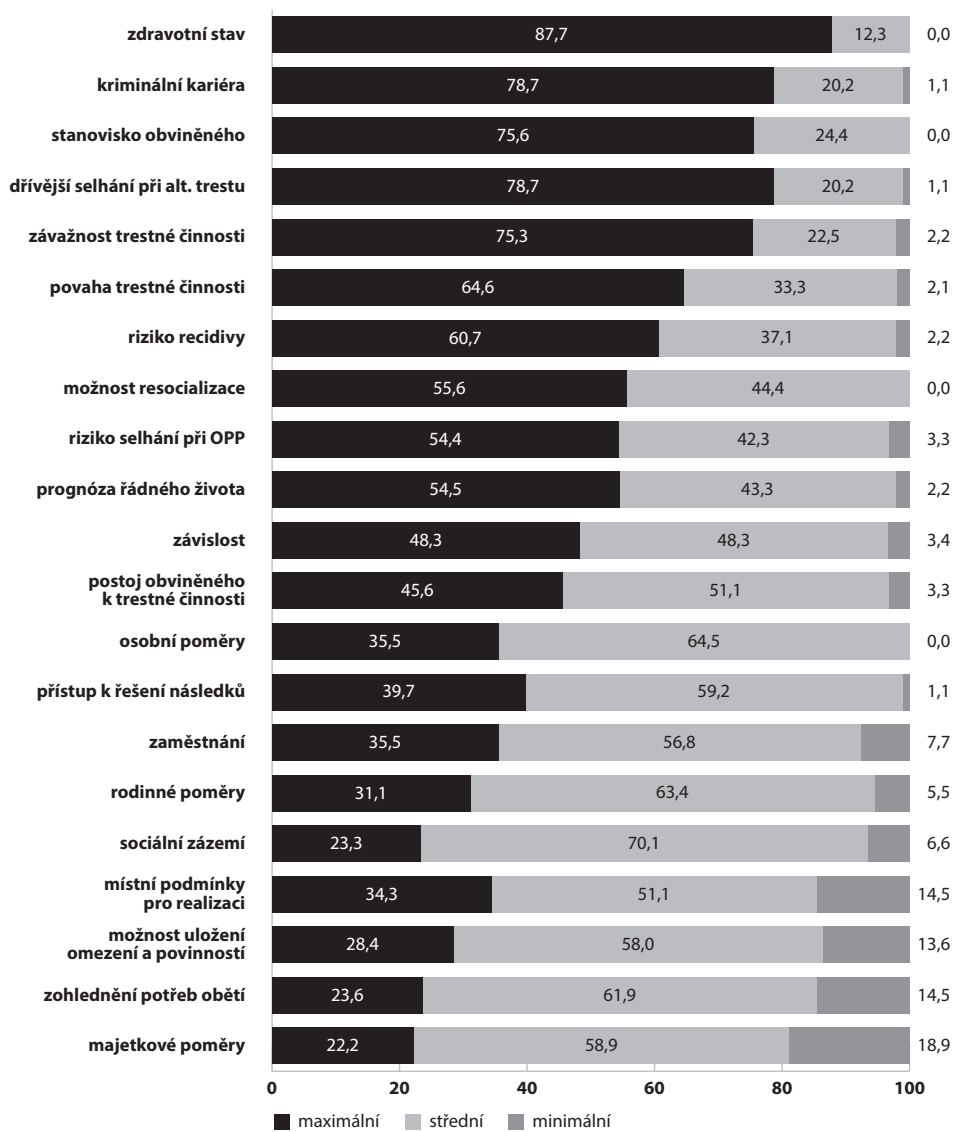
Probační pracovníci se měli pokusit odhadnout, jaký význam soudci ve svém rozhodování hodnoceným faktorům přiřkládají. Ve svých hodnoceních některých faktorů se lišili v závislosti na délce praxe. Ti s nejdelší dobou praxe 15 a více let se v porovnání s kolegy s kratší délkou praxe domnívali, že soudci při ukládání TOPP přiřkládají větší význam faktorům kriminální kariéra obviněného, závažnost trestné činnosti a zdravotní stav obviněného. Naopak probační pracovníci s délkou praxe do 5 let měli tendenci hodnotit jako významnější faktor prognózu vedení řádného života (rozdíl signifikantní na $p < 0,05$). U ostatních faktorů se v jednotlivých skupinách expertů rozdíl v hodnocení významnosti faktorů podle délky praxe neprokázal.

Tabulka 24: Hodnocení významu faktorů při ukládání TOPP: srovnání pořadí a průměrů hodnocení jednotlivých faktorů u soudců, státních zástupců a probačních pracovníků (škála 1 minimální význam až 7 maximální význam)

Faktor	Soudci			Státní zástupci			Probační pracovníci		
	pořadí	průměr	sm. odch.	pořadí	průměr	sm. odch.	pořadí	průměr	sm. odch.
Zdravotní stav obviněného	1.	6,39	0,93	4.	6,16	1,01	2.	5,31	1,60
Kriminální kariéra obviněného	2.	6,19	1,05	3.	6,26	1,11	5.	4,77	1,73
Stanovisko obviněného k možnosti uložení TOPP	3.	6,13	1,04	7.	6,05	1,32	3.	5,13	1,51
Dřívější selhání obviněného při výkonu alternativního trestu	4.	6,10	1,19	1.	6,39	0,93	8.	3,55	1,44
Závažnost trestné činnosti	5.	5,99	1,14	2.	6,27	0,90	1.	5,42	1,40
Povaha trestné činnosti	6.	5,81	1,16	5.	6,10	1,06	4.	4,99	1,43
Riziko recidivy obviněného	7.	5,70	1,33	6.	6,06	1,13	10.	3,46	1,69
Možnost resocializace obviněného	8.	5,54	1,15	9.	5,45	1,30	12.	3,19	1,41
Riziko selhání při výkonu TOPP	9.	5,42	1,40	8.	5,48	1,40	17.	2,86	1,41
Prognóza budoucího vedení řádného života	10.	5,39	1,30	12.	5,24	1,39	16.	2,94	1,48
Závislost obviněného (alkohol, drogy, hazard)	11.	5,34	1,36	13.	4,98	1,61	13.	3,12	1,56
Postoj obviněného k aktuální trestné činnosti	12.	5,18	1,37	10.	5,35	1,50	18.	2,79	1,34
Osobní poměry obviněného	13.	5,12	1,15	15.	4,77	1,41	15.	2,95	1,38
Přístup obviněného k řešení následků – úsilí o náhradu škody	14.	5,08	1,32	11.	5,28	1,47	9.	3,51	1,71

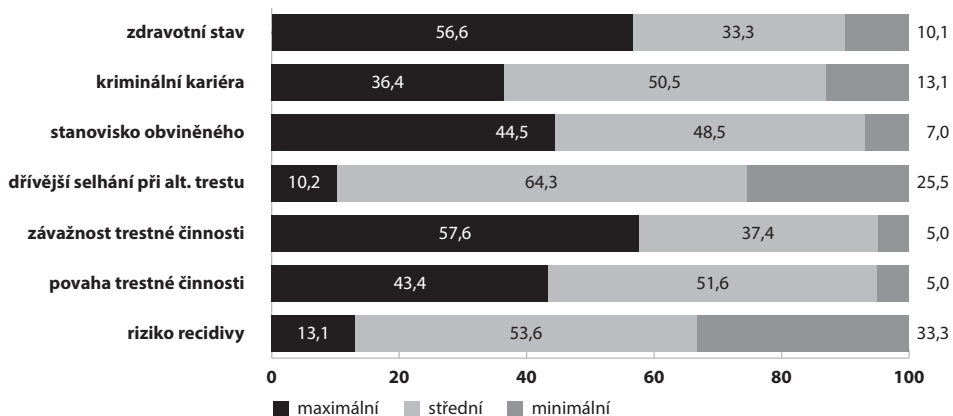
Faktor	Soudci			Státní zástupci			Probační pracovníci		
	pořadí	průměr	sm. odch.	pořadí	průměr	sm. odch.	pořadí	průměr	sm. odch.
Stálé zaměstnání obviněného	15.	4,87	1,45	16.	4,71	1,61	11.	3,22	1,66
Rodinné poměry obviněného	16.	4,86	1,36	19.	4,64	1,43	19.	2,67	1,36
Sociální zázemí obviněného	17.	4,63	1,39	20.	4,38	1,55	21.	2,49	1,30
Konkrétní místní podmínky pro realizaci výkonu TOPP	18.	4,60	1,71	17.-18.	4,69	1,76	7.	3,89	1,86
Možnost uložení konkrétních přiměřených omezení a povinností	19.	4,41	1,64	14.	4,79	1,36	6.	3,94	1,54
Zohlednění potřeb obětí	20.	4,24	1,66	17.-18.	4,69	1,60	14.	3,10	1,54
Majetkové poměry obviněného	21.	4,11	1,78	21.	4,00	1,65	20.	2,61	1,48

Graf 10: Význam faktorů při ukládání TOPP: soudci (škála 1 až 7: maximální význam = 6, 7, střední význam = 3, 4, 5, minimální význam = 1, 2)

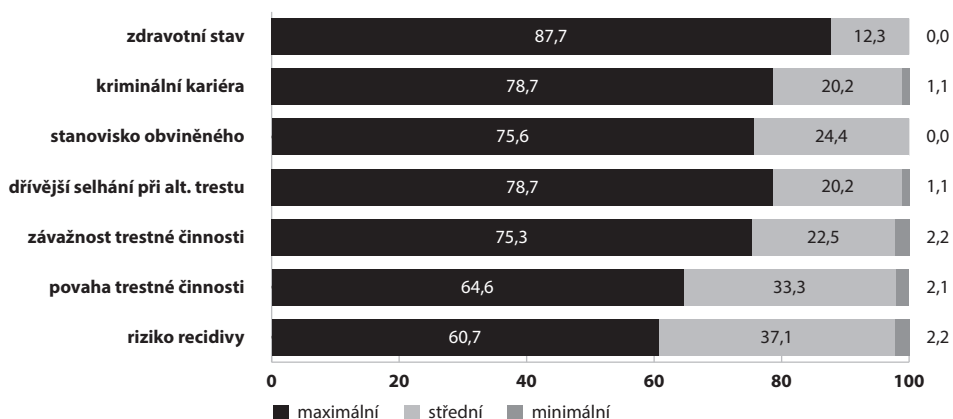

Graf 11: Význam faktorů při ukládání TOPP: Probační pracovníci vs. soudci (škála 1 až 7: maximální význam = 6, 7, střední význam = 3, 4, 5, minimální význam = 1, 2)

PMS

Soudci

VI.13. Hodnocení užitečnosti zpráv k možnosti uložení trestu domácího vězení

Komentář k TrZ poukazuje na důležitost a užitečnost (Šámal, a další, 2012) zpracování zprávy resp. stanoviska probačního pracovníka pro řádný a bezproblémový výkon TDV. Zpráva slouží soudu k objektivnímu posouzení osoby pachatele a jeho poměrů před rozhodnutím ve věci, zejména pak z hlediska jeho rozhodování o uložení dostatečně individualizovaného trestu. Hlavním cílem předběžného šetření probačního pracovníka je shromáždit a ověřit informace sloužící ke zjištění aktuálních poznatků k osobě a poměrům pachatele, a dále zjistit, zda se lze objektivně i subjektivně spolehnout na jeho písemný slib, že bude dodržovat soudem stanovené podmínky TDV (zdržovat se v určité době ve svém obydlí na určené adrese). (Metodický standard PMS: Trest domácího vězení, 2016)

Nespornou výhodou TDV je zachování rodinných, sociálních a pracovních vazeb, které by uložním nepodmíněného trestu odnětí svobody byly významnou měrou narušeny či zcela zpreruhány. (Scheinost, a další, 2015) Neopominutelným aspektem využití trestu domácího vězení jsou též nižší náklady spojené s výkonem tohoto trestu v porovnání

s náklady výkonu trestu nepodmíněného a zavedení trestu bylo soudci, státnímu zástupci a probačními pracovníky pozitivně hodnoceno (Scheinost, Háková, Rozum, Tomášek, & Vlach, 2014).

I při ukládání TDV je nezbytná úzká součinnost soudu s PMS. Probační pracovník může na základě provedení analýzy rizik a potřeb pachatele navrhnout soudu uložení přiměřených omezení nebo povinností. Předpokládá se, že předběžné šetření probačních pracovníků povede k lepší vykonatelnosti TDV a k menšímu počtu přeměn na náhradní trest.

Soudci, státní zástupci a probační pracovníci byli požádáni o zhodnocení užitečnosti zprávy k možnosti uložení TDV při rozhodování o uložení tohoto trestu (respondenti hodnotili na škále od 1 zbytečná do 7 užitečná). Výsledky jsou shrnuty v následující tabulce.

Tabulka 25: Užitečnost zprávy při rozhodování o TDV (škála 1 zbytečná až 7 užitečná; v tabulce 1, 2: zbytečná; 3, 4, 5: neutrální hodnocení; 6, 7: užitečná); (soudci N=76; státní zástupci N=125; probační pracovníci N=72)

	Soudci		Státní zástupci		Probační pracovníci	
Užitečná	68	89,5 %	105	84,0 %	67	93,0 %
Neutrální hodnocení	7	9,2 %	19	15,2 %	5	7,0 %
Zbytečná	1	1,3 %	1	0,8 %	0	0 %

Respondenti považují zprávy k možnosti uložení TDV za užitečné. Nejvyšší hodnocení na škále 6 a 7 zvolilo 90 % soudců (jejich průměrné hodnocení bylo 6,57; směrodatná odchylka 1,05), 84 % státních zástupců (průměrné hodnocení státních zástupců bylo 6,40; směrodatná odchylka 1,09) a 93 % probačních pracovníků (průměrné hodnocení probačních pracovníků bylo 6,71; směrodatná odchylka 0,68). Mezi jednotlivými profesními skupinami se neprokázaly statisticky významné rozdíly. Podobně jako v případě hodnocení užitečnosti zprávy při rozhodování o TOPP se ani v hodnocení užitečnosti zprávy při rozhodování o TDV neprokázal rozdíl podle délky praxe soudců, státních zástupců ani probačních pracovníků.

Respondenti byli požádáni o zdůvodnění hodnocení. Možnosti komentáře využilo 79 % (60) soudců, 74 % (100) státních zástupců a 88 % (73) probačních pracovníků. Je pozitivním zjištěním, že kritická vyjádření k institutu zpráv před rozhodnutím, resp. stanoviska o uložení TDV od respondentů nezazněla.

Soudci hodnotili v jednotlivých komentářích pozitivně přínos a užitečnost zpráv. Výpovědi respondentů opět (stejně jako v případě zpráv k TOPP) zahrnovaly i více pozitivních aspektů užitečnosti zpráv. Soudci opakovaně zmiňovali důležitost a nepostradatelnost zpráv pro rozhodnutí o uložení TDV. Bylo často zdůrazňováno, že bez zprávy nelze vůbec TDV uložit (soudci upozorňovali, že pokud jde o rozhodování trestním příkazem, jde o zákonnou povinnost, bez níž nelze trest uložit). V jednotlivých výpovědích byla kladně hodnocena skutečnost, že zprávy přináší objektivní informace o pachateli na základě důkladného osobního místního šetření a že TDV je doporučen v případech, kde je předpoklad úspěšného výkonu trestu. Zvláště zdůrazňovali důležitost osobního šetření v místě bydliště pro posouzení místních podmínek pro výkon TDV, ale i pro zjištění postoje a motivace

pachatele trest vykonat. Obecně byla ceněna kvalita a užitečnost zpráv, dobrá spolupráce a vstřícnost probačních pracovníků při této činnosti. Velmi často soudci uváděli, že bez kladného doporučení, trest neuloží. Dále zmiňovali, že PMS má při osobním kontaktu s pachatelem větší šanci získat potřebné informace než oni.

„V podstatě je možno říci, že u tohoto druhu trestu se bez podrobného šetření PMS obejít nelze. Pokud chceme ukládat TDV, musíme zjistit, zda je vůbec kde jej vykonat, jaké jsou podmínky místní i osobní, atd.“

„Nezbytná; zprávu mám vždy (bez ní nerozhodují).“

„Bez této zprávy v podstatě není možné tento trest uložit, když není známo, zda obviněný vůbec může tento trest vykonávat (zda mu to umožňuje jeho současně podmínky stran bydlení, ostatních rodinných příslušníků, jeho denní povinnosti...).“

„PMS řádně s obviněným alternativy přicházející do úvahy projedná a své závěry ve většině případů hezky zdůvodní, tudíž lze z takovéto zprávy vycházet. Pakliže by absentovalo odůvodnění předjednaného trestu s obsahem zprávy, a obsahem zprávy by byl toliko souhlas obviněného, uvedená zpráva by tak užitečná nebyla a soud by pravděpodobně musel sám přistoupit ke zkoumání podmínek.“

„Dle mého názoru je krajně nevhodné ukládat TDV bez zprávy PMS! Bezvýhradně!“

„Zjištění reálných možností obviněného trest vykonávat, seznámení obviněného s podstatou povinností při výkonu trestu.“

Více než pětina státních zástupců (22 respondentů) uvedla, že vzhledem k malé nebo vůbec žádné zkušenosti s aplikací tohoto trestu není schopna zhodnotit užitečnost zprávy. Ve zbylých komentářích byly zmiňovány pozitiva zpráv pro potřeby rozhodnutí o uložení TDV. Státní zástupci častokrát uváděli důležitost a nepostradatelnost zpráv pro rozhodnutí o uložení TDV, a to hlavně z hlediska ověření podmínek pro uložení trestu. Byl zdůrazňován aspekt, že bez zjištění konkrétních podmínek nelze tento trest ukládat a zpracování zprávy je nezbytnou podmínkou pro případné uložení TDV trestním příkazem. Ve výpovědích bylo oceňováno i to, že zprávy přinášejí objektivní informace o pachateli na základě důkladného osobního šetření. Část respondentů (15) uvedla, že přispívají i k rychlejšímu trestnímu řízení.

„PMS vytváří nestranný názor na osobu pachatele a jeho faktický zájem o výkon tohoto trestu a uvědomění si skutečnosti, že jde o trest. Zároveň PMS spolupracuje významným způsobem při samotném vymezení výkonu trestu.“

„Kvalitní a erudovaná zpráva PMS je při rozhodování o uložení TDV určující.“

„Urychlení trestního řízení.“

„Bez stanoviska PMS by neměl být tento druh trestu vůbec ukládán. Minimálně je vždy nutné zjistit to, zda má pachatel vůbec nějaké stálé bydliště vhodné k výkonu tohoto druhu trestu, zaměstnání umožňující tento druh trestu (např. směnný provoz apod.).“

„Bez činnosti probačního úředníka by nebylo možné TDV vůbec ukládat, neboť tento provádí místní šetření k možnosti jeho uložení, je tak jak v přímém a osobním kontaktu nejen s obviněným, jeho stanovisko k uložení TDV opatřuje, zpravidla je v této souvislosti i v kontaktu s rodinou obviněného, ale i s poskytovatelem ubytování obviněnému, jehož stanovisko k věci rovněž opatřuje.“

„V přípravném řízení není zjišťována existence konkrétních (faktických) podmínek pro výkon TDV, proto velký přínos PMS spatřuji právě v možnosti provést šetření k bytovým poměrům, délce trvání pracovní doby a nezbytných aktivit v souvislosti s péčí o děti za účelem stanovení času, kdy se odsouzený má zdržovat v místě bydliště.“

„PMS je jediným orgánem majícím personální a kvalifikační kapacitu pro vyhodnocení podmínek pro uložení tohoto trestu, navíc je garantem výkonu tohoto trestu. Soud i SZ proto na uvedené zprávy stran samotné možnosti TDV uložit, spoléhají.“

„Zprávu lze považovat za velmi užitečnou, shodně jako v případě OPP, kdy jí lze využít i při hodnocení pachatele, jeho majetkových a rodinných poměrů, jakož i způsobu života, nezbytnou součástí je mnohdy zjištění zdravotního stavu a stanoviska k případnému výkonu tohoto alternativního trestu.“

„Mám za to, že pachatel trest musí přijmout. Je-li z jeho vyjádření, že trest TDV nebude respektovat, mám pochybnosti o správnosti jeho uložení. Pak hledám jiný, vhodnější, trest. TDV svým způsobem vybočuje z trestních sankcí, a to pro nutnou – aktivnější spolupráci odsouzeného. Vycházím z instruktáže PMS o TDV.“

I v případě komentářů probačních pracovníků se dá shrnout, že velmi často poukazovali v jednotlivých výpovědích na více provázaných pozitiv, které zprávy přinášejí. Respondenti zprávu chápou jako vyústění institutu předběžného šetření. Opětovně bylo velmi často zmiňováno, že bez zprávy nelze TDV uložit. Respondenti viděli zásadní přínos zpráv v eliminaci nevhodně uložených trestů (konkrétně v zohlednění všech možných rizik, zjištění vykonatelnosti trestu, možnosti využití elektronické kontroly apod.). Dále je podle jejich názoru velkým kladem zpráv ta skutečnost, že zprávy přinášejí kompletní informace o pachateli. Respondenti zdůrazňovali zejména zjištění o sociálních, majetkových a rodinných poměrů pachatele. Byla zmiňována vysoká důležitost šetření v místě bydliště pachatele.

„Možnost osobního šetření v domácnosti, možnost promluvit se členy domácnosti, ověřit rizika (OPL, alkohol) a navrhnout opatření pro snížení recidivy či selhání TDV.“

„Vyhodnocení rizik u pachatele, rizik lokality, kde by měl probíhat uložený trest TDV, zjištění sociálních, majetkových a rodinných poměrů i v souvislosti s hrazením trestu TDV. Důležité je i zjištění zdravotního stavu, aby tento trest nebyl uložený neefektivně.“

„Prostřednictvím IPŠ – institutu předběžného šetření, zjistí PMS podmínky pro uložení trestu a tím je schopna konstatovat, zda je vykonatelnost trestu nízká či vysoká. Zjištění důležitých faktorů – předpokladem pro uložení trestu je slib obviněného, zda má stabilní bydlení, povaha bydlení – nájem, osobní vlastnictví, sociální poměry v rodině, vztahy se spolubydlicími, závislosti, pracovní poměr, zdravotní stav, poučení obviněného o podmínkách výkonu trestu, elektronický monitoring – má přívod elektrické energie, je pokrytý signálem GPS a mobilním signálem.“

„Bez informací ve zprávě není vůbec možné zjistit, zda by výkon TDV s EMS či kontrolami PMS šel realizovat – informace z místa bydliště a životního režimu klienta jsou naprosto klíčové.“

„V rámci ukládání tohoto trestu je potřeba zjistit velké množství informací, aby byl vůbec trest vykonatelný. Bez přípravy této zprávy se také může stát, že by trest nebyl vykonatelný (např. bezdomovec). Informace jsou potřeba pro možné posouzení a stanovení adekvátní délky trestu. Také se může stát, že by se mohl nařídit trest do domácnosti, kde dochází k domácímu násilí. Nebo do obydlí, kde není elektrická energie, mobilní síť nebo do lokality, která je nebezpečná pro probační úředníky.“

VI.14. Vliv zprávy Probační a mediální služby na úspěšnější výkon trestu domácího vězení

Jak jsme již uvedli výše v textu, zpráva slouží soudu k všestranně objektivnímu posouzení osoby pachatele a jeho poměrů před rozhodnutím ve věci samé, zejména pak z hlediska jeho rozhodování o uložení dostatečně individualizovaného trestu.

Soudci, státní zástupci a probační pracovníci hodnotili, zda je podle jejich zkušeností výkon TDV úspěšnější v případech, kdy byla při rozhodování o uložení TDV k dispozici zpráva PMS. Část respondentů na otázku neodpověděla. Jako vysvětlení se nabízí jejich prozatím malá zkušenost s výkonem tohoto trestu. Šetření probíhalo v době (listopad 2018), kdy počet uložených TDV byl velmi nízký a elektronický monitorovací systém byl spuštěn zhruba dva měsíce.

Z celkového počtu skoro třetina soudců buď nedokázala posoudit (15 %) nebo zřejmě neodpověděla z důvodu malé nebo žádné zkušenosti s ukládáním tohoto trestu (17 %). Naprotá většina soudců, kteří na otázku odpověděli, se domnívají, že pokud je zpracována zpráva, je posléze úspěšněji TDV vykonán - hodnotilo tak 95 % (61) soudců. I když státní zástupci nemají přímou zkušenost s výkonem TDV, tak většina z nich se domnívá, že pokud je zpracována zpráva PMS, je úspěšnější výkon TDV. Hodnotilo tak 96 % (99) státních zástupců. Zhruba čtvrtina státních zástupců nebyla schopna otázku posoudit či na ni neodpověděla. Za předpokladu, že je zpracována zpráva PMS, hodnotilo podle své praktické zkušenosti úspěšnější výkon TDV 99 % (68) probačních pracovníků. Pětina respondentů na otázku neodpověděla. Při hodnocení úspěšnosti výkonu TDV při vypracování zprávy PMS se neprokázaly statisticky významné rozdíly mezi jednotlivými profesními skupinami ani rozdíly podle délky praxe soudců, státních zástupců ani probačních pracovníků.

Tabulka 26: Úspěšnější výkon TDV, pokud je zpracována zpráva PMS podle soudců, státních zástupců a probačních pracovníků; (soudci N=64; státní zástupci N=103; probační pracovníci N=69)

	Soudci		Státní zástupci		Probační pracovníci	
Ano	41	64,1 %	53	51,5 %	43	62,4 %
Spíše ano	20	31,3 %	46	44,6 %	25	36,2 %
Spíše ne	2	3,1 %	1	1,0 %	0	0 %
Ne	1	1,5 %	3	2,9 %	1	1,4 %

VI.15. Spolupráce probačního pracovníka s obviněným při realizaci podmínek pro uložení trestu domácího vězení

Podle metodického standardu k TDV (Metodický standard PMS: Trest domácího vězení, 2016) probační pracovník při předjednání možnosti uložení TDV zjišťuje a hodnotí podmínky i rizika výkonu tohoto trestu, zohledňuje ve svých návrzích možná rizika recidivy pachatele (např. doporučením uložit přiměřené omezení a přiměřené povinnosti) i potřeby oběti a především vyjadřuje jasná stanoviska soudu, který uložení TDV zvažuje. Činnost v této fázi zahajuje na základě pověření od příslušného státního zastupitelství nebo soudu nebo i z jiného podnětu. Je důležité, aby přitom byly splněny dvě podmínky:

- pachatel musí vyslovit svůj souhlas ke spolupráci s probačním pracovníkem,
- místně příslušné státní zastupitelství nebo soud (podle fáze řízení) musí být o vstupu PMS do případu informováni.

Zajímalo nás, kolik oslovených pachatelů, které se PMS podaří kontaktovat, odmítne navázání spolupráce k předjednání TDV. Probační pracovníci měli v rámci šetření provést kvalifikovaný odhad. Na otázku odpovědělo 86 % respondentů (71). Z nich pak, stejně jako v případech kontaktu pachatele k možnosti uložení TOPP, tak i v případě TDV deset respondentů interpretovalo, že větší problém je vůbec pachatele kontaktovat. Pokud se podaří pachatele kontaktovat, nemají problém s odmítnutím spolupráce. Probační pracovníci nejčastěji odhadovali, že jde o 10 % pachatelů, kteří odmítnou po kontaktu PMS spolupráci. V průměru podle probačních pracovníků nepřijme navázání spolupráce s PMS při realizaci podmínek pro výkon TDV 11 % pachatelů.

VI.16. Zprávy probačního pracovníka z pohledu rozhodnutí o trestu domácího vězení

TDV je alternativní trest, který byl do českého právního systému zakotven trestním zákoníkem, jenž vstoupil v účinnost dne 1. 1. 2010. Novela trestního řádu provedená zákonem č. 41/2009 Sb. doplnila do ustanovení § 314e nový odstavec 4, podle kterého může být trestním příkazem uložen i TDV pouze po předchozím vyžádání si zprávy probačního pracovníka obsahující zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu a stanoviska obviněného k uložení tohoto druhu trestu. Ten je pak ukládán s přihlédnutím k této zprávě. Samosoudce je tudíž povinen si před rozhodnutím o uložení TDV trestním příkazem zprávu vyžádat.

V rámci šetření jsme se pokusili zjistit, jak soudci postupují, pokud zvažují uložení TDV a rozhodují ve věci v hlavním líčení a nemají ze zákona povinnost vyžádat si zprávu

vu PMS. Soudci měli odhadnout, v kolika procentech případů, v nichž lze uložit TDV, vyžadují zprávy PMS, pokud ve věci rozhodují v hlavním líčení. Na otázku odpovědělo 90 % (75) soudců. Je potěšitelné, že zhruba dvě třetiny z nich (45) zprávu k TDV vyžadují vždy. Jeden soudce doplnil komentářem: „Ve všech případech, kdy zvažuji jeho uložení. Přirozeně nežádám o stanovisko PMS.“ Naproti tomu 9 soudců nikdy nepožaduje zprávu PMS o možnosti uložení TDV, pokud rozhoduje ve věci v hlavním líčení. Kvalifikovaný odhad u zbylé skupiny respondentů (tedy u 21 soudců) se pohyboval v širokém rozmezí od 99 % až po 1 %. Přehledně jsou údaje uspořádány do intervalů v následující tabulce 27.

Tabulka 27: Vyžádání zprávy PMS k TDV, pokud se ve věci rozhoduje v hlavním líčení – odhadovaný podíl případů podle soudců; N=75

Odhadovaný podíl	Soudci	
Nevyžaduje nikdy	9	12,0 %
1 - 30 %	7	9,3 %
31 - 70 %	4	5,3 %
71 - 99 %	10	13,4 %
Vyžaduje vždy	45	60,0 %

Dále jsme se soudců dotázali, z jakého důvodu postupují, pokud rozhodují trestním příkazem o uložení TDV, aniž by si vyžádali zprávu PMS k možnosti jeho uložení. Vyjádřilo se 88 % (73) respondentů. Jeden soudce uvedl, že takto postupuje, protože má dostatek informací pro uložení trestu a další dva soudci zmínili, že TDV ukládají pouze v hlavním líčení a to je důvod, proč zprávu nežádají. Dva soudci zmínili skutečnost, že s uložení TDV nemají zatím zkušenost. Naprostá většina soudců (70) vždy vyžaduje zprávu PMS. Někteří z nich doplnili komentář o upozornění, že by šlo o porušení zákona (rozpor s ustanovením § 314e odst. 4 TŘ) nebo deklarovali jasný postoj, že TDV by bez zprávy PMS nikdy neuložili (10 respondentů).

„Bez zprávy PMS nerozhodují trestním příkazem o uložení tohoto druhu trestu.“

„Nepostupuji takto, takový postup je v rozporu se zákonem.“

„Nikdy neukládám bez zprávy PMS.“

I v případě zjištění informací o ukládání TDV jsme obrátili pozornost soudců na důvody, které je vedou k tomu, že rozhodují o TDV odlišně od doporučení obsaženého ve zprávě PMS k TDV. Soudci měli uvést nejčastější důvody, a to jednak v případě uložení TDV, kdy zpráva nedoporučuje jeho uložení, a jednak v případě neuložení TDV, kdy zpráva doporučuje uložení.

Na první část otázky (případy uložení TDV, kdy zpráva nedoporučuje uložení TDV) odpovědělo soudců 73,5 % (61). Z nich 83,6 % (51) uvedlo, že nikdy nerozhodnou v rozporu se stanoviskem obsaženým ve zprávě PMS a věří informacím obsaženým ve zprávě.

„Rozhodují v souladu s doporučením ve zprávě PMS.“

„Nepostupuji tak. Potom zprávu žádám, respektuji její závěry.“

„V těchto případech nerozhoduji odlišně, neboť bez splnění podmínek není možno uložit, většinou brání uložení trestu nedostatek technických podmínek na straně pachatele.“

„Když trest není vhodný, neukládám jej z důvodu nevhodnosti, spoléhám na šetření PMS a zprávu.“

Zbýlých 16 % (10) soudců připustilo, že i přes nedoporučení uložení od PMS trest uloží. Jako důvod byla pro 8 soudců změna poměrů a důležitých okolností potřebných pro uložení TDV na straně pachatele. Dva soudci výslovně zmínili, že i přes nedoporučující stanovisko PMS uloží TDV jedině „pokud vyslechnou obviněného a zjistí, že je schopen trest vykonat.“

Na druhou část otázky (případy neuložení TDV, kdy zpráva doporučuje uložení TDV) odpovědělo 43 (52 %) soudců. Z nich polovina (22) uvedla, že takto nepostupuje a vždy respektuje doporučující stanovisko PMS.

„Dosud jsem nikdy nerozhodl o TDV v rozporu s doporučením probačního úředníka.“

Zbývá necelá polovina soudců (21) soudců připustila, že i přes doporučení uložení od PMS, TDV neuloží. U jedenácti z nich byla důvodem opětovně změna poměrů a důležitých okolností potřebných pro uložení TDV na straně pachatele. Deset respondentů připustilo, že v některých případech tak rozhodli a důvodem je to, že TDV považovali za neadekvátní sankci a uložili vhodnější sankci.

„Pokud takový trest není adekvátní vzhledem k trestní minulosti.“

„Pokud se při konečném komplexním zhodnocení věci, např. po vyžádání zprávy PMS, která popisuje konkrétní situaci obviněného, ukáže tento trest jako nepřiměřeně přísný v daném konkrétním případě.“

„Nevhodnost uložení takového trestu.“

VI.17. Faktory negativně ovlivňující kvalitu zpráv k trestu domácího vězení podle probačních pracovníků

Obdobně, jako v případě možného uložení TOPP, jsme zjišťovali, jak probační pracovníci vnímají podmínky, za kterých zpracovávají zprávy k TDV. Také u této otázky jsme nabízelí negativní faktory, které měli ohodnotit na škále od 1 do 7. Za nejvýznamnější negativní faktory, které mohou ovlivnit kvalitu zprávy, označili probační pracovníci nemožnost ověření některých informací a omezený časový prostor pro vypracování. Také problematickou spoluprací s obviněným a přetíženost probačních pracovníků považuje přibližně polovina respondentů v tomto ohledu za zásadní problém.

Tabulka 28: Hodnocení negativního vlivu na kvalitu zprávy k TDV, průměrná hodnocení probačních pracovníků podle probačních pracovníků, průměrné hodnoty (škála 1 žádný vliv až 7 zásadní vliv)

	Průměr	Sm. odch.
Nemožnost ověření některých informací	5,32	1,41
Omezený časový prostor pro vypracování	5,18	1,66
Přetíženost pracovníků PMS	5,06	1,77
Problematická spolupráce s obviněným	4,97	1,96
Obtížnost získávání některých informací	4,96	1,45

Tabulka 29: Hodnocení negativního vlivu na kvalitu zprávy k TDV podle probačních pracovníků (škála 1 žádný vliv až 7 zásadní vliv; v tabulce 6, 7: zásadní vliv; 3-5: střední vliv; 1, 2: žádný/téměř žádný vliv)

Nemožnost ověření některých informací (N=71)		
zásadní vliv	38	53,5 %
střední vliv	30	42,3 %
žádný/téměř žádný vliv	3	4,2 %
Omezený časový prostor pro vypracování (N=72)		
zásadní vliv	37	51,3 %
střední vliv	29	40,3 %
žádný/téměř žádný vliv	6	8,4 %
Přetíženost pracovníků PMS (N=71)		
zásadní vliv	34	47,9 %
střední vliv	29	40,8 %
žádný/téměř žádný vliv	8	11,3 %
Problematická spolupráce s obviněným (N=70)		
zásadní vliv	38	54,3 %
střední vliv	20	28,6 %
žádný/téměř žádný vliv	12	17,1 %
Obtížnost získávání některých informací (N=71)		
zásadní vliv	29	40,9 %
střední vliv	39	54,9 %
žádný/téměř žádný vliv	3	4,2 %

VI.18. Problematika získávání a ověřování informací k trestu domácího vězení

Podle metodického standardu (Metodický standard PMS: Trest domácího vězení, 2016) PMS k TDV je účelem institutu předběžného šetření:

- zjištění dostupných informací k osobě pachatele (osobnostní rysy, respektování autorit, zodpovědnost k plnění povinností atd.),
- zjištění jeho stávající situace (rodinné, sociální, pracovní, finanční, bytové, zdravotní),
- posouzení okolností spáchaného trestného činu z hlediska možných rizik a potřeb pachatele,
- zjištění postoje pachatele ke spáchanému trestnému činu a míry přijetí jeho odpovědnosti za řešení následků,

- ochrana obětí, zjištění a zohlednění jejich potřeb,
- posouzení vhodnosti uložení TDV a identifikace případných rizik znemožňujících nebo negativně ovlivňujících jeho výkon,
- posouzení míry motivace pachatele podrobit se výkonu TDV,
- seznámení pachatele s podmínkami a pravidly výkonu TDV, aby bylo možné získat jeho kvalifikované stanovisko k trestu samotnému.

Stejně jako v případech, kdy je zvažováno uložení TOPP, tak i pro TDV platí, že probační pracovník zjišťuje a shromažďuje od pachatele řadu informací, které jsou vyžadované zákonem a příslušnými metodikami PMS. Probační pracovníci dostali za úkol uvést tři informace, které se podle jejich praktických zkušeností nejobtížněji získávají a dále tři informace, které se nejobtížněji ověřují. Možnosti uvést požadované informace, které se podle jejich praktických zkušeností nejobtížněji získávají, využilo 78 % probačních pracovníků (65).

Probační pracovníci uvedli celkem 144 informací, které se podle jejich názoru obtížně získávají. Na první místo respondenti vyhodnotili informace spojené s bydlištěm pachatele (nájemní smlouvy, souhlas majitele objektu, stanoviska spolubydlících osob), jako druhé informace o zaměstnání (pracovní smlouvy, objektivizace pracovních směn, časové vymezení výkonu zaměstnání, překážky elektronického monitorovacího systému při výkonu zaměstnání z pohledu bezpečnosti a ochrany zaměstnanců v práci) a na třetí místo informace o případné závislosti pachatele na alkoholu či OPL. Četnosti uváděných informací byly následující:

1. informace spojené s bydlištěm, resp. bydlením pachatele (nájemní smlouvy, souhlas majitele objektu, stanoviska spolubydlících osob) 34 x,
2. informace o zaměstnání (pracovní smlouvy, objektivizace pracovních směn, vůbec časové vymezení výkonu zaměstnání, překážky elektronického monitorovacího systému při výkonu zaměstnání z pohledu bezpečnosti a ochrany zaměstnanců v práci 31 x,
3. informace o závislostech na alkoholu a OPL 22 x,
4. informace o sociálním a rodinném zázemí (fungování rodinných vztahů a vůbec soužití osob v domácnosti) 14 x,
- 5.–6. informace o zdravotním stavu 13 x, finanční situace (dluhy, exekuce) 13 x,
- 7.–8. kontakty na poškozené a jejich postoj, 7 x motivace k výkonu TDV 7 x,
9. zodpovědnost a schopnost dodržování režimu (např. pravidelné nabíjení elektronického monitorovacího systému) 5 x,
- 10.–11. Informace o případném domácím násilí 2x, informace o přestupcích klienta 2 x, motivace dodržovat pravidla 2 x,
12. další informace 7x: obecně věrohodnost informací od klienta, telefonní kontakt, zda nedochází v rodině k násilí, informace k vyživovacím osobám, informace o podstatných okolnostech trestného činu, schopnost úhrady nákladů na výkon trestu, pravidelná návštěva bohoslužeb a náboženských setkání.

Možnosti uvést požadované informace, které se podle jejich zkušeností nejobtížněji ověřují, využilo 76 % probačních pracovníků (63). Probační pracovníci uvedli celkem 146 informací, které se při realizaci institutu předběžného šetření u TDV obtížně ověřují. Nejčastěji respondenti zmínili informace o závislostech pachatele na OPL nebo alkoholu,

jako druhé informace spojené s bydlištěm pachatele (nájemní smlouvy, souhlas majitele objektu, stanoviska spolubydlících osob) a jako třetí informace o zaměstnání (pracovní smlouvy, objektivizace pracovních směn, vůbec časové vymezení výkonu zaměstnání, překážky elektronického monitorovacího systému při výkonu zaměstnání z pohledu bezpečnosti a ochrany zaměstnanců v práci). Četnosti uváděných informací byly následující:

1. informace o závislostech na alkoholu a OPL 31 x,
2. informace spojené s bydlištěm, resp. bydlením pachatele (nájemní smlouvy, souhlas majitele objektu, stanovisko spolubydlících osob apod.) 25 x,
3. informace o zaměstnání (pracovní smlouvy, objektivizace pracovních směn, vůbec časové vymezení výkonu zaměstnání, překážky elektronického monitorovacího systému při výkonu zaměstnání z pohledu bezpečnosti a ochrany zaměstnanců v práci) 19 x,
4. informace o zdravotním stavu 17 x,
5. zjištění náhledu na trestnou činnost a postoje pachatele, zjištění rizika recidivy 16 x,
6. finanční situace (dluhy, exekuce) 15 x,
7. zjištění schopnosti dodržování režimu při TDV (vůbec zjištění reálné vykonatelnosti trestů) 7 x,
8. zjištění denního režimu pachatele, trávení volného času, jeho časových možností 5 x,
9. informace o sociálním a rodinném zázemí (fungování rodinných vztahů a vůbec soužití osob v domácnosti) 4 x,
- 10.–11. zjištění postoje obětí 2 x, zda nedochází v rodině k domácímu násilí 2 x,
12. respondenty uvedené další informace 3 x: obecně věrohodnost všech informací od klienta, další ověření informací o přestupkovém jednání (obecní úřady nespolupracují), víra klienta – pokud je mu umožněno navštěvovat pravidelně bohoslužby.

Naše šetření ukázalo, že probační pracovníci vnímají objektivizaci informací jako problém. Domníváme se, že je potřeba zakotvit odpovídající právní nástroje k řádnému zajištění objektivizace informací a začít urychleně řešit problematické oblasti. Podle našeho názoru by v budoucnu pomohla probačním pracovníkům možnost orientačního vyšetření obviněných vstupujících do spolupráce s nimi při realizaci zprávy PMS.

VI.19. Kvalita zpráv Probační a mediační služby k trestu domácího vězení

Podobně jako v případě TOPP, obě skupiny respondentů, soudci i státní zástupci, hodnotily kvalitu zpráv k TDV, a to opět z hlediska vybraných charakteristik - objektivita, aktuálnosti, přehlednosti a úplnosti. Na otázky týkající se zpráv k TDV neodpověděla čtvrtina (25, resp. 26) soudců, stejně jako třetina (32, resp. 33) státních zástupců. Důvodem je nízká zkušenost respondentů s ukládáním tohoto trestu. Respondenti tak zdůvodňovali, proč nemohou otázku odpovědně posoudit.

Jak je zřejmé z následujících tabulek 30 a 31, soudci i státní zástupci považují vybrané charakteristiky zpráv PMS k TDV velmi pozitivně. Nejpozitivněji je u soudců hodnocena jejich aktuálnost i objektivita a úplnost, státní zástupci nejvýše hodnotí jejich přehlednost. Hodnocení všech vybraných charakteristik je ovšem také v případě zpráv k TDV velmi vyrovnané, vždy kolem tří čtvrtin respondentů z obou skupin expertů považuje kvalitu

zpráv z daného hlediska za vynikající. Kritické hlasy jsou opět pouze ojedinělé. Statistický rozdíl v hodnocení se mezi oběma profesními skupinami neprokázal. Stejně tak se neprokázalo, že by respondenti hodnotili jednotlivé aspekty významně odlišně v závislosti na délce praxe.

Tabulka 30: Hodnocení kvality zpráv PMS z hlediska objektivity, aktuálnosti, přehlednosti a úplnosti: průměry (TDV), (škála 1 problematická až 7 vynikající)

	Soudci		Státní zástupci	
	Průměr	Sm.odch.	Průměr	Sm.odch.
Aktuálnost	6,07	1,18	6,01	1,04
Objektivita	5,99	1,18	5,99	1,08
Úplnost	5,99	1,19	5,93	1,05
Přehlednost	5,94	1,20	6,06	1,04

Tabulka 31: Hodnocení kvality zpráv PMS z hlediska objektivity, aktuálnosti, přehlednosti a úplnosti (TDV) (škála 1 problematická až 7 vynikající; v tabulce 6, 7: vynikající; 3-5: vyhovující; 1, 2: problematická)

	Soudci		Státní zástupci	
Aktuálnost (soudci N=68; státní zástupci N=104)				
Vynikající	55	80,8 %	77	74,0 %
Vyhovující	12	17,7 %	26	25,0 %
Problematická	1	1,5 %	1	1,0 %
Přehlednost (N=68; státní zástupci N=104)				
Vynikající	51	75,0 %	77	74,0 %
Vyhovující	16	23,5 %	26	25,0 %
Problematická	1	1,5 %	1	1,0 %
Úplnost (soudci N=68; státní zástupci N=104)				
Vynikající	53	77,9 %	77	74,0 %
Vyhovující	14	20,6 %	26	25,0 %
Problematická	1	1,5 %	1	1,0 %
Objektivita (soudci N=69; státní zástupci N=104)				
Vynikající	52	75,4 %	79	75,9 %
Vyhovující	16	23,1 %	24	23,1 %
Problematická	1	1,5 %	1	1,0 %

Obě skupiny se také, jako v případě zpráv k TOPP, věnovaly hodnocení jednotlivých částí zprávy PMS k TDV, a to části věnované průběhu spolupráce s pachatelem, části popisující jeho osobní a sociální poměry, části popisující řešení následků trestného činu a části představující stanovisko PMS k možnosti uložení trestu domácího vězení. Jak vidíme z tabulek 32 a 33, soudci i státní zástupci hodnotili i konkrétní části zpráv velmi kladně. Nejlepšího skóre při hodnocení jednotlivých částí zprávy dosáhlo u obou skupin stanovisko PMS k možnosti uložení TDV a popis průběhu spolupráce. Tyto části zprávy hodnotí jako vynikající 85 %, resp. 84 % soudců a 79 %, resp. 76 % státních zástupců, kteří mají se zprávami k TDV zkušenost. Také popis osobních a sociálních poměrů je hodnocený

oběma skupinami respondentů velmi pozitivně, kdy za vynikající je považuje okolo 70 % jak soudců, tak státních zástupců. Ze sledovaných částí zprávy PMS je relativně nejhůře hodnocen popis řešení následků trestného činu, kdy nejvyšší hodnoty 6 a 7 na sedmibodové škále zvolilo 56 % soudců a 60 % státních zástupců. Nicméně i tak považují až na ojedinělé výjimky všichni experti i tuto část za dostačující.

Tabulka 32: Hodnocení kvality zpráv PMS: kvalita konkrétních částí, průměry (TDV), (škála 1 problematická až 7 vynikající)

	Soudci		Státní zástupci	
	Průměr	Sm. odch.	Průměr	Sm. odch.
Stanovisko PMS	6,29	0,98	6,10	1,19
Průběh spolupráce	6,15	0,95	6,03	1,10
Osobní a sociální poměry obviněného	5,99	1,02	5,86	1,21
Řešení následků trestného činu	5,62	1,08	5,57	1,22

Tabulka 33: Hodnocení kvality zpráv PMS: kvalita konkrétních částí (TDV) (škála 1 problematická až 7 vynikající; v tabulce 6, 7: vynikající; 3-5: vyhovující; 1, 2: problematická)

	Soudci		Státní zástupci	
Stanovisko PMS (soudci N=68; státní zástupci N=104)				
Vynikající	58	85,3 %	81	78,7 %
Vyhovující	10	14,7 %	20	19,4 %
Problematická	0	0 %	2	1,9 %
Průběh spolupráce (soudci N=68; státní zástupci N=103)				
Vynikající	57	83,7 %	78	75,7 %
Vyhovující	11	16,3 %	24	23,3 %
Problematická	0	0 %	1	1,0 %
Osobní a sociální poměry obviněného (soudci N=68; státní zástupci N=103)				
Vynikající	50	73,5 %	71	68,9 %
Vyhovující	18	26,5 %	31	30,1 %
Problematická	0	0 %	1	1,0 %
Řešení následků trestného činu (soudci N=68; státní zástupci N=103)				
Vynikající	38	55,9 %	62	60,2 %
Vyhovující	30	44,1 %	38	36,9 %
Problematická	0	0 %	3	2,9 %

Soudci i státní zástupci byli také dotazováni na zkušenost, zda zpráva PMS k TDV obsahuje jako přílohu písemný slib obviněného, že souhlasí s uložením tohoto trestu a že se bude zdržovat v obydlí na určené adrese. Jak lze vyčíst z tabulky 34, zkušenosti soudců a státních zástupců se, co se týče slibu obviněného coby přílohy ke zprávě k TDV, poměrně liší. Zatímco téměř všichni soudci mají zkušenost, že tento slib je přiložen vždy či většinou (99 %), u státních zástupců je to pouze 85 %. Jde tedy o zkušenost státních zástupců, v případech, kdy není metodický standard probačním pracovníkem řádně naplněn a zpráva

slib neobsahuje jako povinnou přílohu. Podle metodického standardu k TDV (Metodický standard PMS: Trest domácího vězení, 2016) musí být součástí písemných podkladů zprávy, jako podmínka uložení trestu, také vždy slib obviněného k uložení TDV, ve kterém pachatel souhlasí s jeho uložení a zavazuje se, že se bude ve stanovené době zdržovat v obydlí na určené adrese.

Tabulka 34: Slib obviněného jako příloha zprávy PMS (TDV); (soudci N=70; státní zástupci N=104)

	Soudci		Státní zástupci	
vždy	56	80,0 %	60	57,7 %
většinou	13	18,6 %	28	26,9 %
občas	0	0 %	11	10,6 %
zřídka	0	0 %	3	2,9 %
nikdy	1	1,4 %	2	1,9 %

VI.20. Hodnocení kvality informací ve zprávách k trestu domácího vězení

Stejně jako u TOPP jsme se zajímali také o kvalitu a dostatečnost informací ve zprávách PMS k TDV. I zde je kvalita informací hodnocena převážně pozitivně. U většiny položek vyjadřuje spokojenost s kvalitou informací výrazná většina respondentů, typicky okolo tří čtvrtin. Tabulka 35 ukazuje pořadí hodnocení kvality informací podle průměrů u soudců i státních zástupců. Nejpozitivněji z hlediska kvality informací hodnotily obě skupiny respondentů shodně stanovisko obviněného k možnosti uložení TDV, závěrečné stanovisko probačního úředníka k možnosti uložení TDV a specifikaci místa, kde by byl TDV vykonáván. Stanovisko obviněného k možnosti uložení TDV hodnotilo jednoznačně pozitivně (hodnoty 6 a 7 škály) 81 % soudců a 75 % státních zástupců, závěrečné stanovisko probačního úředníka k možnosti uložení TDV shodně 83 % soudců i státních zástupců a specifikaci místa, kde by byl TDV vykonáván, 76 % soudců a 77 % státních zástupců. Podíly respondentů spokojených s kvalitou informací ve zprávách PMS jsou u všech sledovaných položek nadpoloviční.

Jako nejslabší z hlediska kvality byly u soudců hodnoceny informace o vzdělání a pracovní kvalifikaci obviněného, u státních zástupců pak informace o způsobu trávení volného času a o prosociálních aktivitách obviněného. Nicméně i zde je třeba říci, že také tyto informace, které se v hodnocení umístily jako nejméně kvalitní v porovnání s ostatními, jsou stále hodnoceny převážně pozitivně. V obou profesních skupinách více než polovina respondentů jejich kvalitu hodnotila na pozitivní části škály (tedy hodnoty 5 až 7), vyloženě nespokojených (1 a 2 škály) respondentů nikdy nebylo přes 10 %.

Podobně jako v případě zpráv při ukládání TOPP, je i zde patrné, že kvalita informací poskytovaných soudcům i státním zástupcům prostřednictvím zpráv k TDV je oslovenými respondenty hodnocena převážně pozitivně. Obě oslovené skupiny expertů se shodují, že PMS poskytnuté informace bývají „plně dostačující“ a „obsahují všechny podstatné informace“. Pouze z řad státních zástupců zazněl ojedinělý názor, že by zprávy měly být rychleji zpracovány. V baterii jednotlivých typů informací nebyla žádná, v hodnocení jejíž kvality by se soudci a státní zástupci významně rozcházel.

Opět jako v případě informací ze zpráv k TOPP byly oběma skupinami respondentů nejpozitivněji hodnocené informace – stanovisko obviněného k možnosti uložení k TDV a závěrečné stanovisko probačního pracovníka k možnosti uložení TDV. Nejen, že jsou obě tato stanoviska, která jsou součástí zprávy, kladně hodnocena z hlediska kvality, soudci i státní zástupci považují závěrečné stanovisko probačního pracovníka k možnosti uložení trestu v naprosté většině za dostatečně zdůvodněné. Doporučení k případnému uložení TDV je pokládáno za odůvodněné 97 % soudců a 92 % státních zástupců. Problémy se zdůvodněním stanoviska PMS jsou subjektivně vnímány mezi soudci i státními zástupci opět pouze ojediněle.

Soudci se měli dále vyjádřit, zda obsahuje pozitivní stanovisko PMS k trestu domácího vězení specifikaci určitých denních časových možností pachatele potřebných ke konkrétní ukládaného trestu. 64 % (44) soudců, kteří mají se zprávami k TDV zkušenost a tuto otázku zodpověděli, uvedlo, že tato specifikace je obsažena ve stanovisku PMS vždy, 32 % (22), že většinou. Pouze 4 % (3) vypověděla, že je obsažena občas.

Tabulka 35: Hodnocení kvality informací ve zprávách PMS k TDV: srovnání pořadí a průměrů hodnocení kvality informací u soudců a státních zástupců (škála 1 problematická až 7 vynikající)

Informace	Soudci			Státní zástupci		
	pořadí	průměr	sm.odch.	pořadí	průměr	sm.odch.
Stanovisko obviněného k možnosti uložení TDV	1.-2.	6,16	1,05	2.-3.	6,05	1,08
Závěrečné stanovisko probačního pracovníka k možnosti uložení TDV	1.-2.	6,16	1,02	1.	6,28	0,88
Specifikace místa, kde by byl TDV vykonáván	3.	6,01	1,15	2.-3.	6,05	1,02
Perspektiva bydlení (nájemní smlouva apod.)	4.	5,91	1,13	10.	5,65	1,24
Místo bydliště	5.	5,89	1,13	4.-5.	5,88	1,03
Konkrétní doporučení na uložení přiměřených povinností či omezení	6.	5,87	1,03	4.-5.	5,88	1,26
Zaměstnání obviněného	7.	5,81	1,17	6.	5,78	1,17
Časové možnosti obviněného v souvislosti s prací, vzděláváním, studiem, rodinou	8.	5,80	1,29	12.	5,60	1,29
Výkon dříve uložených alternativních sankcí	9.	5,79	1,14	11.	5,63	1,24
Rizikové faktory vzhledem k selhání při výkonu TDV	10.	5,78	1,06	7.-8.	5,67	1,20
Rizikové faktory vzhledem k recidivě (na základě souhrnné analýzy rizik a potřeb)	11.	5,75	1,09	13.	5,58	1,15
Rodinné poměry obviněného	12.	5,65	1,20	7.-8.	5,67	1,18
Postoj obviněného ke spáchanému činu	13.	5,63	1,28	14.-15.	5,42	1,31
Osobní poměry obviněného	14.	5,61	1,24	9.	5,66	1,25
Postoje blízkých osob v domácnosti k TDV	15.	5,52	1,31	20.	5,29	1,31
Závislosti obviněného (alkohol, drogy, hazard)	16.	5,47	1,25	16.-17.	5,41	1,40
Sociální zázemí obviněného	17.	5,43	1,20	16.-17.	5,41	1,29
Způsob vedení domácnosti	18.	5,38	1,35	18.-19.	5,32	1,43

Informace	Soudci			Státní zástupci		
	pořadí	průměr	sm.odch.	pořadí	průměr	sm.odch.
Přístup obviněného k náhradě škody	19.	5,35	1,14	14.-15.	5,42	1,28
Podstatné okolnosti spáchaného trestného činu	20.	5,30	1,26	24.	5,08	1,24
Finanční situace obviněného	21.-22.	5,18	1,27	18.-19.	5,32	1,26
Přístup obviněného k oběti	21.-22.	5,18	1,21	23.	5,10	1,35
Způsob trávení volného času	23.	5,10	1,47	25.	4,82	1,37
Prosociální aktivity obviněného	24.	4,99	1,51	26.	4,77	1,28
Pracovní kvalifikace obviněného	25.	4,78	1,50	21.	5,15	1,40
Vzdělání obviněného	26.	4,72	1,53	22.	5,12	1,53

VI.21. Význam faktorů při ukládání trestu domácího vězení

Podobně jako v případě ukládání TOPP jsme se zajímali také, jaký druh informací obsažených ve zprávách má význam při ukládání trestu domácího vězení. Soudci i státní zástupci na škále od 1 (minimální význam) do 7 (maximální význam) hodnotili vliv jednotlivých námi předložených faktorů na své rozhodování. Při zvažování uložení TDV přikládají soudci největší význam kriminální kariéře obviněného, perspektivě jeho bydlení (tedy zda má do budoucna zajištěné bydlení, nájemní smlouvu apod.), závažnosti trestné činnosti, konkrétním místním podmínkám pro realizaci TDV a povaze trestné činnosti. S malými obměnami je podobné pořadí důležitosti faktorů při zvažování návrhu na uložení TDV uváděno i státními zástupci.

Jako v případě TOPP je zajímavé, že probační pracovníci se domnívají, že hodnocené faktory mají pro rozhodování soudců menší význam, než jaký jim reálně soudci i státní zástupci přikládají. Průměrná hodnocení jednotlivých faktorů jsou totiž u probačních pracovníků opět ve srovnání se soudci a státními zástupci relativně nízká. Přitom soudci i v případě trestu domácího vězení deklarují značný význam u většiny sledovaných faktorů (viz graf 12). Zajímavé jsou také zde faktory, v jejichž hodnocení se oslovené expertní skupiny odlišují. Probační pracovníci se domnívají, že soudci při zvažování uložení TDV přikládají relativně menší význam dřívějšímu selhání obviněného při výkonu alternativního trestu, riziku jeho selhání při výkonu TDV a celkově možnosti jeho resocializace (viz tabulka 36 a graf 13). Soudci však tyto faktory deklarují naopak mezi těmi významnějšími a podobně je vnímají i státní zástupci.

Všechny zmíněné rozdíly jsou způsobené tím, že probační pracovníci význam jimi poskytovaných informací výrazně podhodnocují. Výsledek našeho výzkumného šetření tedy můžeme považovat za důležitou zprávu pro probační pracovníky. Soudci podle svých vyjádření přikládají informacím ze zpráv PMS větší váhu a mají pro jejich rozhodování větší význam, než si sami probační pracovníci myslí. A také kvalitu těchto informací ze zpráv PMS, důležitých pro své rozhodování, hodnotí velmi pozitivně.

Porovnáme-li hodnocení významu jednotlivých faktorů u soudců a státních zástupců, nalezneme u některých statisticky významné rozdíly. Státní zástupci uváděli v porovnání se soudci vyšší význam při ukládání TDV u postoje obviněného k aktuální trestné činnosti, přístupu obviněného k řešení následků trestného činu a zohlednění potřeb obětí (rozdíly signifikantní na $p < 0,05$) a také u dřívějšího selhání při výkonu alternativního trestu (rozdíly signifikantní na $p < 0,01$).

Podobně jako u TOPP nás zajímalo, zda najdeme v rámci oslovených profesních skupin rozdíly v hodnocení faktorů v závislosti na délce praxe. V případě TDV však nebyly prokázány statisticky významné rozdíly.

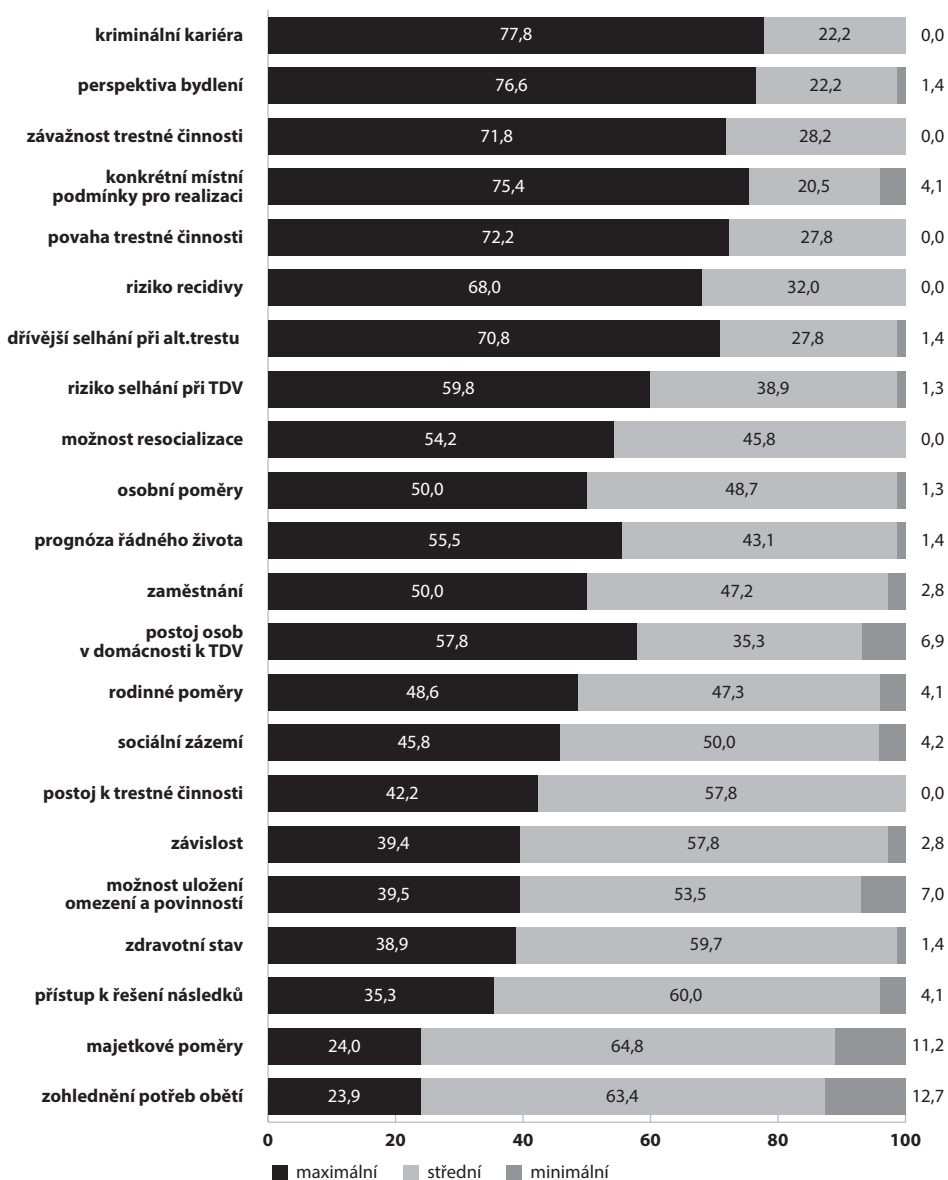
Tabulka 36: Hodnocení významu faktorů při ukládání TDV: srovnání pořadí a průměrů hodnocení jednotlivých faktorů u soudců, státních zástupců a probačních pracovníků (škála 1 minimální význam až 7 maximální význam)

Faktor	Soudci			Státní zástupci			Probační pracovníci		
	pořadí	průměr	sm. odch.	pořadí	průměr	sm. odch.	pořadí	průměr	sm. odch.
Kriminální kariéra obviněného	1.	6,13	1,02	2.	6,26	0,92	4.	5,28	1,53
Perspektiva bydlení (nájemní smlouva apod.)	2.	6,08	1,16	6.	5,94	1,07	5.	5,12	1,52
Závažnost trestné činnosti	3.	6,00	1,03	1.	6,27	0,90	1.	5,62	1,35
Konkrétní místní podmínky pro realizaci TDV	4.	5,97	1,45	8.	5,83	1,42	2.	5,51	1,76
Povaha trestné činnosti	5.	5,94	1,05	5.	6,10	1,05	3.	5,45	1,40
Riziko recidivy obviněného	6.	5,85	1,11	4.	6,14	1,01	7.	4,63	1,47
Dřívější selhání obviněného při výkonu alternativního trestu	7.	5,82	1,28	3.	6,25	0,92	14.	4,03	1,60
Riziko selhání při výkonu TDV	8.	5,61	1,28	7.	5,91	1,06	20.	3,68	1,50
Možnost resocializace obviněného	9.	5,50	1,01	9.	5,73	0,94	21.	3,63	1,42
Osobní poměry obviněného	10.	5,46	1,21	13.	5,43	1,48	11.	4,44	1,56
Prognóza budoucího vedení řádného života	11.	5,44	1,20	11.	5,50	1,17	22.	3,57	1,50
Stálé zaměstnání obviněného	12.-13.	5,37	1,29	20.	5,16	1,50	8.	4,52	1,65
Postoj blízkých osob v domácnosti k možnosti výkonu TDV	12.-13.	5,37	1,61	16.-17.	5,32	1,44	6.	4,97	1,65
Rodinné poměry obviněného	14.	5,31	1,38	12.	5,44	1,43	9.	4,49	1,59
Sociální zázemí obviněného	15.	5,29	1,46	15.	5,33	1,37	13.	4,36	1,60
Postoj obviněného k aktuální trestné činnosti	16.	5,23	1,11	10.	5,65	1,19	17.	3,87	1,45
Závislost obviněného (alkohol, drogy, hazard)	17.	5,04	1,36	16.-17.	5,32	1,41	15.-16.	3,97	1,50
Možnost uložení konkrétních přiměřených omezení a povinností	18.	4,97	1,52	19.	5,19	1,47	10.	4,46	1,43
Zdravotní stav obviněného	19.	4,96	1,31	18.	5,22	1,44	12.	4,43	1,67

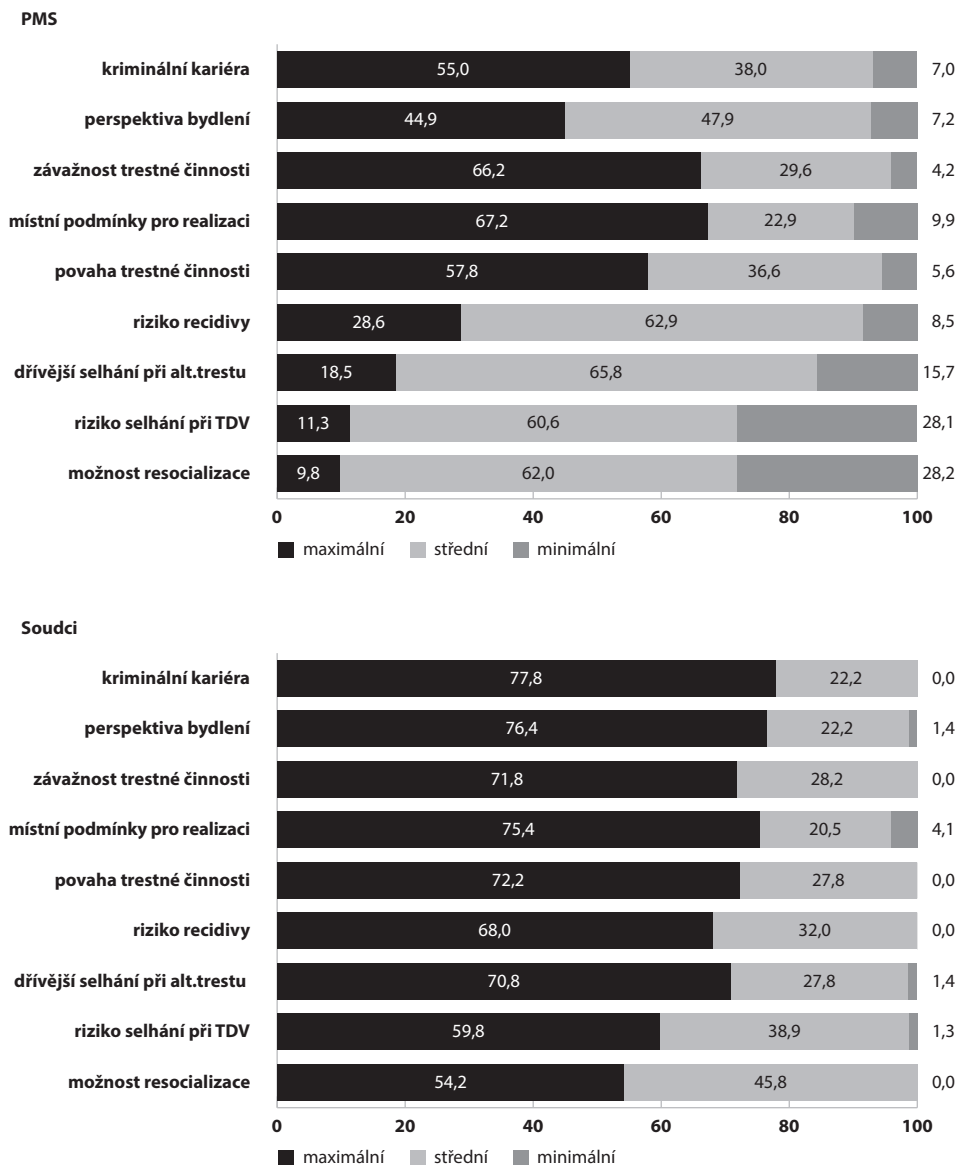

Faktor	Soudci			Státní zástupci			Probační pracovníci		
	pořadí	průměr	sm. odch.	pořadí	průměr	sm. odch.	pořadí	průměr	sm. odch.
Přístup obviněného k řešení následků – úsilí o náhradu škody	20.	4,86	1,32	14.	5,37	1,35	15.-16.	3,97	1,60
Majetkové poměry obviněného	21.	4,42	1,57	22.	4,30	1,63	19.	3,76	1,52
Zohlednění potřeb obětí	22.	4,39	1,50	21.	4,89	1,45	18.	3,77	1,75

Graf 12: Význam faktorů při ukládání TDV: soudci (škála 1 až 7: maximální význam = 6, 7, střední význam = 3, 4, 5, minimální význam = 1, 2)

Graf 13: Význam faktorů při ukládání TDV: Probační pracovníci vs. soudci (škála 1 až 7: maximální význam = 6, 7, střední význam = 3, 4, 5, minimální význam = 1, 2)

VI.22. Názory probačních pracovníků na metodické standardy Probační a mediační služby

V rámci šetření mezi probačními pracovníky jsme se soustředili také na oblast metodických standardů, na základě kterých probační úředníci a asistenti vykonávají veškeré odborné činnosti PMS. S ohledem na stanovený rámec výzkumu jsme se zaměřili na ty části metodických standardů PMS, které upravují postupy probačních pracovníků při zpracování zprávy před rozhodnutím OČTŘ v přípravném řízení, resp. ve fázi řízení před soudem. Tyto činnosti upravují především 4 základní metodické materiály PMS, které představují

souhrn doporučených postupů PMS v oblasti přípravného řízení (Metodický standard PMS: Přípravné řízení, 2016), TOPP (Metodický standard: Trest obecně prospěšných prací, 2016), TDV (Metodický standard PMS: Trest domácího vězení, 2016) a v neposlední řadě také postupy při hodnocení rizik a potřeb, které podrobněji upravuje Manuál hodnocení rizik a potřeb (Manuál hodnocení rizik a potřeb, 2016). Postupy v těchto uvedených oblastech jsou vždy podrobně popsány v příslušných metodických standardech samostatně zpracovaných pro každou z uvedených oblastí.

Probačních pracovníků jsme se dotázali, jak hodnotí kvalitu těchto standardů/ manuálů, a to konkrétně těch částí, které se zaměřují na zpracování zprávy PMS v přípravném řízení. Svě odpovědi mohli zaznamenat na předepsané škále od 1 problematická do 7 vynikající, přičemž se mohli na základě svých zkušeností vždy zvlášť vyjádřit k metodickému standardu Přípravné řízení, Trest obecně prospěšných prací, Trest domácího vězení a konečně také k Manuálu hodnocení rizik a potřeb.

Z celkového počtu možných 134 odpovědí využilo příležitost označit odpovědi na škále vztahující se k metodickému standardu Přípravné řízení celkem 95 pracovníků, kvalitu standardů zaměřených na zprávy PMS v přípravném řízení pro uložení TOPP zhodnotilo na bodové škále celkem 101 pracovníků, k obdobné části metodického standardu vztahujícího se tentokrát k TDV se vyjádřilo celkem 102 pracovníků a konečně Manuál hodnocení rizik a potřeb zhodnotilo z hlediska kvality a na základě svých zkušeností celkem 116 pracovníků. Odlišná četnost odpovědí v jednotlivých odborných oblastech činností byla zapříčiněna zejména skutečností, že se dotázaní probační pracovníci v praxi specializují a tudíž se vyjadřovali především k těm oblastem, resp. příslušným metodickým standardům, které v praxi bezprostředně využívají.

Většina odpovědí probačních pracovníků směřovala na škále 1 až 7 do kategorie 5 a 6, což znamená, že ti z probačních pracovníků, kteří se vyjádřili, hodnotili kvalitu posuzovaných metodických standardů spíše velmi pozitivně. Průměrná hodnota se na škále 1 až 7 pohybovala od 5,25 (kvalita standardů přípravné řízení; standardní odchylka 1,12), přes hodnotu 5,28 (kvalita standardů TOPP; standardní odchylka 1,12), 5,43 (kvalita standardů TDV; standardní odchylka 1,08) a konečně nejlépe probační pracovníci hodnotili kvalitu standardů v Manuálu hodnocení rizik a potřeb, kde průměrná hodnota představovala 5,47 (standardní odchylka 1,18).

Při podrobnějším pohledu na jednotlivé metodické standardy ukázalo šetření mezi probačními pracovníky, že při hodnocení kvality standardu Přípravné řízení vnímal tento standard jako vyloženě problematický (hodnota 1) pouze jeden pracovník, naopak jako vynikající (hodnota 7) jej na předložené škále označilo celkem 7 pracovníků z celkových 95, kteří se k tomuto standardu vyjadřovali. Nejčastěji pracovníci při hodnocení kvality standardu pro oblast přípravného řízení přisuzovali hodnotu 6 (označilo 39 pracovníků z 95, tj. 42 %) a 5 (označilo 30 pracovníků z 95, tj. 32 %).

Kvalitu metodického standardu TOPP vyloženě negativně vnímal pouze jeden pracovník z celkového počtu 101, kteří se k této oblasti metodiky vyjádřili. Za naopak vynikající

tento standard považovalo 6 pracovníků. I v tomto případě bylo nejčastější hodnocení ze strany pracovníků reprezentováno stupněm 6 (označilo 46 pracovníků ze 101, tj. 46 %) a 5 (označilo 31 pracovníků ze 101, tj. 31 %).

Obdobně celkově velmi pozitivně vyznívá i hodnocení metodického standardu zaměřeného na TDV, kde stejně jako v předchozích případech tento standard považoval za vyložené problematický pouze jeden pracovník z celkového počtu 102, kteří se ke kvalitě metodického standardu PMS pro oblast TDV vyjádřili. Naopak za vynikající jej považovalo 11 pracovníků, přičemž na škále 1 až 7 nejčastěji pracovníci hodnotili kvalitu standardu stupněm 6 (označilo 47 pracovníků ze 102, tj. 46 %) a stupněm 5 (označilo 25 pracovníků ze 102, tj. 25 %).

S podobným výsledkem jsme se u probačních pracovníků setkali i v případě jejich hodnocení kvality Manuálu hodnocení rizik a potřeb. Pouze jeden pracovník z celkového počtu 116 označil na škále 1, tj. velmi problematické, naopak nejvyšší, vynikající hodnocení tomuto standardu přisoudilo celkem 20 pracovníků, což bylo ve srovnání s ostatními metodickými standardy nejvíce. Stejně jako v předchozích případech i tento metodický standard ohodnotilo nejvíce pracovníků stupněm 6 (označilo 46 pracovníků ze 116, tj. 40 %) a stupněm 5 (označilo 30 pracovníků ze 116, tj. 26 %).

Tabulka 37: Hodnocení kvality metodických standardů a manuálů podle probačních pracovníků (škála 1 problematická až 7 vynikající; v tabulce 6, 7: vynikající; 3-5: vyhovující; 1, 2: problematická)

Přípravné řízení – metodický standard (N=95)		
Vynikající	46	48,4 %
Vyhovující	47	49,5 %
Problematická	2	2,1 %
Trest obecně prospěšných prací – metodický standard (N=101)		
Vynikající	52	51,5 %
Vyhovující	46	45,5 %
Problematická	3	3,0 %
Trest domácího vězení – metodický standard (N=102)		
Vynikající	58	56,9 %
Vyhovující	42	41,1 %
Problematická	2	2,0 %
Manuál hodnocení rizik a potřeb (N=116)		
Vynikající	66	56,9 %
Vyhovující	48	41,4 %
Problematická	2	1,7 %

V rámci realizovaného šetření dostali probační pracovníci příležitost vyjádřit se k jednotlivým standardům také formou volných odpovědí. V této souvislosti jsme se jich dotázali, zda k výše zmíněným metodickým standardům mají případné náměty na jejich změny či doplnění, a to v těch částech standardů, které se týkají zpracování zprávy PMS v přípravném řízení.

Z celkového počtu dotazníků na výše uvedenou otázku zareagovala formou volné odpovědi jedna čtvrtina respondentů (34 pracovníků, tj. 26 %), z toho 3 pracovníci výslovně uvedli, že ani k jednomu z předložených metodických standardů žádné připomínky nemají. V ostatních případech jednotliví probační pracovníci sdělovali své náměty, doporučení, či postřehy vždy alespoň k jednomu z posuzovaných metodických standardů, nejčastěji však reagovali pouze v těch oblastech, na které se ve své praxi zaměřují, resp. které v praxi bezprostředně využívají.

Napříč jednotlivými specializacemi se ve vyjádřeních probačních pracovníků objevoval požadavek na celkové zjednodušení a redukci standardů. Někteří pracovníci standardy označili za příliš důkladné, což pro jejich práci vnímají jako svazující, neboť jim to neumožňuje kreativním způsobem v praxi reagovat na individuální povahu případu. Výtky přitom směřovaly především k tzv. šablonám, které někteří probační pracovníci označili za příliš podrobné. Pro celkové „zjednodušení“ metodik se vyjádřilo cca 24 % pracovníků z těch, kteří využili příležitost napsat své slovní komentáře.

Výše uvedené dobře reprezentují následující příklady komentářů:

„Metodické standardy jsou dobře zpracované, avšak až příliš důkladně – jejich dodržování by mělo být spíše návodem, nikoli povinností ve všech ohledech (nástrojem kontroly). Měla by být dána větší kompetence samotným pracovníkům PMS, pokud jsou po KVK⁵⁵ a mají dostatečnou praxi.“

Některá odůvodnění požadavku na zjednodušení se přímo odvíjejí od snahy probačních pracovníků usnadnit jejich klientům porozumění předávaných informací:

„Sloučení šablony poučení o TDV a poučení o EMS v jeden dokument. Informace v nich se dublují, informací je příliš mnoho, aby je klient během konzultace „pobral“.“

„Záznam návštěvy v místě bydliště a zpráva IPŠ jsou stejné. Zbytečně náročné na zpracování. Poučení pro klienta je obsáhlé, jedná se o několik formulářů - bylo by vhodnější to zjednodušit a zkrátit. Záznamy z kontrol by bylo vhodnější vyplnit jen v nějaké tabulce, vyplňování dalších záznamů je zbytečné papírování.“

Požadavek na zjednodušení výstupů a způsobu hodnocení klienta se rovněž objevil i ve vztahu k tématu hodnocení rizik a potřeb. Na druhé straně jsme v komentářích k tomuto tématu zaznamenali i požadavek na doplnění vyhodnocení rizik u méně závažné trestné činnosti a také o zpracování rizik ve vztahu k poskytovatelům OPP, resp. zohlednění případných rizik pro poskytovatele OPP.

Jiný komentář poukazoval na potřebu podrobnějšího zpracování a doplnění metodického standardu o problematiku řešení rizik při práci s duševně nemocnými, či mentálně postiženými.

55 Kvalifikační vzdělávací kurz pro úředníky PMS.

Téma potřeby celkového zjednodušení metodiky a zajištění většího prostoru pro autonomní rozhodování probačního pracovníka o zvolených postupech jeho práce s klientem na jedné straně, a potřeby naopak větší konkretizace jednotlivých postupů a podpora požadavků na uniformitu výstupů práce na straně druhé v zásadě vystihuje poměrně široké spektrum názorů probačních pracovníků a jejich odlišné vnímání potřeb a požadavků na provedení změn metodických standardů. Rozdílné požadavky probačních pracovníků dobře ilustrují následující dva komentáře.

„Obecně všechny metodické standardy příliš dbají na formální stránku věci a ponechávají minimální prostor pro tvořivou práci pracovníka. Bohužel je mnohdy cílem pracovníka dostát standardu a podstata věci uniká. Vývoj směřuje k tomu, že probační úředník více dbá na to, aby měl řádně očíslované stránky, je úředníkem v pravém smyslu slova a na samotnou práci s klientem zůstává méně času.“

„Zpracování stanoviska PMS k možnosti uložení TDV mi chybí taxativně vyjmenované informace, které stanovisko musí (mělo by) obsahovat. Pro rychlejší orientaci a kontrolu obsahu, pro standardizovaný obsah (všichni soudci dostanou zprávu, která bude obsahem přibližně stejně vydatná), by pak bylo vhodné upravit i šablonu stanoviska“.

Samostatnou kategorií odpovědí, byť nijak početně významnou (4 pracovníci z 34), představovaly kritické poznámky probačních pracovníků směřující k jejich zkušenostem s akceptací formalizovaných výstupů PMS adresovaným soudcům.

Požadavek na redukci sdělení, případně úpravu šablon, předepisujících rozsah požadovaných informací pro soud zdůvodňovali probační pracovníci nejčastěji tím, že soudci informace v takovém rozsahu nejenže nevyžadují, ale často sami požadují sdělení stručné, jasné a výstižné informace. Jako příklady obdobné kritické zpětné vazby probačních pracovníků k vnímání užitečnosti metodik PMS pro soudce, příp. státní zástupce lze dobře využít následující komentáře:

„Metodické standardy a s nimi související šablony ukládají zjišťování a sdělování některých informací, které soudce nezajímají (např. zprávy o průběhu výkonu TOPP). Soudce v podstatě a zcela logicky zajímá pouze informace, zda odsouzený trest řádně vykonává, kolik hodin celkem odpracoval a kdy pracoval naposledy, popř. zda plní přiměřené povinnosti a omezení (v případě jejich uložení).“

„Šablona (v tomto případě se komentář vztahuje k TOPP, pozn. autorů) je zbytečně obsáhlá, někteří soudci na naše zprávy reagují podrážděně a vyžadují po nás úpravu tak, aby zpráva obsahovala jednu větu.“

Poměrně výrazný byl komentář vztahující se k požadavku PMS důsledně vyhodnocovat rizika:

„Dle mého názoru má hodnocení rizik význam zejména při zpracování zprávy pro účely řízení o podmíněném propuštění. Ve vykonávacím řízení riziko další trestné činnosti soudy příliš nezajímá. Což je logické, neboť informace o tom, že vše nasvědčuje tomu, že existuje vysoké riziko, že odsouzený opět spáchá trestný čin, nemůže být důvodem k nařízení výko-

nu trestu odnětí svobody či k přeměně trestu. To však neznamená, že hodnocení nemá svůj význam, avšak nařízení vyhodnocovat rizika za všech okolností a de facto toto hodnocení uvádět do všech zpráv PMS pro soud, shledávám nesmyslným.“

Apel na to, aby výstupy PMS více reflektovaly požadavky samotných cílových adresátů, tj. OČTŘ, lze demonstrovat na následujícím komentáři, který se týkal tentokrát oblasti činnosti PMS v přípravném řízení:

„Doporučuji při zpracování metodiky v přípravném řízení více zapojit do spolupráce OČTŘ, sjednocení pojmů a výčtu činností, které jsou pro OČTŘ skutečně přínosné.“

Tři pracovníci vyjádřili svou potřebu, aby metodické standardy pružněji reagovaly na vývoj praxe a byly průběžně aktualizovány, např. formou komentářů. Tento požadavek se objevoval především v souvislosti se zavedením elektronického monitoringu. K tématu elektronického monitoringu se vztahoval i komentář zahrnující požadavek *„implementovat do manuálu postupy spojené s EMS (kdy, jak, co, s kým atp...). Ať je vše na jednom místě.“*

Některé komentáře poukazyvaly na potřebu více nebo lépe vyjasnit stávající dilemata praxe. Ve volných odpovědích se například ze strany probačních pracovníků opakovaně objevovala potřeba vyjasnit v metodickém standardu postup v situaci, kdy dochází k návrhům na přeměnu trestu, případně pokud klient např. v průběhu výkonu TOPP mění svůj postoj k řádnému vykonávání. Tuto problematiku dobře ilustruje níže uvedené vyjádření jednoho probačního pracovníka:

„Více pohlédnout na problematiku prodloužené lhůty pro výkon trestu OPP o 6 měsíců za současného vyslovení dohledu probačního úředníka – od kdy běží prodloužená lhůta pro výkon trestu OPP – praxe se u různých soudů liší (co se týče zákonné překážky, neboť čekám na nařízení veřejného zasedání a kolikrát proběhne až po 6 měsících) a my se nemáme o co, zákonně opřít“, když máme názor jiný než soud. Osobně prodlouženou lhůtu chápou od usnesení o prodloužení lhůty, ne v návaznost na zákonnou roční lhůtu. Jak máme řešit situaci: u poskytovatele trestu ukončen TOPP, my podáme soudu návrh na přeměnu TOPP na nepodmíněný trest odnětí svobody a veřejné zasedání je již nařízeno. Dle judikatury může odsouzený vykonávat TOPP, neboť nejde o zákonnou překážku, ale z pozice PMS mu to nedovolíme. Jak máme dále jednat? Umožnit či neumožnit – i přestože se odsouzený s poskytovatelem domluví na vykonání jeho trestu do data veřejného zasedání?“

K problematice stanovených postupů v rámci zajištění TOPP se také relativně často objevoval kritický komentář k požadavku na sdělení konkrétního poskytovatele ještě ve fázi před rozhodnutím soudu.

„V metodikách je uvedeno, že doporučující stanovisko PMS také obsahuje návrh možného poskytovatele výkonu trestu OPP – toto není vždy možné, neboť nejsme schopni odhadnout, kdy bude rozhodnutí soudu pravomocné, kdy budeme pověřeni výkonem probačních činností a bude-li vůbec trest OPP skutečně uložen. Je tak v mnoha případech přijatelnější, pokud je konkrétní poskytovatel VTOPP osloven až po skutečném uložení trestu OPP a pověření střediska PMS.“

VI.23. Obecné připomínky respondentů k problematice zpráv pro účely rozhodnutí a činnosti Probační a mediální služby v přípravném řízení

Na závěr šetření byl dán prostor soudcům, státním zástupcům i probačním pracovníkům ke sdělení případných postřehů, které se týkají problematiky zpráv či činnosti PMS v této fázi trestního řízení.

Této možnosti k vyjádření využila zhruba desetina soudců (9 respondentů). Nejčastěji zaznělo (4 x) pozitivní hodnocení činnosti PMS v této fázi trestního řízení, ale i veškeré jejich spolupráce se soudci. Zazněla i konkrétní pochvala jednotlivých středisek.

„Obecně mohu říci, že s PMS mám jen ty nejlepší zkušenosti. Ale zvláště bych chtěl vydvihnout PMS..., s kterou spolupracuji nejčastěji. Vedoucí i celý tým jsou lidé na svých místech. Nesmírně ochotní, rychlí (zprávu máme vždy nejpozději do měsíce, a to i u problematických obviněných), precizní, iniciativní (např. nám sami od sebe navrhli a uspořádali velmi zajímavou prezentaci monitorovacích náramků a celého systému a principů jeho fungování). Na jejich práci (a to nikoli pouze z hlediska zpráv k TOPP a TDV, ale obecně – např. k výkonům dohledu, mediace s poškozenými, atd., atd.) je možno se 100% spolehnout.“

„V naprosté většině případů spolupracuji se střediskem PMS..., kde pracuje profesionální a velmi výkonný tým pracovníků, kteří jsou zkušení, empatictí a vstřícní. S ostatními středisky PMS nemám tak bohaté zkušenosti, ale spolupráce se všemi středisky je obecně dobrá.“

Nad rámec předmětu a zaměření našeho výzkumu tři soudci upozornili na širší problém s nasazováním „elektronického náramku“ probačními pracovníky mimo pracovní dobu, ale ne v souvislosti s TDV, ale v případech náhrady vazby a rozhodnutím o výkonu elektronické kontroly.

„Navrhuji zvážit, zda pracovníci PMS nemohou zajišťovat náhradu vazby elektronickou kontrolou i mimo pracovní dobu – v opačném případě je náhrada vazby „náramkem“ téměř k nepotřebě.“

„Je nutné zajistit možnost nasazení elektronického náramku i mimo pracovní dobu – kvůli náhradě vazeb.“

V odpovědích dvou soudců se objevila kritika na rychlost zpracování zpráv.

„PMS v obvodu mého soudu opakovaně zasílá zprávy opožděně po mnohých nejprve neformálních (emilem, telefonicky) a poté formálních urgencích, to přispívá k průtahům v mnohdy citlivých kauzách.“

„Někdy čekáme na zprávy nepřiměřeně dlouho i několik měsíců a je třeba je urgovat.“

Možnosti vyjádření dalších připomínek na závěr šetření využilo 11 % státních zástupců (15). Z nich nejvíce (6) směřovalo ke zhodnocení bezproblémové spolupráce státních zástupců s probačními pracovníky a ke zdůraznění její nezastupitelné role v systému trestní justice.

„Činnost PMS má pro rozhodování orgánů činných v trestním řízení nezastupitelnou úlohu, neboť bez takové její činnosti by nebylo možno odpovědně a objektivně posuzovat trestní věci z hlediska rozhodování o odklonech v trestním řízení, či o alternativních trestech.“

„PMS má ve vztahu k přípravě podkladů k odklonům v trestním řízení či v případě alternativních trestů (OPP, TDV) nezastupitelné místo. Bez její práce (zejména sjednání setkání obviněného a poškozeného, otázky náhrady škody a dále zjišťování podmínek trestů OPP či TDV) by nebylo možné ve většině případů rozhodnout o odklonu či alternativním trestu.“

„Má spolupráce s PMS je naprosto bezproblémová, nicméně soud k ukládání těchto trestů přistupuje velmi málo, a proto konečný počet uložených alternativních trestů není odrazem činnosti PMS.“

„Spolupráce s PMS je výborná, zprávy se snaží vyhodnotit včas a kvalitně. Většinou jednám s PMS i telefonicky, případně osobně. U nezletilých a mladistvých pachatelů se snaží navrhnout nejoptimálnější výši opatření a zajistit podmínky pro výkon opatření.“

„Spolupráce je bezproblémová, na straně PMS je zřejmá snaha o to, aby zprávy k OPP a TDV byly zpracovány komplexně v rozsahu potřebném pro státní zástupce a soudy, ale zároveň v co nejkratší lhůtě, aby trestní stíhání nebylo zbytečně prodlužováno.“

„Celkově lze kvitovat dobrou spoluprací s PMS, probační úředníci byli vždy velmi ochotni operativně zpracovávat zprávy a stanoviska s důrazem na důležitost věci i v krátkých časových intervalech např. v případě odklonů ve zkráceném přípravném řízení.“

Několik státních zástupců (3) se kriticky vyjádřilo k rychlosti zpracování zpráv od PMS.

„Rychlost předkládání zpráv. V trestním řízení nutno respektovat dané lhůty a PMS reaguje často opožděně, mají více času.“

„Šetření PMS trvá poměrně dlouho, a proto jej v případě zkráceného přípravného řízení lze využívat pouze v omezených případech.“

„V některých případech se na zprávy od PMS dlouho čeká.“

Dva státní zástupci uvedli, že nemají zkušenost s navržením TDV a tudíž upozorňovali, že nemají zkušenost s činností probačních pracovníků při realizaci zajištění podmínek pro výkon tohoto trestu.

Zbylé poznatky státních zástupců reagovaly na konkrétní zkušenosti či problémy s výkonem alternativních trestů, tedy opět nad rámec předmětu našeho výzkumného projektu. Jako příklad lze uvést následující výpovědi:

„Zásadní sdělení: PMS XY má velký problém s nedostatkem pracovních míst pro odsouzené k výkonu TOPP. Dosavadní hlavní poskytovatel město XY sdělilo, že již nebude zajišťovat odsouzeným výkon TOPP, neboť nemají možnost v rámci jím zřízených organizací těmto zajistit odpovídající práci. Primátor města XY zastává názor, že je plně na obchodní

společnosti Technické služby města XY, zda bude v realizaci výkonů TOPP dále pokračovat (uvedené písemně sdělil Ministerstva spravedlnosti ČR v reakci na žádost ministerstva o podporu dosavadní praxe). Jednatel společnosti dle sdělení PMS nereaguje na žádosti PMS. PMS očekává, že bude muset podávat k soudu návrhy na změnu místa výkonu trestů. Vzhledem k minimu dalších vhodných poskytovatelů je ukládání TOPP v XY v letošním roce minimální.“

„Nedostatečné informace o personálních změnách a specializacích pracovníků PMS – složitě zjišťováno a v rámci jednání soudu přímo z jednacích síní, schází terénní kontakty (v době, kdy pracovníci jsou mimo kancelář) schází možnost konzultovat alternativy při rozhodování o vazbě (a možnostech jejího nahrazení).“

Možnost závěrečné poznámky využila pětina probačních pracovníků (28). Nejvíce připomínek směřovalo ke zbytečné administrativní zátěži při zpracování zpráv, k potřebě většího časového prostoru na zpracování, obecně k zestručnění a větší provázanosti zpráv s praxí (uvedlo 11 pracovníků).

„Vše je zbytečně podrobné, složité, nadbytek informací, které musíme od obviněného zjistit.“

„Potřeba delšího časového horizontu pro vypracování zprávy.“

„Obecně a to ke všem agendám PMS uvádím, že čím konkrétnější budou oficiální metodické postupy, tím menší logiku bude mít práce PMS. Metodiky by měly být obecné a jemně návodné. Naše práce stojí na individuální klientské práci a je pro mě zcela nemyslitelné činit zbytečné úkony, jen pro to, že je po mě vyžaduje metodický standard. Já jako probační úředník vyhodnocuji klientovu individuální situaci a musím být připravena na všechny možné standardní i nestandardní situace – metodika nikdy nemůže obsáhnout vše.“

„Zprávy jsou v některých případech pouze formální záležitostí. Ve výměře TOPP by se měla více zohledňovat zatíženost odsouzeného (časově náročné zaměstnání, práce ve směnném provozu, rodina). Nutnost podpory pracovníků agendy TOPP – vytvoření časového prostoru pro jednání s poskytovateli TOPP. Agenda TOPP je často vnímána jako okrajová a pracovníci na některých střediscích jsou zatěžováni větším nápadem, pokud zpracovávají agendu TOPP – chybí čas na kontroly v terénu, jednání s poskytovateli...“

„Pokud by byla zpráva určená pouze pro soud, postačily by v podstatě čtyři informace: zda je zdravotně způsobilý, zda má časové možnosti k výkonu trestu, zda je kontaktní a zda je poskytovatel. O více informací soudu dle mých zkušeností nejde. Druhou otázkou je potom využití zprávy pro kolegy, kteří trest vykonávají, pro tyto případy je zpráva naopak vynikající, když má maximum informací, ideálně také předjednané místo výkonu trestu. Zprávy k možnosti uložení TDV jsou dle mého nastaveny ideálně jak dle metodik, tak zřejmě i dle praxe a potřeb soudů.“

„Rozdílnost požadavků soudců, co má být obsahem zprávy. Co soudci požadují ve zprávě / požadavky z metodických standardů PMS. Nepřísluší PMS navrhopvat a doporučovat uložení druhu trestu, PMS dává pouze variantu ke zvážení soudu z pohledu PMS.“

„Svou roli v rychlosti činnosti a možnosti věnovat se jednotlivým případům, získávat informace a ověřovat je hraje vysoká míra zatížení, vnímám to jako roli zásadní. Tedy jako zásadní vnímám personální navýšení i navýšení platového ohodnocení. Vzhledem k charakteru naší činnosti i skutečnosti, že o naše zprávy a návrhy je často opíráno rozhodování soudců a státních zástupců, je naše platové ohodnocení neadekvátní.“

V pořadí druhým nečastějším tématem (celkem u 5 respondentů) se stala spolupráce se soudci a státními zástupci. Tématem výpovědí probačních pracovníků byla neakceptace či nepověření k vypracování zpráv od soudců, resp. státních zástupců.

„Jako jedním z problémů vnímám to, že státní zástupci příležitostně avizují vhodnost uložení alternativního trestu, ale ve stejné době podávají návrh k soudu. Případy vhodné k odklonu, či vhodné pro mediační činnosti – tedy řešení situace pachatel – oběť, pak téměř nezasiílají. Většina věcí je tak řešena až soudem, což je zbytečně pozdě. Další otázkou je, jak podrobně se obsahem zpráv soudci a státní zástupci zabývají a reflektují je ve svých rozhodnutích, avšak to se liší individuálně.“

„Soudy rozhodují i bez zpráv a stanovisek PMS, nežádají předjednání tohoto trestu. Potřeba sdělení aktuálních kontaktních údajů ve všech případech. Např. údaje zajištěné PČR, během výslechu obviněného.“

„V některých případech se dostáváme do rozporu se zakázkou soudu, který jednoduše „chce“ uložit TOPP, protože to lze a je to žádoucí vzhledem k přeplněnosti věznic. Pohled PMS je o vyhodnocení rizik vykonatelnosti a recidivy a zvážení vhodné alternativy v případě daného klienta. Tento střet je mnohdy znát v případě uložení TOPP i přes naši nedoporučující zprávu, nebo v případě, že konkrétní klient je neumístitelný apod. Z toho je patrné, že řada soudců si vyžádá zprávu PMS, neboť mu to zákon ukládá, ale ke stanovisku PMS nepřihlíží.“

Jako dosud nové téma, které v předchozích výzkumech (Scheinost, Háková, Rozum, Tomášek, & Vlach, 2014) nebylo probačními pracovníky akcentováno, byla zmíněna problematika ochrany osobních údajů. Čtyři respondenti upozornili na problém souladu GDPR (General Data Protection Regulation neboli Obecného nařízení o ochraně osobních údajů), s doporučenými postupy popsány v metodických standardech.

„Problémový soulad nařízení GDPR a praxe – metodické standardy (získávání a ověřování informací).“

„Je nutné přehodnotit i ve vztahu k GDPR zasílání zpráv pro účely rozhodnutí poškozenému/oběti – zpráva obsahuje informace o pachateli, které jsou osobního rázu, a jiné materiály obsažené v trestním spisu je neobsahují.“

Vyjádření názoru na zkoumanou problematiku využili 4 probační pracovníci i k popsaní dobré praxe a spolupráce se soudci a státními zástupci.

„Soudní praxe si již, dle mého názoru, na zprávy PMS v oblasti přípravného řízení přivykla. Státní zástupci a soudci si zprávy vyžadují jako další podklad pro návrhy a rozhodování ve trestních věcech.“

„Příklad dobré praxe: Středisko PMS od OSZ obdrželo pověření v přípravném řízení k probační činnosti. V průběhu konzultace byly zjištěny závažné skutečnosti (týkající se zdravotního stavu klienta). Po předložení lékařských zpráv byly tyto zaslány paní soudkyni a ve věci byla předběžně informována. K věci uvedla, že ve spise skutečně žádné indicie takového druhu nebyly a vzhledem k obsahu zasláných lékařských zpráv zjevně nebude přicházet v úvahu uložení trestu TOPP. Bezprostředně poté PMS obdrželo e-mailem informaci od paní soudkyně, že vzhledem k našim zjištěným skutečnostem byla věc klienta OSZ vzata zpět a u OS tím řízení v jeho věci končí. Se soudy s trestním oddělením spolupracujeme velmi úzce, kdy se snažíme odvádět dobrou práci, která by byla přínosem pro soud, pro klienta, ale i pro probační službu.“

Z dalších jednotlivých postřehů probačních pracovníků, které se týkají zpráv či činnosti PMS v této fázi trestního řízení, lze uvést následující oblasti:

- obecná kritika konceptu předjednání konkrétního trestu:

„Celkově je koncept zaměřený na předjednání jednoho trestu nevhodný. Obecně by měla být PMS pověřena k předjednání všech alternativních trestů, bez omezení na konkrétní a s časovým intervalem cca dvou měsíců. Mělo by jít o tresty OPP, TDV, peněžitý trest, podmínka s dohledem, příp. zákaz činnosti, včetně možných povinností a omezení. Samotný trest bez dalších povinností a omezení (př. u klienta, který páchá TČ pod vlivem OPL či drog povinnost ambulantní léčby apod.)“

- problémy s nalezením vhodných poskytovatelů:

„Obecně k TOPP si dovoluji poznamenat, že je čím dál tím složitější nalézt vhodné poskytovatele pro výkon tohoto trestu, a to zejména u obtížně umístitelných klientů (např. bohužel se potýkáme s problémy s umístěním etnických menšin k TOPP – poskytovatelé výslovně tyto klienty odmítají, aniž by je konkrétně znali). Vnímám to jako velký problém dnešní společnosti, který PMS nevyřeší, nicméně v souvislosti s TOPP jako věc k zamýšlení, zda nenastal čas, aby stát zajistil podmínky pro výkon trestu TOPP – např. chráněné dílny).“

- problém nedůvěry klientů, kdy je přes negativní stanovisko PMS k možnosti uložení TOPP přesto soudem uložen:

„V případě, že je při šetření z důvodu zpracování stanoviska pro uložení TOPP v přípravném řízení pracovníkem PMS zjištěno, že uložení TOPP není vhodné a tedy jej nedoporučí (klient je s tímto samozřejmě obeznámen) a soud poté TOPP přesto uloží, je následná komunikace a spolupráce s odsouzeným v průběhu vykonávacího řízení (včetně samotného výkonu TOPP odsouzeným) negativně ovlivněna – klient má pocity křivdy, nedůvěry, neférového jednání ze strany úřadů.“

- právní úprava TOPP (výše výměry trestu a její vliv na následnou vykonatelnost):

„Domnívám se, že vykonatelnost TOPP má mimo jiné vliv skutečnost, že maximální výměra je příliš přísná, až demotivující. Tento trest bych si představoval maximálně ve výměře 120 hodin. Minimální výměra by pak byla 10 hodin. Odsouzený, kterému by byl tento trest uložen, aby měl adekvátní lhůtu k výkonu tohoto trestu. Trest ve výměře 10 hodin by musel odsouzený odpracovat do jednoho měsíce od nařízení. Rok na výkon tohoto trestu by měl pouze ten, kdo by měl trest o výměře 120 hodin, Obecně považuji tresty v České republice za příliš přísné a na druhou stranu pak jejich vymáhání za velmi benevolentní. Velmi bych se přimlouval za radikální změnu v podobě opačného trendu. Tedy mírnější tresty, ale v případě jejich uložení razantní přístup při vymáhání jejich výkonu. Obstrukce, kterou současná legislativa i praxe umožňuje je „ideálním podhoubím“ pro devalvací všech trestů. Idea trestu domácího vězení byla taková, že bude ukládán pachatelům, aby se nepřerušily jejich sociální vazby, mohli i nadále vykonávat řádně své zaměstnání a tak plnit své finanční závazky. Praxe je však taková, že tento trest je nezřídka ukládán osobám, které žádné sociální vazby nemají, žijí na ubytovnách, neplní žádné své závazky, ale byly jim již uloženy všechny alternativní tresty. Často se také jedná o osoby závislé na návykových látkách, které jsou bez obydlí, jež by skýtalo záruku jakékoliv stability.“

VII.

**Analýza zpráv probačních
pracovníků a jejich vliv na praxi
soudů při ukládání trestu obecně
prospěšných prací a trestu
domácího vězení a jejich výkon**

Ve shodě s cílem tohoto výzkumu, tj. posouzením významu a kvality zpráv probačních pracovníků, včetně posouzení vlivu informací obsažených ve zprávách, na uložení a úspěšný výkon uložených TOPP a TDV a kriminální recidivu, jsme také provedli analýzu zpráv PMS před rozhodnutím (tj. stanovisek k TOPP a TDV atd.), rozhodnutí, ve kterých byl uložen TOPP či TDV a příslušných údajů z RT⁵⁶. Analýza těchto dokumentů spočívala v systematickém zpracování údajů o odsouzených. Údaje z dokumentů byly vykázány do předem sestavených záznamových archů, kvantifikovány a statisticky zpracovány.

VII.1. Obecná charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek byl tvořen všemi odsouzenými zařazenými v evidenci PMS, u kterých bylo pravomocně rozhodnuto o uložení TOPP od 1. 1. 2017 do 30. 6. 2017 (pouze věci zahájené před soudem v roce 2017, které byly zároveň nařízeny k výkonu od 1. 4. 2017 do 30. 6. 2017) a u kterých bylo pravomocně rozhodnuto o uložení TDV od 1. 1. 2017 do 30. 6. 2017 (pouze věci zahájené před soudem v roce 2017, které byly zároveň nařízeny k výkonu od 1. 4. 2017 do 30. 6. 2017). V případě odsouzených k TDV byly vzhledem k nízkému počtu případů doplněny ještě o rozhodnutí o přeměně jiného trestu na TDV.

Po vyřazení 4 případů, které nesplňovaly výše uvedená kritéria, tvořilo výzkumný vzorek celkem 657 odsouzených osob. Z toho se jednalo v převážné většině o muže (87 %), občany České republiky (95 %), nejvýznamnější skupinou odsouzených s cizím občanstvím byli Slováci, kteří tvořili 3 % odsouzených. Převážně se jednalo o dospělé pachatele, mladistvých bylo ve vzorku pouze 20 – tj. 3 % ze všech odsouzených.

Pokud jde o druh uložené sankce v předmětném rozhodnutí, naprostou většinu tvořila rozhodnutí, kde byl uložen TOPP, jednalo se o 621 případů (95 %). TDV bylo uloženo pouze v 36 případech (5 %). Je tedy třeba říci, že prezentované výsledky vypovídají zejména o situaci v případě TOPP. V případě TDV je třeba při jejich interpretaci vzít do úvahy velmi nízký počet případů a ne zcela srovnatelný výběr s TOPP.

V případě TOPP se jednalo v 88 % o muže. V případě TDV to bylo 31 mužů a 5 žen. České občanství mělo 95 % odsouzených k TOPP, u TDV⁵⁷ šlo o 34 českých občanů a 2 Slováky. TDV nebyl uložen ani jednomu mladistvému.

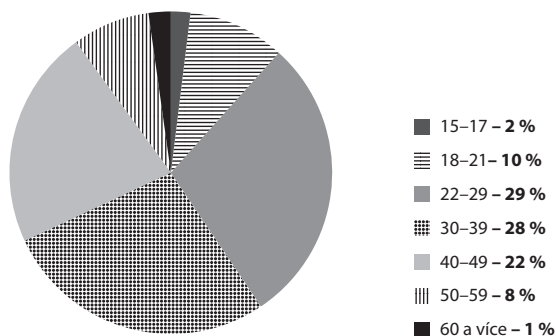
Z hlediska věku odsouzených v době vyhlášení předmětného rozhodnutí nejpočetnější skupinu tvořili odsouzení ve věku 22 až 29 let a poté ve věku 30-39 let (blíže viz graf 14). Naopak pouze v zanedbatelném počtu byli odsouzení ve věku 15-17 let a odsouzení ve věku 60 let a více.

56 Stav z RT zjišťován od 12. 7. do 25. 7. 2019, tj. cca dva roky od právní moci od nařízení výkonu příslušného trestu.

57 Při rozdělení výzkumného vzorku na TOPP a TDV dále u TDV uvádíme z důvodu nízkého počtu případů pouze absolutní čísla, nikoli procenta.

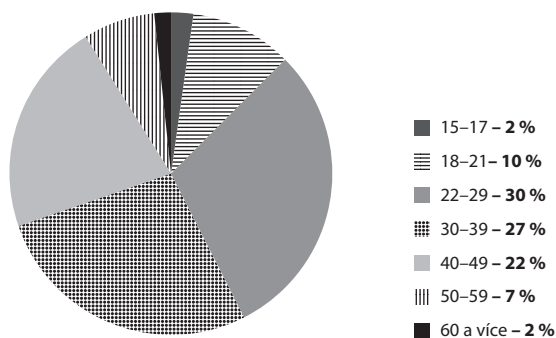

Graf 14: Věk odsouzených v době vyhlášení předmětného rozhodnutí v % - celkem (N=657)

Jak je patrné z níže uvedeného grafu 15 rozložení odsouzených k TOPP dle věku je velmi podobné.

Graf 15: Věk odsouzených v době vyhlášení předmětného rozhodnutí v % - TOPP (N=621)

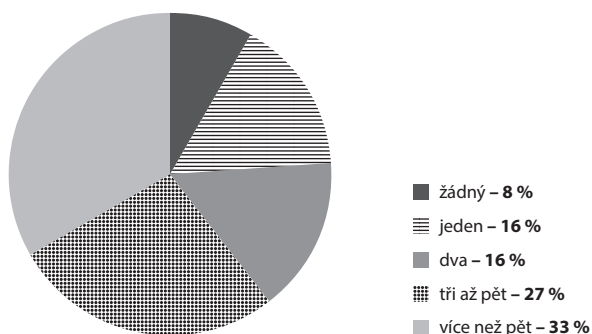

V případě TDV byli 3 odsouzení ve věku 18-21 let, 4 odsouzení ve věku 22-29 let, 13 odsouzených ve věku 30-39 let, 10 ve věku 40-49 let a 6 ve věku 50-59 let.

Významným hlediskem při ukládání trestů je i předchozí kriminální historie osob, jimž má být příslušná sankce uložena, tedy recidiva, ale i skutečnost, že se jednalo souběh trestných činů, má velký význam jak z hlediska obecných přitěžujících okolností, tak z hlediska naplnění znaků některých trestných činů, včetně okolností zvláště přitěžujících, podmiňujících použití vyšší trestní sazby. V případě našeho výzkumného souboru lze říci, že většina odsouzených již měla předchozí zkušenost se systémem trestní justice a někteří i opakovaně.

Z hlediska počtu předchozích záznamů v RT pouze 8 % z odsouzených nemělo žádný předchozí záznam, blíže viz graf 16.

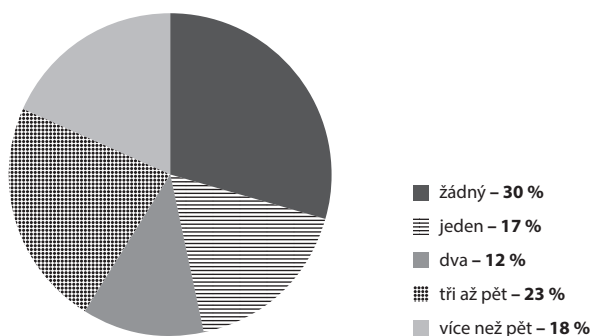
Graf 16: Počet záznamů odsouzených v RT před předmětným rozhodnutím – celkem v % (N=657)

Obdobnou strukturu dle počtu záznamů vykazují i odsouzení k TOPP. U odsouzených k TDV, nebyl ani jeden odsouzený, který by neměl alespoň jeden záznam, nejvíce odsouzených – 16 pak bylo s pěti a více záznamy.

Předchozí recidiva⁵⁸ před předmětným rozhodnutím nebyla zaznamenána u 30 % odsouzených. Naopak poměrně často se vyskytly případy, kdy odsouzených bylo zaznamenáno 3 až 5 recidiv a výjimečně nebyly případy s více než pěti recidivami blíže (viz graf 17).

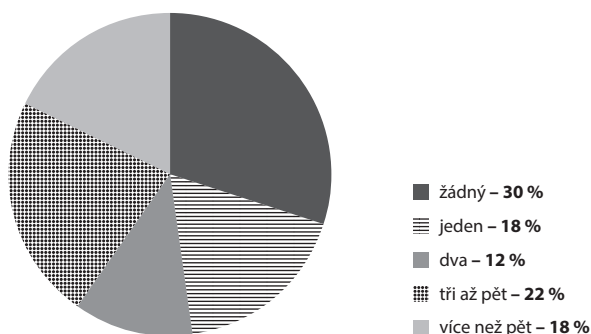
Graf 17: Recidiva před předmětným rozhodnutím v % - celkem (N=657)

V případě TOPP se jednalo o téměř shodné rozložení odsouzených, blíže následující graf.

58 Jednalo se o všechny záznamy v RT, po prvním záznamu v RT do předmětného rozhodnutí, které se týkaly skutků, které nebyly v souběhu s předmětným rozhodnutím, či netvořily pokračující trestný čin s předmětným rozhodnutím ani s prvním záznamem v RT. Recidivou se zde zároveň rozumí i případy nepravé recidivy a zároveň i případy recidivy, ke kterým by soud již nemohl, např. z hlediska posouzení obecné přitěžující okolnosti, přihlížet, neboť již došlo k zahlazení předchozího odsouzení či se na pachatele na základě zákonné fikce hledělo, jako by nebyl odsouzen.

Graf 18: Recidiva před předmětným rozhodnutím v % - TOPP (N=621)

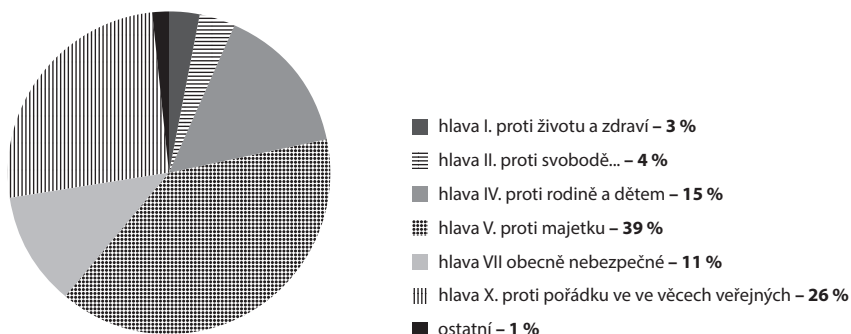
U TDV u sedmi odsouzených nebyla zjištěna žádná předchozí recidiva, u čtyř se jednalo o jednu recidivu, u pěti o dvě recidivy, u deseti o tři až pět recidiv a u deseti o více než 5 recidiv. Můžeme tedy říci, byť s vědomím výše uvedených limitů, že soudy v našem vzorku ve srovnání s TOPP ukládaly TDV častěji u osob s výraznější kriminální historií.

Velmi podstatnou informací z hlediska úvah o uložení alternativního trestu jsou, resp. by měly být, pro soud informace o tom, jak v případě, že již dříve byly pachateli uloženy nějaké alternativní tresty, probíhal jejich výkon, resp. zda došlo k jeho úspěšnému výkonu. Zde je třeba uvést, že téměř u 26 % odsouzených byl již v minulosti přeměněn nějaký alternativní trest. Nutno dodat, že se nejednalo jen o přeměnu TOPP či TDV, ale velmi často o přeměny podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody. V případě TOPP to bylo 25 % případů, v případě TDV v 36 % případů. Dalším důležitým hlediskem z hlediska ukládání vhodné sankce je i informace, zda již odsouzený měl ještě před uložení trestu v předmětném rozhodnutí faktickou zkušenost s výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody, a to jak přímo uloženého, případně přeměněného z alternativního trestu. Tuto zkušenost mělo celkem téměř 36 % odsouzených, 35 % odsouzených k TOPP a 19 osob z 36 v případě TDV (odsouzených, či s přeměnou jiného trestu na TDV).

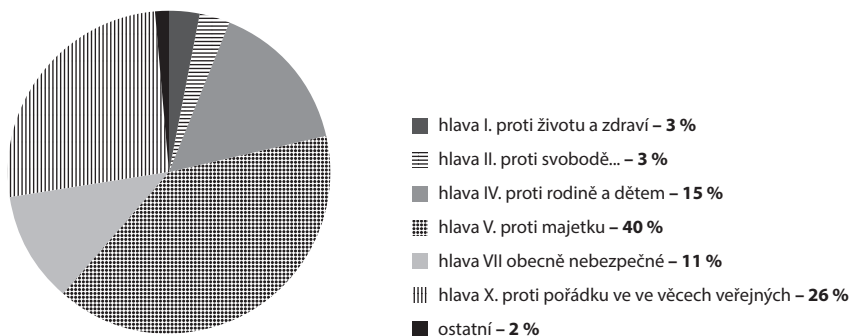
Pokud se nyní zaměříme na strukturu trestné činnosti dle jednotlivých hlav zvláštní části TrZ⁵⁹ v předmětném rozhodnutí, nejčastěji byly zastoupené trestné činy proti majetku, poté trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných a s větším odstupem pak trestné činy proti rodině a dětem a trestné činy obecně nebezpečné. Ostatní hlavy příliš zastoupené nebyly (blíže graf 19). Opět velmi obdobné rozložení platí v případě odsouzených k TOPP (blíže graf 20). U odsouzených k TDV se jednalo o jeden trestný čin proti životu a zdraví, čtyři proti svobodě a lidské důstojnosti, šest proti rodině, devět proti majetku, šest trestných činů obecně nebezpečných, devět proti pořádku ve věcech veřejných a jeden z ostatních hlav zvláštní části.

59 V případě odsouzení za více skutkových podstat jsme vycházeli z právní kvalifikace uvedené v RT na prvním místě.

Graf 19: Odsouzení dle druhu trestné činnosti dle zvl. části TrZ v % - celkem (N=657)

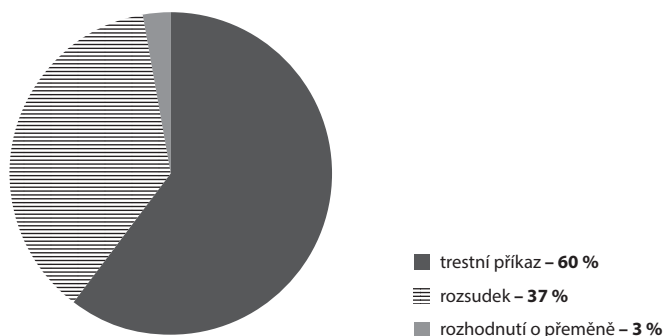
Graf 20: Odsouzení dle druhu trestné činnosti dle zvl. části TrZ v % - TOPP (N=621)

Tomu odpovídají i nejčastěji se vyskytující skutkové podstaty trestných činů. Nejčastějším trestným činem byla krádež (27 %), poté maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (téměř 20 %) a zanedbání povinné výživy (14 %). V rámci kategorie obecně nebezpečných činů pak především ohrožení pod vlivem návykové látky – to tvořilo 9 % ze všech odsouzených ve vzorku. Nad 5 % se ještě vyskytoval trestný čin podvodu (téměř 6 %). Mezi frekventovanějšími trestnými činy v rámci kategorie ostatní trestné činy se pak výrazněji objevovalo výtržnictví a poškozování cizí věci. Také v případě TOPP se nejčastěji jednalo o krádež ve 28 %, a maření výkonu úředního rozhodnutí v 20 %, zanedbání povinné výživy bylo zastoupeno 14 %, u TDV šlo nejčastěji o maření výkonu úředního rozhodnutí v 7 případech, častěji se též vyskytly případy krádeže, zanedbání povinné výživy a ohrožení pod vlivem návykové látky – vždy po pěti případech.

Z hlediska právní úpravy i aplikační praxe má zásadní význam pro povinnost vyžádat si zprávu probačního úředníka před rozhodnutím druh rozhodnutí, ve kterém byly tyto alternativní tresty uloženy. V našem vzorku byly nejčastěji ukládány trestním příkazem – v 397 případech, což je ve více než 60 %. Rozsudkem pouze v 243 případech, tj. 37 %. Ve zbytku případů se jednalo o rozhodnutí o přeměně – zde se jednalo výlučně o případy, kde bylo uloženo TDV (blíže graf 21). Na rozdíl od TOPP, kde převažovaly trestní příkazy (63 %), tam, kde bylo TDV ukládáno jako počáteční trest, mírně převažovaly rozsudky (12 případů), pouze v sedmi případech bylo rozhodnuto trestním příkazem.

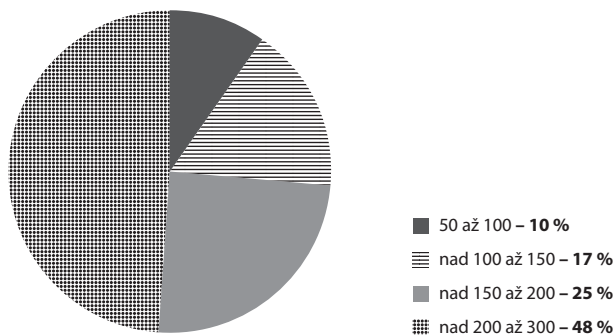
Graf 21: Odsouzení dle druhu rozhodnutí, ve kterém byl uložen TOPP či TDV v % (N=657)

Dále je patrné, že soudy při ukládání těchto dvou trestů pouze ve velmi omezené míře využívají možnosti jejich individualizace prostřednictvím ukládání přiměřených povinností a omezení. Ta byla uložena pouze ve 102 případech, což je necelých 16 % všech odsouzených. Zároveň údaje v RT až na výjimky neobsahovaly bližší konkretizaci uložených přiměřených povinností či omezení.

Z hlediska penologických poznatků je významná také doba, na kterou byly jednotlivé sankce ukládány. V případě TOPP je patrné, že nejčastěji, v téměř polovině případů, byly ukládány při horní hranici ve výměře nad 200 do 300 hodin, naopak při dolní hranici do 100 hodin spíše minimálně. To může do jisté míry souviset s tím, že se zde převážně jednalo o dospělé pachatele. Dalším možným vysvětlením může být i skutečnost, že, jak je uvedeno níže, poměrně velká část odsouzených byly osoby s trestní minulostí. (Blíže viz graf 22)

Graf 22: TOPP v rámci předmětného rozhodnutí dle počtu uložených hodin v % (N=621)

U TDV bylo možné posuzovat pouze 19 případů, ve zbytku se jednalo o případy přeměně jiného trestu. V případě, že byl TDV ukládán jako sankce v rámci rozsudku či trestního příkazu, nejvíce případů - 13 - bylo ve výměře nad 6 měsíců do jednoho roku. Ostatní výměry byly využívány spíše výjimečně - do 6 měsíců 1 případ, nad jeden rok do 18 měsíců 2 případy a nad 18 měsíců do 2 let 3 případy.

Tento výzkum je především zaměřen na vliv zpráv probačních pracovníků na rozhodování o uložení sankce a následný výkon této sankce. Zajímavým zjištěním v tomto směru

je, že ve většině případů, byť ne příliš výrazné – v 52 % - neměl soud před rozhodnutím o uložení trestu k dispozici zprávu probačního pracovníka.⁶⁰ Zpráva probačního pracovníka byla vypracována v 315 případech, tj. ve 48 % ze všech odsouzených. K rozložení zpráv probačních pracovníků dle jejich jednotlivých forem blíže viz kapitola VIII.

Pokud se zaměříme na jednotlivé druhy trestů, v případě TOPP měl soud zprávu k dispozici ve 294 případech tj. ve 47 % všech odsouzených, kterým byl uložen TOPP. V případě TVD měl soud k dispozici zprávu ve 21 případech, tj. v 58 % ze všech odsouzených k TDV.

Jak již bylo uvedeno výše, poměrně velký význam, z hlediska možností soudu zjistit vhodnost uložení TOPP či TDV, má to, zda je soud ukládá trestním příkazem nebo rozsudkem v rámci hlavního líčení. V případě, že uvažuje o uložení těchto trestů trestním příkazem, je zároveň stanovena zákonná povinnost vyžádat si zprávu probačního úředníka (blíže viz kapitola III.). V rámci námi zkoumaného vzorku odsouzených je patrné, že v případě, kdy soud rozhodoval rozsudkem, ve výrazné většině případů – 84 % – možnost vyžádat si zprávu nevyužil. Naopak v případě rozhodování trestním příkazem měl většinou zprávu k dispozici. Nicméně je třeba poukázat i na skutečnost, že téměř ve třetině případů rozhodování trestním příkazem zprávu k dispozici neměl. Platí to v případě TOPP. U TDV nebyl v případě rozhodnutí trestním příkazem zaznamenán případ bez předchozí zprávy probačního pracovníka, v případě rozsudku se však takové případy vyskytly a nejčastěji pak v případě přeměn jiného trestu na TDV (blíže tabulky 38,39,40).

Tabulka 38: Existence zprávy probačního pracovníka jako podkladu pro rozhodnutí o uložení dle jednotlivých druhů rozhodnutí – celkem (N=657)

	trestní příkaz		rozsudek		usnesení o přeměně		Celkem
Zpráva PMS byla	270	68,0 %	39	16,0 %	6	35,3 %	315
Zpráva PMS nebyla	127	32,0 %	204	84,0 %	11	64,7 %	342

Tabulka 39: Existence zprávy probačního pracovníka jako podkladu pro rozhodnutí o uložení dle jednotlivých druhů rozhodnutí – TOPP (N=621)

	trestní příkaz		rozsudek		Celkem
Zpráva PMS byla	263	67,4 %	31	13,4 %	294
Zpráva PMS nebyla	127	32,6 %	200	86,6 %	327

Tabulka 40: Existence zprávy probačního pracovníka jako podkladu pro rozhodnutí o uložení dle jednotlivých druhů rozhodnutí – TDV (N=36)

	trestní příkaz		rozsudek		usnesení o přeměně		Celkem
Zpráva byla	7	100 %	8	67,7 %	6	35,3 %	21
Zpráva nebyla	0	0 %	4	33,3 %	11	64,7 %	15

60 Rozumí se jí v tomto případě i stanovisko PMS k uložení TOPP, stanovisko PMS k uložení TDV, zpráva pro účely rozhodnutí, případně jiná (blíže v kapitole I.).

Pokud se blíže zaměříme na zprávy probačních pracovníků, lze dále zaznamenat (blíže viz tabulka 41), že v 82 % případů obsahovaly doporučující stanovisko ve vztahu k uložení zvažovaného alternativního trestu. To je vyšší podíl, než uvádějí obecné statistiky PMS (blíže viz kapitola IV.). Tento rozdíl může být do jisté míry vysvětlen tím, že s ohledem na výběr případů, kdy byly zařazeny pouze případy zahájené v roce 2017, které musely zároveň být v určité lhůtě pravomocně skončeny a nařízen jejich výkon, mohly složitější případy, které např. i vzhledem k postoji obviněného nebylo možné projednat rychleji, vypadnout z tohoto výběru⁶¹.

Tabulka 41: Stanoviska obsažená ve zprávách vzhledem k zvažovanému alternativnímu trestu (N=315)

doporučující	258	81,9 %
nedoporučující	26	8,3 %
nejednoznačné	18	5,7 %
jinak*	13	4,1 %

*jinak – formulace stanoviska zcela chyběla, či ho nebylo možné zjistit (v tomto případě se jedná o případy zpráv, resp. stanovisek PMS, které měl IKSP k dispozici v neúplné podobě, což u některých oblastí znemožnilo provést analýzu a bylo nutné tyto případy evidovat v kategorii „nezjištěno“).

Pokud jde o odsouzené k TOPP, bylo v rámci celkového počtu zpráv probačních pracovníků 82 % doporučujících stanovisek a 8 % nedoporučujících. U TDV bylo 18 zpráv doporučujících zpráv a 2 nedoporučující.

Jak vyplývá z poznatků ze zahraničí, jedním z klasických zkoumaných ukazatelů v případě zpráv před uložením trestu je shoda rozhodnutí soudu s návrhy obsaženými ve zprávách. I v rámci našeho výzkumu lze zaznamenat, obdobně jako z výsledků zahraničních výzkumů (blíže kapitola II.), velmi vysokou míru shody – 73 %. Pokud zahrneme i částečnou shodu⁶², jednalo by se o téměř 82 % případů rozhodnutí soudu ve shodě se závěrečnými stanovisky probačního pracovníka (doporučením) uvedenými ve zprávě PMS (blíže viz Tabulka 42).

Tabulka 42: Shoda rozhodnutí soudu se závěrečným stanoviskem obsaženým ve zprávě PMS (N=315)

ano	230	73 %
částečně	27	8,6 %
ne	29	9,2 %
jinak*	29	9,2 %

*jinak – formulace stanoviska zcela chyběla, bylo nejednoznačné či jej nebylo možné zjistit (zde se jednalo o případy zpráv, resp. stanovisek PMS, které měl IKSP k dispozici v neúplné podobě, což u některých oblastí znemožnilo provést analýzu a bylo nutné tyto případy evidovat v kategorii „nezjištěno“).

61 Analýza zpráv rovněž identifikovala případy stanovisek, které, přestože byly doporučující, obsahovaly nejednoznačná vyjádření, ze kterých nebylo zcela zřejmé, co vedlo probačního pracovníka k tomu, aby se přiklonil k doporučení uložení TOPP, případně TDV. V některých případech jsme dokonce zaznamenali, že probační pracovník formuloval své stanovisko jako doporučující, i když z informací uvedených ve zprávě bylo možné u pachatele identifikovat rizikové faktory, které by naopak spíše nasvědčovaly k vyslovení nedoporučujícího stanoviska (např. užívání alkoholu, závislost na OPL v kombinaci s postojem pachatele ke spáchanému činu a uloženému trestu, mírou motivovanosti trest vykonat apod.).

62 Částečnou shodou rozumíme např. případy, kdy soud rozhodl o druhu trestu ve shodě s doporučením PMS, v případě uložení přiměřené povinnosti či omezení však rozhodl jinak než PMS navrhovala ve svém stanovisku.

Jak již bylo zmíněno výše, soudy ukládaly přiměřená omezení či povinnosti pouze ve velmi omezené míře. Nabízí se tedy otázka, do jaké míry v případech, kdy soud měl při rozhodování zprávu k dispozici, vycházel při ukládání přiměřených omezení či povinností či jejich zvažování z návrhů na jejich ukládání v těchto zprávách. Je třeba říci, že v tomto směru by mohl probační pracovník poskytnout velmi cenné informace, jak o kriminálních potřebách pachatele, tak, s ohledem na znalost situace v dané lokalitě, i možných cílených formách intervence. Výsledky ukázaly, že nějaký návrh v tomto smyslu byl výslovně obsažen ve zprávách probačních pracovníků ve 107 případech, tj. přibližně ve třetině zpráv. V případě TOPP byla přiměřená povinnost či omezení uloženo v 95 případech, v případě TDV v sedmi případech z 36.

Z případů, kdy zpráva PMS⁶³ v tomto smyslu obsahovala nějaký návrh, jej soud zcela nebo částečně reflektoval 66 % případů. Zároveň je třeba poukázat na to, že v 66 % zpráv⁶⁴ žádný takový návrh neobsahovalo a nejčastější postup soudu v tomto případě byl, že ani soud žádnou přiměřenou povinnost či omezení neuložil (blíže tabulka 43).

Tabulka 43: Reflexe soudů k návrhům na uložení přiměřených povinností a omezení ve zprávách PMS

zcela se ztotožnil s návrhem	58	18,4 %
částečně vyhověl návrhu ve zprávě	13	4,1 %
neuložil žádné, přes doporučení ve zprávě	36	11,4 %
uložil, aniž by ve zprávě byly navrženy	25	8,0 %
neuložil žádné – ve zprávě nebyly navrženy	166	52,7 %
Jinak*	17	5,4 %
celkem zpráv	315	100 %

* Jinak - nebylo možné ze zprávy zjistit – zcela chybělo stanovisko

VII.2. Úspěšnost výkonu uložených trestů obecně prospěšných prací a trestů domácího vězení

Zdárné dokončení výkonu alternativního trestu odsouzeným lze chápat jako jeden z významných ukazatelů toho, do jaké míry byl uložený trest vhodně zvolen, byť je třeba samozřejmě počítat s tím, že zde působí celá řada dalších faktorů, které mohou jak pozitivně, tak negativně ovlivnit jeho výkon.

V námi zkoumaném vzorku úspěšně vykonalo⁶⁵ uložený TOPP či TDV⁶⁶ 378 odsouzených, tj. 58 %. Ve 137 případech (21 %) případů došlo k jejich přeměně na jiný trest. Poměrně výraznou kategorií 118 případů (18 %) pak tvořily případy, kdy odsouzený nemohl trest

63 Zde se jedná jak o odsouzené k TOPP tak TDV.

64 Včetně případů jinak, kdy je nebylo možné zjistit.

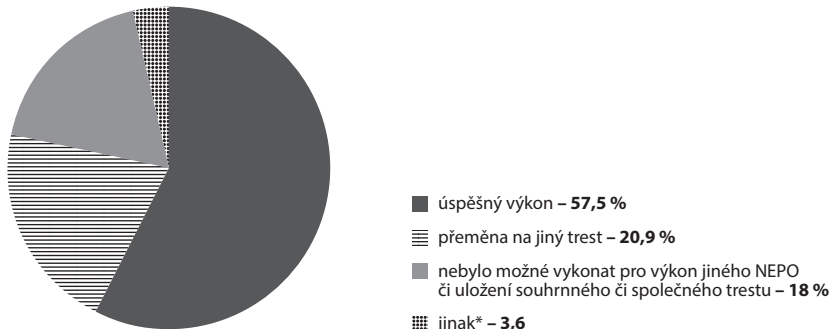
65 Jsou zde zahrnuty i případy, kdy v průběhu výkonu trestu bylo vzhledem k problémům odsouzeného s jeho výkonem rozhodnuto o ponechání trestu v platnosti, a poté odsouzený trest úspěšně dokončil, zde se však jednalo o ojedinělé případy.

66 V případě TDV jsou zde započítány i případy, kdy odsouzený úspěšně vykonal TDV poté, co došlo k přeměně jiného trestu na TDV.

vykonat, neboť mu v mezidobí byl nařízen výkon nepodmíněného trestu za jinou trestnou činnost, nebo mu byl následně uložen souhrnný či společný trest pro trestnou činnost, která byla v souběhu se skutkem v předmětném rozhodnutí, či s ním tvořila jeden skutek v rámci pokračování (blíže graf 23). Ke zrušení původního trestu a uložení souhrnného či společného trestu došlo v 99 případech, z toho ve 46 případech byl ponechán stejný druh trestu, ve 14 byl uložen jiný alternativní trest a ve 39 byl uložen nepodmíněný trest.

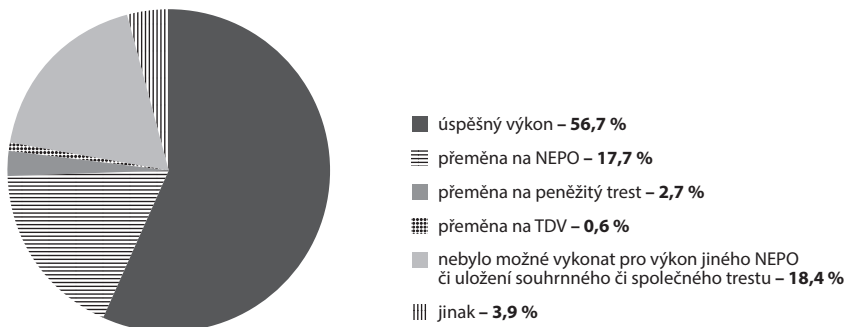
Graf 23: Úspěšnost výkonu uloženého trestu (TOPP/TDV) v % (N=657)

Pozn.: V kategorii jinak jsou zařazeny případy upuštění od zbytku trestu, ponechání trestu v platnosti, či případy, kdy z RT nebylo přes uplynutí doby k výkonu trestu možné zjistit, zda trest úspěšně vykonal či ne.

Při bližším pohledu pak v případě TOPP bylo úspěšně vykonáno 352 uložených TOPP a přeměněno 131 TOPP, což je 21 % z uložených TOPP. V případě přeměn pak dominují přeměny na nepodmíněný trest odnětí svobody, celkem ve 110 případech, blíže graf 24.

Graf 24: Úspěšnost výkonu TOPP v % (N=621)

Pozn.: V kategorii jinak jsou zařazeny případy upuštění od zbytku trestu, ponechání trestu v platnosti, či případy, kdy z RT nebylo přes uplynutí doby k výkonu trestu možné zjistit, zda trest úspěšně vykonal či ne.

V případě TDV byl podíl úspěšně vykonaných trestů ještě vyšší, šlo o 26 případů, tj. v 72 %. Přeměna na nepodmíněný trest byla zaznamenána pouze v 6 případech.

Jednou ze stěžejních otázek našeho výzkumu bylo, do jaké míry skutečnost, že soud měl k dispozici zprávu probačního pracovníka a měl by tedy mít širší okruh informací, které se vztahují ke vhodnosti uložení konkrétní alternativní sankce, ovlivňuje následnou

úspěšnost výkonu této sankce. Pro následné analýzy bylo vzhledem k zanedbatelnému počtu případů v kategorii „jinak“ nadále pracováno pouze s kategoriemi „úspěšný výkon“, „přeměna“ a „nebylo možné vykonat pro výkon jiného NEPO či uložení souhrnného či společného trestu“. Proto součty nemusejí vždy dávat celkový počet případů odsouzených k TOPP či TDV. Vzhledem k nízkému počtu uložených TDV a dalším specifikům jejich výběru nebyly také prováděny níže uvedené analýzy samostatně pro TDV.

Jak vyplývá z následující tabulky, v případě, kde soud rozhodoval trestním příkazem a měl k dispozici zprávu probačního pracovníka, bylo možné zaznamenat vyšší míru úspěšnosti při výkonu trestu a méně přeměn trestů ve srovnání s případy, kdy soud k dispozici zprávu neměl a tento vztah se ukázal jako statisticky významný (blíže viz tabulka 44).

Tabulka 44: Existence zprávy probačního pracovníka před rozhodnutím a úspěšnost výkonu TOPP/TDV – rozhodnutí trestním příkazem (N=382)

	úspěšný výkon		přeměna		nebylo možné vykonat	
Zpráva PMS byla	169	65,5 %	39	15,1 %	50	19,4 %
Zpráva PMS nebyla	62	50,0 %	42	33,9 %	20	16,1 %
celkem	231	60,5 %	81	21,2 %	70	18,3 %

Cramerovo $V=0,215$, $p < 0,001$

I v případech, kdy soud rozhodoval rozsudkem, bylo možné zaznamenat větší úspěšnost při výkonu trestu a nižší počet přeměn, nicméně rozdíly nebyly statisticky signifikantní (blíže tabulka 45). Zároveň je zde třeba poukázat na poměrně nízký počet případů, kdy měl soud v hlavním líčení zprávu k dispozici. Zmínit je třeba i to, že tam, kde zpráva nebyla, bylo též poměrně dost případů, v nichž nebylo možné hledisko úspěšnosti výkonu posoudit s ohledem na výkon jiného nepodmíněného trestu či souhrnného trestu. Přitom tuto kategorii pachatelů můžeme považovat za poměrně rizikovou z hlediska výkonu trestu i následné recidivy.

Tabulka 45: Existence zprávy probačního pracovníka před rozhodnutím a úspěšnost výkonu TOPP/TDV – rozhodnutí rozsudkem (N=234)

	úspěšný výkon		přeměna		nebylo možné vykonat	
Zpráva PMS byla	23	60,5 %	8	21,1 %	7	18,4 %
Zpráva PMS nebyla	107	54,6 %	48	24,5 %	41	20,9 %
celkem	130	55,6 %	56	23,9 %	48	20,5 %

Jak vyplývá i z níže uvedených tabulek, obdobné výsledky platily i v případě analýzy výše uvedených faktorů, pokud jsme se soustředili pouze na TOPP.

Tabulka 46: Existence zprávy probačního pracovníka před rozhodnutím a úspěšnost výkonu TOPP – rozhodnuto trestním příkazem (N=375)

	úspěšný výkon		přeměna		nebylo možné vykonat	
	počet	procento	počet	procento	počet	procento
Zpráva PMS byla	166	66,1 %	37	14,7 %	48	19,1 %
Zpráva PMS nebyla	62	50,0 %	42	33,9 %	20	16,1 %
celkem	228	60,8 %	79	21,1 %	68	18,1 %

Cramerovo V=0,221, p < 0,001

Tabulka 47: Existence zprávy probačního pracovníka před rozhodnutím a úspěšnost výkonu TOPP – rozhodnuto rozsudkem (N=222)

	úspěšný výkon		Přeměna		nebylo možné vykonat	
	počet	procento	počet	procento	počet	procento
Zpráva PMS byla	18	60,0 %	6	20,0 %	6	20,0 %
Zpráva PMS nebyla	106	55,2 %	46	24,0 %	40	20,8 %
Celkem	124	55,9 %	52	23,4 %	46	20,7 %

V případě TDV je možné jen konstatovat, že tam, kde soud měl k dispozici zprávu PMS (21 případů), 14 odsouzených následně trest úspěšně vykonalo, ve 4 případech byl trest přeměněn na nepodmíněný trest a ve 3 případech nebylo možné trest vykonat pro výkon jiného nepodmíněného trestu či uložení souhrnného či společného trestu. Pokud soud neměl zprávu k dispozici, ve 12 případech odsouzení úspěšně vykonali TDV, ve dvou došlo k přeměně a v jednom nebylo možné trest vykonat pro výkon jiného nepodmíněného trestu či uložení souhrnného či společného trestu.

Zajímavou informací je také, do jaké míry doporučení ve zprávách, které mají obsahovat zhodnocení rizik z hlediska úspěšnosti výkonu konkrétního alternativního trestu, korespondují s následnou úspěšností, resp. neúspěšností jeho výkonu. Lze vycházet z předpokladu, že v případě doporučujících stanovisek ve zprávách by mělo častěji docházet k úspěšnému výkonu sankce a naopak. Jak vyplývá z níže uvedené tabulky, tento předpoklad se zcela nepotvrdil. V případě doporučujících stanovisek byl vyšší podíl úspěšných výkonů, ale v případě nedoporučujících stanovisek ve zprávách byly následné přeměny méně časté, než u doporučujících. Zároveň je třeba dodat, že rozdíly nebyly statisticky významné, a to jak obecně, tak i v případě samostatně posuzovaných TOPP. Význam zde má patrně velmi nízký počet nedoporučujících stanovisek a zároveň i to, že v této kategorii je pak poměrně velká část případů, kdy úspěšnost nebylo možné posoudit, neboť odsouzený vykonával nepodmíněný trest odnětí svobody, nebo došlo k uložení souhrnného či pokračujícího trestu, tedy, jak již bylo uvedeno, „problémovější“ odsouzení.

Tabulka 48: Úspěšnost výkonu TOPP/TDV podle obsahu stanoviska ve zprávě probačního pracovníka (N=289)

	úspěšný výkon		přeměna		nebylo možné vykonat pro výkon NEPO, či souhrnný či společný trest	
	počet	procento	počet	procento	počet	procento
doporučující	163	66,3 %	39	15,9 %	44	17,9 %
nedoporučující	15	57,7 %	3	11,5 %	8	30,8 %
ne zcela jednoznačné	12	70,6 %	1	5,9 %	4	23,5 %
Celkem	190	65,7 %	43	14,9 %	56	19,4 %

Tabulka 49: Úspěšnost výkonu TOPP podle obsahu stanoviska ve zprávě probačního pracovníka (N=269)

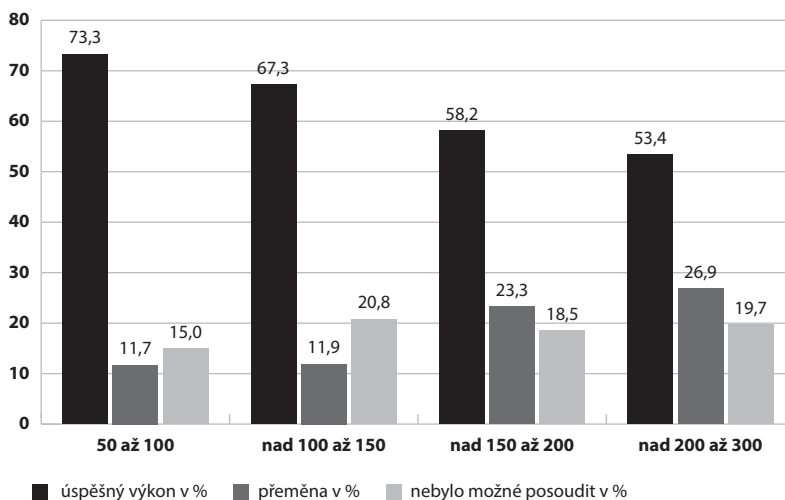
	úspěšný výkon		přeměna		nebylo možné vykonat pro výkon NEPO, či souhrnný či společný trest	
	počet	procento	počet	procento	počet	procento
doporučující	151	66,2 %	35	15,4 %	42	18,4 %
nedoporučující	14	58,3 %	3	12,5 %	7	29,2 %
ne zcela jednoznačné	12	70,6 %	1	5,9 %	4	23,5 %
Celkem	177	65,8 %	39	14,5 %	53	19,7 %

Pozn: Ve výše uvedených tabulkách jsme, vzhledem k nízkým počtům v ostatních kategoriích, sledovali pouze kategorie „doporučující“, „nedoporučující“ a „ne zcela jednoznačné“

V případě TDV z celkového počtu 18 případů, kdy ve zprávě bylo doporučující stanovisko, došlo ve 12 případech k úspěšnému výkonu, ve 4 případech k přeměně a ve 2 případech nebylo možné trest vykonat pro výkon NEPO či souhrnného či společného trestu.

Dalším z faktorů, který lze považovat za zajímavý z hlediska toho, do jaké míry může ovlivnit úspěšnost výkonu sankce, je i její výměra. Lze předpokládat, že čím přísnější (delší) trest, tím se zvyšuje zátěž a nároky kladené na odsouzeného a zároveň se při příliš dlouhém trestu může snižovat motivace odsouzeného k jeho výkonu. To se potvrdilo i v rámci našeho výzkumného vzorku. Jak vyplývá z níže uvedené tabulky, v případě TOPP je určitou hranicí 150 hodin. U vyšších výměr pak ve srovnání s nižšími výměrami výrazněji klesá počet úspěšných výkonů. Naopak narůstá počet přeměn (blíže graf 25). Samozřejmě můžeme vzít do úvahy i to, že vyšší výměra odráží nejen větší závažnost činu, ale i specifické problémy, které se pojí k osobě pachatele, což může mít vliv na výkon trestu.

Graf 25: Úspěšnost výkonu TOPP dle jeho výměry v % (N=597)

Cramerovo V = 0,117, p < 0,05

V případě TDV, vzhledem k obecně velmi nízkým počtům TDV, a to zejména v případech, kdy byl uložen přímo jako prvotní sankce (pouze 19 případů), není možné provádět obdobnou analýzu. Proto je třeba se omezit pouze na to, že v rámci našeho vzorku byl tento trest nejčastěji ve 13 případech uložen v sazbě nad 6 měsíců do jednoho roku, třikrát v sazbě nad 18 měsíců do 2 let, dvakrát nad jeden rok do 18 měsíců a jednou do 6 měsíců.

Nicméně lze předpokládat, že úspěšnost výkonu alternativního trestu závisí i na řadě dalších faktorů. V rámci analýzy námi zkoumaného vzorku odsouzených se ukázalo, že se jedná o faktory, které často také predikují recidivu (blíže např. výsledky výzkumu IKSP v této oblasti (Scheinost, Háková, Rozum, Tomášek, & Vlach, 2015)). Na druhou stranu je otázka, nakolik jde o přímý vliv těchto faktorů na úspěšnost výkonu sankce. Je totiž možné, že tyto faktory primárně ovlivňují recidivu. Přitom právě recidiva odsouzeného může být jedním z důvodů k přeměně alternativního trestu. To se pak odráží v tom, že v těchto případech je zde výkon trestu hodnocen jako neúspěšný, přestože odsouzený ostatní podmínky výkonu TOPP či TDV mohl plnit řádně.

Jedním z těchto faktorů, který se ukázal jako významný z hlediska úspěšnosti výkonu sankce, bylo to, o jakou trestnou činnost se jednalo, přičemž v případě velmi frekventovaných majetkových trestných činů, především krádeže, je úspěšnost nižší. Na druhé straně vyšší je u ohrožení pod vlivem návykové látky. Nízký počet přeměn je u všech forem ublížení na zdraví, nicméně zde to nelze s ohledem na nízké počty případů relevantně statisticky analyzovat.

Tabulka 50: Úspěšnost výkonu TOPP/TDV dle vybraných skutkových podstat (N=633)

	úspěšný výkon		přeměna		nebylo možné vykonat pro výkon NEPO, či souhrnný či pokračující trest	
krádež	80	46,0 %	47	27,0 %	47	27,0 %
zanedbání povinné výživy	60	69,0 %	20	23,0 %	7	8,0 %
podvod	19	54,3 %	10	28,6 %	6	17,1 %
nedbalostní formy ublížení na zdraví	3	60,0 %	0	0 %	2	40,0 %
maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání	73	58,9 %	27	21,8 %	24	19,4 %
úmyslné formy ublížení na zdraví	10	83,3 %	2	16,7 %	0	0 %
ohrožení pod vlivem návykové látky	47	81,0 %	6	10,3 %	5	8,6 %
ostatní	86	62,3 %	25	18,1 %	27	19,6 %
celkem	378	59,7 %	137	21,6 %	118	18,6 %

Cramerovo V= 0,177, p<0,001

Opět i zde to obdobně platí i v případě, že se zaměříme pouze na TOPP, blíže viz následující tabulka.

Tabulka 51: Úspěšnost výkonu TOPP dle vybraných skutkových podstat v % (N=597)

	úspěšný výkon		přeměna		nebylo možné vykonat pro výkon NEPO, či souhrnný či pokračující trest	
	počet	procento	počet	procento	počet	procento
krádež	76	45,0 %	46	27,2 %	47	27,8 %
zanedbání povinné výživy	55	67,1 %	20	24,4 %	7	8,5 %
podvod	15	48,4 %	10	32,3 %	6	19,4 %
nedbalostní formy ublížení na zdraví	3	60,0 %	0	0 %	2	40 %
maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání	68	58,1 %	26	22,2 %	23	19,7 %
úmyslné formy ublížení na zdraví	10	90,9 %	1	9,1 %	0	0 %
ohrožení pod vlivem návykové látky	43	81,1 %	6	11,3 %	4	7,5 %
ostatní	82	63,6 %	22	17,1 %	25	19,4 %
celkem	352	59,0 %	131	21,9 %	114	19,1 %

Cramerovo V=0,188, p<0,001

Dalším faktorem, kde se ve vztahu k úspěšnosti výkonu sankce objevily signifikantní rozdíly, byl věk odsouzeného.⁶⁷ Lze předpokládat, že, v souladu s poznatky kriminologických výzkumů (Rocque, 2017), bude s rostoucím věkem s ohledem na zranění jedince narůstat i jeho odpovědnost. To se též potvrdilo. Pomineme-li kategorii osob ve věku 15-17 let zastoupenou pouze 14 případy,⁶⁸ lze říci, že nejrizikovější z hlediska úspěšného výkonu trestu, resp. pravděpodobnosti přeměny v našem vzorku byly osoby ve věku 22-29 let, které byly následovány osobami ve věku mladých dospělých. Naopak nejméně rizikové v toto směru byly osoby ve věku 40-49 let. Vysokou míru úspěšnosti výkonu trestu také měli odsouzení ve věku 60 let a více. Nicméně tato věková kategorie byla zastoupena ve vzorku jen v nepatrném počtu případů a nelze ji tedy relevantně statisticky vyhodnocovat (blíže viz tabulka 52).

67 Zde se vycházelo z věku v době vyhlášení předmětného rozhodnutí.

68 Jedná se pouze o případy úspěšného výkonu, přeměny či nebylo možné vykonat pro výkon NEPO, či souhrnný či pokračující trest.

Tabulka 52: Úspěšnost výkonu TOPP/TDV podle věku v době vyhlášení předmětného rozhodnutí a úspěšností výkonu sankce (N=633)

Věk v době vyhlášení předmětného rozhodnutí	úspěšný výkon		přeměna		nebylo možné vykonat pro výkon NEPO, či souhrnný či pokračující trest	
	počet	procento	počet	procento	počet	procento
15-17	9	64,3 %	2	14,3 %	3	21,4 %
18-21	35	53,8 %	15	23,1 %	15	23,1 %
22-29	91	49,7 %	50	27,3 %	42	23,0 %
30-39	107	60,5 %	37	20,9 %	33	18,6 %
40-49	99	72,3 %	17	12,4 %	21	15,3 %
50-59	30	63,8 %	15	31,9 %	2	4,3 %
60 a více	7	70,0 %	1	10,0 %	2	20,0 %
celkem	378	59,7 %	137	21,6 %	118	18,6 %

Cramerovo V= 0,147, p<0,01

Velmi podobné výsledky platí též v případě posuzování odsouzených, kterým byl uložen TOPP.

Tabulka 53: Úspěšnost výkonu TOPP podle věku v době vyhlášení předmětného rozhodnutí a úspěšností výkonu sankce (N=597)

Věk v době vyhlášení předmětného rozhodnutí	úspěšný výkon		přeměna		nebylo možné vykonat pro výkon NEPO, či souhrnný či pokračující trest	
	počet	procento	počet	procento	počet	procento
15-17	9	64,3 %	2	14,3 %	3	21,4 %
18-21	34	54,8 %	13	21,0 %	15	24,2 %
22-29	88	49,2 %	50	27,9 %	41	22,9 %
30-39	98	59,8 %	35	21,3 %	31	18,9 %
40-49	91	71,7 %	16	12,6 %	20	15,7 %
50-59	25	61,0 %	14	34,1 %	2	4,9 %
60 a více	7	70,0 %	1	10,0 %	2	20,0 %
celkem	352	59,0 %	131	21,9 %	114	19,1 %

Cramerovo V= 0,148, p<0,05

Dalším indikátorem, který může signalizovat možný nástup problémů s výkonem alternativního trestu, může být skutečnost, že odsouzený již dříve selhal při výkonu předchozího alternativního trestu a došlo k jeho přeměně. Zde je třeba připomenout, že jsme brali v úvahu všechny předchozí přeměny alternativních trestů, včetně podmíněných odsouzení. Zároveň jsme započítávali všechny případy těchto přeměn za celou registrovanou kriminální kariéru odsouzeného. Zkušenost s předchozí přeměnou mělo celkem 170 odsouzených z celého výzkumného vzorku. Z níže uvedené tabulky vyplývá, že, jak se dalo očekávat, odsouzení s předchozí zkušeností s přeměnou alternativního trestu na nepodmíněný trest byli méně úspěšní ve výkonu předmětného trestu a častěji docházelo též k jeho přeměně na jiný trest, a to jak u celého souboru, tak v případě samostatně posuzovaného TOPP.

Tabulka 54: Úspěšnost výkonu TOPP/TDV a zkušenost s předchozí přeměnou alternativního trestu na nepodmíněný trest (N=633)

dřívější přeměna alternativního trestu	úspěšný výkon		přeměna		nebylo možné vykonat pro výkon NEPO, či souhrnný či pokračující trest	
	absolutní počet	procento	absolutní počet	procento	absolutní počet	procento
ne	292	62,8 %	90	19,4 %	83	17,8 %
ano	86	51,2 %	47	28,0 %	35	20,8 %
celkem	378	59,7 %	137	21,6 %	118	18,6 %

Cramerovo V=0,110, p <0,05

Tabulka 55: Úspěšnost výkonu TOPP a zkušenost s předchozí přeměnou alternativního trestu na nepodmíněný trest (N=597)

dřívější přeměna alternativního trestu	úspěšný výkon		přeměna		nebylo možné vykonat pro výkon NEPO, či souhrnný či pokračující trest	
	absolutní počet	procento	absolutní počet	procento	absolutní počet	procento
ne	275	62,2 %	86	19,5 %	81	18,3 %
ano	77	49,7 %	45	29,0 %	33	21,3 %
celkem	352	59,0 %	131	21,9 %	114	19,1 %

Cramerovo V=0,119, p <0,05

Posledním zkoumaným faktorem z hlediska jeho vztahu k úspěšnosti výkonu těchto trestů bylo pohlaví odsouzeného. V tomto případě, se neukázaly signifikantní rozdíly mezi odsouzenými ženami a muži, přičemž ženy vykazovaly nižší úspěšnost výkonu a větší podíl přeměn. Opět to platilo jak pro celý soubor, tak pro případy, kdy byly uloženy TOPP. Zde je třeba opět upozornit na malý počet žen v celém souboru.

Tabulka 56: Úspěšnost výkonu TOPP/TDV podle pohlaví odsouzených (N=633)

pohlaví	úspěšný výkon		přeměna		nebylo možné vykonat pro výkon NEPO, či souhrnný či pokračující trest	
	absolutní počet	procento	absolutní počet	procento	absolutní počet	procento
muž	337	60,2 %	117	20,9 %	106	18,9 %
žena	41	56,2 %	20	27,4 %	12	16,4 %
celkem	378	59,7 %	137	21,6 %	118	18,6 %

Tabulka 57: Úspěšnost výkonu TOPP podle pohlaví odsouzených (N=597)

pohlaví	úspěšný výkon		přeměna		nebylo možné vykonat pro výkon NEPO, či souhrnný či pokračující trest	
	absolutní počet	procento	absolutní počet	procento	absolutní počet	procento
muž	316	59,7 %	111	21,0 %	102	19,3 %
žena	36	52,9 %	20	29,4 %	12	17,6 %
celkem	352	59,0 %	131	21,9 %	114	19,1 %

VII.3. Recidiva

Recidiva je považována za jeden z tradičních a často hlavních ukazatelů efektivity ukládaných sankcí, a proto bývá též často předmětem kriminologických výzkumů. Pomineme-li to, že efektivitu sankce je třeba posuzovat i dle dalších aspektů, je třeba při jejím zjišťování počítat s řadou limitů (Rozum, Tomášek, Vlach, & Háková, 2016). Prvním z nich je samozřejmě skutečnost, že oficiální záznamy o dalších odsouzeních odrážejí jen určitou část případů recidivy v kriminologickém pojetí, neboť nezachycují latentní kriminalitu. Kromě toho v návaznosti na konkrétní zpracování údajů v oficiálních evidencích ne všechny záznamy po zkoumaném rozhodnutí musí nutně znamenat, že k dalšímu kriminálnímu jednání došlo až po odsouzení či právní moci předmětného rozhodnutí. Počítat je třeba i s určitým zpožděním, než je údaj o dalším odsouzení znamenán v příslušné evidenci. S vědomím těchto limitů jsme i v rámci našeho výzkumu vycházeli při posuzování recidivy z opisů RT minimálně 2 roky poté, co byl nařízen výkon předmětného rozhodnutí.⁶⁹

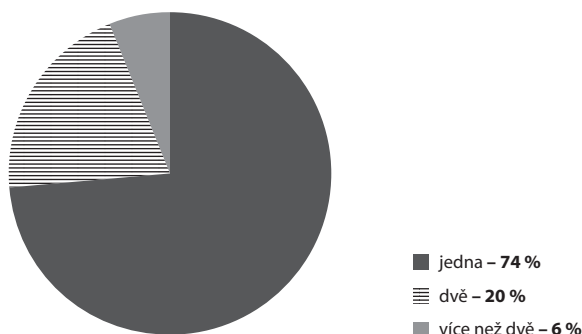
Další záznam po právní moci předmětného rozhodnutí měla v RT téměř polovina odsouzených (49,6 %). V případě TOPP to bylo 51 %, v případě TDV jej mělo 12 odsouzených (33 %). Pomineme-li TDV s velmi nízkými počty, tyto výsledky se v zásadě příliš neliší od výsledků dřívějšího českého výzkumu orientovaného na recidivu realizovaného v letech 2012 až 2015 (Scheinost, Háková, Rozum, Tomášek, & Vlach, 2015). Tehdy byl zjištěn další záznam u 48 % zkoumaného vzorku, v případě TOPP pak 49 %, v případě TDV 46 % (Scheinost, Háková, Rozum, Tomášek, & Vlach, 2015). V rámci našeho výzkumu jsme však zjišťovali nejen údaj o dalších záznamech po předmětném rozhodnutí, ale i přesnější údaj o recidivě. Pod recidivu jsme zařadili všechny záznamy v RT po právní moci předmětného rozhodnutí, které se netýkaly skutků v souběhu s trestným činem v předmětném rozhodnutí či v souběhu se skutky v rozhodnutích, která mu předcházela. Vyloučeny byly též případy, kdy se jednalo o dílčí útok v rámci pokračujícího trestného činu v předmětném rozhodnutí či rozhodnutích, která mu předcházela. Na druhou stranu sem mohou spadat i případy nepravé recidivy.⁷⁰ Nebude-li níže stanoveno jinak, užíváme v této kapitole níže pojem recidiva ve výše uvedeném významu.

Recidivy se z celého vzorku odsouzených dopustilo 279 odsouzených, což je téměř 43 %. Zároveň je třeba říci, že, ač téměř ve třech čtvrtinách případů, kde byla zaznamenána recidiva, se jednalo o případy pouze jedné recidivy, u jedné pětiny odsouzených byly zaznamenány dvě recidivy. V 6 % se vyskytly i případy více než dvou recidiv.

69 Stav z RT zjišťován u jednotlivých odsouzených v rozmezí od 12. 7. 2019 do 25. 7. 2019.

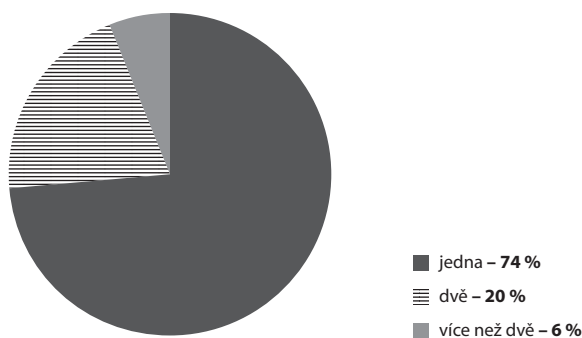
70 Tj. situace, kdy se pachatel dopustil dalšího trestného činu v době, kdy již byl vyhlášen odsuzující rozsudek či byl pachateli doručen trestní příkaz, ale ještě nenabyl právní moci.

Graf 26: Odsouzení dle počtu recidiv po předmětném rozhodnutí v % - celkem (N=279)

Shodně je tomu, pokud se podíváme samostatně na TOPP, zde byla také zaznamenána u 43 % odsouzených, v případě TDV u 10 případů (28 %). Shodná je též struktura pachatelů – recidivistů dle počtu recidiv (blíže graf 27).

Graf 27: Odsouzení dle počtu recidiv po předmětném rozhodnutí v % - TOPP (N=269)

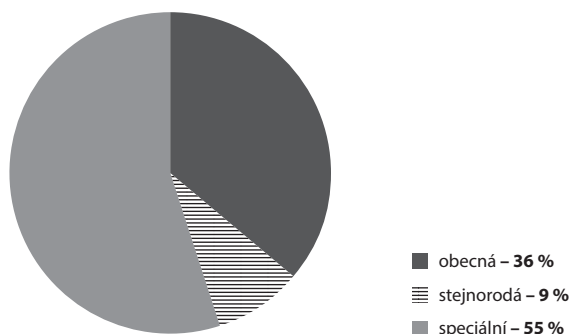

Z hlediska druhu recidivy⁷¹ šlo zejména o recidivu speciální, která tvořila 55 % všech případů recidivy. Při určování druhu recidivy jsme vždy vycházeli z právní kvalifikace uvedené v RT na prvním místě. Přitom se vyskytovaly i situace, kdy v rámci obecné recidivy mohly být, a také byly, zařazeny případy, kdy se jednalo o jednočinný souběh s trestnými činy, uvedenými až na dalším místě, které byly recidivou speciální. Jednalo se zejména např. o kombinace krádeže a porušování domovní svobody či ohrožení pod vlivem návykové látky a maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání.

Téměř shodné výsledky pak platily i u samostatně posuzovaných TOPP. V případě TDV se jednalo v 6 případech o recidivu obecnou a ve 4 případech o recidivu speciální.

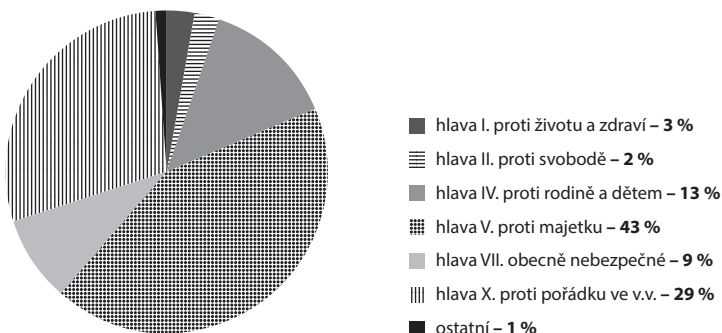
71 Jednalo se zde o údaje, které se týkaly prvního rozhodnutí o recidivě po předmětném rozhodnutí.

Graf 28: Odsouzení dle druhu první recidivy v % - celkem (N=279)

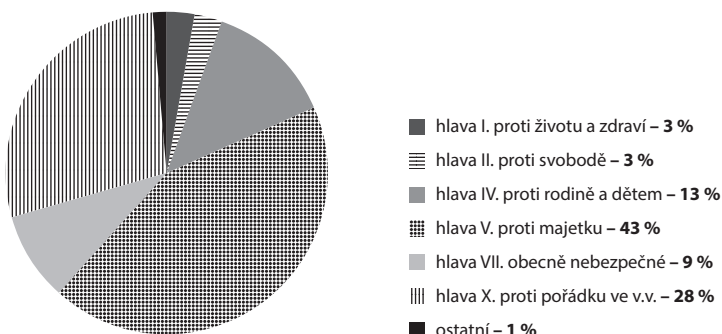

Pokud jde o druh trestné činnosti, není, s ohledem na výše uvedené, příliš překvapivé, že největší podíl v případech první recidivy opět tvořily trestné činy proti majetku. Na druhém místě jsou poté trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných. Vyšší podíl pak mají ještě trestné činy proti rodině a dětem. S tím souvisí, že nejčastějším trestným činem byla opět krádež, její podíl je zde vyšší - 35 % - než v případech předmětného rozhodnutí. Obdobné výsledky pak platí i pro TOPP, kde podíl krádeže činí také 36 %. Dalším trestným činem, který je zde výrazně zastoupen, je maření úředního rozhodnutí a vykázání 24 %, u TOPP shodně 24 %, a s výraznějším odstupem pak zanedbání povinné výživy 12 %, u TOPP také 12 %.

Graf 29: První recidiva dle druhu trestné činnosti v % - celkem (N=279)

Graf 30: První recidiva dle druhu trestné činnosti v % - TOPP (N=269)

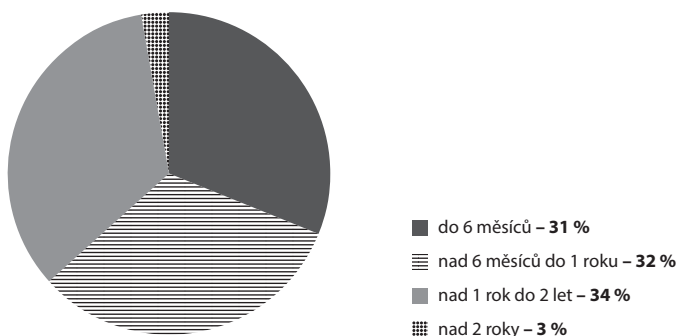

U odsouzených k TDV šlo o 2 případy trestných činů proti rodině a dětem (oba případy byly zanedbání povinné výživy), 4 případy trestných činů proti majetku (3 krádeže a 1 podvod) a 4 případy trestných činů proti pořádku ve věcech veřejných – většina maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání.

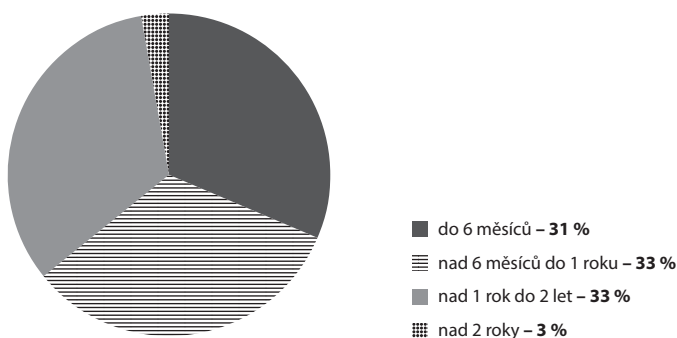
Z penologického hlediska i z hlediska hledání cílených forem postpenitenciární péče je velmi významným ukazatelem tzv. „doba přežití“, tj. doba od předchozího odsouzení, resp. výkonu trestu, do okamžiku opětovného recidivního selhání pachatele. V rámci našeho výzkumu byla sledována doba, která uplynula od právní moci předmětného rozhodnutí do vyhlášení, resp. v případě trestního příkazu vydání, dalšího rozhodnutí. Je tedy zřejmé, že je třeba počítat s určitým časovým posunem, neboť k recidivě muselo dojít ještě dříve.

Z níže uvedeného grafu je patrné, že již téměř u dvou třetin odsouzených, kteří se dopustili recidivy, bylo vyhlášeno, resp. vydáno, rozhodnutí o první recidivě do jednoho roku od právní moci předmětného rozhodnutí, přitom v 31 % případů to bylo již do 6 měsíců, blíže graf 31. Téměř shodné výsledky platí i pro odsouzené k TOPP. U odsouzených k TDV se jednalo o 2 případy do 6 měsíců, 2 případy nad 6 měsíců do 1 roku a o 6 případů nad 1 rok do 2 let.

Graf 31: Doba od právní moci předmětného rozhodnutí do vyhlášení (vydání) rozhodnutí o první recidivě v % (N=279)

Graf 32: Doba od právní moci předmětného rozhodnutí do vyhlášení (vydání) rozhodnutí o první recidivě – TOPP v % (N=269)

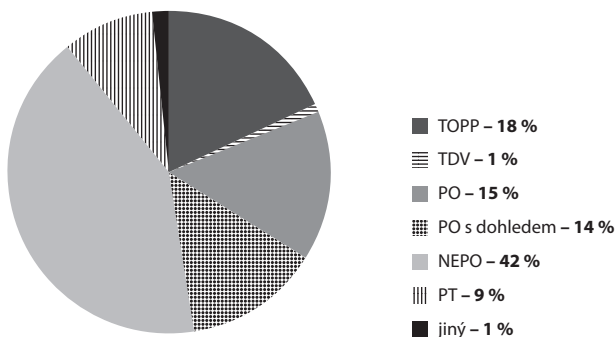

O první recidivě pak soudy, na rozdíl od předmětného rozhodnutí, celkem logicky s ohledem na možnost uložení nepodmíněného trestu, rozhodovaly již častěji rozsudkem,

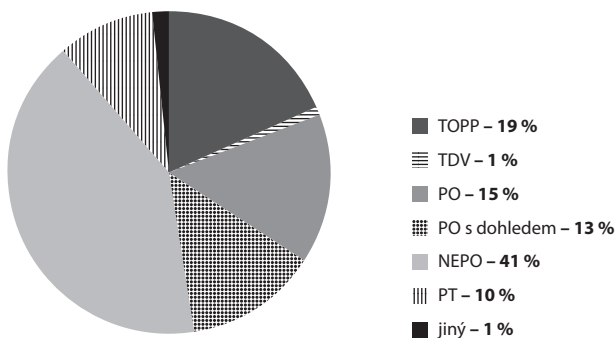
a to v téměř 67 % případů, v 32 % to bylo trestním příkazem, zbytek tvořily odklony, případně cizozemská rozhodnutí, kde nebylo možné určit druh rozhodnutí. Téměř shodné výsledky byly též u TOPP. U TDV rozhodly ve 3 případech trestním příkazem a v 7 rozsudkem.

Nejčastěji ukládanou sankcí pro první recidivu byl nepodmíněný trest odnětí svobody, s určitým odstupem pak v obdobné míře TOPP, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody a podmíněné odsouzení trestu odnětí svobody s dohledem. Ne zcela zanedbatelný podíl měl peněžitý trest. Obdobné výsledky platí též v případě odsouzených k TOPP. U odsouzených k TDV byly za první recidivu uloženy v jednom případě TOPP, ve 2 případech podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, ve dvou případech podmíněné odsouzení s dohledem a v pěti případech nepodmíněný trest odnětí svobody.

Graf 33: Odsouzení pro první recidivu dle druhu uloženého trestu v % - celkem (N=279)

Graf 34: Odsouzení pro první recidivu dle druhu uloženého trestu v % - TOPP (N=269)

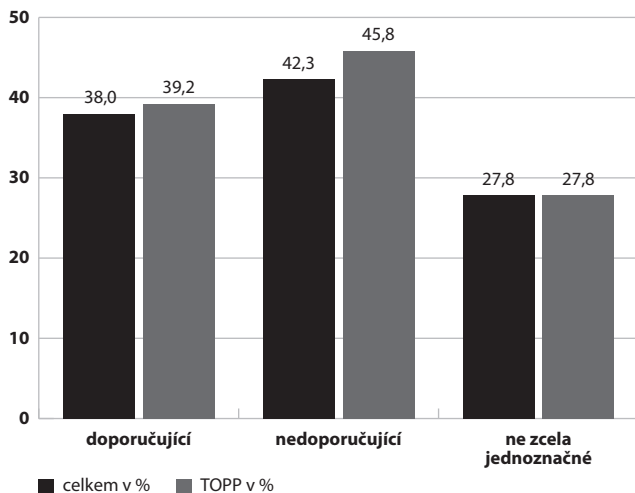

Pozn.: PO – podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, NEPO – nepodmíněný trest odnětí svobody, PT – peněžitý trest.

Součástí zpráv probačních pracovníků je, resp. by měla být, i analýza rizik další recidivy. Ta má sloužit soudu k posouzení, zda právě sankce, kterou zvažuje uložit, je adekvátní vzhledem k těmto rizikům. Zda skutečně cílí na problémy, které toto riziko zvyšují. Nutno však dodat, že najít přímý vztah mezi obsahem zprávy a následnou recidivou je poměrně problematické. Doporučení v nich zpravidla směřují zejména k hodnocení rizik spojených s výkonem konkrétní alternativní sankce, nikoli přímo recidivě. Nicméně přesto jsme se zaměřili i na tuto oblast. Z níže uvedeného grafu je patrné, že v případech nedoporučujících

stanovisek byla vyšší míra recidivy, a naopak nejnižší byla v případě ne zcela jednoznačných stanovisek⁷², nicméně tyto rozdíly nebyly statisticky signifikantní. Nutno zároveň dodat, že nedoporučující a nejednoznačná stanoviska byla zastoupena v malých absolutních počtech.

Graf 35: Recidiva odsouzených podle obsahu stanovisek ve zprávách PMS v % (Celkem N=302, TOPP N=282)

Pozn.: Vzhledem k velmi nízkým počtům v ostatních kategoriích (stanovisko nezjištěno) byla analýza provedena pouze v grafu zmíněných kategoriích. N zde tedy neodpovídá celkovému počtu případů, kdy byly k dispozici zprávy probačního pracovníka.

U TDV recidivovali 4 odsouzení, kteří měli doporučující stanovisko ve zprávě PMS a žádný z těch, kteří měli stanovisko nedoporučující.

Jedním z klasických faktorů, které jsou považovány za významné z hlediska recidivy, je pohlaví (Conrad, Placella, Tolou-Shams, Rizzo, & Brown, 2014). V případě našeho vzorku se neprokázaly statisticky signifikantní rozdíly mezi muži a ženami, u žen dokonce byla recidiva vyšší než u mužů, v případě samostatného TOPP pak ještě výrazněji (blíže tabulky 58 a 59). Nicméně ani v jednom případě nebyly rozdíly mezi pohlavími statisticky významné. Zde je třeba opět poukázat na poměrně velmi malý počet žen v našem vzorku. Toto zjištění sice na první pohled neodpovídá zjištěním předchozího výzkumu recidivy IKSP (Scheinost, Háková, Rozum, Tomášek, & Vlach, 2015), zde je však nutno poukázat na to, že v dřívějším výzkumu se vycházelo z počtu záznamů v RT, nikoliv přímo recidiv. Také výzkumný vzorek byl stanoven odlišně, vedle TOPP a TVD tam byli zařazeni

72 Jedná se o stanoviska, ve kterých se probační pracovník jednoznačně vyjádřil, zda uložení TOPP/TDV doporučuje, či nedoporučuje. Nižší uvádíme příklady takových vyjádření: „Při případném uložení TOPP žádáme soud o nařízení trestu ve prospěch obce XY“; „Přestože dal podezřelý souhlas s uložení TOPP, dáváme soudu ke zvážení rozhodnout již o trestu nepodmíněném, když se dosavadní alternativní tresty míjí účinkem“; „Na základě shora uvedených skutečností je možné konstatovat, že jsou splněny podmínky pro uložení TOPP“; „Ačkoliv jsou podmínky pro uložení TOPP ze strany klienta splněny, i přesto je třeba vzít před uložení této alternativy v potaz určitá rizika ohledně výchovného efektu daného trestu“; „Z pohledu střediska PMS je uložení TOPP možným řešením dané situace.“

i odsouzení k některým jiným druhům trestů. Zároveň ani v rámci tohoto výzkumu při použití statistické analýzy s využitím logistické regrese rozdíl mezi muži a ženami nebyl zaznamenán (Scheinost, Háková, Rozum, Tomášek, & Vlach, 2015).

Tabulka 58: Recidiva odsouzených dle pohlaví v % (N=657)

	Recidiva			
	Ne		Ano	
muž	336	57,9 %	244	42,1 %
žena	42	54,5 %	35	45,5 %
celkem	378	57,5 %	279	42,5 %

Tabulka 59: Recidiva odsouzených dle pohlaví v % u TOPP (N=621)

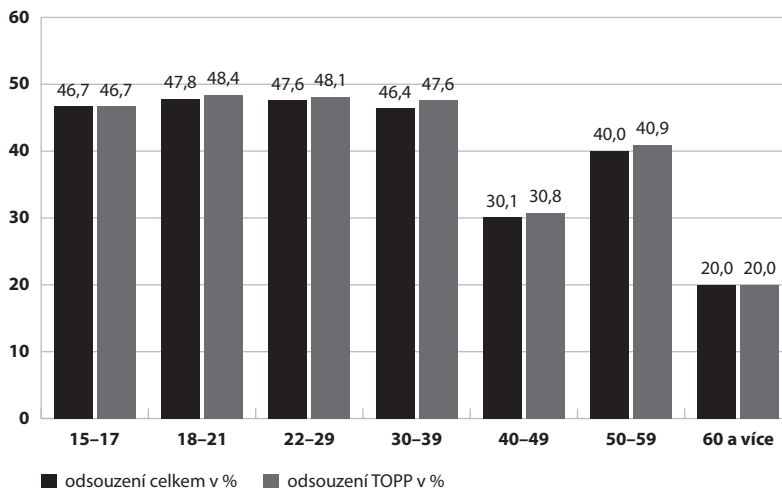
	Recidiva			
	Ne		ano	
muž	315	57,4 %	234	42,6 %
žena	37	51,4 %	35	48,6 %
celkem	352	56,7 %	269	43,3 %

Pokud jde o faktor státní příslušnosti, zde se neukázaly v případě recidivy výraznější rozdíly mezi odsouzenými s českým státním občanstvím a jiným státním občanstvím. V případě odsouzených s českým státním občanstvím se recidivy dopustilo 42 % z nich, v případě odsouzených s jiným než českým občanstvím 45 %, přičemž je třeba připomenout, že odsouzených cizinců celkem bylo pouze 31, a proto nelze tato čísla hlouběji relevantně statisticky analyzovat.

V souladu s poznatky vývojové kriminologie lze zmínit, že také věk odsouzeného je významným faktorem, který může predikovat recidivu (Farrington, 1995). I v rámci našeho vzorku se potvrzuje předpoklad, že s narůstajícím věkem odsouzených ve věkových kategoriích od 30 let výše klesá recidiva, přičemž rozdíly se ukazují jako statisticky významné u kategorie ve věku 40-49 let.

V případě kategorie 50-59 let a také kategorie ve věku 15-18 let se výsledky liší od již výše zmíněného výzkumu IKSP. Nutno dodat, že v tomto dřívějším výzkumu se jednalo o počty záznamů, nikoliv recidiv, a obecně zde byly další odchylky při výběru vzorku, které srovnání komplikují. Zároveň je třeba zmínit, že v našem vzorku se v těchto věkových kategoriích jednalo o velmi nízké počty osob – ve věku 15-18 let o 15 odsouzených, ve věku 50-59 let o 50 odsouzených. Obdobné výsledky pak platí i v případě samostatně posuzovaného TOPP.

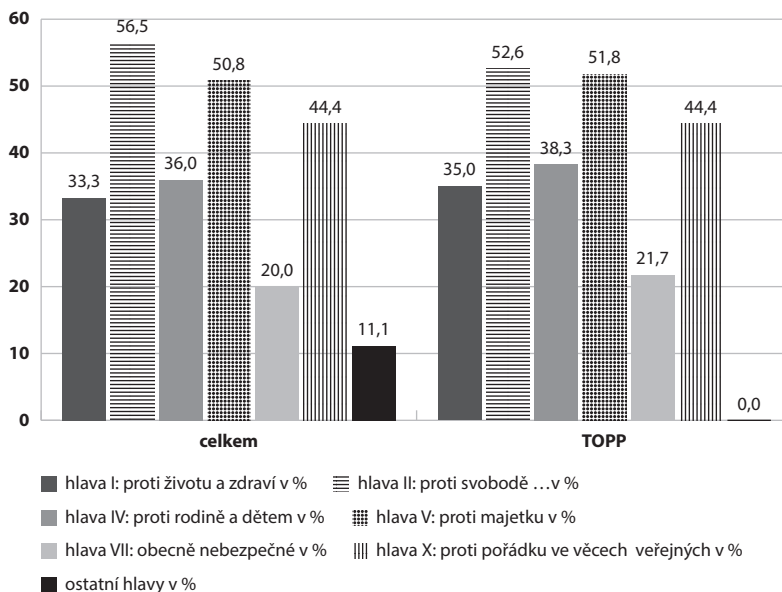
Graf 36: Recidiva z hlediska věku odsouzeného v době vyhlášení předmětného rozhodnutí v % (Celkem N=657, TOPP N=621)

Cramerovo V= 0,153, p<0,05, TOPP Cramerovo V=0,153, p<0,05

Další oblastí, kterou lze sledovat z hlediska vztahu k recidivě, je druh trestné činnosti. I zde se ukázaly statisticky významné rozdíly, a to především v případě trestných činů proti majetku, kde odsouzení pro tyto trestné činy recidivovali signifikantně více. V případě trestných činů obecně nebezpečných se prokázalo statisticky významně nižší procento recidivy. Nižší procento recidivy bylo též zaznamenáno v případě ostatních hlav trestných činů. Vyšší procento recidivy u trestných činů proti svobodě souvisí patrně s tím, že se zde často objevovaly trestné činy porušování domovní svobody, které jsou často v souběhu s krádežemi, kromě toho počet trestných činů proti svobodě byl pouze 23 a u TOPP 19, a proto je nelze statisticky výrazněji vyhodnocovat.

Graf 37: Recidiva odsouzených ve vazbě na druh trestné činnosti v předmětném rozhodnutí v % (Celkem N= 657; TOPP=621)

Celkem: Cramerovo V=0,217, p<0,001; TOPP: Cramerovo V=0,215, p<0,001

Obecně lze poukázat zejména na vyšší recidivu v případě krádeží, kde recidivovalo 58 % odsouzených, a signifikantně méně v případě ohrožení pod vlivem návykové látky, kde recidivovalo necelých 17 % odsouzených. Nízkou recidivu u všech forem ublížení na zdraví, což je ostatně i v souladu se zjištěními předchozího výzkumu IKSP, zde nelze relevantně s ohledem na velmi nízký počet případů statisticky vyhodnocovat. Obdobné výsledky platí i v případě samostatně posuzovaného TOPP.

Tabulka 60: Recidiva dle konkrétních trestných činů v předmětném rozhodnutí (Celkem N= 657, TOPP N=621)

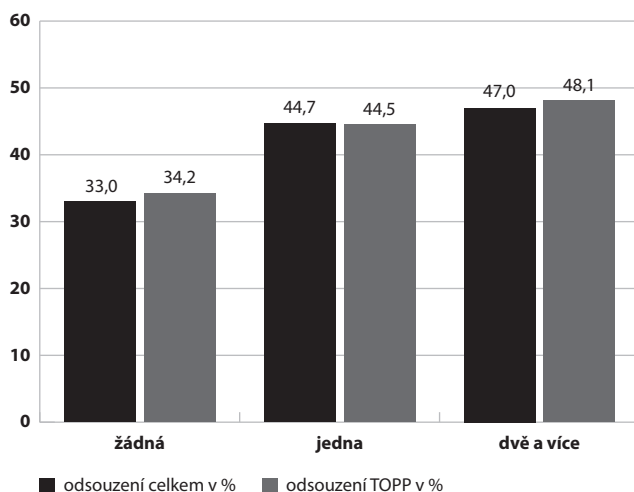
	Recidiva celkem		Recidiva TOPP	
	počet	procento	počet	procento
krádež	104	58,4 %	103	59,5 %
zanedbání povinné výživy	32	34,8 %	32	36,8 %
podvod	13	36,1 %	12	37,5 %
nedbalostní formy ublížení na zdraví	1	20 %	1	20 %
maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání	63	48,8 %	60	49,2 %
úmyslné formy ublížení na zdraví	4	30,8 %	4	33,3 %
ohrožení pod vlivem návykové látky	10	16,9 %	10	18,5 %
ostatní	52	35,9 %	47	34,6 %
celkem	279	42,5%	269	43,3 %

Celkem: Cramerovo V= 0,258, p<0,001, TOPP : Cramerovo V=0, 259, p<0,001.

Dalším významným faktorem, který je řadou výzkumů potvrzován jako významný prediktor, je předchozí kriminální historie (Andrews, Bonta, & Wormith, 2011). To se potvrdilo i v rámci našeho výzkumu. Zde jsme tento faktor omezili pouze na odsouzení pro předchozí recidivy.⁷³ Ukázalo se, že s nárůstem počtu předchozích recidiv rostl též počet recidiv po předmětném odsouzení. Přitom ti, kteří neměli předchozí záznam o recidivě, se dopustili recidivy po předmětném rozhodnutí přibližně ve třetině případů, ve srovnání s těmi, kteří měli záznam o dvou a více předchozích recidivách. U nich došlo k opětovnému selhání v téměř polovině případů.

73 Blíže viz výklad výše k tomu, jak byla vymezena předchozí recidiva před předmětným rozhodnutím.

Graf 38: Recidiva po předmětném rozhodnutí ve vazbě na počet předchozích recidiv v % (Celkem N=657, TOPP N=621)

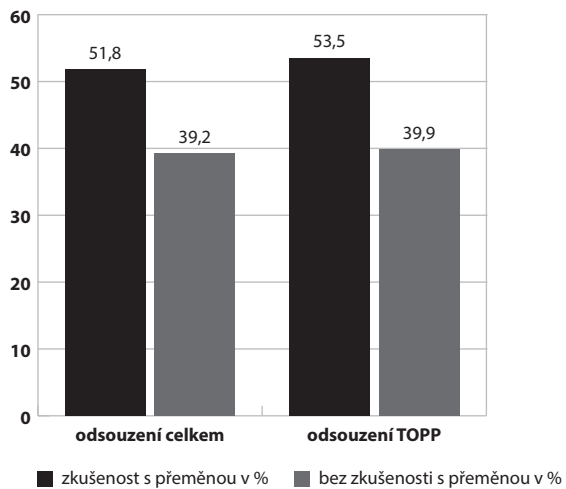

Cramerovo V= 0,125, p<0,01, TOPP - Cramerovo V= 0,123, na p<0,01

Také zkušenost s výkonem nepodmíněného trestu před předmětným rozhodnutím se i z hlediska našeho výzkumu ukázala jako významný faktor, kdy v případě, že odsouzení neměli předchozí zkušenost s výkonem nepodmíněného trestu, recidivovali ve 39 % případů ve srovnání s těmi, kteří tuto zkušenost měli. Tam recidivovala téměř polovina z nich (49 %), přičemž rozdíly se ukázaly statisticky významné (Cramerovo V=0,90, p<0,05), obdobné výsledky jsou též u samostatně posuzovaného TOPP, recidiva ve 40 % případů u odsouzených bez zkušeností s NEPO a u 50 % v případě odsouzených se zkušeností s NEPO (Cramerovo V=0,98, p<0,05).

Obdobné výsledky se ukázaly i v případě toho, že byla v minulosti u odsouzeného zaznamenána přeměna alternativního trestu, kdy ti, co měli předchozí zkušenost s přeměnou alternativního trestu, recidivovali více než ti, u kterých přeměna nebyla zjištěna (blíže viz graf 39). Nicméně posoudit přímý vztah mezi předchozí přeměnou alternativního trestu a následnou recidivou může být problematické. Přeměna alternativního trestu může totiž úzce souviset právě s tím, že se odsouzený v průběhu jeho výkonu dopustí recidivy a hlavním důvodem přeměny je právě recidiva.

Graf 39: Recidiva po předmětném rozhodnutí ve vazbě na předchozí zkušenost s přeměnou alternativního trestu v % (Celkem N=657, TOPP N=621)

Cramerovo V= 0,111, p<0,01, TOPP - Cramerovo V= 0,120, p<0,01

VIII.

**Analýza obsahu zpráv a stanovisek
pohledem metodických standardů
Probační a mediační služby**

Jak již bylo uvedeno v kapitole V., požadavky na formální a obsahové zpracování písemných výstupů PMS stanovují metodické standardy PMS, které pro jednotlivé oblasti odborných činností definují zásadní pracovní postupy a současně také popisují užitečné, doporučené nástroje, techniky nebo modely práce, jež mohou být inspirací pro výkon dobré praxe. Standardizaci písemných výstupů PMS v jednotlivých oblastech činností zajišťují tzv. šablony, které představují osnovu pro formální i obsahové zpracování např. Stanoviska Probační a mediační služby k uložení trestu obecně prospěšných prací (dále Stanovisko PMS k uložení TOPP), Stanoviska Probační a mediační služby k uložení trestu domácího vězení (dále Stanovisko PMS k uložení TDV) nebo tzv. Zprávy pro účely rozhodnutí.

Z celkového počtu 315 posuzovaných případů, u kterých PMS zpracovávala zprávu pro soudce nebo státního zástupce před uložením trestu, bylo jednoznačně nejčastější standardizovanou formou výstupu PMS zpracované Stanovisko PMS k uložení TOPP (celkem 246, tj. 78 %). Na druhém místě se z hlediska četnosti umístila Zpráva pro účely rozhodnutí (celkem 40, tj. 13 %), v pořadí třetí nejčastější formou výstupu bylo Stanovisko PMS k uložení TDV (celkem 18, tj. 6 %). Ve zbývajících 11 případech byla ze strany PMS použita nestandardizovaná, nebo jiná forma výstupu (např. Sdělení k případnému uložení TOPP, Zpráva o spolupráci s klientem, Zpráva k uložení TOPP, Stanovisko PMS k žádosti o přeměnu TOS v TDV apod.).

Z provedeného šetření je zřejmé, že probační pracovníci ve svých sděleních k uložení TOPP, příp. TDV, formulovali nejčastěji doporučující stanovisko (bylo zpracováno celkem 258 doporučujících stanovisek, tj. více než 80 % z počtu posuzovaných případů). Uložení alternativního trestu probační pracovníci nedoporučili pouze ve 26 případech, tj. cca 8 % z celkového počtu posuzovaných případů. V 18 případech výstupů, tj. cca v 6 %, nebyla formulace probačního pracovníka vztahující se k doporučení či nedoporučení TOPP, TDV jednoznačná a v 6 případech zcela chyběla. U zbývajících případů nebylo možné povahu stanoviska určit. Ze srovnání s pravomocnými rozhodnutími soudu, kde PMS zpracovávala stanovisko či zprávu, vyplývá, že se v převážné většině rozhodnutí soudu o uložení trestu shodují se stanovisky PMS, která se k vhodnosti uložení konkrétního alternativního trestu vyjadřují, a to tak, že ve více jak v 80 % případů rozhodl soud ve shodě s PMS o uložení TOPP, případně TDV (blíže viz kapitola VII.).

Při analýze písemných výstupů PMS pro soud či státního zástupce byla pozornost zaměřena také na to, zda a jakým způsobem předložená stanoviska, případně zprávy probačních pracovníků, reflektovaly závazné pokyny či doporučení, která jsou obsažena v příslušných metodických standardech PMS, jejichž dodržování je pro všechny pracovníky PMS závazné. V této souvislosti jsme zjišťovali, zda a jakým způsobem obsahy zpráv PMS korespondují s požadavky příslušných metodik PMS na respektování obsahu a struktury informací ve Zprávách pro účely rozhodnutí, resp. ve Stanoviskách PMS k uložení OPP/TDV. Současně jsme v rámci provedené analýzy také sledovali, jakým způsobem se probačním pracovníkům dařilo ve svých stanoviskách a zprávách zohledňovat i požadavky na zpracování předem definovaných tematických okruhů, jako jsou např. průběh spolupráce s klientem, jeho osobní a sociální poměry, řešení následků trestného činu, spolupráce s obětí trestného činu. Pozornost byla také zaměřena na oblasti souhrnné analýzy rizik a potřeb, a závěrečného resumé v podobě zpracovaného jednoznačně formulovaného stanoviska PMS k možnému uložení alternativního trestu či doporučení vhodných opatření k ošetření

zjištěných rizik. S ohledem na existující specifika v postupech PMS v rámci jednotlivých odborných specializací byly konkrétní zpracované výstupy PMS konfrontovány vždy s odpovídajícím příslušným metodickým standardem PMS⁷⁴ (v našem případě se jednalo o metodické standardy PMS upravující postupy v oblasti TOPP/TDV a přípravného řízení, včetně příslušných šablon⁷⁵ k jednotlivým písemným výstupům PMS, tj. ke zpracování Stanoviska PMS k uložení TOPP/TDV a Zprávy pro účely rozhodnutí).

VIII.1. Zjištění v oblasti Průběh spolupráce Probační a mediační služby s klientem

Z provedené analýzy všech předložených Stanovisek PMS k uložení TOPP vyplývá, že pracovníci PMS v tematické oblasti, popisující průběh spolupráce PMS s klientem, po obsahové stránce reflektovali metodická doporučení a požadavky na zpracování stanoviska pro soud ve většině případů. Šablona Stanoviska PMS k uložení TOPP, směřuje probační pracovníky k tomu, aby se v rámci zpracování předepsané oblasti nazvané Průběh spolupráce věnovali tomuto tématu podrobněji, zejména by měli ve stanovisku pro soud zpracovat informace o tom, jakým způsobem navázal pachatel kontakt s PMS; zda byl pachatel již někdy v evidenci PMS; jak se pachatel choval v průběhu kontaktu s probačním pracovníkem; jak se pachatel stavěl k možnosti uložení trestu; zda probační pracovník spolupracoval s dalšími osobami, jakým způsobem, jaký z jednání vyplynul závěr (návštěva bydliště); z jakých zdrojů provedl probační pracovník objektivizaci získaných informací a jaké informace takto objektivizoval.⁷⁶

Zatímco u prvních čtyř výše uvedených bodů korespondovalo obsahové zpracování stanovisek v převážné většině případů s předepsanými tematickými oblastmi příslušné šablony⁷⁷, v dalších uvedených oblastech tomu tak již nebylo. Informace, které ve Stanoviskách PMS k uložení TOPP ve většině případů buď zcela chyběly, nebo byly zpracovány pouze velmi okrajově, se týkaly oblastí, ve kterých měli probační pracovníci podrobněji informovat o tom, zda kromě klienta spolupracovali také i s dalšími osobami, jaký závěr z jednání vyplynul, z jakých zdrojů probační pracovník provedl objektivizaci získaných informací, případně, jaké informace takto objektivizoval (viz graf 40 a tabulka 60).

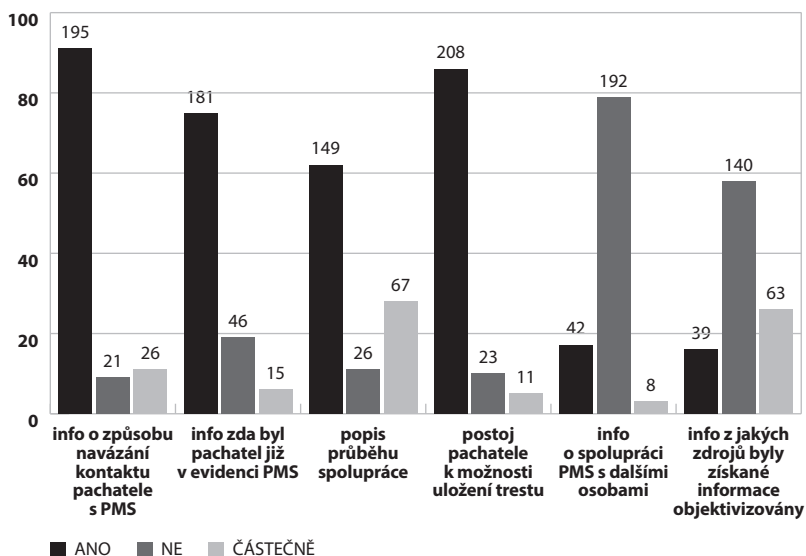
74 Metodický standard Trest obecně prospěšných prací, Probační a mediační služba, 2016, Metodický standard Trest domácího vězení, Probační a mediační služba, 2016, Metodický standard Přípravné řízení, Probační a mediační služba, 2016.

75 Interní strukturované vzory PMS pro vyhotovení standardizovaných písemností předepisující základní formální úpravu i obsahovou stránku písemného textu.

76 Stanovisko Probační a mediační služby k uložení trestu obecně prospěšných prací, Šablona. Interní dokument Probační a mediační služby, s.1.

77 Tamtéž.

Graf 40: Obsah Stanoviska PMS k uložení TOPP – Průběh spolupráce (N=242)

Tabulka 61: Obsah Stanoviska PMS k uložení TOPP - Průběh spolupráce (N=242)

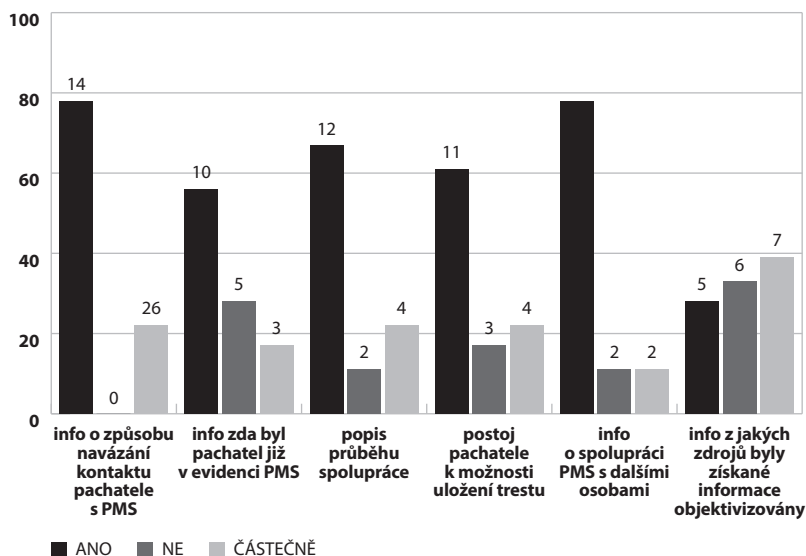
Druh informace obsažené ve stanovisku (zpracováno dle obsahové struktury šablony PMS)	Byla součástí stanoviska*		Nebyla součástí stanoviska	
Informace o způsobu navázání kontaktu pachatele s PMS	221	91,3 %	21	8,7 %
Informace zda byl pachatel již v evidenci PMS	196	80 %	46	19 %
Popis průběhu spolupráce	216	89,3 %	26	10,7 %
Postoj pachatele k možnosti uložení trestu	219	90,5 %	23	9,5 %
Informace o spolupráci PMS s dalšími osobami	50	20,7 %	192	79,3 %
Sdělení o tom, z jakých zdrojů byly získané informace uvedené ve stanovisku objektivizovány	102	42,1 %	140	57,9 %

* zahrnuje odpovědi Ano + Částečně

Obdobně lze shrnout také zjištění týkající se Stanovisek PMS k uložení TDV, která, na rozdíl od Stanovisek PMS k uložení TOPP, ve většině případů informace o spolupráci s dalšími osobami obsahovala. Stejně tak i sdělení vztahující se k objektivizaci získaných informací bylo možné ve Stanoviskách PMS k uložení TDV nalézt častěji než v případě Stanovisek PMS k uložení TOPP (blíže graf 41). Ani zde však nelze hovořit o zcela uspokojivém výsledku zjištění a i v tomto případě je možné, zvláště pak v přímé konfrontaci s interními metodickými předpisy PMS, spíše poukázat na určité rezervy v praktickém naplňování předepsaných postupů, které v metodických standardech PMS na důležitost objektivizace získaných informací odkazují. Současně je však třeba z důvodu nízkého počtu Stanovisek PMS k uložení TDV poukázat na zjevné limity při interpretaci zjištěných výsledků, zvláště pak pokud se jedná o srovnávání s výsledky zjištění u Stanovisek PMS k uložení TOPP.

Graf 41: Obsah Stanoviska PMS k uložení TDV – Průběh spolupráce (N=18)

Tématem průběhu spolupráce se dle metodiky PMS zabývá také Zpráva pro účely rozhodnutí, která je, podobně jako Stanoviska PMS k uložení TOPP/TDV, po obsahové stránce členěna do čtyř základních tematických oddílů, tj. vedle tématu průběhu spolupráce se ve svém sdělení soudu soustřeďuje dále na osobní a sociální poměry pachatele, řešení následků trestného činu a závěrečné stanovisko PMS. Na základě provedené analýzy Zpráv pro účely rozhodnutí lze, obdobně jako v případech Stanovisek PMS k uložení TOPP/TDV, konstatovat, že v předepsané oblasti Průběh spolupráce obsahovaly zprávy nejčastěji informace o způsobu navázání spolupráce PMS s klientem (93 %), ve většině případů byly součástí zpráv také informace o postoji pachatele k přijetí odpovědnosti za následky trestné činnosti (83 %), ve více než v polovině případů bylo možné ve zprávách zaznamenat také informace týkající se postoje pachatele, resp. jeho náhledu na trestnou činnost.

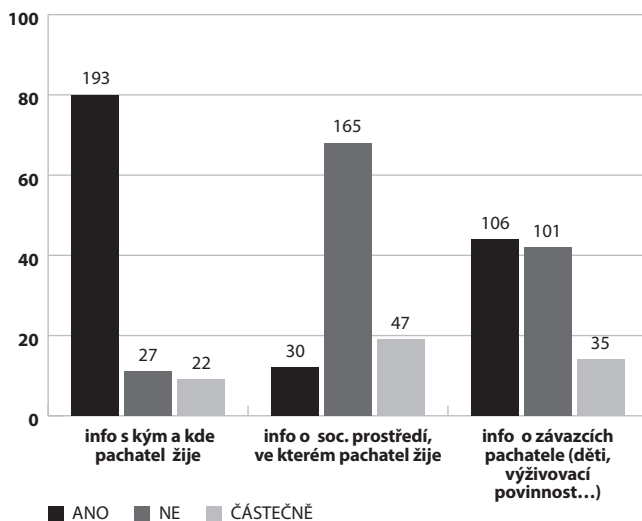
Informace o tom, zda a jak je pachatel motivován a připraven podrobit se případným uloženým trestům a povinností, byly ve zprávách odpovídajícím způsobem nebo alespoň částečně obsaženy ve 23 zprávách ze 40, tj. přibližně v 58 % případů Zpráv pro účely rozhodnutí, které byly předmětem analýzy, přičemž u 17 zpráv tento druh informace zcela chyběl.

VIII.2. Zjištění v oblasti Osobní a sociální poměry pachatele

Při analýze předložených stanovisek a zpráv PMS jsme se zaměřili také na to, jakým způsobem je v praxi probačními pracovníky reflektována další předepsaná oblast sdělení soudu, která svým záběrem představuje relativně široké téma zabývající se osobními a sociálními poměry pachatele, resp. obviněného, v jehož rámci by měli probační pracovníci podrobněji zachytit relevantní informace o rodině a sociálních vztazích, zaměstnání, finanční situaci a v neposlední řadě také informace o pachateli, týkající se jeho osobnosti a závislostního chování.

Zjištění z analýzy Stanovisek PMS k uložení TOPP ukázala, že při zpracování tématu rodiny a sociálních vztahů probační pracovníci ve svých písemných sděleních soudu uváděli nejčastěji základní informace o tom, s kým a kde pachatel žije, přičemž tento druh informace bylo možné zcela nebo alespoň částečně nalézt v cca 89 % Stanovisek PMS k uložení TOPP, naopak zcela chyběl v 11 % posuzovaných případů. Podrobnější informace o sociálním prostředí, ve kterém pachatel žije, bylo možné, byť alespoň částečně, nalézt v cca 32 % posuzovaných Stanovisek PMS k uložení TOPP, zatímco v 68 % zbývajících případů tento druh informace obsažen nebyl. Podrobnější nebo alespoň částečné sdělení o tom, jaké má pachatel závazky (děti, vyživovací povinnost, péče o svěřenou osobu) bylo součástí cca 58 % Stanovisek PMS k uložení TOPP, ve zbývajících 42 % naopak tyto informace stanovisko neobsahovalo (viz graf 42 a tabulka 62).

Graf 42: Obsah Stanoviska PMS k uložení TOPP – Osobní a sociální poměry obviněného – Rodina a sociální vztahy (N=242)

Tabulka 62: Obsah Stanoviska PMS k uložení TOPP – Osobní a sociální poměry obviněného – Rodina a sociální vztahy (N=242)

Druh informace obsažené ve stanovisku (zpracováno dle obsahové struktury šablony PMS)	Byla součástí stanoviska*		Nebyla součástí stanoviska	
Informace s kým a kde pachatel žije	215	88,8 %	27	11,2 %
Informace o sociálním prostředí, ve kterém pachatel žije	77	31,8 %	165	68,2 %
Informace o tom, jaké má pachatel závazky (děti, vyživovací povinnost, péče o svěřenou osobu)	141	58,3 %	101	41,7 %

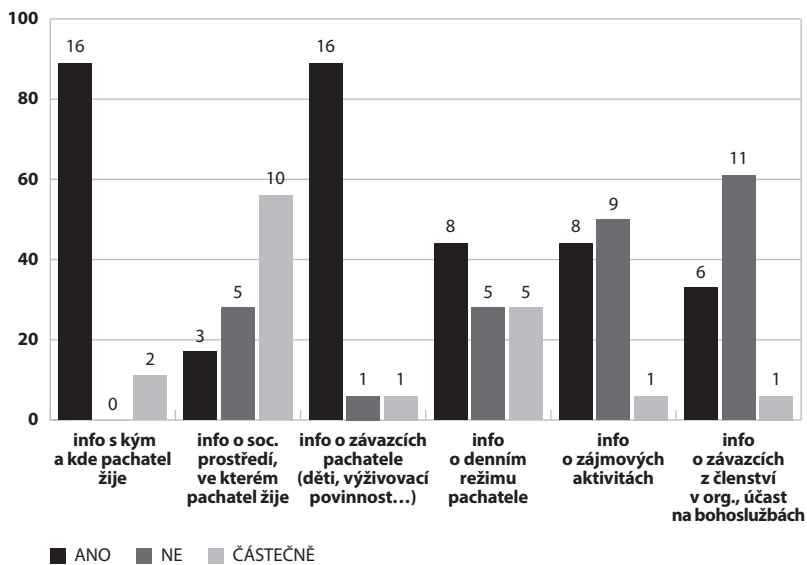
* zahrnuje odpovědi Ano + Částečně

Obdobně jsme se zaměřili na Stanoviska PMS k uložení TDV, ve kterých byla informace o tom, s kým pachatele bydlí a kde žije, obsažena ve všech z 18 posuzovaných případů. Informace o sociálním prostředí, ve kterém pachatele žije, bylo možné zaznamenat v celkem 13 případech, byť tyto informace byly ve stanoviskách zmíněny spíše jen částečně a sdělení byla častěji spíše méně podrobná. Na rozdíl od Stanovisek PMS k uložení TOPP

obsahovala Stanoviska PMS k uložení TDV v naprosté většině případů informace o tom, jaké má pachatel závazky (děti, vyživovací povinnost, péče o svěřenou osobu), pouze v jednom stanovisku nebylo možné tento druh sdělení identifikovat ani v částečné podobě.

S ohledem na specifika TDV patří mezi očekávané informace, které by měly být součástí zpracovaného stanoviska, také sdělení o případných zájmových aktivitách pachatele (tuto informaci obsahovalo celkem 9, tj. polovina stanovisek), o závazcích z případných povinností v rámci členství pachatele v zájmové organizaci, případně příslušnost k náboženskému společenství a s tím související téma pravidelné účasti na bohoslužbách (informace tohoto typu obsahovalo pouze 7 stanovisek z 18). Ve srovnání se stanoviskem PMS k uložení TOPP je dalším specifikem Stanoviska PMS k uložení TDV to, že by jeho součástí měla být rovněž informace o denním režimu pachatele. Z posuzovaného vzorku 18 stanovisek byly tyto informace obsaženy ve 13 stanoviskách (viz graf 43).

Graf 43: Obsah Stanoviska PMS k uložení TDV - Osobní a sociální poměry obviněného – Rodina a sociální vztahy (N=18)

Další specifické informace, které by mělo Stanovisko PMS k uložení TDV obsahovat, představuje tematická oblast Bydlení. Zde probační pracovníci v naprosté většině svých stanovisek uváděli informace o tom, zda byla provedena návštěva místa bydliště, jaký je právní vztah pachatele k obydlí (např. nájemní smlouva, vlastník, neoficiální podnájem apod.), základní a stručný popis obydlí, včetně informace o osobách žijících s pachatelem společně v tomto obydlí.

Důležitou oblastí, kterou by se dle metodického standardu PMS probační pracovníci měli bez ohledu na specializace ve svých stanoviskách podrobněji zabývat, je téma zaměstnání a finanční situace pachatele. Analýza ukázala, že zatímco sdělení o tom, jaké je současné zaměstnání pachatele, případně zda je nezaměstnaný, v evidenci Úřadu práce apod., byla u zpracovaných Stanovisek PMS k uložení TDV zaznamenána ve všech případech, u Stanovisek PMS k uložení TOPP ve 26 případech (tj. cca 11 %) informace o současném zaměstnání pachatele překvapivě zcela chyběly. Stejně tak přibližně ve čtvrtině případů

zpracovaná Stanoviska PMS k uložení TOPP neobsahovala podrobnější informace o časových závazcích pachatele, vyplývajících z výkonu jeho povolání, tzn. jakou má například pracovní dobu, zda za práci dojíždí, případně kam a jak často (zmíněných 25 % neobsahuje případy, ze kterých dle vyjádření probačního pracovníka bylo zřejmé, že byl pachatel aktuálně bez zaměstnání a tudíž podrobnější informace o časových závazcích nebylo třeba z logiky věci ve stanovisku očekávat). Za pozoruhodné lze považovat i zjištění, že Stanoviska PMS k uložení TOPP obsahovala informace o odborné kvalifikaci a praktické dovednosti pachatelů pouze ve třetině případů, podobná situace byla i v případě informací o dosaženém vzdělání, které chyběly v cca třech čtvrtinách Stanovisek PMS k uložení TOPP, a to přesto, že důkladné zmapování těchto oblastí je dle metodiky⁷⁸ PMS předpokladem pro provedení analýzy rizik pro výkon TOPP, které, vedle dalších v metodice uvedených oblastí,⁷⁹ ovlivňují vykonatelnost TOPP (srovnej viz doslovná citace pod čarou z Metodického standardu PMS: Trest obecně prospěšných prací, kapitola 2. 2. 2, s. 10).

Stejně tak bylo překvapivým zjištěním, že ve více než v polovině případů nebyly součástí stanovisek PMS ani informace o zadluženosti pachatelů (v případě Stanovisek PMS k uložení TOPP se konkrétně jednalo o 154 případů z celkových 242, a 10 případů z 18 Stanovisek PMS k uložení TDV, ve kterých nebyla uvedena ani základní informace o tom, zda je pachatel zadlužen, či nikoliv). Podobně i ve Zprávách pro účely rozhodnutí bylo možné informace o finanční situaci pachatele dohledat pouze přibližně v polovině případů (konkrétně v 21 případech z celkových 40 zpráv).

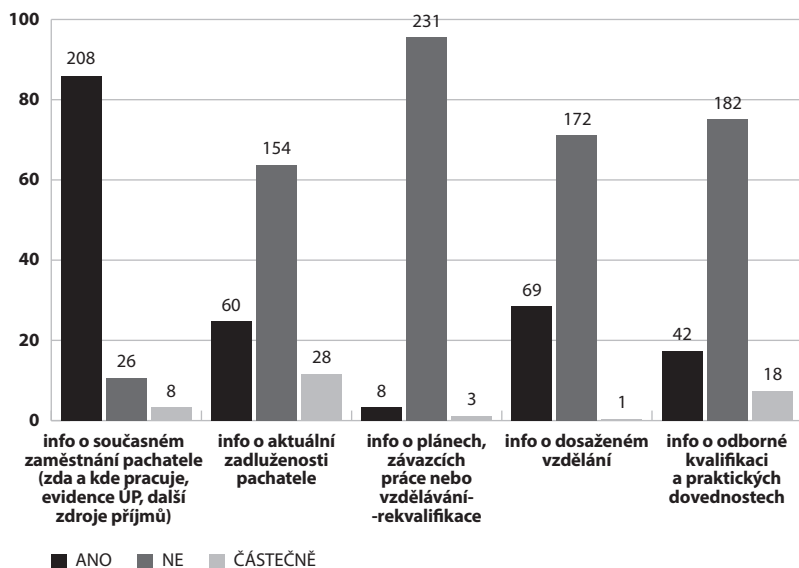
Podle četnosti výskytu sdělení obsažených ve stanoviskách PMS lze rovněž usuzovat, že v praxi představují další spíše marginální oblast informace o plánech a závazcích pachatelů, které se týkají práce nebo jejich vzdělávání v nejbližší budoucnosti (viz grafy 44, 45 a tabulka 63).

78 Metodický standard Trest obecně prospěšných prací, Probační a mediační služba, 2016, s. 10.

79 „Analýza rizik pro výkon trestu OPP je základním předpokladem pro vhodné uložení trestu OPP a jeho efektivní výkon. Ve fázi před rozhodnutím soudu pracovník provede (především na základě zjištěných informací z jednání s pachatelem a dostupných materiálů z trestního spisu) analýzu rizik pro výkon trestu OPP. Analýza rizik spočívá v důkladném zmapování oblastí, které zásadním způsobem ovlivňují vykonatelnost trestu OPP, což jsou zejména:

- postoj pachatele ke spáchanému činu a uloženému trestu, míra motivovanosti trest vykonat;
- časové možnosti v souvislosti se zaměstnáním, studiem, rodinnou situací;
- dosažené vzdělání a odborná kvalifikace, praktické pracovní dovednosti;
- zdravotní stav a případná zdravotní omezení a užívání OPL;
- rodinné poměry a sociální zázemí, finanční situace v kontextu výkonu trestu OPP;
- předchozí trestná činnost;
- postoj pachatele k oběti (poškozené organizaci) a představa pachatele o odčinění způsobené újmy a nahrazení škody (popřípadě již realizované kroky);
- potřeby pachatele a oběti a s nimi související možnosti zprostředkování pomoci a kontaktu s jinými organizacemi;
- faktické trvalé bydliště, (bez)problémové kontaktování pachatele;
- spolupráce se zájmovým sdružením na přípravě záruky za chování pachatele;
- existence vhodného poskytovatele pro výkon trestu OPP;
- další významné skutečnosti týkající se projednávaného případu.“

Graf 44: Obsah Stanoviska PMS k uložení TOPP – Osobní a sociální poměry obviněného – Zaměstnání a finanční situace (N=242)

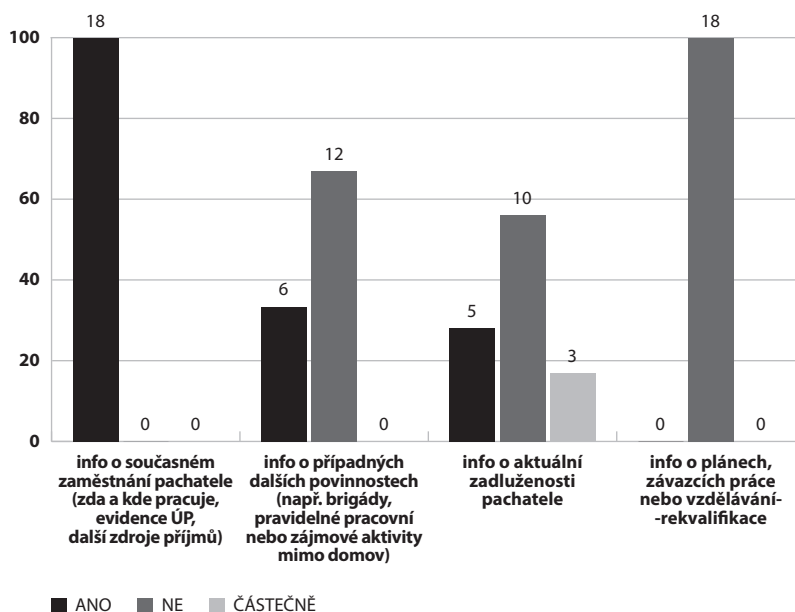

Tabulka 63: Obsah Stanoviska PMS k uložení TOPP – Osobní a sociální poměry obviněného – Zaměstnání a finanční situace (N=242)

Druh informace obsažené ve stanovisku (zpracováno dle obsahové struktury šablony PMS)	Byla součástí stanoviska*		Nebyla součástí stanoviska	
	Count	Percentage	Count	Percentage
Informace o současném zaměstnání pachatele (zda a kde pracuje, evidence ÚP, další zdroje příjmů)	216	89,3 %	26	10,7 %
Informace o aktuální zadluženosti pachatele	88	36,4 %	154	63,6 %
Informace o plánech, závazcích týkajících se práce nebo vzdělávání (např. rekvalifikace)	11	4,5 %	231	95,5 %
Informace o dosaženém vzdělání pachatele	70	28,9 %	172	71,1 %
Informace o odborné kvalifikaci a praktických dovednostech pachatele	60	24,8 %	182	75,2 %

* zahrnuje odpovědi Ano + Částečně

Graf 45: Obsah Stanoviska PMS k uložení TDV – Osobní a sociální poměry obviněného – Zaměstnání a finanční situace (N=18)

Podle interních materiálů PMS je součástí tematického oddílu vztahujícího se k osobním a sociálním poměrům pachatele i oblast týkající se tématu závislostí, kde by probační pracovníci ve svých sděleních měli informovat o vztahu pachatele k alkoholu, drogám nebo o jiném závislostním chování, přičemž dle předepsané šablony PMS je zde příležitost vyjádřit se k tomuto tématu podrobněji tím, že např. uvedou také informace o historii problémového užívání, druhu, četnosti a způsobu zneužívání omamných a psychotropních látek, případně informace o absolvování léčby a rizicích vyplývajících z osobnosti pachatele⁸⁰.

Dle provedené analýzy předložených Stanovisek PMS k uložení TOPP/TDV informovali probační pracovníci ve svých sděleních soudu (státnímu zastupitelství) o vztahu pachatele k alkoholu, drogám, případně o gamblingu nebo o jiném závislostním chování přibližně v 70 % případů. Podrobnější informace, týkající se historie a charakteru problémového užívání, se objevily naopak pouze ve třetině stanovisek. Oblastí závislostního chování a osobnosti pachatele se zabývaly také Zprávy pro účely rozhodnutí, přičemž informace vztahující se k danému tématu bylo možné nalézt pouze ve 22 případech ze 40, tj. přibližně v polovině posuzovaných zpráv.

VIII.3. Zjištění v oblasti Řešení následků trestného činu

Důležitou součástí předepsané tematické struktury, platné jak pro Stanoviska PMS k uložení TOPP a TDV, tak i Zprávy pro účely rozhodnutí, představuje samostatná oblast řešení následků trestného činu, která zahrnuje témata jako postoj pachatele k přijetí odpovědnosti za následky trestné činnosti a jeho náhled na trestnou činnost, postoj pachatele k oběti a způsobeným následkům (tj. např. jak chce pachatel způsobenou škodu hradit

80 Závislostní chování a specifika osobnosti pachatele. Šablony - Stanovisko PMS k uložení trestu OPP, TDV – interní materiál PMS, s. 2.

nebo jinak odčinit, vztah pachatele k oběti apod.). V rámci této tematické oblasti by probační pracovníci měli rovněž informovat o motivaci pachatele ke změně, spolupráci PMS s obětí, tj. zda a s jakým výsledkem byla ze strany PMS kontaktována oběť nebo poškozená organizace, jaké je zjištěné stanovisko oběti nebo poškozené organizace k náhradě vzniklé škody, popis následků pro oběť, případně obsahuje též popis a výsledky způsobu řešení vzniklé újmy⁸¹.

Téma náhledu pachatele na trestnou činnost bylo ve stanoviskách PMS zpracováno nebo alespoň okrajově zmíněno přibližně v 70 % případech, ve Zprávách pro účely rozhodnutí se náhledem pachatele na trestnou činnost odpovídajícím způsobem, nebo alespoň částečně, zabývali probační pracovníci v 33 případech z celkových 40.

Tématem přijetí odpovědnosti za následky trestné činnosti se probační pracovníci ve Stanoviskách PMS k uložení TOPP/TDV zabývali v cca 87 % případech. Ve Zprávách pro účely rozhodnutí se zpracování tohoto tématu objevilo v 37 případech z celkových 40.

Informace o motivaci pachatele ke změně bylo možné v různé míře intenzity zpracování nalézt překvapivě pouze v 56 % všech případů posuzovaných stanovisek a zpráv PMS, přičemž v případě stanovisek k uložení TDV bylo toto téma zpracováno pouze ve třetině případů.

Zajímavé výsledky přinesla analýza stanovisek a zpráv PMS v případě zjištění četnosti výskytu informací o spolupráci probačních pracovníků s obětmi. Informace o tom, zda byla oběť ze strany probačních pracovníků kontaktována, byly součástí pouze cca 55 % všech stanovisek a zpráv, které jsme měli při analýze k dispozici s tím, že i když u uvedených typů výstupů, tj. Stanovisek PMS k uložení TOPP/TDV a Zpráv pro účely rozhodnutí, nebyly zjištěny zásadnější rozdíly, nejčastěji tento typ informace chyběl v případě Stanovisek PMS k uložení TOPP (cca v 49 %). V této souvislosti je třeba uvést, že z celkového vzorku posuzovaných písemností byly v tomto případě vyjmuty ty zprávy či stanoviska, u kterých by posouzení, zda PMS oběť kontaktovala, nemuselo být relevantní (např. v případech maření soudního rozhodnutí apod.).

Ještě méně příznivě vycházejí výsledky při porovnání četností výskytu informací ve zprávách a stanoviskách, které sdělují, jaké je zjištěné stanovisko oběti nebo poškozené organizace k náhradě vzniklé škody. Tento typ informace se vyskytl pouze v cca 28 % z celkového počtu všech posuzovaných stanovisek a zpráv. Aby nedošlo ke zkreslení, do vzorku nebyly zahrnuty ty případy, kde vedle výše uvedeného například maření úředního rozhodnutí, nastaly situace, kdy dle sdělení probačních pracovníků oběť nespolupracovala, případně se jí nepodařilo kontaktovat.

Sdělení popisující výsledky způsobu řešení vzniklé újmy v rámci například uzavřené dohody o náhradě škody, případně o provedení mediace mezi obětí a pachatelem, bylo součástí cca 10 % případů analyzovaných stanovisek a zpráv. Aby nedošlo ke zkreslení zjištěných výsledků, byla při stanovení velikosti souboru i v tomto případě reflektována

81 Řešení následku trestného činu. Šablony - Stanovisko PMS k uložení trestu OPP, TDV, Zpráva pro účely rozhodnutí - část 3. interní materiál PMS.

skutečnost, kdy oběť např. nespolupracovala nebo se jí nepodařilo ze strany PMS kontaktovat a tuto informaci také do zpráv, resp. stanovisek, probační pracovníci napsali. Stejně tak tento soubor neobsahoval případy trestních věcí, ve kterých oběť nefigurovala.

V celkovém souboru vybraných stanovisek a zpráv byly dohledány překvapivě pouze dva případy, ve kterých byla součástí dokumentu také příloha obsahující Prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její život, které je určeno orgánům činným v trestním řízení a může být jako listinný důkaz založeno do trestního spisu.

Samostatnou kategorií, na kterou jsme se při výzkumu zaměřili, byla souhrnná analýza rizik, zahrnující zhodnocení míry rizika recidivy, újmy a selhání vyplývající z trestní minulosti klienta a případné předchozí spolupráce s PMS. Další zhodnocení míry rizika, újmy a selhání je prováděno při zohlednění dynamických faktorů (tj. např. finanční situace, zaměstnání, rodinné poměry, bydlení, závislosti, způsoby myšlení, postoje a chování apod⁸²).

V praxi je zpracování výše uvedeného tématu součástí samostatné kapitoly s názvem Stanovisko PMS, která zpravidla tvoří závěrečný oddíl jak Zprávy pro účely rozhodnutí, tak i Stanoviska PMS k uložení TOPP a Stanoviska PMS k uložení TDV.

V rámci zhodnocení míry rizika recidivy, újmy a selhání probační pracovníci překvapivě komentovali trestní minulost pachatele, příp. předchozí spolupráce s PMS, v různé míře intenzity pouze v necelé třetině případů. Při hodnocení míry rizika recidivy, újmy a selhání vyplývající z dynamických faktorů byl výsledek oproti předchozím zjištění sice o něco příznivější, i v tomto případě však informace tohoto typu nebyly obsaženy ve více jak v polovině případů, přičemž hodnocení dynamických faktorů bylo naopak možné nalézt, byť opět v různé míře intenzity, v necelých 45 % případů.

Ještě menší počet zpráv nebo stanovisek PMS obsahoval informace o tom, komu a za jakých okolností hrozí újma (pouze v necelých 6 %), sdělení o tom, jak klient svým přístupem rizika zvyšuje či snižuje, bylo možné identifikovat v cca 20 % případů. Návrhy opatření k ošetření zjištěných rizik, jako například uložení přiměřených povinností a omezení, se vyskytly ve třetině případů, ve kterých PMS zpracovávala Zprávu pro účely rozhodnutí nebo Stanovisko k uložení TOPP/TDV (blíže kapitola VII.). Zpravidla se jednalo o návrh na uložení povinnosti nahradit způsobenou škodu.

Pokud se jednalo o Stanoviska PMS k uložení TOPP, návrh možného poskytovatele obecně prospěšných prací bylo možné ve sděleních adresovaných příslušným soudům nalézt v cca dvou třetinách případů.

VIII.4. Zjištění v oblasti Závěrečného stanoviska Probační a mediální služby

Podle Metodického standardu PMS pro oblast trestu obecně prospěšných je jedním ze zásadních pracovních postupů také požadavek, aby Stanovisko PMS k uložení TOPP bylo ve všech návrzích vždy odůvodněno.⁸³ Analýza ukázala, že požadovaná odůvodnění, byť alespoň částečně, bylo možné nalézt cca ve dvou třetinách Stanovisek PMS k uložení TOPP.

Také požadavek, aby součástí přílohy Stanoviska PMS k uložení TOPP bylo vždy stanovisko pachatele k uložení TOPP, byl v posuzovaném vzorku z velké části naplněn, i když existovaly případy stanovisek, kde se tuto požadovanou přílohu dohledat nepodařilo (37 případů z 242, tj. cca 15 %).

Podobně i metodika PMS vztahující se k oblasti trestu domácího vězení stanovuje požadavek, aby součástí písemných podkladů byl vždy slib obviněného, ve kterém se zavazuje, že se bude ve stanovené době zdržovat v obydlí na určené adrese a poskytne PMS veškerou potřebnou součinnost při kontrole výkonu tohoto trestu⁸⁴. Dle výsledků šetření lze konstatovat, že v tomto ohledu drtivá část posuzovaných stanovisek k uložení TDV požadavek metodiky splnila, neboť požadovanou přílohu obsahující slib obviněného nebylo v předložených materiálech možné dohledat pouze v jednom případě.

Zjištění, vyplývající z provedené analýzy posuzovaného vzorku zpráv PMS (tj. Stanovisek PMS k uložení TOPP/TDV, Zpráv pro účely rozhodnutí) ukazují, že probační pracovníci doporučenou strukturu a obsah šablon, předepisující formální i obsahovou strukturu písemných výstupů PMS, v praxi v zásadě většinou reflektují. Pokud v přímé konfrontaci s metodickými standardy identifikovala analýza v obsahu zpráv PMS výraznější rezervy, pak se nejčastěji jednalo o témata spojená s objektivizací popisovaných skutečností, popisem a analýzou zjištěných rizik, podrobnějším popisem finanční situace pachatele a zjišťováním potřeb obětí.

Na existující rezervy v dodržování předepsaných metodických standardů ze strany probačních pracovníků ukazuje i skutečnost, že se při analýze v některých případech nepodařilo například dohledat metodickým standardem obligatorně požadovanou přílohu Stanovisko pachatele k uložení TOPP, což mimo jiné koresponduje i s některými negativními hodnoceními ze strany soudců a státních zástupců, kteří právě na absenci stanoviska pachatele rovněž v některých případech (v rámci dotazníkového šetření uskutečněného mezi soudci a státními zástupci) opakovaně upozorňovali. Podobně kritická hodnocení ze strany soudců v některých případech zaznívala například také na adresu nedostatečně zpracovaných informací týkajících se vzdělání a pracovní kvalifikace obviněného (podrobněji kapitola VI.), což rovněž koresponduje s výsledky provedené analýzy, v tomto případě stanovisek PMS k uložení TOPP.

83 Metodický standard Trest obecně prospěšných prací, Probační a mediální služba, 2016, s. 11.

84 Metodický standard Trest domácího vězení, Probační a mediální služba, 2016, s. 14.

IX.

Závěr

V rámci evropského prostoru je jedním ze základních předpokladů pro rozhodování o uložení adekvátního druhu trestu, a zejména pak pro jeho individualizaci, dostatek informací o odsouzeném a jeho aktuální životní situaci. V případě TOPP/TDV má také velmi podstatný význam například informace o postoji pachatele k uvažovanému trestu a ochotě spolupracovat s PMS. Jedním z nástrojů, kterým lze zajistit individuální přístup k pachateli a lepší výkon alternativních trestů, je to, že soud má k dispozici odborné stanovisko PMS k možnosti jejich uložení, jež je k dispozici státním zástupcům a soudcům ve formě zprávy, resp. stanoviska PMS. Zde by měly být obsaženy podrobné a aktuální informace, včetně analýzy rizik následné recidivy. Vhodnost spolupráce a využívání těchto posouzení se ostatně odráží i v doporučeních Rady Evropy, zaměřených na tuto oblast.

Také v českém trestním právu jsou osobní, rodinné, majetkové a jiné poměry pachatele jedno z obecných kritérií pro ukládání konkrétního druhu a výměry trestu. V případě TOPP/TDV, s ohledem na jejich obsah, jsou pak požadavky v tomto směru ještě více konkretizovány. Právní úprava obecně nevyžaduje obecnou povinnost vyžadovat zprávu PMS, která tyto informace obsahuje. Nicméně právě v případě TOPP/TDV je tato povinnost stanovena, pokud je rozhodováno trestním příkazem, a to vzhledem k velmi omezeným možnostem soudu tyto informace před rozhodnutím získat jiným způsobem.

Na oblast významu zpráv PMS pro rozhodování a následný výkon TOPP/TDV a jejich kvalitu byl zaměřen náš výzkum. Základní poznatky tohoto výzkumu vzešly především z expertního dotazníkového šetření mezi soudci, státními zástupci a probačními pracovníky, kteří se na střediscích PMS v rámci své agendy zabývají zkoumanou agendou, dále pak z analýzy zpráv probačních pracovníků k možnosti uložení TOPP/TDV a ze sledování úspěšnosti výkonu uložených trestů a zjištění následné recidivy.

Z expertního dotazníkového šetření vyplynulo, že vzájemná spolupráce soudců, státních zástupců a probačních pracovníků v rámci ukládání alternativních trestů je na dobré úrovni. Z výsledků můžeme dovodit, že ze strany soudců nesměruje v této oblasti vůči součinnosti s PMS žádná významnější výhrada. Také mezi státními zástupci převládá pozitivní vnímání součinnosti s PMS. Probační pracovníci hodnotili spolupráci se soudci lépe než se státními zástupci. Nyní se nabízí šance i se státními zástupci prohloubit a zlepšit spolupráci, a to při realizaci Pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019, kde se stanoví pro státního zástupce povinnost již v rámci žalobního návrhu uvádět návrh na uložení trestu s uvedením jeho druhu a výměry. Tuto povinnost již ostatně nově zakotvuje TrŘ v § 177 písm. d).

Potvrdila se též pozitivní zkušenost soudců a státních zástupců s činností probačních pracovníků, kterou hodnotí z hlediska kvalifikace, zkušenosti, odbornosti, objektivity a profesionality v převážné míře velmi pozitivně. Nejlépe byla oběma profesními skupinami hodnocena jejich profesionalita.

Probační pracovníci poukázali na problém nedostatečného časového prostoru pro vypracování zprávy. Zejména v případech zpracování zprávy k TDV je časový prostor, který je určen soudci či státními zástupci na její vypracování, nedostatečný (uvedeno zhruba

čtvrtinou probačních pracovníků). V případě zprávy k TOPP je to lepší. Tato skutečnost souvisí i s přetížeností probačních pracovníků. Přetíženost vnímá polovina z nich jako významný faktor ovlivňující negativně kvalitu zpráv.

Naopak velmi příznivým je poznatek, že všechny skupiny respondentů považují zprávy k možnosti uložení TOPP/TDV za užitečný institut. Zprávy podle jejich názorů přinášejí objektivní informace o pachatele, a to na základě důkladného osobního šetření a obsahují celou řadu cenných informací, které urychlují rozhodovací proces a tím zajišťují efektivní výkon trestu. Respondenty bylo zdůrazňováno, že bez zprávy a kladného hodnocení nelze příslušný trest vůbec uložit. Podle zkušeností významné většiny ze všech skupin respondentů je i výkon TOPP/TDV úspěšnější, pokud je při rozhodování o trestu k dispozici zpráva PMS.

Jak z výsledků expertního šetření, tak i z analýzy zpráv PMS pak vyplývá, že dalším z problémů, se kterým se probační pracovníci při zpracovávání zpráv potýkají, je možnost objektivizace informací získaných od pachatele. Podle praktických zkušeností probačních pracovníků v případě zpracování zpráv k možnému uložení TOPP se nejobtížněji získávají informace o zdravotní způsobilosti pachatele k výkonu TOPP, o závislostech pachatele na OPL nebo alkoholu a informace o finanční situaci pachatele. V případě informací, které se obtížně ověřují, uvedli nejčastěji probační pracovníci informace o závislostech pachatele na OPL nebo alkoholu, o zdravotní způsobilosti pachatele k výkonu TOPP a informace o motivaci pachatele trest vykonat. V případě zpracování zpráv k TDV jsou nejméně dostupné informace spojené s bydlením pachatele, o zaměstnání a o případné závislosti pachatele na alkoholu či OPL. V případě informací, které se obtížně ověřují, uvedli nejčastěji probační pracovníci informace o závislostech pachatele na OPL nebo alkoholu, informace spojené s bydlením pachatele a informace o zaměstnání.

Pozitivní je i hodnocení zpráv soudci a státními zástupci z hlediska objektivnosti, přehlednosti a úplnosti. Obě skupiny respondentů se věnovaly i hodnocení jednotlivých částí zprávy k TOPP/TDV, a to části věnované průběhu spolupráce s pachatelem, části popisující jeho osobní a sociální poměry, části popisující řešení následků trestného činu a části představující stanovisko PMS k možnosti uložení trestu. Soudci i státní zástupci hodnotili konkrétní části zpráv velmi kladně. Nejlepšího skóre při hodnocení jednotlivých částí zprávy dosáhlo závěrečné stanovisko k možnosti uložení TOPP/TDV a popis průběhu spolupráce s probačním pracovníkem.

I hodnocení kvality jednotlivých informací ve zprávách PMS posuzovali soudci i státní zástupci v převážné většině pozitivně. V případě zpráv k TOPP za nejkvalitnější považovaly obě skupiny expertů informace týkající se stanoviska obviněného a závěrečného stanoviska probačního pracovníka k možnosti uložení TOPP. Lze shrnout, že zejména informace, které považují pro své rozhodování za nejdůležitější a z hlediska hodnocení významnosti faktorů při ukládání TOPP za nejdůležitější, jsou ve zprávách PMS poskytovány příslušným orgánům činným v trestním řízení velmi kvalitně. I v případě hodnocení kvality a dostatečnosti informací ve zprávách PMS k TDV je hodnocení soudců a státních zástupců převážně pozitivní. Nejpozitivněji z hlediska kvality informací hodnotily obě

skupiny respondentů shodně stanovisko obviněného k možnosti uložení TDV, závěrečné stanovisko probačního pracovníka k možnosti uložení TDV a údaje o specifikaci místa, kde by byl případně TDV vykonáván.

Důležitým poznatkem z našeho šetření je, že mezi nejdůležitější faktory, kterým soudci přikládají význam při ukládání TOPP, patří zdravotní stav obviněného, jeho kriminální kariéra a jeho postoj resp. stanovisko k možnosti uložení TOPP. Za podstatné dále pokládají dřívější selhání obviněného při výkonu alternativního trestu a závažnost trestné činnosti. Právě dva posledně jmenované faktory pak považují při možném návrhu na uložení TOPP za nejvýznamnější státní zástupci. Při zvažování uložení TDV přikládají soudci největší význam kriminální kariéře obviněného, perspektivě jeho bydlení, závažnosti trestné činnosti, konkrétním místním podmínkám pro realizaci TDV a povaze trestné činnosti. S malými obměnami je podobné pořadí důležitosti faktorů při zvažování návrhu na uložení TDV deklarováno i státními zástupci. Výsledek výzkumného šetření můžeme považovat za důležitou zprávu pro probační pracovníky. Soudci podle svých vyjádření přikládají informacím ze zpráv PMS větší váhu a mají pro jejich rozhodování větší význam, než si sami probační pracovníci myslí. A také kvalitu těchto informací ze zpráv PMS, důležitých pro své rozhodování, hodnotí velmi pozitivně.

Negativní vliv na kvalitu zpráv má podle probačních pracovníků jejich přetíženost, dále problematická spolupráce s pachatelem, nemožnost ověření či vůbec získávání informací, nedostatečný časový prostor na zpracování zprávy.

Další část výzkumu byla zaměřena na analýzu zpráv probačních pracovníků, rozhodnutí, ve kterých byl uložen TOPP/TDV a příslušných údajů z RT (celkem jsme shromáždili a dále analyzovali informace, resp. údaje o 657 odsouzených, z toho v 621 případech jim byl uložen TOPP a v 36 jim byl uložen TDV). Vzhledem k velmi omezenému počtu případů TDV níže uvedené poznatky vypovídají především o situaci v oblasti TOPP.

Významným hlediskem při ukládání trestů je předchozí kriminální kariéra odsouzených. V případě našeho výzkumného souboru lze konstatovat, že většina odsouzených již měla předchozí zkušenost se systémem trestní justice a někteří i opakovaně. Předchozí recidiva před předmětným rozhodnutím byla zaznamenána u 70 % odsouzených. Velmi podstatným údajem z hlediska úvah o uložení alternativního trestu jsou pro soud informace o tom, jak probíhal výkon již dříve uložených alternativních trestů a zda došlo k jeho úspěšnému výkonu, případně, zda již odsouzený má předchozí zkušenost s výkonem nepodmíněného trestu. U téměř 26 % odsouzených byl již v minulosti přeměněn nějaký alternativní trest, zkušenost s výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody, a to jak přímo uloženého, případně přeměněného alternativního trestu na nepodmíněný trest odnětí svobody, mělo celkem téměř 36 % odsouzených.

Na význam zpráv probačního pracovníka před rozhodnutí pro úspěšný výkon trestu a na skutečnost, že soudy ne vždy dodržují povinnost vyžádat si zprávu probačního pracovníka při rozhodování trestním příkazem, upozornilo již v roce 2014 kolegium Nejvyššího soudu v analytickém materiálu „Zhodnocení praxe soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010 a 2011“, kde se konstatuje: „Vyžádání zprávy Probační a mediační služby v těchto případech vede podle zkušeností těch soudů,

které v tomto směru náležitě spolupracují s Probační a mediační službou, k výraznému poklesu počtu nevykonaných trestů obecně prospěšných prací, resp. počtu přeměn tohoto trestu na trest odnětí svobody.“ (Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, R 9/2014, 2/2014 (ročník LXVI), Nejvyšší soud ČR, 2014).

To, že tento problém stále přetrvává, se potvrdilo i v rámci našeho výzkumu. Ukázalo se, že rozhodně není pravidlem, že by soudy měly před rozhodováním o těchto trestech k dispozici zprávu probačního pracovníka. Ve většině případů (52 %) ji k dispozici neměly. Situace se pak velmi lišila v závislosti na tom, jakým druhem rozhodnutí byla příslušná sankce uložena. V případě rozhodování trestním příkazem ji ve většině případů soudy měly. Přesto bylo možné zaznamenat, že téměř ve třetině případů ji k dispozici neměly, ač je zde zákonná povinnost si ji vyžádat. Při rozhodování rozsudkem je pak soudy měly k dispozici pouze ve velmi omezené míře - v 16 % případů. Lepší situace v tomto směru byla u TDV, kde v případě trestního příkazu byla zpráva k dispozici vždy a při rozhodování rozsudkem v přibližně 68 % případů. To koresponduje i s poznatky z expertního šetření, kde napříč profesemi existuje celkem shoda v tom, že bez zprávy probačního pracovníka tento trest nelze odpovědně uložit.

Dále se ukázalo, že tam, kde soudy zprávu k dispozici měly, v převážné míře rozhodovaly v souladu se stanovisky probačního pracovníka v ní vyjádřenými. Zcela ve shodě se stanoviskem PMS ve zprávě bylo 73 % rozhodnutí, a pokud započítáme i případy částečné shody, šlo již o 82 %. To ostatně koresponduje i s poznatky zahraničních penologických výzkumů v této oblasti.

Ne příliš potěšujícím zjištěním bylo, že ač právní úprava umožňuje kombinovat TOPP i TDV s ukládáním povinností a přiměřených omezení, která mají lépe individualizovat trest a jejichž prostřednictvím lze též cílit na konkrétní problémy pachatele, které je možno považovat za významné z hlediska budoucí recidivy, resp. desistence, soudy této možnosti využívaly jen ve velmi omezené míře – pouze u necelých 16 % odsouzených. A to přesto, že velká část odsouzených z našeho výzkumného vzorku již měla zkušenost s předchozím odsouzením, někteří i opakovanou, a bylo tedy možné předpokládat zvýšenou míru rizika dalšího selhání.

Zároveň je třeba také zmínit skutečnost, že ani probační pracovníci ve zprávách přiměřené povinnosti a omezení příliš nenavrhovali, a to přesto, že dle příslušných metodik je součástí zprávy i posouzení rizik recidivy a formulace vhodných doporučení v tomto směru. Pouze ve třetině případů obsahovaly výstupy PMS doporučení pro soud o uložení konkrétních přiměřených povinností či omezení. Pokud pak probační pracovník uložení nějakého konkrétního přiměřené povinnosti či omezení ve stanovisku, resp. zprávě, pro soud navrhl, soud tyto návrhy většinou zcela akceptoval nebo je ve svém rozhodnutí zohlednil alespoň částečně. Ve třetině případů soud návrh PMS nijak nerefletoval.

Zdárné dokončení výkonu alternativního trestu odsouzeným je jeden z významných ukazatelů toho, do jaké míry byl uložený trest vhodně zvolen. Ve zkoumaném vzorku odsouzených 58 % z nich úspěšně vykonalo uložený trest. Ve 21 % případech případů došlo k jeho přeměně na jiný trest. Ne zcela zanedbatelný počet případů pak tvořili odsouzení, kde nebylo možné uložený trest vykonat pro výkon jiného nepodmíněného trestu, či pro

uložení souhrnného či společného trestu. Při bližším pohledu pak v případě TOPP bylo úspěšně vykonáno 352 uložených TOPP a přeměněno 131 TOPP, což je 21 % z uložených TOPP. V případě TDV byl podíl úspěšně vykonaných trestů ještě vyšší, šlo o 26 případů, tj. v 72 %, a přeměna na nepodmíněný trest byla zaznamenána pouze v 6 případech.

Jednou ze základních otázek našeho výzkumu bylo, do jaké míry skutečnost, že soud měl k dispozici zprávu probačního pracovníka, ovlivňuje následnou úspěšnost výkonu této sankce. V případě, kde soud rozhodoval trestním příkazem a měl k dispozici zprávu probačního pracovníka, bylo možné zaznamenat vyšší míru úspěšnosti při výkonu trestu a méně přeměn trestů ve srovnání s případy, kdy soud k dispozici zprávu neměl. Tento vztah se ukázal jako statisticky významný (úspěšný výkon TOPP/TDV, kdy zpráva byla v 66 % případů proti přeměně trestu v 15 %; úspěšný výkon TOPP/TDV, kdy zpráva nebyla 50 % případů – přeměna 34 %). I v případech, kdy soud rozhodoval rozsudkem, bylo možné zaznamenat větší úspěšnost při výkonu trestu a nižší počet přeměn, nicméně rozdíly nebyly statisticky signifikantní. To je však možná ovlivněno právě i velmi malým počtem případů, kdy měl soud v hlavním líčení zprávu k dispozici. To obecně podporuje tezi o významu zprávy pro rozhodování soudů o těchto trestech.

Naopak se neobjevily signifikantní rozdíly v úspěšnosti výkonu sankce při srovnání případů, kdy ve zprávě PMS bylo doporučující stanovisko k uložení trestu či naopak nedoporučující. Zde může hrát roli opět skutečnost, že převažující počet zpráv bylo doporučujících (82 %).

Mezi další statisticky významné faktory vztahující se k úspěšnosti patřila výměra TOPP. Přitom za určitou hranici zde bylo možné označit výměru 150 hodin, kdy u vyšších výměr pak ve srovnání s nižšími výměrami výrazněji klesá počet úspěšných výkonů TOPP a naopak roste počet přeměn. Dalšími takovými faktory pak byly, o jaký trestný čin se jednalo, věk pachatele v době vyhlášení (vydání) rozhodnutí a, nikoli překvapivě, předchozí zkušenost s přeměnou alternativního trestu.

Recidiva je považována za jeden z tradičních a často hlavních ukazatelů efektivity ukládaných sankcí. Proto je též často předmětem kriminologických výzkumů. V rámci našeho výzkumu jsme vycházeli při posuzování recidivy z opisů RT minimálně 2 roky poté, co byl nařízen výkon předmětného rozhodnutí. Další záznam po právní moci předmětného rozhodnutí měla v RT téměř polovina odsouzených. V případě TOPP to bylo 51 %, v případě TDV jej mělo 33 % odsouzených. Tyto výsledky se v zásadě příliš neliší od výsledků dřívějšího českého výzkumu orientovaného na recidivu realizovaného v letech 2012 až 2015. Tehdy byl zjištěn další záznam u 48 % zkoumaného vzorku, v případě TOPP pak 49 %, v případě TDV 46 % (Scheinost, Háková, Rozum, Tomášek, & Vlach, 2015). V rámci výzkumu jsme zjišťovali nejen údaj o dalších záznamech po předmětném rozhodnutí, ale i přesnější údaj o recidivě. Recidivy se z celého vzorku odsouzených dopustilo 279 odsouzených, což je téměř 43 %. V téměř třech čtvrtinách případů převažovaly případy pouze jedné recidivy, u jedné pětiny byly zaznamenány dvě recidivy a v 6 % se vyskytly i případy více než dvou recidiv. Z hlediska druhu recidivy šlo zejména o recidivu speciální.

Nutno dodat, že najít přímý vztah mezi obsahem zprávy a následnou recidivou, je poměrně problematické. Doporučení v nich zpravidla směřují zejména k hodnocení rizik

spojených s výkonem konkrétní alternativní sankce, nikoli přímo k recidivě, byt' mají obsahovat i analýzu rizik recidivy. S vědomím výše uvedených limitů výsledky naší analýzy ukázaly, že v případě nedoporučujících stanovisek byla vyšší míra recidivy, a naopak nejnižší byla v případě zcela jednoznačných stanovisek, nicméně tyto rozdíly nebyly statisticky signifikantní. Nutno zároveň dodat, že nedoporučující a nejednoznačná stanoviska byla zastoupena ve velmi malých absolutních počtech.

Analýza dále potvrdila, že mezi významné faktory ovlivňující recidivu lze zařadit věk pachatele, druh trestné činnosti, kriminální historii pachatele, resp. předchozí recidivu, a zkušenost s výkonem nepodmíněného trestu. Signifikantní rozdíly v recidivě se ukázaly též, pokud jde o předchozí zkušenost s přeměnou alternativního trestu. Zde je však třeba vzít v úvahu, že přeměna alternativního trestu může úzce souviset právě s tím, že se odsouzený v průběhu jeho výkonu dopustí recidivy a hlavním důvodem přeměny je právě recidiva.

V rámci výzkumu jsme rovněž analyzovali, zda a jakým způsobem zprávy PMS reflektovaly závazné pokyny/doporučení, která jsou obsažena v příslušných metodických standardech PMS, jejichž dodržování je pro všechny probační pracovníky závazné. Zjištění, vyplývající z provedené analýzy zpráv PMS, ukazují, že probační pracovníci doporučená témata v šablonách, předepisujících formální i obsahovou strukturu písemných výstupů PMS, v praxi v zásadě většinou reflektují, v některých oblastech však existují rezervy. Ty se ukázaly především v těch částech zpracovaných zpráv, ve kterých měli probační pracovníci objektivizovat získané informace uvedené ve zprávě, popsat a analyzovat zjištěná rizika pachatele a podrobněji zmapovat jeho finanční situaci (informaci o zadluženosti pachatele neobsahovala více než polovina z celkového počtu zpráv PMS).

Podrobnějším pohledem na problematiku zpracování tématu rizik pachatele jsme v rámci provedené analýzy zpráv PMS zjistili, že při zhodnocení míry rizika recidivy, újmy a selhání, komentovali probační pracovníci trestní minulost pachatele (případně též jeho předchozí spolupráci s PMS) v necelé třetině případů. Hodnocení míry rizika recidivy, újmy a selhání vyplývající z dynamických faktorů nebylo možné nalézt ve více jak polovině případů. Sdělení o tom, jak pachatel svým přístupem rizika zvyšuje či snižuje, bylo možné identifikovat zhruba v 20 % zpráv. Informace o tom, komu a za jakých okolností hrozí újma, byla součástí necelých 6 % zpráv PMS.

Výraznější rozdíly mezi deklarovanými obsahy zpráv PMS podle metodických standardů PMS a jejich naplňováním v praxi bylo možné zaznamenat i v dalších oblastech, z nichž nejvíce patrná jsou zjištění, že:

- podrobnější informace o sociálním prostředí, ve kterém pachatel žije, neobsahovalo 68 % z celkového počtu posuzovaných Stanovisek k uložení TOPP,
- podrobnější nebo alespoň částečné sdělení o tom, jaké má pachatel závazky (děti, živovací povinnost, péče o svěřenou osobu) nebylo součástí 42 % z celkového počtu posuzovaných Stanovisek PMS k uložení TOPP,
- přibližně v 11 % případů Stanovisek k uložení TOPP nebyly uvedeny žádné informace vztahující se k současnému zaměstnání pachatele,
- přibližně ve čtvrtině případů zpracovaná Stanoviska k uložení TOPP neobsahovala podrobnější informace o časových závazcích pachatele, které vyplývají z výkonu jeho

- povolání, tzn. v cca 25 % případů chyběly informace o tom, jakou má pachatel pracovní dobu, zda za práci dojíždí, případně kam a jak často,
- třetina Stanovisek k uložení TOPP, ve kterých PMS uložení TOPP doporučila, neobsahovala návrh možného poskytovatele obecně prospěšných prací,
  - informace o dosaženém vzdělání, odborné kvalifikaci a praktické dovednosti pachatele neobsahovalo více než 70 % Stanovisek k uložení TOPP,
  - přibližně třetina Stanovisek k uložení TOPP/TDV neobsahovala část týkající se náhledu pachatele na trestnou činnost (ve Zprávách pro účely rozhodnutí zpracování tématu náhledu pachatele na trestnou činnost zcela chybělo v 7 případech ze 40),
  - přibližně třetina Stanovisek k uložení TOPP/TDV a 45 % Zpráv pro účely rozhodnutí neobsahovalo žádné informace o vztahu pachatele k alkoholu, drogám, případně gamblingu nebo jinému závislostnímu chování,
  - informace o motivaci pachatele ke změně bylo možné ve zprávách, v různé míře intenzity zpracování nalézt, v 56 % (v případě Stanovisek k uložení TDV bylo toto téma zpracováno pouze ve třetině případů),
  - polovina Stanovisek PMS k uložení TDV neobsahovala žádné sdělení o případných zájmových aktivitách pachatele,
  - informace o závazcích vyplývajících z případných povinností v rámci členství pachatele v zájmové organizaci, případně příslušnosti k náboženskému společenství a s tím související téma pravidelné účasti na bohoslužbách obsahovalo 7 z 18 Stanovisek k uložení TDV.

Překvapivě méně informací obsahovaly zprávy PMS také v oblasti zaměřené na zjišťování potřeb obětí a jejich aktuální situaci v rámci řešení vzniklé újmy a stanoviska k náhradě vzniklé škody. Informace o tom, zda byla ze strany probačních pracovníků kontaktována oběť, byly součástí pouze cca 55 % zpráv PMS, ještě v menší míře (28 %) pak zprávy obsahovaly stanovisko oběti nebo poškozené organizace k náhradě vzniklé škody, přičemž přílohu obsahující Prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její život bylo možné dohledat pouze ve dvou případech z celkového souboru analyzovaných zpráv PMS. Překvapivě nízký počet výskytu informací o obětech ve zprávách PMS lze částečně vysvětlit tím, že v některých případech se kontakt s obětí probačním pracovníkům nepodařilo navázat nebo o nabídnutou spolupráci oběť nejevila zájem. Lze rovněž očekávat, že informace o způsobu a výsledku řešení vzniklé újmy, budou častěji obsahovat jiné formalizované výstupy PMS (například Zpráva o výsledku mediace/RSK⁸⁵, Dohoda o náhradě škody, případně Dohoda o způsobu vypořádání vzájemných vztahů), které však nebyly do výzkumného souboru zahrnuty, neboť neobsahují shrnutí ani doporučující stanovisko probačního pracovníka k rozhodnutí ve věci.

Vzhledem k výše uvedeným poznatkům z našeho výzkumu máme za to, že lze navrhnout následující doporučení ke zlepšení aplikace a dalšímu rozvoji institutu zpráv probačních pracovníků před rozhodnutím o uložení trestu:

V rámci celoživotního vzdělávání soudců a státních zástupců a také metodických a vzdělávacích a kontrolních aktivit by se Justiční akademie, Nejvyšší státní zastupitelství a Nejvyšší soud měly více zaměřit na zdůraznění významu zpráv probačních pracovníků.

A dále na relevantní zvážení uložení TOPP či TDV, a to zejména v případech rozhodování trestním příkazem, neboť je zřejmé, že v dohromady nezanedbatelném množství případů není dodržována zákonná povinnost soudu si tuto zprávu dle § 314e odst. 3 a 4 TrŘ vyžádat.

Zároveň by měla být zajištěna intenzivnější podpora jejich širšího využití i v hlavním líčení. To nejen vzhledem k získání důležitých informací k uložení trestu, ale také proto, že při zpracovávání zprávy se činnost probačního pracovníka nezaměřuje pouze na samotné zjištění podmínek pachatele k možnosti trest vykonat či vyhodnotit případná rizika. Velice důležitým aspektem při zpracování zpráv je skutečnost, že probační pracovník detailně informuje obviněného o podmínkách výkonu alternativního trestu, což opět může pozitivně ovlivnit jeho přístup k výkonu takového trestu, neboť se ukazuje, že pokud se již v této fázi trestního řízení podaří probačnímu pracovníkovi navázat s pachatelem aktivnější spolupráci, motivovat ho uložení trest řádně vykonat, je následně výrazně větší šance, že takto uložený trest pachatel snadněji přijme a úspěšně absolvuje.

Při zpracování zpráv je dále potřeba, aby se probační pracovníci zaměřili kromě vyhodnocení rizik a potřeb obviněného, více na formulování návrhů na vhodná přiměřená omezení a povinnosti, které cílí na rizikové oblasti z hlediska další recidivy. Zprávy PMS pouze v malé míře obsahují doporučení (návrh) na uložení konkrétního omezení či povinnosti v tomto směru, přičemž nejčastěji je navrhováno uložení povinnosti nahradit škodu. Opatření by měla být cílená a bylo by vhodné navrhopvat soudu širší nabídku omezení či povinností pro obviněné (nejenom povinnost nahradit škodu či platit výživné). Ukazuje se totiž, že pokud přiměřená omezení a povinnosti ve zprávě probační pracovníci navrhuji, tak jsou soudy velmi často akceptovány.

Vzhledem ke specifikům TDV a množství podmínek, které je pro jeho výkon zajistit, je vhodné vždy před jeho uložení provést předběžné šetření. To provádí probační pracovník a má vyústění ve zprávě PMS. Domníváme se, že je potřeba otevřít odbornou debatu na téma zakotvení možnosti ukládání TDV pouze po realizaci předběžného šetření a zpracování zprávy PMS.

Zpracováním zprávy PMS se délka trestního řízení významně neprodlužuje a rozdíly v úspěšném výkonu u odsouzených, v případech kdy zpráva existuje a soud disponuje dostatkem informací o pachateli, jsou významné. Rychlost řízení se zkrátí, pokud o zprávu PMS požádá již v přípravném řízení státní zástupce a zpráva bude soudu při rozhodování již k dispozici. Pro celkové zjednodušení a zrychlení trestního procesu by bylo vhodné, aby ve všech případech, kdy státní zástupce bude navrhopvat uložení TOPP/TDV, měl k dispozici zprávu PMS. Přijetím Pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019 a změnami provedenými v TrŘ zákonem č. 333/2020 Sb. se tedy nabízí prostor pro větší spolupráci státních zástupců a probačních pracovníků v tomto směru.

Soudci a státní zástupci považují zprávy za užitečné. Kvalita zpráv, včetně kvality jednotlivých částí, je hodnocena pozitivně a obecně je vysoce ceněna činnost probačních pracovníků při zpracování zpráv. Sami probační pracovníci však poukázali na faktory, které mohou kvalitu zpráv snížit. Souvisejí s přetížeností probačních pracovníků, pro-

blematickou spoluprací s pachatelem, nedostatkem času na zpracování zprávy a s problematikou objektivizace informací od obviněného. Negativní faktory jsou do určité míry vzájemně provázány.

Převážná většina zpráv PMS je zpracována v časovém rozpětí 20 až 25 dnů. Částí probačních pracovníků je časový prostor ke zpracování zprávy vnímán jako nedostatečný, a to zejména v případě zpracování zprávy k TDV. Zde je zpracování zprávy náročnější vzhledem k provedení institutu předběžného šetření a k nutnosti návštěvy v místě bydliště pachatele. Domníváme se, že by bylo vhodné, aby tuto skutečnost při zadání zpracování zprávy soudci a státní zástupci více reflektovali, a to i s vědomím toho, že OČTŘ jsou vázány lhůtami stanovenými v TrŘ a zároveň jsou povinné respektovat zásadu oficiality a rychlosti trestního řízení.

Podstatná část probačních pracovníků vnímá svoji přetíženost jako významný faktor ovlivňující negativně kvalitu zprávy. Nároky kladené na zaměstnance PMS jsou vysoké z hlediska kvalifikace a psychické náročnosti vyplývající z práce s rizikovými klienty. Aby PMS mohla plnit svěřené úkoly, je nezbytné její činnost zajistit nejen po materiálně technické stránce, ale vytvořit i adekvátní personální podmínky, jinak se to negativně projeví také na kvalitě zpráv.

K řádnému zajištění objektivizace údajů poskytnutých pachatelem při přípravě zprávy je nezbytné vytvořit probačním pracovníkům odpovídající právní nástroje. Doporučujeme postupně řešit nejdůležitější problematické oblasti. Probační pracovníci poukazovali na značné problémy při získávání, resp. ověřování informací týkajících se především závislosti pachatele na OPL nebo alkoholu, zdravotní způsobilosti, finanční situace, jeho bydliště a zaměstnání.

Domníváme se, že by bylo vhodné například otevřít odbornou debatu nad případnou změnou zákona o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek (zákon č. 65/2017 Sb. ve znění pozdějších novel). Probačním pracovníkům by pomohla možnost orientačního vyšetření obviněných vstupujících do spolupráce s ním při realizaci zprávy PMS (tato spolupráce se vždy realizuje na základě dobrovolného rozhodnutí a souhlasu obviněných). V současnosti je připravena novela citovaného zákona, která počítá pouze s orientačním vyšetřením (testováním) osob, kterým byl soudem uložen TOPP nebo kterým bylo soudem nebo státním zástupcem uloženo vykonat společensky prospěšnou činnost anebo zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek. Po případné změně zákona musí být doplněny i příslušné metodické standardy PMS, kde bude postup probačního pracovníka při realizaci orientačního vyšetření řádně ošetřen.

Analýzou obsahu zpráv získaných z praxe probačních pracovníků a konkrétních doporučení, resp. závazných pokynů vyplývajících z metodických standardů PMS, byly nalezeny v některých oblastech i zásadní rozdíly při jejich naplňování v praxi. Doporučujeme tato zjištění vhodným způsobem reflektovat. Měla by se zohlednit jak v rámci kontrolní činnosti PMS, tak především v oblasti odborného vzdělávání a metodického vedení úředníků a asistentů PMS.

Obecně lze pak zvážit, jestli s ohledem na právní úpravu a praxi v některých státech by neměla být zahájena diskuze o tom, zda by pro soudy nebylo z hlediska úvah o rozhodování o konkrétním druhu a výměře trestu přínosnější, kdyby měly před rozhodováním o uložení trestu k dispozici obecnou zprávu probačního pracovníka, která by kromě posouzení rizik recidivy, obsahovala zároveň posouzení podmínek a vhodnosti jednotlivých alternativních trestů obecně (nikoli pouze např. stanovisko k jednomu druhu alternativního trestu, jako je v současné době stanovisko TOPP či TDV). Nutno dodat, že soudům v současné době nic nebrání si takovou zprávu vyžádat. Nicméně, jak naznačují výsledky výzkumu, v praxi se to příliš neděje. Na druhou stranu je třeba v této souvislosti připustit, že bez dostatečného personálního zajištění PMS a dostatečného časového prostoru pro přípravu zprávy, by to ve výsledku mohlo vést, jak naznačují i zahraniční výzkumy, ke snížení stávající kvality zpráv.

Resumé

V rámci evropského prostoru je jedním ze základních předpokladů pro rozhodování o uložení adekvátního druhu trestu, a zejména pak pro jeho individualizaci, dostatek informací o odsouzeném a jeho aktuální životní situaci. Právě v případě TOPP/TDV má také velmi podstatný význam např. informace o postoji pachatele k uvažovanému trestu a ochotě spolupracovat s PMS. Jedním z nástrojů, kterým lze zajistit individuální přístup k pachateli a lepší výkon alternativních trestů, je to, že soud má k dispozici odborné stanovisko PMS k možnosti jejich uložení, které je k dispozici státním zástupcům a soudcům ve formě zprávy resp. stanoviska PMS. Zde by měly být obsaženy podrobné a aktuální informace, včetně analýzy rizik následné recidivy. Vhodnost spolupráce a využívání těchto posouzení se ostatně odráží i v doporučeních Rady Evropy, zaměřených na tuto oblast.

Efektivita alternativních trestů je podmíněna jejich vhodným ukládáním, což předpokládá, že je pachatel seznámen s podmínkami trestu a zároveň je připraven a motivován trest vykonat. Závažnost problému se odráží i v nové Koncepti rozvoje probace a mediace do roku 2025, podle které: „je předpokladem zvýšení vykonatelnosti alternativních trestů: předjednávání trestů, zohledňování stanoviska PMS k jejich uložení, využívání spolupráce s PMS v řízení před soudem“.

Pokud se zaměříme na praktickou činnost probačního pracovníka v rámci přípravného řízení při přípravě podkladů pro uložení alternativního trestu, lze konstatovat, že v praktické činnosti PMS se jedná zejména o přípravu podkladů pro uložení trestu TOPP a TDV. V přípravném řízení a řízení před soudem probační pracovník zjišťuje a hodnotí podmínky i rizika výkonu tohoto trestu, dále zohledňuje ve svých návrzích možná rizika recidivy pachatele i potřeby na straně oběti. Na základě uvedených skutečností byl zařazen do Střednědobého plánu výzkumné činnosti IKSP na období 2016–2019 výzkumný úkol „Zprávy probačních pracovníků jako podklad pro efektivní ukládání alternativních trestů“.

Předmětem výzkumu, jehož výsledky shrnuje tato publikace, byly zprávy probačních pracovníků, které jsou zpracovány v přípravném řízení pro potřeby státního zástupce či soudce a které jsou určeny jako podklad pro ukládání alternativních trestů. Zkoumány byly zprávy probačních pracovníků k možnostem uložení TOPP/TDV.

Cílem výzkumu bylo zmapovat a analyzovat zprávy probačních pracovníků, které jsou zpracovány pro potřeby soudu či státního zástupce při ukládání trestu TOPP/TDV. Dílčím cílem bylo posouzení vlivu informací obsažených ve zprávách na uložení a úspěšný výkon uloženého alternativního trestu. Analyzována byla také následná kriminální recidiva, a to v souvislosti s tím, zda byl alternativní trest úspěšně vykonán. Na základě výsledků výzkumu byla formulována doporučení pro praxi v této oblasti v České republice.

Hlavní část výzkumu spočívala jednak v realizaci expertního dotazníkového šetření mezi soudci, státními zástupci (na úrovni okres/obvod) a pracovníky PMS, kteří se na střediscích PMS v rámci své agendy zabývají zkoumanou agendou, v analýze zpráv probačních pracovníků k možnosti uložení TOPP/TDV, v analýze rozsudků a trestních příkazů odsouzených k TOPP/TDV, ve sledování úspěšnosti výkonu uložených trestů a ve zjištění případné recidivy. Zajímalo nás především posouzení vlivu informací obsažených ve zprávách na úspěšný výkon uloženého TOPP/TDV.

V příslušných ustanoveních doporučení Výboru ministrů členským států CM (2017)3 o Evropských pravidlech o komunitních sankcích a opatřeních je upraven základní rámec pro jejich ukládání a jednou z podmínek je i požadavek na zpracování podrobné a odborné zpracované zprávy před rozhodnutím. Určitá konkrétnější pravidla k tomu, jak by měly tyto zprávy vypadat a zároveň potřeba spolupráce s ostatními subjekty trestního řízení a potřeba ověřování pravdivosti informací a zároveň pravidla pro zapojení obviněného při jejich zpracování jsou zakotveny v Doporučení CM/Rec (2010) 1 Výboru ministrů členským státům o probačních pravidlech. Zvýšené požadavky na zjišťování osobních, rodinných a sociálních poměrů v případě mladistvých pachatelů jsou zakotveny ve směrnici Evropského parlamentu a Rady EU 2016/800 ze dne 11. května 2016 o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení. Požadavky, které jsou zakotvené v evropských doporučeních, se pak promítají v právních úpravách řady států.

V aplikační praxi soudů zaujal TOPP, po prvotních problémech souvisejících s jejich zavedením do právní úpravy a s jejich výkonem bez zakotvení a fungování PMS v druhé polovině 90. let, velmi významné postavení v systému alternativních trestů. Po podmíněném odsouzení byl druhým nejčastěji ukládaným alternativním trestem a od roku 2002 byl podíl TOPP na celkovém počtu sankcí ukládaných jako hlavní vyšší než v případě nepodmíněného trestu odnětí svobody. V první polovině 21. století se dokonce jejich podíl na sankcích ukládaných jako hlavní pohyboval kolem 20 %. Povinnost vyžadovat zprávy probačních pracovníků a další zpřísnění právní úpravy v případě ukládání TOPP projevila i v sankční politice. Sice došlo k určitému poklesu, nicméně TOPP stále zůstávaly druhým nejvýznamnějším alternativním trestem až do roku 2018. Obecně lze shrnout, že podíl ukládaných TOPP je, po výrazném poklesu v souvislosti s rekodifikací, poměrně stabilizovaný. V posledních letech ukládání TOPP zřejmě mírně konkuruje peněžitý trest. Určitým ukazatelem toho, do jaké míry jsou alternativní tresty jako je TOPP a TDV ukládány ve vhodných, či naopak nevhodných případech, mohou být i počty následných přeměn těchto trestů v důsledku porušení jejich podmínek odsouzenými. V roce 2010, tj. po zpřísnění podmínek pro jejich ukládání a zavedení povinnosti vyžádat si zprávu probačního pracovníka, ale zejména pak v následujících letech, dochází k výraznému poklesu přeměn TOPP na nepodmíněný trest.

Aplikace TDV byla již od počátku jeho zavedení do českého trestního práva od 1. 1. 2010 významně ovlivněna skutečností, že nebylo možné využívat kontroly jeho výkonu prostřednictvím elektronického monitorovacího systému, přičemž tato skutečnost přetrvávala téměř po celé období. Jeho zavedení na podzim 2018 se zatím nijak výrazněji v ukládání této sankce neprojevilo. Důvody nízkého ukládání mohou být i osobní a sociální podmínky na straně odsouzených, jako jsou např. neuspokojivé bytové podmínky, nerovnoměrná pracovní doba aj. V případě přeměn TDV na nepodmíněný trest odnětí svobody je zřejmé, že k nim nedochází příliš často, což může svědčit o tom, že, právě dostatek informací o rizicích spojených s výkonem tohoto trestu, které mají soudy k dispozici vzhledem ke zprávám probačního pracovníka, umožňuje lépe předcházet riziku selhání při jeho výkonu.

Názory odborníků, kteří se podílejí na realizaci zkoumané oblasti, byly významnou součástí našeho výzkumu. Expertní dotazníkové šetření bylo realizováno v listopadu 2018 a jako respondenty jsme oslovili soudce, státní zástupce a probační pracovníky. V rámci šetření jsme oslovili předsedy všech okresních (resp. obvodních) soudů (celkem 86) s žádostí

o distribuci dotazníku v listinné formě vždy dvěma příslušným trestním soudcům na jejich soudu. Celkem jsme zpět obdrželi 94 vyplněných dotazníků, což představuje 55% návratnost. V případě státních zástupců jsme oslovili vedoucí státní zástupce všech okresních (resp. obvodních) státních zastupitelství (celkem 86) s žádostí o jejich předání vždy dvěma určeným státním zástupcům na jejich úřadě. Zpět se nám vrátilo 134 vyplněných dotazníků, což představuje 78% návratnost. V rámci PMS jsme oslovili všechny probační pracovníky, kteří se specializují na agendu přípravného řízení, na agendu TOPP či agendu TDV. Z prostředí PMS jsme získali zpět 134 dotazníků, což představuje návratnost 76 %. Tuto speciální agendu velmi často vykonávají probační pracovníci (specialisté) kumulovaně (tedy pro přípravu podkladů k uložení obou trestů), a to zejména na menších střediscích. V našem vzorku bylo na vypracování zpráv pro účely rozhodnutí k TOPP specializováno 106 probačních pracovníků, na agendu spojenou s přípravou podkladů k TDV 83 pracovníků.

V rámci výzkumného šetření nás zajímala vzájemná spolupráce soudců, státních zástupců a probačních pracovníků v rámci ukládání alternativních trestů. Z výsledků můžeme dovodit, že ze strany soudců nesměruje v této oblasti vůči součinnosti s PMS žádná významnější výhrada. Také mezi státními zástupci převládá pozitivní vnímání součinnosti s PMS. Pokud bychom měli zhodnotit spolupráci se soudci a se státními zástupci z pohledu probačních pracovníků, pak se jim lépe spolupracuje se soudci.

V našem šetření jsme se zaměřili i na detaily této součinnosti a požádali jsme soudce i státní zástupce, aby ohodnotili činnost probačních pracovníků z hlediska kvalifikace, zkušenosti, odbornosti, objektivitu a profesionalitu. Soudci i státní zástupci hodnotili probační pracovníky velmi pozitivně. Nejlépe byla oběma profesními skupinami hodnocena profesionalita probačních pracovníků.

Časový prostor, který dostávají na zpracování zprávy k TOPP, považuje za nedostatečný 16 % probačních pracovníků. Na vypracování zprávy k TOPP, v případě pověření od státního zástupce, mají probační pracovníci v průměru 19 a půl dne. Průměrná doba na vypracování zprávy při pověření soudci byla 24 dnů. Časový prostor, který dostávají na zpracování zprávy k TDV, považuje za nedostatečný 26 % probačních pracovníků. Na vypracování zprávy k TDV v případě pověření od státního zástupce mají probační pracovníci v průměru 21,4 dne. Na vypracování zprávy v případě pověření soudem mají probační pracovníci v průměru 25,1 dne.

Všechny skupiny respondentů považují zprávy k možnosti uložení TOPP i TDV za užitečné. Soudci a státními zástupci byla obecně ceněna profesionalita probačních pracovníků při této činnosti. Zprávy podle jejich názorů přináší objektivní informace o pachateli na základě důkladného osobního šetření. Trest je doporučen v případech, kde je předpoklad úspěšného výkonu, a to na základě posouzení podmínek pro výkon trestu, ale hlavně pro zjištění postoje a motivace pachatele trest vykonat. Zpráva obsahuje celou řadu cenných informací, které urychlují rozhodovací proces a tím přinášejí efektivní výkon trestu.

Podle zkušeností soudců (uvedlo 75 %), státních zástupců (91 %) a probačních pracovníků (96 %) je výkon TOPP úspěšnější v případech, kdy byla při rozhodování o uložení TOPP k dispozici zpráva. V případě výkonu TDV je přesvědčeno o úspěšnějším výkonu trestu 95 % soudců, 96 % státních zástupců a 99 % probačních pracovníků.

Negativní vliv na kvalitu zpráv k TOPP má podle probačních pracovníků jejich přetíženost, problematická spolupráce s pachatelem, nemožnost ověření informací, nedostatek času a obtížné získávání informací. V případě zpráv k TDV za nejvýznamnější negativní faktor, který může ovlivnit kvalitu zprávy, označili probační pracovníci nemožnost ověření některých informací, omezený časový prostor pro vypracování, problematickou spolupráci s obviněným a přetíženost probačních pracovníků.

Při zpracování zpráv k možnému uložení TOPP se podle zkušeností probačních pracovníků nejobtížněji získávají informace o zdravotní způsobilosti pachatele k výkonu TOPP, informace o závislostech pachatele na OPL nebo alkoholu a informace o finanční situaci pachatele. V případě informací, které se obtížně ověřují, uvedli nejčastěji probační pracovníci informace o závislostech pachatele na OPL nebo alkoholu, informace o zdravotní způsobilosti pachatele k výkonu TOPP a informace o motivaci pachatele trest vykonat.

V případě zpracování zpráv k možnému uložení TDV se podle zkušeností probačních pracovníků nejobtížněji získávají informace spojené s bydlištěm pachatele, informace o zaměstnání a informace o případné závislosti pachatele na alkoholu či OPL. V případě informací, které se obtížně ověřují, uvedli nejčastěji probační pracovníci informace o závislostech pachatele na OPL nebo alkoholu, informace spojené s bydlištěm pachatele a informace o zaměstnání.

Soudci a státní zástupci, hodnotili kvalitu zpráv k TOPP/TDV, a to z hlediska objektivity, aktuálnosti, přehlednosti a úplnosti. Obě expertní skupiny hodnotí vybrané charakteristiky zpráv PMS velmi pozitivně. Nejpozitivněji je v případě zpráv k TOPP hodnocena jejich aktuálnost a přehlednost, o něco méně pak úplnost a objektivita. V případě zpráv k TDV byla nejpozitivněji u soudců hodnocena jejich aktuálnost i objektivita a úplnost, státní zástupci nejvýše hodnotí jejich přehlednost.

Obě skupiny respondentů se také věnovaly hodnocení jednotlivých částí zprávy k TOPP, a to části věnované průběhu spolupráce s pachatelem, části popisující jeho osobní a sociální poměry, části popisující řešení následků trestného činu a části představující stanovisko PMS k možnosti uložení trestu obecně prospěšných prací. Soudci i státní zástupci hodnotili konkrétní části zpráv velmi kladně.

Soudci i státní zástupci hodnotili kvalitu jednotlivých informací ve zprávách PMS. V případě zpráv k TOPP/TDV je potěšující skutečnost, že naši respondenti hodnotili kvalitu informací téměř u všech položek zcela či spíše pozitivně. Za nejkvalitnější považovaly obě skupiny expertů informace týkající se stanoviska obviněného a zároveň závěrečného stanoviska probačního pracovníka k možnosti uložení TOPP. Zejména informace, které považují pro své rozhodování za nejdůležitější a z hlediska hodnocení významnosti faktorů při ukládání TOPP za nejvýznamnější, jsou zprávami zprostředkovány rozhodujícím subjektům velmi kvalitně. I v případě hodnocení kvality a dostatečnosti informací ve zprávách PMS k TDV je hodnocení soudců a státních zástupců převážně pozitivní. U většiny položek vyjadřuje spokojenost s kvalitou informací výrazná většina respondentů, typicky okolo tří čtvrtin. Nejpozitivněji z hlediska kvality informací hodnotily obě skupiny respondentů shodně stanovisko obviněného k možnosti uložení TDV, závěrečné stanovisko probačního pracovníka k možnosti uložení TDV a specifikaci místa, kde by byl TDV vykonáván.

Všechny skupiny respondentů jsme požádali, aby zhodnotily důležitost různých aspektů při ukládání TOPP/TDV. Soudci i státní zástupci deklarovali, jaký význam přiřkládají jednotlivým námi definovaným faktorům při zvažování uložení, resp. návrhu na uložení TOPP/TDV. Probační pracovníci se pak měli pokusit odhadnout, jaký význam těmto faktorům přiřkládají ve svém rozhodování soudci.

V případech zpráv k TOPP všechny oslovené skupiny expertů řadí na první příčky významnosti s malými obměnami v pořadí tytéž faktory. Mezi nejdůležitější faktory, kterým soudci přiřkládají význam při ukládání TOPP, řadili zdravotní stav obviněného, jeho kriminální kariéru a jeho stanovisko k možnosti uložení TOPP. Za důležité dále považují také dřívější selhání obviněného při výkonu alternativního trestu i závažnost trestné činnosti. Státní zástupci považují právě dva posledně jmenované faktory za nejvýznamnější při zvažování návrhu na uložení TOPP. U státních zástupců je pořadí faktorů podle významnosti následující: dřívější selhání obviněného při výkonu alternativního trestu, závažnost trestné činnosti, kriminální kariéra obviněného, jeho zdravotní stav a obecně povaha trestné činnosti. Mezi pět faktorů, které probační pracovníci považují z hlediska rozhodování soudců za nejvýznamnější, patří závažnost trestné činnosti, zdravotní stav obviněného, jeho stanovisko k možnosti uložení TOPP, povahu trestné činnosti a kriminální kariéru obviněného.

Při zvažování uložení TDV přiřkládají soudci největší význam kriminální kariéře obviněného, perspektivě jeho bydlení (tedy zda má do budoucna zajištěné bydlení, nájemní smlouvu apod.), závažnosti trestné činnosti, konkrétním místním podmínkám pro realizaci TDV a povaze trestné činnosti. S malými obměnami je podobné pořadí důležitosti faktorů při zvažování návrhu na uložení TDV deklarováno i státními zástupci.

Probační pracovníci se domnívají, že soudci při zvažování uložení TDV přiřkládají relativně menší význam dřívějšímu selhání obviněného při výkonu alternativního trestu, riziku jeho selhání při výkonu TDV a celkově možnosti jeho resocializace. Výsledek našeho výzkumného šetření můžeme považovat za důležitou zprávu pro probační pracovníky. Soudci podle svých vyjádření přiřkládají informacím ze zpráv PMS větší váhu a mají pro jejich rozhodování větší význam, než si sami probační pracovníci myslí. A také kvalitu těchto informací ze zpráv PMS, důležitých pro své rozhodování, hodnotí velmi pozitivně. Všechny zmíněné rozdíly jsou poznamenány tím, že probační pracovníci význam jimi poskytovaných informací výrazně podhodnocují.

Ve shodě s cílem tohoto výzkumu, tj. posouzením významu a kvality zpráv probačních pracovníků, včetně posouzení vlivu informací obsažených ve zprávách na možné uložení a úspěšný výkon uložených TOPP a TDV a kriminální recidivu jsme provedli analýzu zpráv PMS před rozhodnutím (tj. stanovisek k TOPP a TDV atd.), dále rozhodnutí, ve kterých byl uložen TOPP či TDV a příslušných údajů z RT. Výzkumný vzorek byl tvořen všemi odsouzenými zařazenými v evidenci PMS, u kterých bylo pravomocně rozhodnuto o uložení TOPP/TDV od 1. 1. 2017 do 30. 6. 2017 (pouze věci zahájené před soudem v roce 2017, které byly zároveň nařízeny k výkonu od 1. 4. 2017 do 30. 6. 2017). V případech odsouzených k TDV byly vzhledem k nízkému počtu případů doplněny ještě o rozhodnutí o přeměně jiného trestu na TDV.

Výzkumný vzorek tvořilo celkem 657 odsouzených osob. Pokud jde o druh uložené sankce v předmětném rozhodnutí, naprostou většinu tvořila rozhodnutí, kde byl uložen TOPP, jednalo se o 621 případů (95 %). TDV bylo uloženo pouze v 36 případech (6 %). V případě našeho výzkumného souboru lze říci, že většina odsouzených již měla předchozí zkušenost se systémem trestní justice a někteří i opakovaně. Z hlediska počtu předchozích záznamů v Rejstříku trestů pouze 8 % z odsouzených nemělo žádný předchozí záznam. Předchozí recidiva před předmětným rozhodnutím nebyla zaznamenána u 30 % odsouzených. Naopak poměrně často se vyskytly i případy, kdy odsouzený měl 3 až 5 recidiv a výjimečné nebyly případy s více než pěti recidivami.

Velmi podstatnou informací z hlediska úvah o uložení alternativního trestu jsou, resp. by měly být, pro soud informace o tom, jak, v případě, že již dříve byly pachateli uloženy nějaké alternativní tresty, probíhal jejich výkon, resp. zda došlo k jeho úspěšnému výkonu. Zde je třeba uvést, že téměř 26 % odsouzeným byl již v minulosti přeměněn nějaký alternativní trest. Nutno dodat, že se nejednalo jen o přeměnu TOPP či TDV ale velmi často o přeměny podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody. V případě TOPP to bylo 25 % případů, v případě TDV 36 % případů.

Dalším důležitým hlediskem z hlediska ukládání vhodné sankce je i informace, zda již odsouzený měl ještě před uložení trestu v předmětném rozhodnutí faktickou zkušenost s výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody, a to jak přímo uloženého, případně přeměněného alternativního trestu na nepodmíněný trest odnětí svobody. Tuto zkušenost mělo celkem téměř 36 % odsouzených (35 % odsouzených k TOPP a téměř 53 % odsouzených k TDV).

Pokud jde o strukturu trestné činnosti dle jednotlivých hlav zvláštní části TrZ v předmětném rozhodnutí, nejčastěji byly zastoupené trestné činy proti majetku, poté trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných a s větším odstupem pak trestné činy proti rodině a dětem a trestné činy obecně nebezpečné. Nejčastějším trestným činem v případech uložení TOPP byla krádež (27 %), poté maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní (téměř 20 %) a zanedbání povinné výživy (14 %).

Z hlediska právní úpravy i aplikační praxe má zásadní význam pro povinnost vyžádat si zprávu probačního pracovníka před rozhodnutím druh rozhodnutí, ve kterém byly tyto alternativní tresty uloženy. V našem vzorku byly nejčastěji ukládány trestním příkazem – v 397 případech, což je ve více než 60 %. Rozsudkem pouze v 243 případech, tj. 37 %. Ve zbytku případů se jednalo o rozhodnutí o přeměně – zde se jednalo výlučně o případy, kde bylo uloženo TDV.

Soudy při ukládání těchto dvou trestů pouze ve velmi omezené míře využívaly možnosti jejich individualizace prostřednictvím ukládání přiměřených povinností a omezení. Ta byla uložena pouze ve 102 případech, což je necelých 16 % všech odsouzených a to bez bližší konkretizace uložených přiměřených povinností či omezení.

Výzkum byl zaměřen na vliv zpráv probačních pracovníků na rozhodování o uložení sankce a následný výkon této sankce. Zajímavým zjištěním v tomto směru je, že ve většině

případů, byť ne příliš výrazné – v 52 % - neměl soud před rozhodnutím o uložení trestu k dispozici zprávu probačního pracovníka. Zpráva probačního pracovníka byla vypracována v 315 případech, tj. ve 48 % ze všech odsouzených.

V rámci námi zkoumaného vzorku odsouzených je patrné, že v případě, že soud rozhoduje rozsudkem ve výrazné většině případů – v 86 % – možnost vyžádat si zprávu nevyužil. Naopak v případě rozhodování trestním příkazem měl většinou zprávu k dispozici. Nicméně je třeba poukázat i na skutečnost, že téměř ve třetině případů rozhodování trestním příkazem zprávu k dispozici neměl.

Jak vyplývá z poznatků ze zahraničí, jedním z klasických zkoumaných ukazatelů v případě zpráv před uložením trestu je shoda rozhodnutí soudu s návrhy obsaženými v rozhodnutích. I v rámci našeho výzkumu lze zaznamenat, obdobně jako z výsledků zahraničních výzkumů, velmi vysokou míru shody – 73 %.

Zdárné dokončení výkonu alternativního trestu odsouzeným lze chápat jako jeden z významných ukazatelů toho, do jaké míry byl uložený trest vhodně zvolen, byť je třeba samozřejmě počítat s tím, že zde působí celá řada dalších faktorů, které jeho výkon ovlivňují. Ve zkoumaném vzorku 657 odsouzených 58 % z nich úspěšně vykonalo uložený TOPP či TDV. Ve 137 případech (21 %) případů došlo k jejich přeměně na jiný trest. Při bližším pohledu pak v případě TOPP bylo úspěšně vykonáno 352 uložených TOPP a přeměněno 131 TOPP, což je 21 % z uložených TOPP. V případě TDV byl podíl úspěšně vykonaných trestů ještě vyšší, šlo o 26 případů, tj. v 72 %. Přeměna na nepodmíněný trest byla zaznamenána pouze v 6 případech.

Jednou ze stěžejních otázek našeho výzkumu bylo, do jaké míry skutečnost, že soud měl k dispozici zprávu probačního pracovníka a měl by tedy mít širší okruh informací, které se vztahují ke vhodnosti uložení konkrétní alternativní sankce, ovlivňuje následnou úspěšnost výkonu této sankce. V případě, kde soud rozhodoval trestním příkazem a měl k dispozici zprávu probačního pracovníka, bylo možné zaznamenat vyšší míru úspěšnosti při výkonu trestu a méně přeměn trestů ve srovnání s případy, kdy soud k dispozici zprávu neměl. Tento vztah se ukázal jako statisticky významný (úspěšný výkon TOPP/TDV, kdy zpráva byla 66 % případů – přeměna 15 %; úspěšný výkon, kdy zpráva nebyla 50 % případů – přeměna 34 %). I v případech, kdy soud rozhodoval rozsudkem, bylo možné zaznamenat větší úspěšnost při výkonu trestu a nižší počet přeměn, nicméně rozdíly nebyly statisticky signifikantní.

Dalším faktorem, kde se ve vztahu k úspěšnosti výkonu sankce objevily v našem vzorku signifikantní rozdíly, byl věk odsouzeného, kdy lze předpokládat, že s rostoucím věkem bude s ohledem na zrání jedince narůstat i jeho odpovědnost. To se též potvrdilo. Nejrizikovější z hlediska úspěšného výkonu trestu resp. pravděpodobnosti přeměny v našem vzorku byly osoby ve věku 22-29 let následovány osobami ve věku mladých dospělých, naopak nejméně rizikové v toto směru byly osoby ve věku 40-49 let, a poté ve věku 60 let a více, poslední věková kategorie však byla zastoupena ve vzorku jen v nepatrném počtu případů.

Také odsouzení s předchozí zkušeností s přeměnou alternativního trestu na nepodmíněný trest byli méně úspěšní ve výkonu předmětného trestu a častěji docházelo též k jeho přeměně na jiný trest, a to jak u celého souboru, tak v případě samostatně posuzovaného TOPP.

Recidiva je považována za jeden z tradičních a často hlavních ukazatelů efektivity ukládaných sankcí a proto je též často předmětem kriminologických výzkumů. I v rámci našeho výzkumu jsme vycházeli při posuzování recidivy z opisů RT minimálně 2 roky poté, co byl nařízen výkon předmětného rozhodnutí (stav z RT zjišťován u jednotlivých odsouzených v rozmezí od 12. 7. 2019 do 25. 7. 2019). Další záznam po právní moci předmětného rozhodnutí měla v RT téměř polovina odsouzených. V případě TOPP to bylo 51 %, v případě TDV jej mělo 12 odsouzených (33 %). Pomineme-li TDV s velmi nízkými počty, nelíší se tyto výsledky v zásadě příliš od výsledků dřívějšího českého výzkumu orientovaného na recidivu realizovaného v letech 2012 až 2015. Tehdy byl zjištěn další záznam u 48 % zkoumaného vzorku, v případě TOPP pak 49 %, v případě TDV 46 % (Scheinost, Háková, Rozum, Tomášek, & Vlach, 2015).

V rámci našeho výzkumu jsme však zjišťovali nejen údaj o dalších záznamech po předmětném rozhodnutí, ale i přesnější údaj o recidivě. Recidivy se z celého vzorku odsouzených dopustilo 279 odsouzených, což je téměř 43 %. Zároveň je třeba říci, ač téměř ve třech čtvrtinách případů převažovaly případy pouze jedné recidivy, u jedné pětiny byly zaznamenány dvě recidivy a v 6 % se vyskytly i případy více než dvou recidiv. Z hlediska druhu recidivy šlo zejména o recidivu speciální.

Z hlediska hledání cílených forem postpenitenciární péče je velmi významným ukazatelem tzv. „doba přežití“, tj. doba od předchozího odsouzení, resp. výkonu trestu, do okamžiku opětovného recidivního selhání pachatele. V rámci našeho výzkumu byla sledována doba, která uplynula od právní moci předmětného rozhodnutí do vyhlášení, resp. v případě trestního příkazu vydání, dalšího rozhodnutí. Je patrné, že již téměř u dvou třetin odsouzených, kteří se dopustili recidivy, bylo vyhlášeno, resp. vydáno, rozhodnutí o této recidivě do jednoho roku od právní moci předmětného rozhodnutí, přitom v 31 % případů to bylo již do 6 měsíců.

Další oblastí, kterou lze sledovat z hlediska vztahu k recidivě, je druh trestné činnosti. I zde se ukázaly statisticky významné rozdíly, a to především v případě trestných činů proti majetku, kde odsouzení pro tyto trestné činy recidivovali výrazně více, než v případě trestných činů obecně nebezpečných.

Lze poukázat na vyšší recidivu v případě krádeží, kde recidivovalo 58 % odsouzených, a signifikantně nižší v případě ohrožení pod vlivem návykové látky, kde recidivovalo necelých 17 % odsouzených.

Významným faktorem, který je řadou výzkumů prokazován jako významný prediktor, je předchozí kriminální historie. To se potvrdilo i v rámci našeho výzkumu, kde jsme tento faktor omezili pouze na odsouzení pro předchozí recidivy, kdy s nárůstem počtu předchozích recidiv rostl též počet recidiv po předmětném odsouzení. Odsouzení, kteří neměli

předchozí záznam o recidivě, se dopustili recidivy po předmětném rozhodnutí přibližně ve třetině případů, ve srovnání s těmi, kteří již měli záznam o dvou a více recidivách, kde k opětovnému selhání došlo v téměř polovině případů.

Zkušenost s výkonem nepodmíněného trestu před předmětným rozhodnutím se i z hlediska našeho výzkumu ukázala jako významný faktor, kdy v případě, že odsouzení neměli předchozí zkušenost s výkonem nepodmíněného trestu, recidivovali ve 39 % případů ve srovnání s těmi, kteří tuto zkušenost měli. Tam recidivovala téměř polovina z nich (49 %), přičemž rozdíl se ukázal statisticky významný, obdobné výsledky jsou též u samostatně posuzovaného TOPP, recidiva ve 40 % případů u odsouzených bez zkušeností s NEPO a u 50 % v případě odsouzených se zkušeností s NEPO.

Obdobné výsledky se ukázaly i v případě toho, že byla v minulosti u odsouzeného zaznamenána přeměna alternativního trestu, kdy ti, co měli předchozí zkušenost s přeměnou alternativního trestu, recidivovali více než ti, u kterých přeměna nebyla zjištěna.

Analýza obsahu 315 zpráv a stanovisek PMS pohledem metodických standardů PMS prokázala, že probační pracovníci ve svých sděleních k uložení TOPP/TDV formulovali nejčastěji doporučující stanovisko, a to ve více než v 80 % případů. Pouze ve třetině případů obsahovaly výstupy PMS nějaká doporučení pro soud o uložení konkrétních přiměřených povinností či omezení. Pokud však probační pracovník uložení nějakého konkrétního přiměřeného omezení či povinnosti ve stanovisku, resp. zprávě pro soud navrhl, soud pak tyto návrhy většinou zcela akceptoval nebo je ve svém rozhodnutí zohlednil alespoň částečně. Ve třetině případů soud návrhy na uložení přiměřených povinností či omezení PMS nijak nereflaktoval.

V rámci výzkumu jsme zjišťovali, zda a jakým způsobem předložené zprávy PMS reflektovaly závazné pokyny/doporučení, která jsou obsažena v příslušných metodických standardech PMS, jejichž dodržování je pro všechny probační pracovníky závazné. Tyto písemné výstupy probačních pracovníků byly podrobeny analýze, v rámci které bylo zaznamenáváno, zda a jakým způsobem korespondují obsahy zpráv PMS adresované soudu (státnímu zástupci) s požadavky na respektování obsahu a struktury informací ve Zprávách pro účely rozhodnutí, resp. ve Stanoviskách PMS k uložení TOPP/TDV, které jsou obsaženy v příslušných metodických standardech PMS. V této souvislosti jsme v rámci provedené analýzy také sledovali, jakým způsobem se probačním pracovníkům dařilo ve svých stanoviskách a zprávách zohledňovat požadavky příslušných metodik PMS na zpracování předem definovaných tematických okruhů, jako jsou například průběh spolupráce s klientem, jeho osobní a sociální poměry, řešení následků trestného činu, spolupráce s obětí trestného činu. Pozornost byla také zaměřena na obsah stanoviska PMS v oblasti souhrnné analýzy rizik a potřeb, a závěrečného resumé v podobě zpracovaného, jednoznačně formulovaného, stanoviska PMS k možnému uložení alternativního trestu či doporučení vhodných opatření k ošetření zjištěných rizik.

Zjištění, vyplývající z provedené analýzy vzorku stanovisek a zpráv PMS, ukazují, že probační pracovníci doporučená témata v šablonách, předepisujících formální i obsahovou strukturu písemných výstupů PMS, v praxi v zásadě většinou reflektují. Pokud v přímé konfrontaci s metodickými standardy identifikovala analýza v obsahu stanovisek a zpráv

PMS výraznější rezervy, pak se nejčastěji jednalo o témata spojená s objektivizací popisovaných skutečností, popisem a analýzou zjištěných rizik, podrobnějším popisem finanční situace pachatele a zjišťováním potřeb obětí.

O tom, že v některých oblastech byly identifikovány výraznější rozdíly mezi deklarovanými obsahy zpráv/stanovisek PMS podle metodických standardů PMS a jejich naplňováním v praxi svědčí i níže uvedená zjištění:

- v oblastech, kdy probační pracovníci měli v rámci Stanoviska PMS k uložení TOPP příležitost popsat, zda kromě klienta spolupracovali také i s dalšími osobami⁸⁶, tyto informace ve většině zpracovaných stanovisek zcela chyběly, případně byly zpracovány pouze velmi okrajově; to platí i v případech zjištění, týkajících se těch částí Stanovisek PMS k uložení TOPP, ve kterých měli probační pracovníci uvést, z jakých zdrojů provedli objektivizaci získaných informací, případně jaké informace uvedené ve stanovisku byly objektivizovány,
- v oblasti, kde probační pracovníci v rámci Stanoviska PMS k uložení TOPP měli zpracovávat téma rodiny a sociálních vztahů, v 11 % posuzovaných případů zcela chyběly informace o tom, s kým a kde pachatel žije,
- podrobnější informace o sociálním prostředí, ve kterém pachatel žije, neobsahovalo 68 % z celkového počtu posuzovaných Stanovisek k uložení TOPP,
- podrobnější nebo alespoň částečné sdělení o tom, jaké má pachatel závazky (děti, vyživovací povinnost, péče o svěřenou osobu) nebylo součástí 42 % z celkového počtu posuzovaných Stanovisek PMS k uložení TOPP,
- přibližně ve čtvrtině případů neobsahovala zpracovaná Stanoviska k uložení TOPP podrobnější informace o časových závazcích pachatele, které vyplývají z výkonu jeho povolání, tzn. v cca 25 % případů chyběly informace o tom, jakou má pachatel pracovní dobu, zda za prací dojíždí, případně kam a jak často,
- přibližně v 11 % případů Stanovisek k uložení TOPP nebyly uvedeny žádné informace vztahující se k současnému zaměstnání pachatele,
- návrh možného poskytovatele obecně prospěšných prací bylo možné ve sděleních adresovaných příslušným soudům nalézt v cca dvou třetinách případů,
- polovina Stanovisek PMS k uložení TDV neobsahovala žádné sdělení o případných zájmových aktivitách pachatele,
- informace o závazcích vyplývajících z případných povinností v rámci členství pachatele v zájmové organizaci, případně příslušnosti k náboženskému společenství a s tím související téma pravidelné účasti na bohoslužbách obsahovalo 7 z 18 Stanovisek k uložení TDV, tj. necelých 40 %,
- za pozoruhodné lze považovat zjištění, že Stanoviska k uložení TOPP obsahovala informace o odborné kvalifikaci a praktické dovednosti pachatelů pouze ve třetině případů, podobná situace byla i v případě informací o dosaženém vzdělání, které chyběly v cca třech čtvrtinách Stanovisek k uložení TOPP, a to přesto, že důkladné zmapování těchto oblastí je dle metodiky PMS předpokladem pro provedení analýzy rizik pro výkon TOPP, které, vedle dalších v metodice uvedených oblastí, ovlivňují vykonatelnost TOPP,

86 V takovém případě pak podrobněji informovat soud o tom, s kým a jakým způsobem bylo jednáno a jaký z jednání vyplynul závěr.

- podle četnosti výskytu sdělení obsažených ve stanoviskách PMS lze rovněž usuzovat, že v praxi představují spíše marginální význam také informace o plánech a závazcích pachatelů, které se týkají práce nebo jejich vzdělávání v nejbližší budoucnosti,
- informace o zadluženosti pachatelů neobsahovala více než polovina stanovisek PMS (v případě Stanovisek k uložení TOPP se jednalo o 154 případů z celkových 242, a 10 případů z 18 Stanovisek k uložení TDV, ve kterých nebyla uvedena ani základní informace o tom, zda je pachatel zadlužen, či nikoliv),
- přibližně třetina stanovisek neobsahovala téma náhledu pachatele na trestnou činnost (ve Zprávách pro účely rozhodnutí zpracování tématu náhledu pachatele na trestnou činnost zcela chybělo v 7 případech ze 40),
- přibližně třetina Stanovisek k uložení TOPP/TDV a 45 % Zpráv PMS pro účely rozhodnutí neobsahovala žádné informace o vztahu pachatele k alkoholu, drogám, případně gamblingu nebo jinému závislostnímu chování,
- informace o motivaci pachatele ke změně bylo možné v různé míře intenzity zpracování nalézt překvapivě pouze v 56 % všech případů posuzovaných stanovisek a zpráv PMS, přičemž v případě Stanovisek k uložení TDV bylo toto téma zpracováno pouze ve třetině případů,
- informace o tom, zda byla ze strany probačních pracovníků kontaktována oběť, byly součástí pouze cca 55 % všech stanovisek a zpráv,
- stanovisko oběti nebo poškozené organizace k náhradě vzniklé škody obsahovalo pouze cca 28 % stanovisek a zpráv,
- sdělení popisující výsledky způsobu řešení vzniklé újmy v rámci např. uzavřené dohody o náhradě škody, případně o provedení mediace mezi obětí a pachatelem, bylo součástí zhruba 10 % případů analyzovaných stanovisek a zpráv,
- přílohu obsahující „Prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její život“ bylo možné dohledat pouze ve dvou případech z celkovém souboru vybraných stanovisek a zpráv,
- v rámci zhodnocení míry rizika recidivy, újmy a selhání probační pracovníci překvapivě komentovali trestní minulost pachatele, příp. předchozí spolupráce s PMS, pouze v necelé třetině případů,
- hodnocení míry rizika recidivy, újmy a selhání vyplývající z dynamických faktorů nebylo možné nalézt ve více jak polovině případů,
- informace o tom, komu a za jakých okolností hrozí újma, byla součástí pouze necelých 6 % stanovisek/zpráv PMS,
- sdělení o tom, jak klient svým přístupem rizika zvyšuje či snižuje, bylo možné identifikovat zhruba v 20 % případů.

Výsledky výzkumu umožňují formulaci následujících doporučení:

V rámci celoživotního vzdělávání soudců a státních zástupců a také metodických a vzdělávacích a kontrolních aktivit by se Justiční akademie, Nejvyšší státní zastupitelství a Nejvyšší soud měly více zaměřit na zdůraznění významu zpráv probačních pracovníků. Dále na relevantní zvážení uložení TOPP či TDV, a to zejména v případech rozhodování trestním příkazem, neboť je zřejmé, že v nezanedbatelném množství případů není dodržována zákonná povinnost soudu si tuto zprávu dle § 314e odst. 3 a 4 TrŘ vyžádat. Zároveň by měla být zajištěna intenzivnější podpora jejich širšího využití i v hlavním líčení.

Při zpracování zpráv je dále potřeba, aby se probační pracovníci zaměřili kromě vyhodnocení rizik a potřeb obviněného více na formulování návrhů na vhodná přiměřená

omezení a povinnosti, které cílí na rizikové oblasti z hlediska další recidivy. Opatření by měla být cílená a bylo by vhodné navrhnout soudu širší nabídku omezení či povinnosti pro obviněné (nejenom povinnost nahradit škodu či platit výživné).

Vzhledem ke specifikům TDV a množství podmínek, které je pro jeho výkon nutné zajistit, je vhodné vždy před jeho uložením provést předběžné šetření. To provádí probační pracovník a má vyústění ve zprávě PMS. Domníváme se, že je potřeba otevřít odbornou debatu na téma zakotvení možnosti ukládání TDV pouze po realizaci předběžného šetření a zpracování zprávy PMS.

Pro celkové zjednodušení a zrychlení trestního procesu by bylo vhodné, aby ve všech případech, kdy státní zástupce bude navrhnout uložení TOPP/TDV, měl k dispozici zprávu PMS. Přijetím Pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019 a změnami v TrŘ provedenými zákonem č. 333/2020 Sb. se tedy nabízí prostor pro větší spolupráci státních zástupců a probačních pracovníků v tomto směru.

Kvalita zpráv, včetně kvality jednotlivých částí, je hodnocena na dobré úrovni a obecně je vysoce ceněna činnost probačních pracovníků při zpracování zpráv. Probační pracovníci však poukázali na faktory, které mohou kvalitu zpráv snížit. Souvisejí s přetížeností probačních pracovníků, problematickou spoluprací s pachatelem, nedostatkem času na zpracování zprávy a s problematikou objektivizace informací od obviněného. Negativní faktory jsou do určité míry vzájemně provázány.

Části probačních pracovníků je časový prostor ke zpracování zprávy vnímán jako nedostatečný, a to zejména v případě zpracování zprávy k TDV. Tady je zpracování zprávy náročnější vzhledem k realizaci institutu předběžného šetření a k nutnosti návštěvy v místě bydliště pachatele. Domníváme se, že by bylo vhodné, aby tuto skutečnost při zadání zpracování zprávy soudci a státní zástupci více refletovali, a to i s vědomím toho, že OČTR jsou vázány lhůtami stanovenými v TrŘ a zároveň jsou povinné respektovat zásadu oficiality a rychlosti trestního řízení.

Podstatná část probačních pracovníků vnímá svoji přetíženost jako významný faktor ovlivňující negativně kvalitu zprávy. Aby PMS mohla plnit svěřené úkoly, je nezbytné její činnost zajistit nejen po materiálně technické stránce, ale vytvořit i adekvátní personální podmínky, jinak se to negativně projeví na kvalitě zpráv.

K řádnému zajištění objektivizace údajů poskytnutých pachatelem při přípravě zprávy je nezbytné vytvořit probačním pracovníkům odpovídající právní nástroje. Doporučujeme postupně řešit nejvýznamnější problematické oblasti. Probační pracovníci poukazovali na značné problémy při získávání, resp. ověřování informací týkajících se především závislosti pachatele na OPL nebo alkoholu, zdravotní způsobilosti, finanční situace, jeho bydliště a zaměstnání.

Analýzou obsahu zpráv získaných z praxe probačních pracovníků a konkrétních doporučení, resp. závazných pokynů vyplývajících z metodických standardů PMS, byly nalezeny v některých oblastech i zásadní rozdíly při jejich naplňování v praxi. Doporučujeme tato

zjištění vhodným způsobem reflektovat a zohlednit je jak v rámci kontrolní činnosti PMS, tak především v oblasti odborného vzdělávání a metodického vedení úředníků a asistentů PMS.

Obecně lze pak zvážit, zda s ohledem na právní úpravu a praxi v některých státech by neměla být zahájena diskuze o tom, zda by pro soudy nebylo z hlediska úvah o rozhodování o konkrétním druhu a výměře trestu přínosnější, kdyby měly před rozhodováním o uložení trestu k dispozici obecnou zprávu probačního pracovníka, která by kromě posouzení rizik recidivy, obsahovala zároveň posouzení podmínek a vhodnosti jednotlivých alternativních trestů obecně (nikoli pouze např. stanovisko k jednomu druhu alternativního trestu, jako je v současné době stanovisko k TOPP či TDV). Nutno dodat, že soudům v současné době nic nebrání si takovou zprávu vyžádat. Nicméně, jak naznačují výsledky výzkumu, v praxi se to příliš neděje. Na druhou stranu je třeba v této souvislosti připustit, že bez dostatečného personálního zajištění PMS a dostatečného časového prostoru pro přípravu zprávy, by to ve výsledku mohlo vést, jak naznačují i zahraniční výzkumy, ke snížení stávající kvality zpráv.

Summary

Rozum, Jan et al. (2020) PMS Reports for the Purpose of Decisions in Criminal Proceedings: Quality, Importance, Effectiveness

One of the basic prerequisites for deciding on the imposition of the appropriate type of punishment, and especially its individualisation in Europe, is sufficient information about the convicted offender and his/her current life situation. In the case of community service/home detention, information on the offender's view of the sentence under consideration and his/her willingness to cooperate with the PMS (Probation and Mediation Service) is also of great importance. One of the tools that can be used to ensure an individual approach to the offender and the better enforcement of alternative sentences is for the court to have an expert opinion from the PMS on the possibility of imposing such sanctions, which is available to prosecutors and judges in the form of a report or opinion. This should comprise detailed and up-to-date information, including a risk analysis of subsequent recidivism. In fact, the expediency of such cooperation and use of these assessments is reflected in the Council of Europe's recommendations in this area.

The effectiveness of alternative sentences is subject to their appropriate imposition, which presupposes that the offender is acquainted with the conditions of their execution and is prepared and motivated to serve the respective sentence. The seriousness of the problem is also reflected in the new Probation and Mediation Development Concept until 2025, according to which: "a prerequisite for increasing the enforceability of alternative sentences is: the pre-negotiation of sentences, taking into account PMS reports/opinions on their imposition and cooperation with PMS in proceedings before the court."

If we focus on the probation officer's practical activity in the preparation of documents for the imposition of alternative sentences in the context of pre-trial proceedings, it can be said that these mainly consist of the preparation of documents for the imposition of community service and home detention. In pre-trial proceedings and proceedings before the court, the probation officer ascertains and evaluates the conditions and risks of this type of sentence, and also takes into account the possible risks of the offender's recidivism and the needs of the victim in his/her recommendations. In view of the above facts, the research task "Probation Officers' Reports as the Basis for the Effective Imposition of Alternative Sanctions" was included in the Mid-Term Plan of Research Activities of the ICSP for the period 2016–2019.

The subject of the research summarised in this publication was probation officers' reports prepared in pre-trial proceedings for the needs of the public prosecutor or judge, which are intended as the basis for alternative sentences. Probation officers' reports on the possibility of imposing community service/home detention were examined.

The objective of the research was to map and analyse probation officers' reports prepared for the needs of the court or public prosecutor when considering a sentence of community service/home detention. A partial objective was to assess the impact of the information contained in these reports on the imposition and successful execution of the alternative sentence. Subsequent criminal recidivism was also analysed in connection to whether the alternative sentence was successfully served. Based on the research results, recommendations were formulated for implementation in the Czech Republic in practice.

The main part of the research consisted of an expert questionnaire survey of judges, public prosecutors (at district level) and PMS staff who deal with the researched agenda at PMS centres, an analysis of probation officers' reports on the possibility of imposing community service/home detention, an analysis of judgements and penal orders sentencing offenders to community service/home detention, the success of the execution of these sentences and identifying cases of recidivism. We were mainly interested in assessing the impact of the information contained in reports on the successful execution of imposed sentences of community service/home detention.

The relevant provisions of the Recommendation of the Committee of Ministers to Member States CM (2017) 3 on the European Rules on Community Sanctions and Measures set out the basic framework for their imposition and one of the conditions is the requirement for a detailed and professionally prepared report prior to a decision. Other more specific rules on what these reports should include, as well as the need for cooperation with other criminal justice bodies and the need to ascertain the veracity of information, as well as rules for the involvement of the accused in the preparation of the report are set out in the Recommendation of the Committee of Ministers to Member States CM / Rec (2010) on Probation Rules. Greater requirements for determining the personal, family and social circumstances of juvenile offenders are enshrined in Directive (EU) 2016/800 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on procedural safeguards for children who are suspects or accused persons in criminal proceedings. The requirements included in European recommendations are then reflected in the legislation of a number of Member States.

After initial problems relating to its introduction into legislation and its enforcement without the establishment and functioning of the PMS in the second half of the 1990 s, community service orders gained a very important position in the application practice of the courts in the context of alternative sanctions. It was the second most frequently imposed alternative sentence after conditional sentences, and the share of community service orders in the total number of sanctions imposed as the main sentence has been higher than unconditional prison sentences since 2002, reaching around 20% in the first half of the 21st century. The obligation to request probation officers' reports and a further tightening of legislation in the case of community service was also reflected in sanctions policy. Although there has been some decline, community service orders still remain the second most important alternative sanction until 2018. In general, it can be said that after a significant decrease in connection with recodification, the share of imposed community service has remained relatively stable. In recent years, community service seems to be in slight competition with financial penalties (fines). A certain indicator of the extent to which alternative sentences such as community service and home detention are imposed in appropriate or, on the contrary inappropriate cases, may be the number of subsequent conversions of these sentences as a result of a violation of their conditions by convicted offenders. In 2010, i.e. following the introduction of stricter conditions for these sanctions and the introduction of the obligation to request a probation officer's report, but especially in the years thereafter, there was a significant decrease in the conversion of community service into unconditional sentences.

Since its incorporation into Czech criminal law from 1 January 2010, the application of home detention has been strongly affected by the inability to oversee its execution using an electronic monitoring system, which has persisted for almost the entire time. Its subsequent introduction in the autumn of 2018 has not yet been significantly reflected in the imposition of this sanction. Reasons for its low application in practice may also be personal and social conditions on the part of convicted offenders, such as unsatisfactory living conditions, irregular working hours, etc. It's clear that conversions of home detention to unconditional imprisonment do not occur very often, which may indicate that enough information on the risks associated with the execution of this sentence made available to the courts in probation officers' reports, allow the risks of its failure to be better prevented.

The opinions of experts engaged in the implementation of the studied area were an important part of our research. An expert questionnaire survey was conducted in November 2018 in which we contacted judges, public prosecutors and probation officers as respondents. As part of the investigation, we contacted the presidents of all district courts (86 in total) with a request to pass the questionnaire on to two criminal judges at their court in paper form. We received a total of 94 completed questionnaires, which represents a 55% return. In the case of public prosecutors, we asked the chief public prosecutors of all district public prosecutor's offices (86 in total) to pass the survey on to two designated public prosecutors at their office. We obtained a total of 134 completed questionnaires, which is a 78% return. At the PMS, we approached all probation officers who specialise in the agenda of pre-trial proceedings, the community service agenda or the home detention agenda. We collected 134 questionnaires from the PMS, which represents a return of 76%. This special agenda is often performed by probation officers (specialists) cumulatively (i.e. the preparation of material for the imposition of both sentences), especially at smaller centres. In our sample, 106 probation officers specialised in the preparation of reports for the purposes of a decision on community service, and 83 officers on the agenda associated with the preparation of material for home detention.

As part of the survey, we were interested in the mutual cooperation between judges, public prosecutors and probation officers in the imposition of alternative sanctions. We can conclude from the results that there are no significant reservations on the part of judges regarding cooperation with the PMS in this context. A positive perception of cooperation with the PMS also prevails among public prosecutors. When rating cooperation with judges and public prosecutors from the perspective of probation officers, judges scored higher.

We also focused on the details of this cooperation in our survey and asked judges and public prosecutors to evaluate the work of probation officers in terms of their qualifications, experience, expertise, objectivity and professionalism. Both judges and prosecutors rated probation officers very positively. The professionalism of probation officers was ranked the highest by both professional groups.

16% of probation officers consider the timeframe they are given to prepare a report on the possibility of imposing community service as insufficient. Probation officers have an average of 19 and a half days to draw up a report on the possibility of imposing community service in case of a mandate from a public prosecutor. The average time allowed to prepare a report requested by a judge was 24 days. 26% of probation officers consider the

time allowed for a report on the possibility of home detention to be insufficient. Probation officers have an average of 21.4 days to prepare a report on the possibility of imposing home detention in case of a mandate from a public prosecutor. Probation officers have an average of 25.1 days to prepare a report when requested by the court.

All groups of respondents find the reports on the possibility of imposing community service and home detention useful. Judges and public prosecutors generally appreciated the professionalism of probation officers in the performance of this activity. In their opinion, the reports provide objective information about the offender on the basis of a thorough personal investigation. An alternative sentence is recommended in cases where its successful execution can be expected, based on an assessment of the conditions for the execution thereof, but mainly a determination of the offender's mind-set and motivation to serve this sentence. The report contains a wide range of valuable information that speeds up the decision-making process and thus effective execution of the sentence.

In the experience of judges (75%), public prosecutors (91%) and probation officers (96%), the execution of community service is more successful in cases where a report was available when deciding to hand down this sentence. In the case of home detention, 95% of judges, 96% of public prosecutors and 99% of probation officers are convinced of more successful execution of the sentence in this sense.

According to probation officers, the quality of reports on the possibility of imposing community service is negatively affected by their high workload, problematic cooperation with the offender, the inability to verify information, the lack of time and difficulty in obtaining information. In the case of reports on the possibility of home detention, probation officers identified the most significant negative factors that may affect the quality of the report as the inability to corroborate certain information, the limited time for its preparation, problematic cooperation with the accused and their high workload.

In the experience of probation officers, the most difficult aspect when preparing reports on the possible imposition of community service is obtaining information on the offender's medical fitness to perform community service, information on the offender's dependence on drugs or alcohol, and information on the offender's financial situation. In terms of difficult to verify information, probation officers most often cited information on the offender's dependence on drugs or alcohol, information on the offender's medical fitness to perform community service and information on the offender's motivation to serve the sentence.

In the experience of probation officers, the most difficult aspect when preparing reports on a possible sentence of home detention is obtaining information relating to the offender's place of residence, information on employment and information on the offender's possible dependence on drugs or alcohol. In terms of difficult to verify information, probation officers most often cited information on the offender's dependence on drugs or alcohol, information related to the offender's place of residence and information on employment.

Judges and public prosecutors rated the quality of reports on the possibility of imposing community service/home detention in terms of objectivity, currency, clarity and

completeness. Both professional groups rated the selected characteristics of PMS reports very positively. In the case of reports relating to community service, their currency and clarity were rated most highly, while completeness and objectivity somewhat less so. In the case of reports relating to home detention, their currency, objectivity and completeness were ranked highest by judges, while their clarity was listed highest by public prosecutors.

Both groups of respondents also evaluated the individual parts of the report relating to community service, namely the part devoted to cooperation with the offender, the part describing his/her personal and social situation, the part describing the consequences of the crime and the part presenting the opinion of the PMS on the possibility of imposing community service. Judges and prosecutors rated specific parts of the report very positively.

Judges and public prosecutors evaluated the quality of individual information in PMS reports. In the case of reports relating to community service/home detention, it is gratifying that respondents assessed the quality of information for almost all items entirely or relatively positively. Both groups of experts considered the information on the view of the accused and the final opinion of the probation officer on the possibility of community service to be of the highest quality. The information they consider to be most important for their decision-making and for assessing the significance of factors for the imposition of community service are presented to decision-makers particularly well. Similarly, the quality and adequacy of information in PMS reports relating to home detention is regarded mostly positively by judges and public prosecutors. Satisfaction with the quality of information for most items is expressed by the vast majority of respondents, typically around three quarters. In this context, both groups of respondents rated the accused's view of the possibility of home detention, the final opinion of the probation officer on the possibility of imposing home detention and the specification of the place where home detention would be served most positively.

We asked all groups of respondents to evaluate the importance of various aspects when imposing community service/home detention. Judges and public prosecutors declared the importance they attach to the individual factors we defined in the survey when considering or proposing community service/home detention. Probation officers were then asked to consider the importance that judges attach to these factors in their decisions.

In the case of reports relating to community service, all the groups of experts ranked the same factors as being of the highest importance, with small variations in their order. Among the factors to which judges attach the greatest importance when imposing community service was the accused's state of health, his/her criminal career and his/her view of the possibility of community service. They also regard the accused's past failure to serve an alternative sentence and the seriousness of the crime to be important. Public prosecutors found the latter two factors to be the most important when weighing a proposal to impose community service. For public prosecutors, the order of factors according to importance is as follows: the accused's previous failure to serve an alternative sentence, the seriousness of the crime, the accused's criminal career, his/her state of health and the nature of the crime in general. The five factors that probation officers deemed most important for

judges' decision-making include the seriousness of the crime, the accused's state of health, his/her view of the possibility of imposing community service, the nature of the crime and the accused's criminal career.

When considering the imposition of home detention, judges attach the greatest importance to the accused's criminal career, the prospects of his/her housing (i.e. whether he/she has secured housing in the future, a rental agreement, etc.), the seriousness of the crime, specific local conditions for home detention and the nature of the crime. With small variations, factors in a similar order of importance were also declared by public prosecutors in cases of proposed home detention.

Probation officers believe that when considering the imposition of home detention, judges attach relatively less importance to the accused's previous failure to serve an alternative sentence, the risk of failure to serve home detention and the overall possibility of his/her resocialisation. We thus feel the results of our survey are important news for probation officers. According to judges, they attach more importance to the information in PMS reports and they have a greater impact on their decision-making than probation officers think. They also rate the quality of the information in PMS reports, important for their decision-making, very positively. All these differences are marked by the fact that probation officers significantly underestimate the importance of the information they provide.

As part of the survey of probation officers, we also focused on the area of methodological standards, on the basis of which probation officers and assistants perform all PMS professional activities and which set out the procedures and requirements for the preparation of reports.

In line with the aim of this research, i.e. to assess the importance and quality of probation officers' reports, including the impact of the information contained in these reports on the possible imposition and successful execution of community service and home detention and criminal recidivism, we analysed PMS reports before a decision (i.e., opinions on community service and home detention, etc.), as well as decisions in which offenders were sentenced to community service or home detention and relevant data from criminal records. The research sample consisted of all convicted offenders included in PMS records, for whom a final decision on community service/home detention had been made from 1 January 2017 to 30 June 2017 (only cases initiated before the court in 2017, which were also ordered to be executed from 1 April 2017 to 30 June 2017). Due to the low number of offenders sentenced to home detention, it was decided to include decisions to convert another sentence to home detention.

The research sample consisted of a total of 657 convicted offenders. With regard to the type of sanction in the decision in question, the vast majority were sentences of community service, in 621 cases (95%). Home detention was imposed in only 36 cases (5%). In the case of our research group, it can be said that most convicted offenders had previous experience with the criminal justice system and some repeatedly. In terms of the number of previous records in the Criminal Register, only 8% of convicted offenders had no previous record.

30% of convicted offenders had no previous reoffences prior to the decision in question. On the other hand, there were often cases where the convicted offender had reoffended 3 to 5 times and cases with more than five repeat offences were not exceptional.

Very important information in terms of considerations regarding alternative sentences is, or should be, information for the court on how any previously imposed alternative sentences were executed and whether they had been successfully served. It should be noted here that almost 26% of convicted offenders had already had an alternative sentence converted in the past. It must be added that this was not just the conversion of community service or home detention, but very often the conversion of a conditionally suspended prison sentence. In case of community service this was 25% of cases, and 36% in case of home detention.

Another important aspect in terms of appropriate sanctions is information on whether the convicted offender has had experience of an unconditional prison sentence prior to the imposition of a sentence in the decision in question, either directly or converted to unconditional imprisonment from an alternative sentence. In total, almost 36% of convicted offenders had this experience (35% of those sentenced to community service and almost 53% of those sentenced to home detention).

With regard to the structure of criminal activity according to individual chapters of the respective part of the Criminal Code in the decision in question, crimes against property were represented most often, followed by crimes against public order and further back, crimes against family and children and generally dangerous crimes. The most common criminal offences in cases of community service were theft (27%), followed by obstruction of an official decision and obstruction of a sentence of banishment (almost 20%) and negligence of mandatory maintenance payments (14%).

In terms of legislation and application practice, the type of decision in which these alternative sanctions were imposed is of fundamental importance in terms of the obligation to request a report from a probation officer before making a decision. In our sample, they were most often imposed by penal order - in 397 cases, which is more than 60%. Judgments were issued in only 243 cases, i.e. 37%. The rest of the cases were conversion decisions - these were exclusively cases of home detention.

When handing down these two sentences, the courts made only very limited use of the option of their individualisation with appropriate obligations and restrictions. These were only enacted in 102 cases, which is less than 16% of all convicted offenders, without further specification of these obligations or restrictions.

The research focused on the impact of probation officers' reports on the decision to impose sanctions and the subsequent enforcement of these sanctions. An interesting finding in this regard was that in most cases, although not very significant - 52% - the court did not have a probation officer's report available prior to its decision on a sentence. A probation officer's report was prepared in 315 cases, i.e. for 48% of all convicted offenders.

In the context of the studied sample of convicted offenders, it is evident that where the court decides by a judgment, it did not take the opportunity to request a report in the vast

majority of cases - 86%. On the other hand, in case of a decision by penal order, it usually had a report at hand. However, it should also be pointed out that a report was not available in almost one third of cases decided by penal order.

As indicated in findings from abroad, one of the classic indicators examined in the case of pre-sentencing reports is the correspondence between court decisions and the proposals contained in the reports. Like the results of foreign research, our research showed a very high degree of agreement - 73%

The successful completion of an alternative sentence by a convicted offender can be seen as one of the important indicators of the extent to which the imposed sentence was appropriately chosen, although of course there are many factors affecting its execution that must be taken into account. In the studied sample of convicted offenders, 58% successfully completed imposed community service or home detention. In 137 cases (21%), these were converted to another sentence. On closer inspection, 352 community service orders were successfully served and 131 community service orders were converted, which is 21% of imposed community service. In the case of home detention, the share of successfully carried out sentences was even higher, at 26 cases, i.e. 72%. Conversion to an unconditional sentence was only recorded in 6 cases.

One of the key questions in our research was to what extent the fact that the court had a probation officer's report available, and should therefore have had a wider range of information relating to the appropriateness of imposing a specific alternative sanction, affects the subsequent success of executing that sentence. In cases where the court decided by penal order and had a report from a probation officer, a higher success rate in serving the sentence was recorded, with fewer conversions compared to cases where the court did not have a report. This relationship proved to be statistically significant (successful completion of community service/home detention when there was a report was 66% - conversion 15%; successful completion when there was no report was 50% - conversion 34%). Even in cases where the court decided by judgment, there was greater success serving the sentence and a lower number of conversions, however, the differences were not statistically significant.

Another factor with significant differences that appeared in our sample in relation to the successful completion of the sentence was the age of the convicted offender, where it can be assumed that his/her responsibility will increase with age, with regard to the maturity of the individual. This was also confirmed. The highest risk in terms of a successfully executed sentence or the probability of conversion in our sample was posed by individuals aged from 22-29, followed by young adults. In contrast, the lowest risk in this respect was posed by individuals aged from 40-49, and then 60 or over, although the last age category was represented in only a small number of cases in the sample.

Convicted offenders with previous experience with the conversion of an alternative sentence to an unconditional sentence were also less successful serving the sentence in question, which was more often converted to another sentence, both in the group as a whole and in the case of separately assessed community service.

Recidivism is considered one of the traditional and often main indicators of the effectiveness of imposed sanctions and therefore is often the subject of criminological research. In our case, we also assessed recidivism based on copies of criminal records at least 2 years after the decision in question was handed down (the status of criminal records was determined for each convicted individual from 12 July 2019 to 25 July 2019). Almost half of convicted offenders reoffended after the decision in question had come into force. In case of community service, this was 51%, and in case of home detention this was 12 convicted offenders (33%). Leaving aside home detention, which had very low numbers, these figures are not very different from the results of previous Czech research on recidivism carried out in 2012 to 2015. At that time, 48% of the sample were found to have reoffended, with 49% in the case of community service and 46% in case of home detention (Scheinost, Háková, Rozum, Tomášek & Vlach: *Criminal Sanctions: Their Application, Impact of Recidivism and Media Image on Television News*, 2015).

In our research, however, we not only examined data on further criminal records after the decision in question, but also on obtaining more accurate data on recidivism. Of the whole sample of convicted offenders, 279 committed further crimes, which is almost 43%. At the same time, it must also be said that although three quarters of the cases only involved one reoffence, more than one fifth of convicted offenders recorded more than one and 6% of cases more than two reoffences. In terms of the type of recidivism, this was mainly special recidivism.

From the perspective of seeking targeted forms of post-penitentiary care, so-called “survival time”, i.e. the time from the previous conviction or execution of an imposed sentence, until the moment the offender commits another offence was found to be very important. As part of our research, we monitored the time from the decision in question coming into force to the hand down, or in case of a penal order, issue of another decision. It is evident that almost two thirds of convicted offenders who reoffended were handed down or issued a decision for this offence within one year of the decision in question coming into force, while in 31% of cases it was within 6 months.

Another area that can be seen in relation to recidivism is the type of crime. Here, too, there were statistically significant differences, especially in the case of crimes against property, where offenders convicted for such offences reoffended significantly more often than in the case of generally dangerous crimes.

In general, it is possible to point out higher recidivism in the case of theft, where 58% of convicted offenders committed further crimes, and significantly lower in the case of endangerment under the influence of an addictive substance, where less than 17% of convicted offenders reoffended.

Another important factor proven to be a significant predictor by a number of studies is the offender's criminal history. This was also confirmed in our research, where we limited this factor to convictions for former reoffences, where the number of previous cases of recidivism increased in conjunction with the number of reoffences after the conviction in

question, where those offenders who did not have a prior record of recidivism reoffended after the decision in question in approximately one third of cases, compared to those who had a record of two or more reoffences, where new offences occurred in almost 50% of cases.

From the perspective of our research, experience with serving an unconditional sentence before the decision in question proved to be an important factor, where convicted offenders who had no past experience serving an unconditional sentence reoffended in 39% of cases compared to those who had such experience. Of these, almost half (49%) reoffended, while the differences proved to be statistically significant. Similar results were also found for independently assessed community service, where 40% of convicted offenders with no experience of serving an unconditional sentence reoffended compared to 50% of convicted offenders with experience serving an unconditional sentence.

Similar results were found in case of the conversion of a convicted offender's alternative sentence in the past, where those who had previous experience with the conversion of an alternative sentence reoffended more often than those who had not experienced a conversion.

An analysis of the content of 315 PMS reports and opinions in terms of PMS methodological standards showed that probation officers formulated a recommendation for the imposition of community service/home detention in their report most often, and this in more than 80% of cases. In only one third of cases did the PMS report contain any recommendations for the court to set appropriate specific measures or obligations. However, if the probation officer recommended a specific measure or obligation to the court in the PMS opinion or report, the court usually accepted these recommendations in full or at least partially took them into account in its decision. In one third of cases, the court did not reflect PMS recommendations in any way.

As part of our research, we examined whether and how submitted PMS reports reflected the binding guidelines /recommendations contained in relevant PMS methodological standards, the observance of which is binding for all probation officers. These written outputs by probation officers were subjected to an analysis, which recorded whether and how PMS reports addressed to the court (public prosecutor) correspond to the requirements to respect the content and structure of information in Reports for the Purpose of Decisions, or PMS Opinions on the Imposition of Community Service/Home Detention, which are contained in the respective PMS methodological standards. In this context, we also examined how probation officers managed to take into account the requirements of relevant PMS methodologies in predefined thematic areas, such as the course of cooperation with the client, his/her personal and social circumstances, dealing with the consequences of crime and cooperation with the victims of crime in their opinions and reports. Attention also focused on the content of PMS reports in the area of comprehensive risk and needs analysis, and a final summary in the form of a processed, clearly formulated PMS opinion on the possible imposition of an alternative sentence or recommendation of appropriate measures to address identified risks.

The findings of the analysis of a sample of PMS opinions and reports show that, in practice, most probation officers reflect the recommended topics/issues in templates prescribing the formal and content structure of PMS written outputs. If, in direct confrontation with

methodological standards, the analysis found significant reserves in the content of PMS opinions and reports, then these were most often issues relating to the objectivization of described facts, the description and analysis of identified risks, a more detailed explanation of the offender's financial situation and the specification of victims' needs.

The fact that significant differences between the declared contents of PMS reports/opinions according to PMS methodological standards and their fulfilment in practice were found in some areas is also evidenced by the following findings:

- in areas where probation officers had the opportunity to describe whether they had also cooperated with other individuals⁸⁷, in addition to the client, in the PMS Opinion on the Imposition of Community Service, this information was completely lacking in most cases, or was only covered very marginally; this also applied in the case of findings concerning those parts of the PMS Opinion on the Imposition of Community Service, in which probation officers had to state from which sources they objectivised obtained information, or what information stated in the opinion was objectivised,
- in the area where probation officers were meant to deal with the topic of family and social relations in the PMS Opinion on the Imposition of Community Service, there was a complete lack of information about who the offender lives with and where in 11% of assessed cases,
- more detailed information on the social environment in which the offender lives was lacking in 68% of the total number of assessed Opinions on the Imposition of Community Service,
- more detailed, or at least partial information on the offender's obligations (children, maintenance payments, care of an entrusted person) was not included in 42% of the total number of assessed PMS Opinions on the Imposition of Community Service,
- in approximately one quarter of cases, the prepared Opinions on the Imposition of Community Service did not contain more detailed information on the offender's time obligations based on the performance of his/her profession, i.e., in about 25% of cases there was no information about the offender's working hours, whether he/she commutes to work, or where and how often,
- in approximately 11% of cases, the Opinion on the Imposition of Community Service had no information relating to the offender's current employment,
- a possible provider of community service was proposed in communication addressed to the competent court in about two thirds of cases,
- half of PMS Opinions on the Imposition of Home Detention did not include any information on the offender's special interest activities,
- information on obligations arising from possible obligations associated with the offender's membership in a special interest organisation, or affiliation to a religious community and the related issue of regular participation in religious services was only included in 7 of 18 Opinions on the Imposition of Home Detention, i.e. less than 40%,
- a remarkable finding was that Opinions on the Imposition of Community Service only contained information on the offender's professional qualifications and practical skills in one third of cases; the situation was similar in the case of information on education, which was lacking in approximately three quarters of Opinions on the Imposition of

87 In such a case, to inform the court in more detail about how and who it dealt with and the conclusions arising from such cooperation.

Community Service, despite the fact that a thorough mapping of these areas is a prerequisite for performing a risk analysis for the execution of community service according to PMS methodology, which, in addition to other areas mentioned therein affects the feasibility of community service,

- based on the frequency of this information in PMS opinions, it can also be said that information on offenders' plans and commitments concerning work or their education in the near future is also of rather marginal importance in practice,
- information on offenders' indebtedness was missing in more than half of PMS opinions (in the case of Opinions on the Imposition of Community Service this was 154 cases out of a total of 242, and 10 cases out of 18 in the case of Opinions on the Imposition of Home Detention, which did not provide even basic information on whether the offender was in debt or not),
- approximately one third of opinions did not include the offender's view of crime (in Reports for the Purposes of a Decision this topic was completely missing in 7 of 40 cases),
- approximately one third of Opinions on the Imposition of Community Service/Home Detention and 45% of PMS Reports for the Purposes of a Decision did not contain any information on the offender's relationship to alcohol, drugs, gambling or other addictive behaviour,
- surprisingly, information on the offender's motivation to change could be found in varying degrees of detail in only 56% of all cases of assessed PMS opinions and reports, while this issue was covered in only one third of cases in Opinions on the Imposition of Home Detention,
- information on whether the victim had been contacted by probation officers was included in only about 55% of all opinions and reports,
- the opinion of the victim or injured organisation on compensation for damages was only found in about 28% of opinions and reports,
- information describing the results of negotiations dealing with the harm caused, such as an agreement on compensation or mediation between the victim and offender was part of about 10% of analysed opinions and reports,
- an annex containing the Victim's Declaration Regarding the Impact of the Crime on His / Her Life could be found in only two cases in the total group of selected opinions and reports,
- as part of assessing the degree of risk of recidivism, harm and failure, probation officers surprisingly commented on the offender's criminal past, or previous cooperation with PMS in less than one third of cases,
- an assessment of the degree of risk of recidivism, harm and failure based on dynamic factors could not be found in more than half of cases,
- information on who was at risk of harm and under what circumstances was part of less than 6% of PMS opinions/reports,
- information about how the client's approach increases or decreases the risks could be identified in about 20% of cases.

The research results allow the formulation of the following recommendations:

As part of the lifelong education of judges and prosecutors, as well as methodological, educational and control activities, the Judicial Academy, the Supreme Public Prosecutor's Office and the Supreme Court should focus more on emphasising the importance of

probation officers' reports and on relevant consideration of imposing community service or home detention, especially in cases decided by penal order, as it is evident that in a significant number of cases the legal obligation of the court to request a probation officer's report according to Section 314e (3) and (4) Criminal Procedure Code (CPC) is not observed. At the same time, more intensive support for their wider use in the main trial should also be provided.

In addition to assessing the risks and needs of the accused, probation officers need to focus more on formulating proposals for appropriate reasonable restrictions and obligations that address risk areas in terms of recidivism. These measures should be targeted and it would be appropriate to propose a wider range of restrictions or obligations for the accused (not only to pay compensate or maintenance) to the court.

In view of the specifics of home detention and the number of conditions that are required for its execution, it is always advisable to conduct a preliminary investigation before imposing this sanction. This is conducted by a probation officer and results in a PMS report. We believe that it is necessary to open an expert debate regarding the ability to sentence an offender to home detention only after the completion of a preliminary investigation and preparation of a PMS report.

In order to simplify and speed up criminal proceedings overall, it would be appropriate to have a PMS report available in all cases where the public prosecutor proposes a sentence of community service/home detention. The adoption of the Supreme Public Prosecutor's Instruction of a General Nature No. 9/2019 and changes in CPC as amended by Law 333/2020 Coll. therefore offers scope for greater cooperation between public prosecutors and probation officers in this regard.

The quality of reports, including the quality of their individual parts, was evaluated as being of a good standard and, in general, the work of probation officers in the preparation of reports is highly valued. However, probation officers pointed to factors that may reduce the quality of these reports. These relate to their high workload, problematic cooperation with offenders, the amount of time required to prepare reports and the issue of objectivising information from the accused. Negative factors are interconnected to some extent.

Some probation officers perceive the timeframe for preparing the report as insufficient, especially when preparing a report on the possibility of imposing home detention. The preparation of the report is more demanding in this case due to the institute of preliminary investigation and the need to visit the offender's place of residence. We believe that it would be appropriate for judges and prosecutors to reflect this fact more when commissioning a report, even in the knowledge that criminal justice authorities are bound by deadlines set in the Criminal Procedure Code and are obliged to respect the principle of officiality and speed of criminal proceedings.

A substantial number of probation officers perceive their high workload as a significant factor that negatively affects the quality of reports. In order for PMS to be able to perform

assigned tasks, it is necessary to secure its activities not only from a material and technical perspective, but to create adequate staffing conditions, otherwise this will have a negative impact on the quality of reports.

In order to properly objectivise the information provided by the offender during the preparation of the report, it is necessary to create appropriate legal instruments for probation officers. We recommend gradually addressing the most important problem areas. Probation officers pointed out significant problems in obtaining or verifying information concerning, in particular, the offender's dependence on drugs or alcohol, their medical fitness, financial situation, place of residence and employment.

An analysis of the content of probation officers' reports and specific recommendations or binding guidelines based on PMS methodological standards, revealed fundamental differences in their implementation in practice in some areas. We recommend reflecting these findings in a suitable way and taking them into account both within the control activities of the PMS and especially in the vocational training of PMS officers and assistants.

In general, it may be worth considering whether, in the light of legislation and practice in some Member States, a debate should not be launched into whether it would be more beneficial for courts if they had a general report from a probation officer available, which, in addition to assessing the risks of recidivism, would also include an assessment of the conditions and suitability of individual alternative sentences in general (not just, for example, an opinion on one type of alternative sanction, such as community service or home detention) when deciding on a specific type of punishment and sentence. It should be added that there is currently nothing to prevent the courts from requesting such a report. However, as the results of our research suggest, this is not happening in practice. On the other hand, it must be acknowledged that without sufficient PMS staffing and sufficient time for the preparation of reports, this could ultimately lead to a reduction in the current quality of reports as suggested by foreign research.

Translated by: Presto

Použité prameny

- An tSeirbhís Phromhaidh. (2018). *Probation Service annual Report 2018*. Získáno 25. 6 2018, z [http://www.probation.ie/EN/PB/0/07726AB57B55779A8025841C0032A094/\\$File/ProbationServiceAnnualReport2018.pdf](http://www.probation.ie/EN/PB/0/07726AB57B55779A8025841C0032A094/$File/ProbationServiceAnnualReport2018.pdf)
- Andrews, D. A., Bonta, A., & Wormith, J. (2011). *THE RISK-NEED-RESPONSIVITY (RNR) MODEL. Does Adding the Good Lives Model Contribute to Effective Crime Prevention? Criminal Justice and Behaviour*, 38(7)r. Načteno z <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0093854811406356>
- Andrews, D. A., Bonta, J., & Wormith, J. S. (2006). *The Recent Past and Near Future of Risk and/or Need Assessment. CRIME & DELINQUENCY*, 52 (1), 7-27. Načteno z <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0011128705281756>
- Boijesen, G., & Tallving, G. (2018). *Sweden In. Probation in Europe*. Načteno z CEP: <https://www.cep-probation.org/knowledgebases/sweden/>
- Bonta, J., Bourgon, G., Jesseman, R., & Yessine, A. K. (2005). *Pre-sentence Report in Canada 2005-3*. Získáno 30. 7 2020, z <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/prsntnc-rprts-cnd/prsntnc-rprts-cnd-eng.pdf>
- Bourke, A. (2013). *Pre-Sanction Reports in Ireland: An Exploration of Quality and Effectiveness. Irish Probation Journal*, vol 10. Načteno z [http://www.probation.ie/EN/PB/0/24033B53540C0F218025802F003C1994/\\$File/IPJ2013pages75to89.pdf](http://www.probation.ie/EN/PB/0/24033B53540C0F218025802F003C1994/$File/IPJ2013pages75to89.pdf)
- Carr, N., & Maguire, N. (2017). Pre-sentence Reports and Individualized Justice: Consistency, Temporality and Contingency. *Irish Probation Journal*, Vol. 14. stránky 52-70.
- Conrad, S. M., Placella, N., Tolou-Shams, M., Rizzo, C. J., & Brown, L. K. (2014). Gender Differences in Recidivism Rates for Juvenile Justice Youth: The Impact of Sexual Abuse, vol. 38(4). *Law Hum Behaviour*.
- Creamer, A. (2000). Reporting to the Scottish Courts: The Quality of Social Enquiry Reports and Custody. *International Journal of Sociology of Law*. vol 28, stránky 1-13. Načteno z doi:10.1006/ijsl.1999.00
- Díblíková, S., Cejp, M., Hulmáková, J., Raszková, T., Roubalová, M., Scheinost, M., Večerka, K., Zhřivalová, P. (2019). *Analýza trendů kriminality v roce 2018*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Downing, K., & Lynch, R. (1997). Pre-Sentence Reports: Does Quality Matter? Vol 31(2). stránky 173-190.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, I. Obecná část. (2009).
- Farrington, D. (1995). Introduction to Integrated Developmental and Life Course Theories of Offending. V D. e. Farrington, *Intergrate Dwevelopmental & Life Course Theories of Offending* (stránky 1-14). New Brunswick: Transaction Publishers.
- Feeley, M. M., & Simons, J. (1992). The New Penology: Notes on the Emerging Strategy of Corrections and its Implications. vol 30 (4). *Criminology*, stránky 449-463.
- Fink, D., & Bruni, H.-U. (2013). *Switzerland*. Získáno 20. 6 2020, z CEP: <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/Probation-in-Europe-2013-Chapter-Switzerland.pdf>
- Hulmáková, J. (2013). *Trestání delikventní mládeže*. Praha: C. H. Beck.
- Hulmáková, J., & Rozum, J. (2012). Aktuální trendy sankční politiky v ČR. *trestněprávní revue 11-12*, stránky 256-262.

- Karban, M. (12. 6 2015). *Agenda trestu domácího vězení. Základní charakteristiky trestu a aktuální údaje k 31. 12. 2013*. Načteno z Probační a mediační služba: [https:// www.pmscr.cz/analyzy/](https://www.pmscr.cz/analyzy/)
- Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025, str. 7 - 9. (2017).
- Leifker, D., & Sample, L. L. (2011). *Probation Recommendations and Sentences Received: Association Between the Two and the the factors That Affect Recommendations*. *Criminal Justice Policy Review*, vol 22(4). Načteno z <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0887403410388405>
- Mair, G. (2016). What Is the Impact of Probation in Advising Sentencing and Promoting Community Sanctions and Measures. V I. Durnescu, F. McNeill, & R. Butter. London: Palgrave Macmillan.
- Manuál EMS. (2016). Probační a mediační služba.
- Manuál hodnocení rizik a potřeb. (2016). Probační a mediační služba.
- Martinovic, M. (2007). Home Detention: Issues, Dilemmas and impacts for Detainees' Co-residing Family Members. *Current Issues in Criminal Justice*, stránky 93-100.
- Maurutto, & Hannah-Moffat, K. (2010). *Rr-contextualizing pre-sentence reports. Risk and race. Punishment & Society*. vol 12(3), 262-286. Získáno 3. 6 2020, z <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1462474510369442>
- Metodický standard PMS: Přípravné řízení. (2016). Probační a mediační služba.
- Metodický standard PMS: Trest domácího vězení. (2016). Probační a mediační služba.
- Metodický standard: Trest obecně prospěšných prací. (2016). Probační a mediační služba.
- Ministry of Justice Changes to Pre-Sentence Reports*. (2020). Získáno 15. 6 2020, z Napo: <https://www.napo.org.uk/ministry-justice-changes-pre-sentence-reports>
- O'Donovan, D. (2008). Ireland. V *Probation in Europe* (stránky 1-34). <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/2008Ireland1.pdf>. Načteno z <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/2008Ireland1.pdf>
- Paseková, E. (24. 5 2020). <https://www.ceska-justice.cz/2020/05/benesova-bude-hledat-noveho-dodavatele-naramku-pro-vezne-izraelska-firma-zrejme-krachuje-a-neplni-zavazk/>. Získáno 21. 11 2020, z Česká justice: <https://www.ceska-justice.cz/2020/05/benesova-bude-hledat-noveho-dodavatele-naramku-pro-vezne-izraelska-firma-zrejme-krachuje-a-neplni-zavazky/>
- Persson, A., & Svensson, K. (2012). *Shades of professionalism: Risk assessment in pre-sentence reports in Sweden*. *Europeana Journal of Criminology*, vol. 9 (2), 176-190. Získáno 13 2020, z <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1477370811424985>
- Probation in Europe*. (2020). Získáno 5. 6 2020, z Cep: <https://www.cep-probation.org/knowledgebases/probation-in-europe/>
- Robinson, G. (2017). Stand-down and deliver: Pre Sentence Reports, quality and the new culture of speed. *Probation Journal*, Vol. 64 (4).
- Rocque, M. (2017). *Desistance from Crime. New Advances in Theory and Research*. Palgrave Macmillan.
- Rozum, J., Kotulan, P., & Háková, L. (2005). Několik poznámek k trestu obecně prospěšných prací. *Trestní právo* 4/2005, 9-14.
- Rozum, J., Kotulan, P., Háková, L., Nečada, V., & Diblíková, S. (2005). Ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho alternativy. V *Vybrané problémy sankční politiky* (stránky 9-123). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

- Rozum, J., Tomášek, J., Vlach, J., & Háková, L. (2016). *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, R 9/2014, 2/2014 (ročník LXVI), Nejvyšší soud ČR. (2014). Novatrix, s. r. o.
- Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek, J., & Vlach, J. (2014). *Sankční politika pohledem praxe*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek, J., & Vlach, J. (2015). *Trestní sankce: jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Scheinost, M., Válková, H., Háková, L., Hulmáková, J., Kotulan, P., Rozum, Šámal, P., Škvain, P., Tomášek, J., Vlach, J. (2015). *Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí IV. Sankční politika a její uplatňování*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Schweizerische Konferenz der Leiterinnen und Leiter. (2013). *Grundlagen und Hauptaufgaben der Bewährungshilfe in der Schweiz*. Získáno 20. 6 2020, z https://prosj.ch/wp-content/uploads/2015/10/d-brochure_probation.pdf
- Storgaard, A., & Skov, L. (2017). *Denmark In Probation in Europe*. Získáno 5. 6 2020, z <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/probation-in-europe-denmark.pdf>
- Šámal, P., Grívna, T., Novotná, J., Púry, F., Růžička, M., Říha, J., Šámalová, M., Škvain, P. (2013). *Trestní řád. Komentář, 7. vydání*. Praha: C. H. Beck.
- Šámal, P. (2014). Nejvyšší soud zhodnotil praxi soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí a odklonů v letech 2010 a 2011. *Trestněprávní revue*, 9, stránky 199-206.
- Šámal, P., Grívna, T., Herczeg, J., Kratochvíl, V., Púry, F., Rizman, S., Šámalová, M., Válková, H., Škvain, P., Vanduchová, M. (2012). *Trestní zákoník 1. § 1 až § 139. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck.
- Šámal, P., Válková, H., Sotolář, A., Hrušáková, M., & Šámalová, M. (2011). *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: C. H. Beck.
- Ščerba, F. (2011). *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges.
- Ščerba, F. (2012). Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue*.
- Tata, C. (2018). *Reducing Prison Sentencing Through Pre-Sentence Reports? Why the Quasi-Market Logic of Selling Alternatives to Custody Fails*. *The Howard Journal*, vol. 57 (5). Načteno z https://www.researchgate.net/publication/327169666_Reducing_Prison_Sentencing_Through_Pre-Sentence_Reports_Why_the_Quasi-Market_Logic_of_%27Selling_Alternatives_to_Custody%27_Fails
- Tata, C., Burns, N., Halliday, S., Hutton, N., & Mc Neil, F. (2008). Assisting and Advising the Sentencing Decision proces. *British journal of Criminology*, stránky 835-855.
- Wandal, R. H. (2010). *Resisting risk assesment? Pre-sentence reports and individualized sentencing in Denmark*. *Punishment & Society*, vlož 12 (3). Načteno z <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1462474510369446>
- Windzio, M. (2006). *Is there a deterrent effect of pains of imprisonment? The impact of 'social costs' of first incarceration on the hazard rate of recidivism*. *Crime & Punishment*, 8(3), s.341-364. Načteno z DOI: 10.1177/1462474506064701
- Wingerden, S. v., Wilsen, J. v., & Moerings, M. (2014). *Pre-sentence reports and punishment: A quasi-experiment assessing the effects of risk-based pre-sentence re-*

ports on sentencing. European Journal of Criminology, Vol. 11(6), 723-744. Načteno z <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1477370814525937>

Youth Justice Board ISSP Initial Report. The summary of The Initial Report on the Intensive Supervision and Surveillance Programme. (11. 8 2012). Načteno z https://www.yjb.gov.uk/Publications/Resources/Downloads/ISSP_summary.pdf

Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2018. (2018).

Přílohy

Příloha 1- dotazník soudci

Expertní dotazníkové šetření - soudci

Pojmem „zpráva PMS“ se pro potřeby expertního šetření rozumí zpráva pro účely rozhodnutí, stanovisko PMS k trestu obecně prospěšných prací nebo stanovisko PMS k trestu domácího vězení

1. Jak obecně hodnotíte Vaši součinnost s PMS při ukládání alternativních trestů?

(vyberte, prosím, jednu možnost)

- 1) Velmi dobrá
- 2) Spíše dobrá
- 3) Spíše špatná
- 4) Velmi špatná

2. Jak obecně hodnotíte činnost probačních pracovníků, a to z hlediska jejich:

(označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 problematická do 7 vynikající)

	Problematická 1 – Vynikající 7						
1 Kvalifikace	1	2	3	4	5	6	7
2 Zkušenosti	1	2	3	4	5	6	7
3 Odbornosti	1	2	3	4	5	6	7
4 Objektivity	1	2	3	4	5	6	7
5 Profesionality	1	2	3	4	5	6	7

3. Ovlivňuje čas, který je k přípravě zprávy PMS potřebný, Vaše rozhodnutí o zprávu PMS požádat? *(vyberte, prosím, jednu možnost)*

- 1) Ano
- 2) Spíše ano
- 3) Spíše ne
- 4) Ne

A) otázky k problematice zpráv PMS k trestu OPP

4. Za jak užitečnou považujete zprávu PMS k možnosti uložení OPP při rozhodování o uložení tohoto trestu? *(ohodnoťte, prosím, její užitečnost na škále od 1 zbytečná do 7 velmi užitečná)*

Zbytečná 1 – Velmi užitečná 7						
1	2	3	4	5	6	7

Zdůvodněte, prosím, svůj názor...

5. Domníváte se, že výkon trestu OPP bývá úspěšnější v případech, kdy jste měl/a při rozhodování o jeho uložení k dispozici zprávu PMS? *(vyberte, prosím, jednu možnost)*
- 1) Ano
  - 2) Spíše ano
  - 3) Spíše ne
  - 4) Ne
  - 5) Nevím
6. Odhadněte, prosím, v kolika procentech případů, v nichž lze uložit trest OPP, vyžadujete zprávu PMS, pokud ve věci rozhodujete v hlavním líčení?

... %

7. Pokud rozhodnete trestním příkazem o uložení trestu OPP, aniž byste si vyžádal zprávu PMS k možnosti jeho uložení, z jakého důvodu tak postupujete?
8. Pokud rozhodujete o trestu odlišně od doporučení obsaženého ve zprávě PMS k OPP, z jakých důvodů nejčastěji?
- a) v případě uložení OPP, kdy zpráva PMS nedoporučuje uložení OPP
  - b) v případě neuložení OPP, kdy zpráva PMS doporučuje uložení OPP
9. Jak hodnotíte obecnou kvalitu zpráv PMS k OPP, a to z hlediska:
(označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 problematická do 7 vynikající)

	Problematická 1 – Vynikající 7						
1 Objektivitu informací	1	2	3	4	5	6	7
2 Aktuálnosti informací	1	2	3	4	5	6	7
3 Přehlednosti informací	1	2	3	4	5	6	7
4 Úplnosti informací	1	2	3	4	5	6	7

10. Pokud se zaměříme detailněji na strukturu zpráv PMS k OPP, jak hodnotíte kvalitu obsahu následujících částí:
(označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 problematická do 7 vynikající)

	Problematická 1 – Vynikající 7						
1 Popis průběhu spolupráce s PMS	1	2	3	4	5	6	7
2 Popis osobních a sociálních poměrů obviněného	1	2	3	4	5	6	7
3 Popis řešení následků trestného činu	1	2	3	4	5	6	7
4 Stanovisko PMS k možnosti uložení trestu OPP	1	2	3	4	5	6	7

11. Obsahuje zpráva PMS k OPP jako přílohu stanovisko obviněného k výkonu trestu OPP? *(vyberte, prosím, jednu možnost)*
- 1) Vždy
  - 2) Většinou
  - 3) Občas
  - 4) Zřídka
  - 5) Nikdy

12. Obsahuje doporučující stanovisko PMS k OPP návrh možného poskytovatele místa výkonu trestu? *(vyberte, prosím, jednu možnost)*
- 1) Vždy
  - 2) Většinou
  - 3) Občas
  - 4) Zřídka
  - 5) Nikdy
13. Obsahuje doporučující stanovisko PMS k OPP specifické požadavky poskytovatele? *(vyberte, prosím, jednu možnost)*
- 1) Vždy
  - 2) Většinou
  - 3) Občas
  - 4) Zřídka
  - 5) Nikdy
14. Existují nějaké informace, které zprávy PMS k OPP neobsahují, ale podle Vašeho názoru by ve zprávě zpracovány být měly? Pokud ano, jaké to jsou?
15. Jak hodnotíte kvalitu informací ve zprávách PMS k trestu OPP, které se týkají konkrétně: *(označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 problematická do 7 vynikající)*

	Problematická 1 – Vynikající 7						
1 postoje obviněného ke spáchanému činu	1	2	3	4	5	6	7
2 podstatných okolností spáchaného trestného činu	1	2	3	4	5	6	7
3 výkonu dříve uložených alternativních sankcí	1	2	3	4	5	6	7
4 stanoviska obviněného k možnosti uložení OPP	1	2	3	4	5	6	7
5 přístupu obviněného k oběti	1	2	3	4	5	6	7
6 přístupu obviněného k náhradě škody	1	2	3	4	5	6	7
7 zdravotního stavu, včetně případných zdravotních omezení obviněného	1	2	3	4	5	6	7
8 dosaženého vzdělání obviněného	1	2	3	4	5	6	7
9 dosažené pracovní kvalifikace obviněného	1	2	3	4	5	6	7
10 časových možností obviněného v souvislosti s prací, vzděláváním, studiem, rodinou	1	2	3	4	5	6	7
11 závislosti obviněného (alkohol, drogy, hazard)	1	2	3	4	5	6	7
12 osobních poměrů obviněného	1	2	3	4	5	6	7
13 rodinných poměrů obviněného	1	2	3	4	5	6	7
14 sociálního zázemí obviněného	1	2	3	4	5	6	7
15 zaměstnání obviněného	1	2	3	4	5	6	7
16 finanční situace obviněného	1	2	3	4	5	6	7
17 prosociálních aktivit obviněného	1	2	3	4	5	6	7
18 případné spolupráce obviněného se zájmovým sdružením	1	2	3	4	5	6	7
19 vhodného poskytovatele pro výkon OPP	1	2	3	4	5	6	7
20 překážek pro výkon OPP u konkrétního poskytovatele	1	2	3	4	5	6	7

	Problematická 1 – Vynikající 7						
21 rizikových faktorů vzhledem k recidivě (na základě souhrnné analýzy rizik a potřeb)	1	2	3	4	5	6	7
22 rizikových faktorů vzhledem k selhání při výkonu OPP	1	2	3	4	5	6	7
23 závěrečného stanoviska probačního úředníka k možnosti uložení OPP	1	2	3	4	5	6	7
24 konkrétních doporučení na uložení přiměřených povinností či omezení	1	2	3	4	5	6	7

16. Jaký význam přiřkládáte při zvažování uložení OPP následujícím faktorům?

(označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 minimální význam do 7 maximální význam)

	Minimální význam 1 – Maximální význam 7						
1 kriminální kariéra obviněného	1	2	3	4	5	6	7
2 povaha trestné činnosti	1	2	3	4	5	6	7
3 závažnost trestné činnosti	1	2	3	4	5	6	7
4 riziko recidivy obviněného	1	2	3	4	5	6	7
5 zdravotní stav obviněného	1	2	3	4	5	6	7
6 závislost obviněného (alkohol, drogy, hazard)	1	2	3	4	5	6	7
7 možnost resocializace obviněného	1	2	3	4	5	6	7
8 riziko selhání při výkonu OPP	1	2	3	4	5	6	7
9 postoj obviněného k aktuální trestné činnosti	1	2	3	4	5	6	7
10 dřívější selhání obviněného při výkonu alternativního trestu	1	2	3	4	5	6	7
11 přístup obviněného k řešení následků – úsilí o náhradu škody	1	2	3	4	5	6	7
12 stanovisko obviněného k možnosti uložení OPP	1	2	3	4	5	6	7
13 osobní poměry obviněného	1	2	3	4	5	6	7
14 rodinné poměry obviněného	1	2	3	4	5	6	7
15 sociální zázemí obviněného	1	2	3	4	5	6	7
16 majetkové poměry obviněného	1	2	3	4	5	6	7
17 stálé zaměstnání obviněného	1	2	3	4	5	6	7
18 konkrétní místní podmínky pro realizaci výkonu OPP	1	2	3	4	5	6	7
19 možnost uložení konkrétních přiměřených omezení a povinností	1	2	3	4	5	6	7
20 zohlednění potřeb obětí	1	2	3	4	5	6	7
21 prognóza budoucího vedení řádného života	1	2	3	4	5	6	7

17. Každá zpráva PMS obsahuje závěrečné stanovisko, v němž je uvedeno doporučení k případnému uložení trestu OPP. Bývá z Vašeho pohledu dostatečně zdůvodněné? *(vyberte, prosím, jednu možnost)*
- 1) Vždy
  - 2) Většinou
  - 3) Občas
  - 4) Zřídka
  - 5) Nikdy

B) otázky k problematice zpráv PMS k trestu TDV

18. Za jak užitečnou považujete zprávu PMS k možnosti uložení TDV při rozhodování o uložení tohoto trestu? *(ohodnoťte, prosím, její užitečnost na škále od 1 zbytečná do 7 velmi užitečná)*

Zbytečná 1 – Velmi užitečná 7						
1	2	3	4	5	6	7

Zdůvodněte, prosím, svůj názor...

19. Domníváte se, že výkon trestu TDV je úspěšnější v případech, kdy jste měl/a při rozhodování o jeho uložení k dispozici zprávu PMS? *(vyberte, prosím, jednu možnost)*
- 1) Ano
  - 2) Spíše ano
  - 3) Spíše ne
  - 4) Ne
  - 5) Nevím
20. Odhadněte, prosím, v kolika procentech případů, v nichž lze uložit trest TDV, vyžadujete zprávy PMS, pokud ve věci rozhodujete v hlavním líčení?
- ... %
21. Pokud rozhodnete trestním příkazem o uložení trestu TDV, aniž byste si vyžádal zprávu PMS k možnosti jeho uložení, z jakého důvodu tak postupujete?
22. Pokud rozhodujete o trestu odlišně od doporučení obsaženého ve zprávě PMS k TDV, z jakých důvodů nejčastěji?
- a) v případě uložení TDV, kdy zpráva PMS nedoporučuje uložení TD
  - b) v případě neuložení TDV, kdy zpráva PMS doporučuje uložení TDV

23. Jak hodnotíte obecnou kvalitu zpráv PMS k TDV, a to z hlediska:

(označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 problematická do 7 vynikající)

	Problematická 1 – Vynikající 7						
1 Objektivitu informací	1	2	3	4	5	6	7
2 Aktuálnosti informací	1	2	3	4	5	6	7
4 Přehlednosti informací	1	2	3	4	5	6	7
5 Úplnosti informací	1	2	3	4	5	6	7

24. Pokud se zaměříme detailněji na strukturu zpráv PMS k TDV, jak hodnotíte kvalitu obsahu následujících částí:

(označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 problematická do 7 vynikající)

	Problematická 1 – Vynikající 7						
1 Popisu průběhu spolupráce s PMS	1	2	3	4	5	6	7
2 Popisu osobních a sociálních poměrů obviněného	1	2	3	4	5	6	7
3 Popisu řešení následků trestného činu	1	2	3	4	5	6	7
4 Stanoviska PMS k možnosti uložení trestu TDV	1	2	3	4	5	6	7

25. Obsahuje zpráva PMS k TDV jako přílohu písemný slib obviněného, že souhlasí s uložením TDV a že se bude zdržovat v obydlí na určené adrese? *(vyberte, prosím, jednu možnost)*

- 1) Vždy
- 2) Většinou
- 3) Občas
- 4) Zřídka
- 5) Nikdy

26. Obsahuje pozitivní stanovisko PMS k TDV specifikaci určitých denních časových možností pachatele potřebných ke konkretizaci ukládaného trestu? *(vyberte, prosím, jednu možnost)*

- 1) Vždy
- 2) Většinou
- 3) Občas
- 4) Zřídka
- 5) Nikdy

27. Jak hodnotíte kvalitu informací ve zprávách PMS k trestu TDV, které se týkají konkrétně: *(označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 problematická do 7 vynikající)*

	Problematická 1 – Vynikající 7						
1 postoje obviněného ke spáchanému činu	1	2	3	4	5	6	7
2 podstatných okolností spáchaného trestného činu	1	2	3	4	5	6	7
3 výkonu dříve uložených alternativních sankcí	1	2	3	4	5	6	7

	Problematická 1 – Vynikající 7						
4 stanoviska obviněného k možnosti uložení TDV	1	2	3	4	5	6	7
5 přístupu obviněného k oběti	1	2	3	4	5	6	7
6 přístupu obviněného k náhradě škody	1	2	3	4	5	6	7
7 místa bydliště	1	2	3	4	5	6	7
8 způsobu vedení domácnosti	1	2	3	4	5	6	7
9 perspektivy bydlení (nájemní smlouva apod.)	1	2	3	4	5	6	7
10 specifikace místa, kde by byl TDV vykonáván	1	2	3	4	5	6	7
11 dosaženého vzdělání obviněného	1	2	3	4	5	6	7
12 dosažené pracovní kvalifikace obviněného	1	2	3	4	5	6	7
13 časových možností obviněného v souvislosti s prací, vzděláváním, studiem, rodinou	1	2	3	4	5	6	7
14 závislosti obviněného (alkohol, drogy, hazard)	1	2	3	4	5	6	7
15 osobních poměrů obviněného	1	2	3	4	5	6	7
16 rodinných poměrů obviněného	1	2	3	4	5	6	7
17 postojů blízkých osob v domácnosti k možnosti výkonu TDV	1	2	3	4	5	6	7
18 sociálního zázemí obviněného	1	2	3	4	5	6	7
19 zaměstnání obviněného	1	2	3	4	5	6	7
20 finanční situace obviněného	1	2	3	4	5	6	7
21 prosociálních aktivit obviněného	1	2	3	4	5	6	7
22 způsobu trávení volného času	1	2	3	4	5	6	7
23 rizikových faktorů vzhledem k recidivě (na základě souhrnné analýzy rizik a potřeb)	1	2	3	4	5	6	7
24 rizikových faktorů vzhledem k selhání při výkonu TDV	1	2	3	4	5	6	7
25 závěrečného stanoviska probačního úředníka k možnosti uložení TDV	1	2	3	4	5	6	7
26 konkrétních doporučení na uložení přiměřených povinností či omezení	1	2	3	4	5	6	7

28. Existují nějaké informace, které zprávy PMS k TDV neobsahují, ale podle Vašeho názoru by ve zprávě zpracovány být měly? Pokud ano, jaké to jsou?

29. Jaký význam přikládáte při zvažování uložení TDV následujícím faktorům?
(označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 minimální význam do 7 maximální význam)

	Minimální význam 1 – Maximální význam 7						
1 kriminální kariéra obviněného	1	2	3	4	5	6	7
2 povaha trestné činnosti	1	2	3	4	5	6	7
3 závažnost trestné činnosti	1	2	3	4	5	6	7
4 riziko recidivy obviněného	1	2	3	4	5	6	7
5 zdravotní stav obviněného	1	2	3	4	5	6	7
6 závislost obviněného (alkohol, drogy, hazard)	1	2	3	4	5	6	7
7 možnost resocializace obviněného	1	2	3	4	5	6	7
8 riziko selhání při výkonu TDV	1	2	3	4	5	6	7

	Minimální význam 1 – Maximální význam 7						
9 postoj obviněného k aktuální trestné činnosti	1	2	3	4	5	6	7
10 dřívější selhání obviněného při výkonu alternativního trestu	1	2	3	4	5	6	7
11 přístup obviněného k řešení následků – úsilí o náhradu škody	1	2	3	4	5	6	7
12 osobní poměry obviněného	1	2	3	4	5	6	7
13 rodinné poměry obviněného	1	2	3	4	5	6	7
14 sociální zázemí obviněného	1	2	3	4	5	6	7
15 majetkové poměry obviněného	1	2	3	4	5	6	7
16 stálé zaměstnání obviněného	1	2	3	4	5	6	7
17 konkrétní místní podmínky pro realizaci výkonu TDV	1	2	3	4	5	6	7
18 možnost uložení konkrétních přiměřených omezení a povinností	1	2	3	4	5	6	7
19 zohlednění potřeb obětí	1	2	3	4	5	6	7
20 prognóza budoucího vedení řádného života	1	2	3	4	5	6	7
21 postoj blízkých osob v domácnosti k možnosti výkonu TDV	1	2	3	4	5	6	7
22 perspektiva bydlení (nájemní smlouva apod.)	1	2	3	4	5	6	7

30. Každá zpráva PMS obsahuje závěrečné stanovisko, kde je uvedeno doporučení k případnému uložení trestu TDV. Bývá z Vašeho pohledu dostatečně zdůvodněné?
(vyberte, prosím, jednu možnost)

- 1) Vždy
- 2) Většinou
- 3) Občas
- 4) Zřídka
- 5) Nikdy

Děkujeme Vám za odpovědi.

31. Máte nějaké další poznatky, které se týkají zpráv PMS či činnosti PMS v této fázi trestního řízení, jež byste nám chtěl/a sdělit? Prosím, uveďte je:

32. Z důvodu statistického zpracování prosím o vyplnění následujících informací, které nebudou použity k identifikaci respondentů a nemění nic na anonymitě našeho výzkumu.

Délka Vaší praxe soudce/soudkyně v letech: ...

33. Muž – žena

Příloha 2 - dotazník státní zástupci

Expertní dotazníkové šetření - státní zástupci

Pojmem „zpráva PMS“ se pro potřeby expertního šetření rozumí zpráva pro účely rozhodnutí, stanovisko PMS k trestu obecně prospěšných prací nebo stanovisko PMS k trestu domácího vězení

1. Jak obecně hodnotíte Vaši součinnost s PMS při návrhové činnosti v oblasti ukládání alternativních trestů? *(vyberte, prosím, jednu možnost)*

- 1) Velmi dobrá
- 2) Spíše dobrá
- 3) Spíše špatná
- 4) Velmi špatná

2. Jak obecně hodnotíte činnost probačních pracovníků, a to z hlediska jejich:

(označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 problematická do 7 vynikající)

	Problematická 1 – Vynikající 7						
1 Kvalifikace	1	2	3	4	5	6	7
2 Zkušenosti	1	2	3	4	5	6	7
3 Odbornosti	1	2	3	4	5	6	7
4 Objektivity	1	2	3	4	5	6	7
5 Profesionality	1	2	3	4	5	6	7

3. Ovlivňuje čas, který je k přípravě zprávy PMS potřebný, Vaše rozhodnutí o zprávu PMS požádat? *(vyberte, prosím, jednu možnost)*

- 1) Ano
- 2) Spíše ano
- 3) Spíše ne
- 4) Ne

A) otázky k problematice zpráv PMS k trestu OPP

4. Za jak užitečnou považujete zprávu PMS k možnosti uložení OPP při rozhodování o uložení tohoto trestu? *(ohodnoťte, prosím, její užitečnost na škále od 1 zbytečná do 7 užitečná)*

Zbytečná 1 – Užitečná 7						
1	2	3	4	5	6	7

Zdůvodněte, prosím, svůj názor...

5. Domníváte se, že výkon trestu OPP bývá úspěšnější v případech, kdy měl/a soudce/ soudkyně při rozhodování o jeho uložení k dispozici zprávu PMS? (vyberte, prosím, jednu možnost)
- 1) Ano
  - 2) Spíše ano
  - 3) Spíše ne
  - 4) Ne
  - 5) Nevím

6. Jak hodnotíte obecnou kvalitu zpráv PMS k OPP, a to z hlediska:
(označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 problematická do 7 vynikající)

	Problematická 1 – Vynikající 7						
1 Objektivitu informací	1	2	3	4	5	6	7
2 Aktuálnosti informací	1	2	3	4	5	6	7
3 Přehlednosti informací	1	2	3	4	5	6	7
4 Úplnosti informací	1	2	3	4	5	6	7

7. Pokud se zaměříme detailněji na strukturu zpráv PMS k OPP, jak hodnotíte kvalitu obsahu následujících částí:
(označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 problematická do 7 vynikající)

	Problematická 1 – Vynikající 7						
1 Popis průběhu spolupráce s PMS	1	2	3	4	5	6	7
2 Popis osobních a sociálních poměrů obviněného	1	2	3	4	5	6	7
3 Popis řešení následků trestného činu	1	2	3	4	5	6	7
4 Stanovisko PMS k možnosti uložení trestu OPP	1	2	3	4	5	6	7

8. Obsahuje zpráva PMS k OPP jako přílohu stanovisko obviněného k výkonu trestu OPP? (vyberte, prosím, jednu možnost)
- 1) Vždy
  - 2) Většinou
  - 3) Občas
  - 4) Zřídka
  - 5) Nikdy

9. Jak hodnotíte kvalitu informací ve zprávách PMS k trestu OPP, které se týkají konkrétně: (označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 problematická do 7 vynikající)

	Problematická 1 – Vynikající 7						
1 postoje obviněného ke spáchanému činu	1	2	3	4	5	6	7
2 podstatných okolností spáchaného trestného činu	1	2	3	4	5	6	7
3 výkonu dříve uložených alternativních sankcí	1	2	3	4	5	6	7
4 stanoviska obviněného k možnosti uložení OPP	1	2	3	4	5	6	7
5 přístupu obviněného k oběti	1	2	3	4	5	6	7
6 přístupu obviněného k náhradě škody	1	2	3	4	5	6	7

	Problematická 1 – Vynikající 7						
7 zdravotního stavu, včetně případných zdravotních omezení obviněného	1	2	3	4	5	6	7
8 dosaženého vzdělání obviněného	1	2	3	4	5	6	7
9 dosažené pracovní kvalifikace obviněného	1	2	3	4	5	6	7
10 časových možností obviněného v souvislosti s prací, vzděláváním, studiem, rodinou	1	2	3	4	5	6	7
11 závislosti obviněného (alkohol, drogy, hazard)	1	2	3	4	5	6	7
12 osobních poměrů obviněného	1	2	3	4	5	6	7
13 rodinných poměrů obviněného	1	2	3	4	5	6	7
14 sociálního zázemí obviněného	1	2	3	4	5	6	7
15 zaměstnání obviněného	1	2	3	4	5	6	7
16 finanční situace obviněného	1	2	3	4	5	6	7
17 prosociálních aktivit obviněného	1	2	3	4	5	6	7
18 případné spolupráce obviněného se zájmovým sdružením	1	2	3	4	5	6	7
19 vhodného poskytovatele pro výkon OPP	1	2	3	4	5	6	7
20 překážek pro výkon OPP u konkrétního poskytovatele	1	2	3	4	5	6	7
21 rizikových faktorů vzhledem k recidivě (na základě souhrnné analýzy rizik a potřeb)	1	2	3	4	5	6	7
22 rizikových faktorů vzhledem k selhání při výkonu OPP	1	2	3	4	5	6	7
23 závěrečného stanoviska probačního úředníka k možnosti uložení OPP	1	2	3	4	5	6	7
24 konkrétních doporučení na uložení přiměřených povinností či omezení	1	2	3	4	5	6	7

10. Existují nějaké informace, které zprávy PMS k OPP neobsahují, ale podle Vašeho názoru by ve zprávě zpracovány být měly? Pokud ano, jaké to jsou?

11. Jaký význam přikládáte při zvažování návrhu na uložení OPP následujícím faktorům?*(označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 minimální význam do 7 maximální význam)*

	Minimální význam 1 – Maximální význam 7						
1 kriminální kariéra obviněného	1	2	3	4	5	6	7
2 povaha trestné činnosti	1	2	3	4	5	6	7
3 závažnost trestné činnosti	1	2	3	4	5	6	7
4 riziko recidivy obviněného	1	2	3	4	5	6	7
5 zdravotní stav obviněného	1	2	3	4	5	6	7
6 závislost obviněného (alkohol, drogy, hazard)	1	2	3	4	5	6	7
7 možnost resocializace obviněného	1	2	3	4	5	6	7
8 riziko selhání při výkonu OPP	1	2	3	4	5	6	7
9 postoj obviněného k aktuální trestné činnosti	1	2	3	4	5	6	7
10 dřívější selhání obviněného při výkonu alternativního trestu	1	2	3	4	5	6	7

	Minimální význam 1 – Maximální význam 7						
11 přístup obviněného k řešení následků – úsilí o náhradu škody	1	2	3	4	5	6	7
12 stanovisko obviněného k možnosti uložení OPP	1	2	3	4	5	6	7
13 osobní poměry obviněného	1	2	3	4	5	6	7
14 rodinné poměry obviněného	1	2	3	4	5	6	7
15 sociální zázemí obviněného	1	2	3	4	5	6	7
16 majetkové poměry obviněného	1	2	3	4	5	6	7
17 stálé zaměstnání obviněného	1	2	3	4	5	6	7
18 konkrétní místní podmínky pro realizaci výkonu OPP	1	2	3	4	5	6	7
19 možnost uložení konkrétních přiměřených omezení a povinností	1	2	3	4	5	6	7
20 zohlednění potřeb obětí	1	2	3	4	5	6	7
21 prognóza budoucího vedení řádného života	1	2	3	4	5	6	7

12. Každá zpráva PMS obsahuje závěrečné stanovisko, kde je uvedeno doporučení k případnému uložení trestu OPP. Bývá z Vašeho pohledu dostatečně zdůvodněné?

- 1) Vždy
- 2) Většinou
- 3) Občas
- 4) Zřídka
- 5) Nikdy

B) otázky k problematice zpráv PMS k trestu TDV

13. Za jak užitečnou považujete zprávu PMS k možnosti uložení TDV při rozhodování o uložení tohoto trestu? *(ohodnoťte, prosím, její užitečnost na škále od 1 zbytečná do 7 užitečná)*

Zbytečná 1 – Užitečná 7						
1	2	3	4	5	6	7

Zdůvodněte, prosím, svůj názor...

14. Domníváte se, že výkon trestu TDV bývá úspěšnější v případech, kdy měl/a soudce/ soudkyně při rozhodování o jeho uložení k dispozici zprávu PMS? *(vyberte, prosím, jednu možnost)*

- 1) Ano
- 2) Spíše ano
- 3) Spíše ne
- 4) Ne
- 5) Nevím

15. Jak hodnotíte obecnou kvalitu zpráv PMS k TDV, a to z hlediska:

(označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 problematická do 7 vynikající)

	Problematická 1 – Vynikající 7						
1 Objektivitu informací	1	2	3	4	5	6	7
2 Aktuálnosti informací	1	2	3	4	5	6	7
3 Přehlednosti informací	1	2	3	4	5	6	7
4 Úplnosti informací	1	2	3	4	5	6	7

16. Pokud se zaměříme detailněji na struktury zpráv PMS k TDV, jak hodnotíte kvalitu obsahu následujících částí:

(označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 problematická do 7 vynikající)

	Problematická 1 – Vynikající 7						
1 Popisu průběhu spolupráce s PMS	1	2	3	4	5	6	7
2 Popisu osobních a sociálních poměrů obviněného	1	2	3	4	5	6	7
3 Popisu řešení následků trestného činu	1	2	3	4	5	6	7
4 Stanoviska PMS k možnosti uložení trestu TDV	1	2	3	4	5	6	7

17. Obsahuje zpráva PMS k TDV jako přílohu písemný slib obviněného, že souhlasí s uložení TDV a že se bude zdržovat v obydlí na určené adrese? *(vyberte, prosím, jednu možnost)*

- 1) Vždy
- 2) Většinou
- 3) Občas
- 4) Zřídka
- 5) Nikdy

18. Jak hodnotíte kvalitu informací ve zprávách PMS k trestu TDV, které se týkají konkrétně: *(označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 problematická do 7 vynikající)*

19. Jak hodnotíte kvalitu informací ve zprávách PMS k trestu TDV, které se týkají konkrétně: *(označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 problematická do 7 vynikající)*

	Problematická 1 – Vynikající 7						
1 postoje obviněného ke spáchanému činu	1	2	3	4	5	6	7
2 podstatných okolností spáchaného trestného činu	1	2	3	4	5	6	7
3 výkonu dříve uložených alternativních sankcí	1	2	3	4	5	6	7
4 stanoviska obviněného k možnosti uložení TDV	1	2	3	4	5	6	7
5 přístupu obviněného k oběti	1	2	3	4	5	6	7
6 přístupu obviněného k náhradě škody	1	2	3	4	5	6	7
7 místa bydliště	1	2	3	4	5	6	7

	Problematická 1 – Vynikající 7						
8 způsobu vedení domácnosti	1	2	3	4	5	6	7
9 perspektivy bydlení (nájemní smlouva apod.)	1	2	3	4	5	6	7
10 specifikace místa, kde by byl TDV vykonáván	1	2	3	4	5	6	7
11 dosaženého vzdělání obviněného	1	2	3	4	5	6	7
12 dosažené pracovní kvalifikace obviněného	1	2	3	4	5	6	7
13 časových možností obviněného v souvislosti s prací, vzděláváním, studiem, rodinou	1	2	3	4	5	6	7
14 závislosti obviněného (alkohol, drogy, hazard)	1	2	3	4	5	6	7
15 osobních poměrů obviněného	1	2	3	4	5	6	7
16 rodinných poměrů obviněného	1	2	3	4	5	6	7
17 postojů blízkých osob v domácnosti k možnosti výkonu TDV	1	2	3	4	5	6	7
18 sociálního zázemí obviněného	1	2	3	4	5	6	7
19 zaměstnání obviněného	1	2	3	4	5	6	7
20 finanční situace obviněného	1	2	3	4	5	6	7
21 prosociálních aktivit obviněného	1	2	3	4	5	6	7
22 způsobu trávení volného času	1	2	3	4	5	6	7
23 rizikových faktorů vzhledem k recidivě (na základě souhrnné analýzy rizik a potřeb)	1	2	3	4	5	6	7
24 rizikových faktorů vzhledem k selhání při výkonu TDV	1	2	3	4	5	6	7
25 závěrečného stanoviska probačního úředníka k možnosti uložení TDV	1	2	3	4	5	6	7
26 konkrétních doporučení na uložení přiměřených povinností či omezení	1	2	3	4	5	6	7

20. Existují nějaké informace, které zprávy PMS k TDV neobsahují, ale podle Vašeho názoru by ve zprávě zpracovány být měly? Pokud ano, jaké to jsou?

21. Jaký význam přiřkládáte při zvažování návrhu na uložení TDV následujícím faktorům? (označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 minimální význam do 7 maximální význam)

	Minimální význam 1 – Maximální význam 7						
1 kriminální kariéra obviněného	1	2	3	4	5	6	7
2 povaha trestné činnosti	1	2	3	4	5	6	7
3 závažnost trestné činnosti	1	2	3	4	5	6	7
4 riziko recidivy obviněného	1	2	3	4	5	6	7
5 života zdravotní stav obviněného	1	2	3	4	5	6	7
6 závislost obviněného (alkohol, drogy, hazard)	1	2	3	4	5	6	7
7 možnost resocializace obviněného	1	2	3	4	5	6	7
8 riziko selhání při výkonu TDV	1	2	3	4	5	6	7
9 postoj obviněného k aktuální trestné činnosti	1	2	3	4	5	6	7
10 dřívější selhání obviněného při výkonu alternativního trestu	1	2	3	4	5	6	7

	Minimální význam 1 – Maximální význam 7						
11 přístup obviněného k řešení následků – úsilí o náhradu škody	1	2	3	4	5	6	7
12 osobní poměry obviněného	1	2	3	4	5	6	7
13 rodinné poměry obviněného	1	2	3	4	5	6	7
14 sociální zázemí obviněného	1	2	3	4	5	6	7
15 majetkové poměry obviněného	1	2	3	4	5	6	7
16 stálé zaměstnání obviněného	1	2	3	4	5	6	7
17 konkrétní místní podmínky pro realizaci výkonu TDV	1	2	3	4	5	6	7
18 možnost uložení konkrétních přiměřených omezení a povinností	1	2	3	4	5	6	7
19 zohlednění potřeb obětí	1	2	3	4	5	6	7
20 prognóza budoucího vedení řádného	1	2	3	4	5	6	7
21 postoje blízkých osob v domácnosti k možnosti výkonu TDV	1	2	3	4	5	6	7
22 perspektiva bydlení (nájemní smlouva apod.)	1	2	3	4	5	6	7

22. Každá zpráva PMS obsahuje závěrečné stanovisko, kde je uvedeno doporučení k případnému uložení trestu TDV. Bývá z Vašeho pohledu dostatečně zdůvodněné? (*vyberte, prosím, jednu možnost*)

- 1) Vždy
- 2) Většinou
- 3) bčas
- 4) Zřídka
- 5) Nikdy

23. Máte nějaké další poznatky, které se týkají zpráv PMS či činnosti PMS v této fázi trestního řízení, jež byste nám chtěl/a sdělit? Prosím, uveďte je:

24. Z důvodu statistického zpracování prosím o vyplnění následujících informací, které nebudou použity k identifikaci respondentů a nemění nic na anonymitě našeho výzkumu.

Délka Vaší praxe státního zástupce/státní zástupkyně v letech: ...

25. Muž - žena

Příloha 3 – dotazník probační pracovníci

Expertní dotazníkové šetření - probační pracovníci

Pojmem „**zpráva PMS**“ se pro potřeby expertního šetření rozumí zpráva pro účely rozhodnutí, stanovisko PMS k trestu obecně prospěšných prací nebo stanovisko PMS k trestu domácího vězení

Působím jako (*prosím, označte*):

specialista/specialistka PMS na přípravné řízení	
specialista/ specialistka PMS na OPP	
specialista/ specialistka PMS na TDV	

Prosíme, aby příslušní specialisté zodpověděli:

- **specialista/specialistka PMS na přípravné řízení** všechny otázky.
  - **specialista/specialistka PMS na OPP** obecné otázky v úvodu a na konci dotazníku + otázky na problematiku zpráv k trestu OPP. Jde o otázky 1-11 a 21-25.
  - **specialista/specialistka PMS na TDV** obecné otázky v úvodu a na konci dotazníku + otázky na problematiku zpráv k trestu TDV. Jde o otázky 1-2 a 12-25.
1. Jak obecně hodnotíte Vaši součinnost se **soudci** v oblasti ukládání alternativních trestů? (*vyberte, prosím, jednu možnost*)
    - 1) Velmi dobrá
    - 2) Spíše dobrá
    - 3) Spíše špatná
    - 4) Velmi špatná

  2. Jak obecně hodnotíte Vaši součinnost se **státními zástupci** v oblasti jejich návrhové činnosti při ukládání alternativních trestů?(*vyberte, prosím, jednu možnost*)
    - 1) Velmi dobrá
    - 2) Spíše dobrá
    - 3) Spíše špatná
    - 4) Velmi špatná

A) otázky k problematice zpráv PMS k trestu OPP

3. Odhadněte, prosím, v kolika procentech případů se stává, že obviněný odmítne navázat spolupráci k předjednání trestu OPP?

... %

4. Vypracování zprávy PMS k trestu OPP si žádá určitý čas. Považujete časový prostor, který máte na jejich vypracování, za dostatečný? *(vyberte, prosím, jednu možnost)*
- 1) Ano
  - 2) Spíše ano
  - 3) Spíše ne
  - 4) Ne

5. Jaký časový prostor v průměru dostáváte k vypracování zprávy PMS k trestu OPP? *(uveďte, prosím, ve dnech)*

V případě pověření státním zástupcem...

V případě pověření soudcem...

6. Za jak užitečnou považujete zprávu PMS k možnosti uložení OPP při rozhodování o uložení tohoto trestu? *(ohodnoťte, prosím, její užitečnost na škále od 1 zbytečná do 7 užitečná)*

Zbytečná 1 – Užitečná 7						
1	2	3	4	5	6	7

Zdůvodněte, prosím, svůj názor...

7. Domníváte se, že výkon trestu OPP bývá úspěšnější v případech, kdy byla při rozhodování o jeho uložení k dispozici zpráva PMS? *(vyberte, prosím, jednu možnost)*
- 1) Ano
  - 2) Spíše ano
  - 3) Spíše ne
  - 4) Ne
  - 5) Nevím

8. Jak mohou následující faktory **negativně** ovlivňovat kvalitu zprávy OPP: *(označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 žádný vliv do 7 zásadní vliv)*

	Žádný vliv 1 – Zásadní vliv 7						
1 Omezený časový prostor pro vypracování	1	2	3	4	5	6	7
2 I přes souhlas obviněného problematická spolupráce	1	2	3	4	5	6	7
3 Obtížnost získávání některých informací	1	2	3	4	5	6	7
4 Nemožnost ověření některých informací	1	2	3	4	5	6	7
5 Přetíženost pracovníků PMS	1	2	3	4	5	6	7

9. Jaké informace (vyžadované metodikou a zákonem při zpracování zprávy PMS k OPP) se podle Vašich praktických zkušeností nejobtížněji **získávají** *(uveďte, prosím, 3 informace, které se z Vašeho pohledu nejobtížněji získávají)*
- 1.
  - 2.
  - 3.

10. Jaké informace (vyžadované metodikou a zákonem při zpracování zprávy PMS k OPP) se podle Vašich praktických zkušeností nejobtížněji **ověřují** (*uvedte, prosím, 3 informace, z Vašeho pohledu těžko ověřitelné*)

- 1.
- 2.
- 3.

11. Jaký význam, podle Vašich zkušeností, přikládají soudci při zvažování uložení OPP následujícím faktorům? (*označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 minimální význam do 7 maximální význam*)

	Minimální význam 1 – Maximální význam 7						
1 kriminální kariéra obviněného	1	2	3	4	5	6	7
2 povaha trestné činnosti	1	2	3	4	5	6	7
3 závažnost trestné činnosti	1	2	3	4	5	6	7
4 riziko recidivy obviněného	1	2	3	4	5	6	7
5 zdravotní stav obviněného	1	2	3	4	5	6	7
6 závislost obviněného (alkohol, drogy, hazard)	1	2	3	4	5	6	7
7 možnost resocializace obviněného	1	2	3	4	5	6	7
8 riziko selhání při výkonu OPP	1	2	3	4	5	6	7
9 postoj obviněného k aktuální trestné činnosti	1	2	3	4	5	6	7
10 dřívější selhání obviněného při výkonu alternativního trestu	1	2	3	4	5	6	7
11 přístup obviněného k řešení následků – úsilí o náhradu škody	1	2	3	4	5	6	7
12 stanovisko obviněného k možnosti uložení OPP	1	2	3	4	5	6	7
13 osobní poměry obviněného	1	2	3	4	5	6	7
14 rodinné poměry obviněného	1	2	3	4	5	6	7
15 sociální zázemí obviněného	1	2	3	4	5	6	7
16 majetkové poměry obviněného	1	2	3	4	5	6	7
17 stálé zaměstnání obviněného	1	2	3	4	5	6	7
18 konkrétní místní podmínky pro realizaci výkonu OPP	1	2	3	4	5	6	7
19 možnost uložení konkrétních přiměřených omezení a povinností	1	2	3	4	5	6	7
20 zohlednění potřeb obětí	1	2	3	4	5	6	7
21 prognóza budoucího vedení řádného života	1	2	3	4	5	6	7

B) otázky k problematice zpráv PMS k trestu TDV

12. Odhadněte, prosím, v kolika procentech případů se stává, že obviněný odmítne navázat spolupráci k předjednání trestu TDV?

... %

13. Vypracování zprávy PMS k trestu TDV si žádá určitý čas. Považujete časový prostor, který máte na jejich vypracování, za dostatečný? *(vyberte, prosím, jednu možnost)*
- 1) Ano
  - 2) Spíše ano
  - 3) Spíše ne
  - 4) Ne

14. Jaký časový prostor v průměru dostáváte k vypracování zprávy PMS k trestu TDV? *(uveďte, prosím, ve dnech)*
V případě pověření státním zástupcem...

V případě pověření soudcem...

15. Za jak užitečnou považujete zprávu PMS k možnosti uložení TDV při rozhodování o uložení tohoto trestu? *(ohodnoťte, prosím, její užitečnost na škále od 1 zbytečná do 7 užitečná)*

Zbytečná 1 – Užitečná 7						
1	2	3	4	5	6	7

Zdůvodněte, prosím, svůj názor...

16. Domníváte se, že výkon trestu TDV bývá úspěšnější v případech, kdy byla při rozhodování o jeho uložení k dispozici zpráva PMS? *(vyberte, prosím, jednu možnost)*
- 1) Ano
  - 2) Spíše ano
  - 3) Spíše ne
  - 4) Ne
  - 5) Nevím

17. Jak mohou následující faktory negativně ovlivňovat kvalitu zprávy TDV: *(označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 žádný vliv do 7 zásadní vliv)*

	Žádný vliv 1 – Zásadní vliv 7						
1 Omezený časový prostor pro vypracování	1	2	3	4	5	6	7
2 I přes souhlas obviněného problematická spolupráce	1	2	3	4	5	6	7
3 Obtížnost získávání některých informací	1	2	3	4	5	6	7
4 Nemožnost ověření některých informací	1	2	3	4	5	6	7
5 Přetíženost pracovníků PMS	1	2	3	4	5	6	7

18. Jaké informace (vyžadované metodikou a zákonem při zpracování zprávy PMS k TDV) se podle Vašich praktických zkušeností nejobtížněji získávají *(uveďte, prosím, 3 informace, které se z Vašeho pohledu nejobtížněji získávají)*
- 1.
  - 2.
  - 3.

19. Jaké informace (vyžadované metodikou a zákonem při zpracování zprávy PMS k TDV) se podle Vašich praktických zkušeností nejobtížněji **ověřují** (*uvedte, prosím, 3 informace, z Vašeho pohledu těžko ověřitelné*)

- 1.
- 2.
- 3.

20. Jaký význam, podle Vašich zkušeností, přikládají soudci při zvažování uložení TDV následujícím faktorům? (*označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 minimální význam do 7 maximální význam*)

	Minimální význam 1 – Maximální význam 7						
1 kriminální kariéra obviněného	1	2	3	4	5	6	7
2 povaha trestné činnosti	1	2	3	4	5	6	7
3 závažnost trestné činnosti	1	2	3	4	5	6	7
4 riziko recidivy obviněného	1	2	3	4	5	6	7
5 zdravotní stav obviněného	1	2	3	4	5	6	7
6 závislost obviněného (alkohol, drogy, hazard)	1	2	3	4	5	6	7
7 možnost resocializace obviněného	1	2	3	4	5	6	7
8 riziko selhání při výkonu TDV	1	2	3	4	5	6	7
9 postoj obviněného k aktuální trestné činnosti	1	2	3	4	5	6	7
10 dřívější selhání obviněného při výkonu alternativního trestu	1	2	3	4	5	6	7
11 přístup obviněného k řešení následků – úsilí o náhradu škody	1	2	3	4	5	6	7
12 osobní poměry obviněného	1	2	3	4	5	6	7
13 rodinné poměry obviněného	1	2	3	4	5	6	7
14 sociální zázemí obviněného	1	2	3	4	5	6	7
15 majetkové poměry obviněného	1	2	3	4	5	6	7
16 stálé zaměstnání obviněného	1	2	3	4	5	6	7
17 konkrétní místní podmínky pro realizaci výkonu TDV	1	2	3	4	5	6	7
18 možnost uložení konkrétních přiměřených omezení a povinností	1	2	3	4	5	6	7
19 zohlednění potřeb obětí	1	2	3	4	5	6	7
20 prognóza budoucího vedení řádného života	1	2	3	4	5	6	7
21 postoje blízkých osob v domácnosti k možnosti výkonu TDV	1	2	3	4	5	6	7
22 perspektiva bydlení (nájemní smlouva apod.)	1	2	3	4	5	6	7

21. Metodické standardy a manuály představují souhrn doporučených postupů pracovníků PMS při jednotlivých činnostech. Jak hodnotíte kvalitu standardů/manuálu, a to konkrétně jejich částí pro zpracování zprávy PMS v přípravném řízení (*označte, prosím, podle Vašich zkušeností, na škále od 1 problematická do 7 vynikající*):

	Problematická 1 – Vynikající 7						
	1	2	3	4	5	6	7
1 Přípravné řízení - metodický standard	1	2	3	4	5	6	7
2 Trest obecně prospěšných prací -metodický standard	1	2	3	4	5	6	7
3 Trest domácího vězení - metodický standard	1	2	3	4	5	6	7
4 Manuál hodnocení rizik a potřeb	1	2	3	4	5	6	7

22. Máte případné náměty na jejich změny či doplnění, a to v částech standardů, které se týkají zpracování zprávy PMS v přípravném řízení?
 Přípravné řízení - metodický standard
 Trest obecně prospěšných prací - metodický standard
 Trest domácího vězení - metodický standard
 Manuál hodnocení rizik a potřeb
23. Máte nějaké další poznatky, které se týkají zpráv PMS či činnosti PMS v této fázi trestního řízení, jež byste nám chtěl/a sdělit? Prosím, uveďte je:
24. Z důvodu statistického zpracování prosím o vyplnění následujících informací, které nebudou použity k identifikaci respondentů a nemění nic na anonymitě našeho výzkumu.
 Délka Vaší praxe probačního pracovníka/ probační pracovnice v letech: ...
25. Muž - žena

Přehled titulů vydaných v edici Institutu pro kriminologii a sociální prevenci od roku 2012

Ediční řada Studie:

2020

- 462 Scheinost, M., Barbořík, M., Čáp, J., Diblíková, S., Frydrych, J., Holas, J., Hulmáková, J., Karban, M., Linhartová, H., Martinková, M., Raszková, T., Večerka, K. & Zhřivalová, P. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019.*
- 463 Vlach, J., Kudrlová, K. & Paloušová, V. *Kyberkriminalita v kriminologické perspektivě.*

2019

- 449 Roubalová, M., Holas, J., Kostelníková, Z. & Pešková, M. *Oběti kriminality. Poznatky z viktimizační studie.*
- 452 Tomášek, J., Diblíková, S., Hamplová, N. & Rozum, J. *Rodinné skupinové konference.*
- 453 Zeman, P., Blatníková, Š., Grohmannová, K., Koňák, T., Novák, P., Roubalová, M. & Trávníčková, I. *Uživatelé drog ve vězení – hodnocení účinnosti terapeutických programů.*
- 454 Diblíková, S., Cejp, M., Hulmáková, J., Raszková, T., Roubalová, M., Scheinost, M., Večerka, K. & Zhřivalová, P. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2018.*
- 455 Roubalová, M., Grohmannová, K., Trávníčková, I. & Zeman, P. *Možnosti zjišťování míry a struktury sekundární drogové kriminality v podmínkách České republiky.*
- 457 Martinková, M. & Biedermanová, E. *Senioři v České republice jako oběti i pachatelé kriminálních deliktů.*

2018

- 447 Diblíková, S., Cejp, M., Hulmáková, J., Pešková, M., Scheinost, M. & Večerka, K. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2017.*
- 446 Scheinost, M., Cejp, Diviák, T. & Pojman, P. *Trendy vývoje organizovaného zločinu a jeho vybraných forem.*

2017

- 440 Zeman, P. (ed.) *Research on Crime and Criminal Justice in the Czech Republic (selected results of research activities of IKSP in the years 2012–2015).*
- 441 Tomášek, J., Faridová, P., Kostelníková, Z., Přesličková, H., Rozum, J. & Zhřivalová, P. *Zaměstnání jako faktor desistence.*
- 443 Karabec, Z., Diblíková, S., Hulmáková, J., Vlach, & Zeman, P. *Criminal Justice System in the Czech Republic. 3rd amended and revised edition.*
- 444 Budka, I. *Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu.*
- 445 Diblíková, S., Hulmáková, J., Karban, M., Martinková, M., Scheinost, M. & Večerka, K. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2016.*

2016

- 431 Blatníková, Š., Faridová, P., Vranka, M. *Kriminální styly myšlení: Inventář PICT-cz.*
- 432 Marešová, A., Biedermanová, E., Rozum, J., Tamchyna, M. & Zhřivalová, P. *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza.*

- 433 Blatníková, Š. *Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí.*
435 Holas, J., Háková, L., Krulichová, E. & Scheinost, M. *Regionální kriminalita a její odraz v kvalitě života obyvatel.*
437 Diblíková, S., Cejp, M., Martinková, M., Smejkal, V. & Štefunková, M. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2015.*
438 Tomášek, J., Diblíková, S. & Scheinost, M. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy.*
439 Rozum, J., Háková, L., Tomášek, J., & Vlach, J. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy.*

2015

- 423 Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek, J. & Vlach, J. *Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí III.).*
424 Marešová, A., Havel, R., Martinková, M. & Tamchyna, M. *Násilná kriminalita v nejisté době.*
425 Marešová, A., Biedermanová, E., Diblíková, S., Požár, J. & Martinková, M. *Analýza trendů kriminality v ČR v roce 2014.*
426 Zeman, P., Štefunková, M. & Trávníčková, I. *Drogová kriminalita a trestní zákoník.*
427 Večerka, K. & Štěchová, M. *Preventivní praxe po novelizaci zákona o sociálně-právní ochraně dětí.*
428 Blatníková, Š., Faridová, P. & Zeman, P. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé.*
429 Scheinost, M., Válková, H., (eds.) *Sankční politika a její uplatňování. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí IV.).*
430 Cejp, M., Blatníková, Š., Háková, L., Holas, J., Trávníčková, I. & Vlach, J. *Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu.*
422 Škvain, P. *Zabezpečovací detence z pohledu vybraných zahraničních právních úprav.*

2014

- 414 Martinková, M., Slavětínský, V. & Vlach, J. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR.*
415 Štěchová, M. & Večerka, K. *Systémový přístup k prevenci kriminality mládeže.*
417 Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Martinková, M. & Rozum, J. *Analýza trendů kriminality v roce 2013.*
418 Blatníková, Š., Faridová, P. & Zeman, P. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost.*
419 Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek, J. & Vlach, J. *Sankční politika pohledem praxe. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí II.).*

2013

- 403 Košťál, J. *Vybrané metody vícerozměrné statistiky. (Vybrané metody kriminologického výzkumu – svazek 4).*
404 Pojman, P. *Ruský a ukrajinský organizovaný zločin.*
405 Tomášek, J. *Self-reportové studie kriminálního chování. (Vybrané metody kriminologického výzkumu – svazek 5).*

- 406 Holas, J. *Politický radikalismus a mládež.*
408 Zeman, P., Diblíková, S., Slavětinský, V. & Štefunková, M. *Zkrácené formy trestního řízení – možnosti a limity.*
410 Scheinost, M., a kol. *Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a v názorech veřejnosti. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí I.).*
411 Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Kuchařík, K., Martinková, M. & Scheinost, M. *Analýza trendů kriminality v roce 2012.*
412 Holas, J. & Večerka, K. *Stát a občan v prevenci kriminality.*

2012

- 397 Cejp, M. (ed.) *Selected Results of Research Activities of ICSP in the Years 2008–2011.*
398 Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M., Tomášek, J., Vlach, J. & Zeman, P. *Crime in the Czech Republic in 2010.*
399 Večerka, K. *Mládež o kriminalitě a etice každodennosti.*
402 Marešová, A., Biedermanová, E., Cejp, M., Holas, J., Martinková, M. & Tomášek, J. *Analýza trendů kriminality v roce 2011.*

Ediční řada Prameny:

2020

- 461 *Globální studie o pašování migrantů 2018.*

2019

- 448 Heiskanen, M. & Lietonen, A. *Kriminalita a gender. Studie zaměřená na zastoupení mužů a žen v mezinárodní statistice kriminality.*
450 *Škody působené kybernetickou kriminalitou. Zpráva shrnující hlavní poznatky Pracovní skupiny k nákladům kyberkriminality.*
451 *Příručka k evaluaci. Pokyny k navrhování, provádění a používání nezávislé evaluace v UNODC.*

2017

- 442 UNODC: *Mezinárodní klasifikace trestných činů pro statistické účely.*

2016

- 434 Heiskanen, M., Aebi, M. E., van der Brugge, W., Jehle, J.-M. *Evidence alternativních trestů a zjišťování míry atrice. Metodologická studie komparativních dat v Evropě.*
436 *13. kongres OSN o prevenci kriminality a trestní justici. Dauhá, Katar, 12.-19. dubna 2015*

2015

- 420 Francis, B., Humphreys, L., Kirby, S. & Soothill, K. *Kriminální kariéra v organizovaném zločinu.*
421 Mendel, R. A. *Mládeži nepřístupno. Argumenty pro snižování počtu odnětí svobody u mladistvých.*

2014

- 416 Benes, M. & Astbury, B. (eds.) *Problémy trestního soudnictví: evaluace programů, prevence kriminality, strach z kriminality a recidiva – pohledem australských kriminologů.*

2013

- 407 United Nations Office on Drugs and Crime *Odhad nezákonných finančních toků plynoucích z obchodu s drogami a jiného nadnárodního organizovaného zločinu.*
- 409 United Nations Office on Drugs and Crime *Světová zpráva o obchodování s lidmi 2012.*
- 413 European Forum for Urban Security *Pouliční násilí v EU: Skupiny mladistvých a násilí na veřejnosti.*

2012

- 395 Cejp, M. (ed.) *Britské strategické dokumenty k prevenci a potírání závažné trestné činnosti.*
- 396 Goodey, J. & Aromaa, K. (eds.) *Trestné činy z nenávisti (příspěvky ze Stockholmského kriminologického sympozia 2006 a 2007).*
- 400 Marešová, A. (ed.) *Trendy kriminality ve světě a nové problémy a reakce v oblasti prevence kriminality a trestní justice.*
- 401 Diblíková, S. (ed.) *Rada Evropy a International Juvenile Justice Observatory k soudnictví nad mládeží.*

Plné texty všech titulů, publikovaných v edici Institutu pro kriminologii a sociální prevenci od roku 2000, jsou volně dostupné na webu IKSP www.kriminologie.cz v sekci Publikace.

Zprávy PMS pro účely rozhodnutí v trestním řízení: kvalita, význam, efektivita

Autoři: Jan Rozum
Lucie Háková
Jana Hulmáková
Michal Špejra
Petra Zhřivalová

Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci
Nám. 14. října 12, Praha 5

Určeno: Pro odbornou veřejnost

Design: addnoise.org

Sazba: Lukáš Pracný, sazbaknih.cz

Tisk: Reprocentrum, a. s., Blansko

Dáno do tisku: prosinec 2020

Vydání: první

Náklad: 220 výtisků

